

Крістіна Бейкер Клайн

Сирітський потяг

*Крістіні Лупер Бейкер, яка вручила мені
нитку, і Керол Робертсон Клайн, яка дала мені
полотно*

Переправляючись із однієї річки на іншу, індіанці вабанакі[1] були змушені перетягувати свої каное та решту майна. Усі вони знали, як добре подорожувати з невеликою поклажею, а для цього доводиться щось залишати. Ніщо так не заважає переміщенню, як страх — ноша, від якої часто найважче відмовитися.

Банні Макбрайд. Жінки ранкової зорі

Пролог

Я вірю в привидів. Вони — ті, хто до нас навідується, ті, що відійшли перші. За своє життя я не раз відчувала їх поруч себе, відчувала, як вони спостерігають, присутні, коли ніхто серед живих про це не знав і не хотів знати.

Мені дев'яносто один, і мало не всі, що колись були частиною мого життя, тепер привиди.

Іноді ці духи здавалися мені реальнішими за людей, реальнішими за Бога. Вони заповнюють тишу своєю вагою, пружні й теплі, мов тісто на хліб, що підходить під рушником. Бабуня, з її добрими очима й припудреною тальком шкірою. Татко — тверезий, усміхнений. Мама, що наспівує мелодію. Ці примари, позбавлені злості, алкоголізму й депресії, втішають і захищають мене по смерті, як ніколи при житті.

Тепер я думаю, що це і є рай — місце в спогадах інших, де ми й далі живемо в найкращих своїх о`бразях.

Може, це добре, що в дев'ять років мені дісталися привиди найкращих образів моїх батьків, а в двадцять три — коханого. А моя сестра, Мейсі, завжди зі мною, мов янгол на плечі. Їй було півтора року, мені — дев'ять, їй — тринадцять, мені — двадцять. Тепер їй вісімдесят чотири, а мені — дев'яносто один, а вона й досі зі мною.

Напевно, вони не рівня живим, але вибору в мене не було. Або знайти розраду в їхній присутності, або ж занепасти духом, побиваючись над своєю втратою.

Привиди шепотіли до мене, щоб я продовжувала жити.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Крізь стіну своєї кімнати Моллі чує, як опікуни розмовляють про неї у вітальні, просто за дверима.

— Ми на це не підписувалися, — каже Діна. — Якби я знала, що в неї стільки проблем, то нізащо не погодилася б.

— Знаю, знаю.

У Ралфа втомлений голос. Моллі відомо, що з них двох саме він хотів стати опікуном. Колись давно, в юності, він був «проблемним підлітком» (про що їй розповів, не вдаючись у подробиці) і соціальна працівниця зі школи записала його на програму «Старший брат». Ралфові завжди здавалося, що його старший брат — так він називає свого напутника — допоміг йому не збитися зі шляху. Але Діна від самого початку поставилася до Моллі з підозрою. Цьому посприяло те, що до Моллі в них жив хлопець, який спробував підпалити молодшу школу.

— Мені досить стресу на роботі, — каже Діна, підвищуючи голос. — Я не хочу приходити додому в це лайно.

Діна працює диспетчером у поліційному відділку Спрюс-Гарбора, і, на думку Моллі, це не надто напружена робота — кілька п'яних водіїв, рідкісні бійки, дрібні крадіжки, аварії. З усіх посад диспетчера у світі, напевно, менш напружену роботу, ніж у Спрюс-Гарборі, годі уявити. Але Діна від природи нервова. Їй дошкуляють найменші дрібниці. Як наче вона сподівається, що все буде гаразд, а коли це не справджується — що буває, звісно, досить часто, — вона сповнюється здивування й образи.

Моллі — повна її протилежність. За сімнадцять років життя стільки всього складалося не на її користь, що вона навчилася цього очікувати. Коли щось і справді вдається, вона не знає, що й думати.

І саме так нещодавно сталося з Джеком. Коли Моллі торік перевели до старшої школи острова Маунт-Дезерт, у десятий клас, здавалося, що більшість учнів з усіх сил старалися її обходити. У них були свої друзі, свої компанії, до яких Моллі не пасувала. Правду кажучи, вона сама цьому теж посприяла. Моллі з досвіду знає, що бути грубою й дивною краще, ніж жалюгідною й вразливою; вона носить свій образ

дівчинки-гота, мов броню. Джек виявився єдиним, хто спробував до неї достукатися.

Це сталося в середині жовтня, на занятті з суспільних наук. Коли настав час об'єднуватися для роботи над проектом, Моллі, як завжди, залишилася без пари. Джек запросив її приєднатися до нього і його партнера, Джоді, що явно був не в захваті від цієї ідеї. Усі п'ятдесят хвилин заняття Моллі скидалася на кицьку з вигнутою спиною. Чого це він поводився так приязно? Що він від неї хотів? Чи належав він до тих хлопців, яким подобається дражнити дивних дівчат? Хай що ним рухало, вона не збиралася поступатися ні на йоту. Вона трималася позаду, схрестивши руки на грудях, втягнувши голову в плечі, ховаючи очі за темним жорстким волоссям. Вона знизувала плечима й бурчала, коли Джек ставив їй питання, хоч і досить добре орієнтувалася й виконала свою частину роботи.

— Та дівчина збіса дивна, — почувла Моллі бурмотіння Джоді, коли вони виходили з класу після дзвінка. — Мені поряд із нею незатишно.

Коли Моллі обернулася й зирнула з Джеком, той здивував її усмішкою.

— А як на мене, вона кльова, — відказав він, усе ще дивлячись Моллі в очі. Уперше, відколи почала вчитися в цій школі, вона не змогла втриматися й усміхнулася у відповідь.

Упродовж наступних кількох місяців Моллі по дрібочках складала для себе уявлення про Джекове життя. Його батько, робітник-мігрант із Домініканської Республіки, познайомився з його матір'ю на плантації чорниці в Черріфілді, а коли вона завагітніла, повернувся додому й став зустрічатися з місцевою дівчиною, забувши про минуле. Його матір, так і не вийшовши заміж, працює на багату стару пані, що живе в маєтку на березі моря. За законами життя, Джек мав би теж опинитися на задвірках суспільства, та сталося інакше. Він багато чим вирізняється: ефектними рухами на футбольному полі, сліпучою усмішкою, гарними великими очима й неймовірно довгими віями. І навіть якщо він сам відмовляється сприймати себе серйозно, Моллі знає, що він куди розумніший, ніж визнає, можливо, навіть розумніший, ніж думає.

Моллі байдужісінько до його майстерності на футбольному полі, але його розум вона поважає. (Великі очі — це приємний бонус.) Для неї самої допитливість — це єдиний спосіб не втратити здорового

глузду. Від гота ніхто не очікує традиційності, тож Моллі відчуває, що має свободу бути дивною водночас у багато чому. Вона весь час читає — у коридорах, у їдальні — переважно романи з неспокійними головними героями: «Незайманки-самогубки», «Ловець у житі», «Під скляним ковпаком»^[2]. Вона виписує словникові слова у записник, бо їй подобається їхнє звучання: карга, легкодушний, талісман, вдівець, виснажливий, лакеюватий...

Спочатку в новій школі Моллі подобалася дистанція, створювана її образом, сторожкість і недовіра, які вона бачила в очах однолітків. Але хоч їй і не хотілося цього визнавати, та віднедавна її образ здавався тісним. Щоранку їй потрібна ціла вічність, щоб правильно причепуритися, а ритуали, колись сповнені важливості, — фарбування волосся у смоляний колір, підкреслений фіолетовими або білими пасмами, обведення очей олівцем, накладання крему, на кілька тонів світлішого за її шкіру, вбирання й закріплення різноманітного незручного одягу — тепер її дратують. Вона почувається, мов той цирковий клоун, що якогось ранку прокидається й більше не хоче приклеювати собі червоного гумового носа. Більшості людей не треба витратити стільки сил, щоб відповідати своєму образу. Нащо це їй? Вона уявляє, як на новому місці — бо завжди буде нове місце, нова сім'я, нова школа — почне заново з іншим, простішим виглядом. Панка? Юної спокусниці?

Ймовірність того, що це станеться швидше раніше, ніж пізніше, росте з кожною хвилиною. Діна вже якийсь час хотіла позбутися Моллі й тепер має вагомий привід. Ралф поручився за Моллі, він доклав багатьох зусиль, аби переконати Діну, що за її образом ховається хороша дівчинка. Що ж, тепер це все коту під хвіст.

Моллі опускається на коліна й піднімає крайку покривала. Витягає з-під ліжка дві яскраві спортивні сумки, які Ралф колись купив на розпродажі в магазині «Л. Л. Бін» в Елсворсі (на червоній написано «Бреден», а на помаранчевій із гавайськими квітами — «Ешлі»). Моллі важко сказати, за що їх забракували: за колір, стиль чи просто дивність цих імен, вишитих білою ниткою). Коли вона висовує горішню шухляду свого комода, вібрації під ковдрою перетворюються на коротеньку версію «Імпакто» Дедді Янкі. «Це щоб ти знала, що це я, і взяла бісову слухавку», — сказав Джек, коли купив їй цю мелодію для дзвінка.

— *Hola, mi amigo*, — каже Моллі, коли нарешті знаходить телефон.

— Привіт, як справи, *chica*?

— Та як. Діна гнівається.

— Справді?

— Ага. Дуже.

— Як дуже?

— Ну, напевно, мене виженуть. — Вона відчуває, як до горла підступає клубок. Це дивує, враховуючи, що вже стільки разів вона переживала подібне.

— Та ні, — відказує він. — Навряд чи.

— Виженуть, — каже Моллі, витягаючи купу шкарпеток і білизни й закидаючи їх у сумку «Бреден». — Я чую, як вони це обговорюють.

— Але ж ти маєш відпрацювати свої години виправної роботи.

— Мені не буде як. — Вона піднімає золотий ланцюжок із дармовисами, що лежить сплутаний на комоді, і тре його між пальців, намагаючись послабити вузол. — Діна каже, що ніхто мене не візьме. Я неблагоннадійна. — Вузол послаблюється, й вона його розв'язує. — Та нічого. Я чула, що в колонії для неповнолітніх не так і погано. І це ж лише на кілька місяців.

— Але ж ти не крала тієї книжки.

Притуляючи до вуха плаский телефон, Моллі надягає ланцюжок, наосліп упоравшись із застібкою, й дивиться у дзеркало над комодом. Чорний олівець розмазався в неї під очима, як у гравця в футбол^[3].

— Правда ж, Моллі?

Річ у тому, що вона її таки вкрала. Чи намагалася вкрати. Це її улюблена книжка, «Джен Ейр», і Моллі хотілося її мати. У «Книгарні Шермана» в Бар-Гарборі її не було в продажу, і вона посоромилася попросити працівника замовити для неї. Діна не дала б їй номера своєї кредитки, щоб купити книжку в інтернет-магазині. Моллі ніколи нічого так сильно не хотілося. (Ну... вже давно.) Отак вона й опинилася в бібліотеці, на колінах у вузькому проході між полиць із романами, дивлячись на три примірники «Джен Ейр», два — в м'яких обкладинках і один у твердій. Вона вже двічі оформляла той, що у твердій обкладинці, — підходила до столу й записувала його на свою бібліотечну картку. Моллі взяла з полиці всі три книжки, подумки зважила їх у руці. Поставила назад примірник у твердій обкладинці

поруч із «Кодом да Вінчі». Новішу з двох інших теж повернула на полицю.

Той примірник, який вона запхнула за пояс джинсів, був старий і пом'ятий, з жовтими сторінками й підкресленими олівцем абзацами. Дешева оправка з висохлим клеєм почала відставати від сторінок. Якби її виставили на продаж на щорічному бібліотечному ярмарку, то дали б за неї щонайбільше десять центів. Нікому її не бракуватиме, вирішила Моллі. Залишилися два інші, новіші примірники. Але нещодавно в бібліотеці запровадили магнітні протикрадіжкові наліпки, а кілька місяців тому четверо волонтерок, пані солідного віку, які присвятили себе пристрасному служінню бібліотеці Спрюс-Гарбора, тижнями наклеювали їх на внутрішню сторону обкладинок усіх одинадцяти тисяч книжок. Отож коли того дня Моллі виходила з бібліотеки крізь, як потім виявилось, двері з протикрадіжковою системою, головна бібліотекарка, Сьюзен Лебланк, кинулася до неї, мов яструб, зачувши гучне, наполегливе гудіння.

Моллі відразу зізналася, точніше спробувала сказати, що мала намір оформити книжку. Але Сьюзен Лебланк не повірила жодному слову. «Заради всього святого, не ображай мене брехнею, — сказала вона. — Я спостерігала за тобою. Я *знала*, що ти щось задумала». Як шкода, що її припущення виявилось слухним! Їй хотілося б, щоб її здивували в хорошому сенсі, хоч цього разу.

— От чорт. Ти серйозно?

Дивлячись у дзеркало, Моллі проводить пальцями по ланцюжку, що висить у неї на шії. Вона тепер нечасто його носить, але щоразу, коли щось стається й вона знає, що ще раз доведеться переїжджати, знову його надягає. Моллі купила цей ланцюжок у магазині здешевлених товарів «Марденс» в Еллсворті й почепила на нього три дармовиси — синьо-зелену емальовану рибку, олов'яного ворона й крихітного брунатного ведмеда, — що батько подарував їй на восьмі іменини. Він загинув в автомобільній аварії через кілька тижнів після того, перевищивши швидкість на вкритій льодом трасі I-95, після чого мама почала скочуватися вниз і вже не змогла вибратися назад. На наступні іменини Моллі вже жила з новою сім'єю, а її мама була у в'язниці. Ці дармовиси — це все, що їй лишилося від того, що колись було її життям.

Джек — хороший хлопець. Але вона цього чекала. З часом, як і всім іншим — соціальним працівникам, учителям, опікунам, — йому набридне, він почуватиметься обманутим, усвідомить, що зв'язуватися з Моллі собі ж дорожче. Хай як їй хочеться бути до нього небайдужою і хай як вона дає йому підстави так думати, насправді вона собі цього не дозволяє. Не те щоб вона прикидалася, але все-таки щось у ній примушує її стримуватися. Вона збагнула, що може контролювати свої емоції, уявляючи на місці своїх грудей велику коробку з навісним замком. Вона подумки відкриває коробку, й запихає туди всілякі випадкові некеровані почуття, непокірний сум чи жаль, і щільно її закриває.

Ралф теж намагався знайти в ній хороші риси. Він до цього схильний; він бачить навіть те, чого немає. І хоча якоюсь мірою Моллі вдячна йому за віру в неї, вона не покладається на це повністю. З Діною їй, можна сказати, краще — та не намагається приховати свої підозри. Легше думати, що на тебе мають зуб, ніж розчаруватися, коли показують спину.

— «Джен Ейр»? — питає Джек.

— Яка різниця?

— Я купив би її для тебе.

— Що ж...

Навіть вскочивши в таку халепу й, напевно, вимушена поїхати геть, вона знає, що ніколи не попросила б Джека купити їй ту книжку. В житті з опікунами вона ненавидить найбільше оцю залежність від людей, яких заледве знає, беззахисність перед їхніми забаганками. Вона навчилася нічого ні від кого не очікувати. Про її іменини часто забувають; на свята про неї думають останньою чергою. Їй доводиться задовольнятися тим, що дають, а те, що дають, — це рідко те, що вона просила.

— Ти така збіса вперта! — каже Джек, наче читаючи її думки. — Подивися, в яку халепу себе втягнула.

У двері Молліної кімнати гучно стукають. Вона притискає телефона до грудей і дивиться, як повертається ручка. Ще одне, з чим їй доводиться жити, — ні замка, ні особистого простору.

Діна заглядає в кімнату, міцно стиснувши нафарбовані рожевою помадою губи.

— Ми маємо поговорити.

— Гарзд. Я тільки закінчу розмову.

— З ким ти говориш?

Моллі вагається. Чи зобов'язана вона відповідати? Ой, та яка різниця.

— З Джеком.

Діна насуплюється.

— Поквапся. Ми не можемо витратити на це весь вечір.

— Я за хвилинку буду.

Моллі чекає, дивлячись просто на Діну, доки та зникає за дверима, й знову прикладає телефона до вуха.

— Настав час розстрілу.

— Ні, ні, послухай, — відказує Джек. — Я маю ідею. Але вона трохи... божевільна.

— Вибач, — каже Моллі похмуро. — Мені треба йти.

— Я поговорив зі своєю мамою...

— Джеку, ти серйозно? Ти їй розповів? Вона й так мене ненавидить.

— Зажди, вислухай мене. По-перше, вона тебе не ненавидить. А по-друге, вона мала розмову з тією пані, на яку працює, і, здається, ти зможеш там відпрацювати свої години.

— Що?

— Ага.

— Але як?

— Ну, ти ж знаєш, що моя мама — найгірша доморядниця у світі.

Моллі подобається, як він це каже — буденно, без осуду, наче повідомляє, що його мама — шульга.

— Отож ця пані хоче навести лад у себе на горищі — поскладати старі папери, коробки й усе таке, а для моєї мами це страх Господній. Отож мені спало на думку, щоб ти це зробила. Закладаюся, що там легко можна буде провести п'ятдесят годин.

— Чекай, ти хочеш, щоб я навела лад на горищі старої пані?

— Ага. Справа на твій смак, хіба ні? Годі тобі, я знаю, яка ти акуратна. Навіть не намагайся заперечити. Усі речі ставиш рівненько. Усі папери в теках. І хіба твої книжки стоять не за алфавітом?

— Ти це помітив?

— Я знаю тебе краще, ніж ти думаєш.

Моллі і справді не може заперечити, що хай яка вона дивна, а любить, щоб скрізь був лад. Її навіть можна назвати фанаткою порядку. Так багато переїжджаючи з місця на місце, вона навчилася дбати про своє нехитре майно. Але вона не впевнена, що це вдала ідея. Сидіти на самоті на пліснявому горищі, перебирати непотріб якоїсь старої?

Але враховуючи альтернативу...

— Вона хоче з тобою зустрітися, — продовжує Джек.

— Хто?

— Вівіан Дейлі. Стара пані. Вона хоче, щоб ти прийшла на...

— Бесіду. Ти маєш на увазі, що я маю пройти бесіду.

— Це частина угоди. Ти на це згодна?

— А в мене є вибір?

— Звісно. Можеш піти в колонію.

— Моллі! — гиркає Діна, грюкаючи у двері. — Ану бігом сюди!

— Іду! — гукає вона, а тоді до Джека: — Гарзд.

— Гарзд що?

— Я це зроблю. Сходжу й зустрінуся з нею. Пройду *бесіду*.

— Чудово, — відказує він. — А, і ще — може, краще вбрати спідницю абощо, ну ти знаєш. І, може, зняти кілька сережок.

— А що з тією, яка в носі?

— Мені вона подобається. От тільки...

— Ясно.

— Лише на першу зустріч.

— Гарзд. Слухай — дякую.

— Не дякуй мені за егоїстичність. Мені просто хочеться провести з тобою ще трохи часу.

Коли Моллі відчиняє двері й бачить напружені й сторожкі обличчя Діни й Ралфа, вона всміхається.

— Не хвилюйтеся. Я знайшла, як відпрацювати свої години. — Діна зиркає на Ралфа з виразом, який Моллі розуміє, маючи багаторічний досвід розпізнавання думок різних опікунів. — Але я зрозумію, якщо ви хочете, аби я пішла. Я знайду щось інше.

— Ми не хочемо, щоб ти пішла, — каже Ралф, і водночас із ним Діна говорить:

— Нам треба про це поговорити.

Вони втуплюються одне в одного.

— Хай там як, — мовить Моллі. — Якщо у нас із вами не складеться, не страшно.

І в той момент, сповнена позиченої в Джека напускної сміливості, вона й справді так думає. Якщо не складеться — значиться, не складеться. Моллі вже давно зрозуміла, що з більшістю розчарувань і віроломства, яких інші люди бояться все своє життя, вона вже зіткнулася. Батько помер. Матір пустилася берега. Її передавали з рук у руки й відмовлялися від неї раз у раз. Та вона все одно дихає, спить і росте. Прокидається щоранку і вбирається. Отож, кажучи, що це не страшно, вона має на увазі, що здатна пережити мало не будь-що. А тепер, вперше, відколи вона себе пам'ятає, знайшовся хтось, хто дбає про неї. (Власне, а що це йому заманулося?)

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Моллі набирає повні легені повітря. Будинок більший, ніж вона уявляла, — білий вікторіанський моноліт із завитками й чорними віконницями. Виглядаючи з авта, помічає, що він у бездоганному стані — нічого не відлущується й не гниє, а це означає, що його, напевно, нещодавно пофарбували. Безсумнівно, ця стара пані постійно наймає людей для догляду за ним, цілу армію бджіл-трудоарів.

Стоїть приємний квітневий ранок. Земля ще сира від талого снігу й дощу, але сьогодні один із тих рідкісних, майже теплих днів, які натякають, що попереду — чудове літо. Яскраво-блакитне небо померезали пухнасті хмарки. Здається, скрізь завітли кущики крокусів.

— Отож, — каже Джек, — справа така. Вона приємна пані, але трохи сувора. Ну знаєш, жартами не сипле. — Він вимикає двигун й лагідно стискає плече Моллі. — Просто кивай і всміхайся, й усе буде добре.

— Нагадай-но, скільки їй років? — мимрить Моллі. Вона сердиться на себе за те, що нервується. Подумаєш! Якась стара карга, якій треба, щоб хтось розгріб її барахло. Хоч би воно не виявилось огидним і смердючим, як будинки тих скнар, що показує телебачення.

— Не знаю. Багато. До слова, маєш гарний вигляд, — додає Джек.

Моллі сердито на нього зиркає. Вона вбрана в рожеву блузку від «Лендс Енд», що їй позичила Діна з такої нагоди. «Я тебе ледве впізнаю, — кинула сухо, коли Моллі вийшла в ній зі спальні. — Ти в ній така... жіночна».

На Джекове прохання Моллі витягла з носа кільце й залишила тільки по дві сережки в кожному вусі. І з макіяжем теж постаралася — сьогодні вона просто бліда, а не схожа на привида, й очі обведені не так густо. Вона навіть купила рожеву помаду «Мейбелін» відтінку «мальвовий», посміявшись над його вигадливою назвою. Вона зняла всі свої численні каблучки з крамниці вживаних речей і залишила тільки ланцюжок із дармовисами від свого батька, замість звичного численного набору хрестиків і срібних черепів. Волосся залишилось чорним, з білими пасмами, що обрамляють лице, і нігті в неї теж

помальовані начорно, але ясно, що вона постаралася, як зазначила Діна, «бути схожішою на нормальну людину».

Після Джекового відчайдушного втручання Діна знехотя погодилася дати Моллі ще один шанс.

— Наводити лад на горищі? — пирхнула вона. — Ага, вже. Може, з тиждень і протримається.

Певна річ, Моллі не сподівалася від Діни вотуму довіри, але й сама сумнівається. Чи справді вона збирається присвятити п'ятдесят годин свого життя допомозі якійсь буркотливій карзі, сидючи на горищі з протягами, перебираючи коробки, повні молі, пилових кліщів і ще бозна-чого? У колонії вона могла б проводити цей час на груповій психотерапії (що завжди цікаво) й дивитися ток-шоу «Погляд» (що досить непогано). Там можна було б спілкуватися з іншими дівчатами. А так вдома її чекатиме Діна, а ця стара пані пильнуватиме за кожним її рухом.

Моллі зиркає на годинника. Вони приїхали на п'ять хвилин раніше завдяки Джекові, який її підганяв.

— Не забувай дивитися в очі, — каже він. — І обов'язково всміхайся.

— Ти вже як мама.

— Знаєш, у чому твоя проблема?

— У тому, що мій хлопець поводить як мама?

— Ні. У нерозумінні того, що на карту поставлений твій зад.

— На яку карту? Де? — Вона озиралася, соваючись на сидінні.

— Послухай... — Він тре підборіддя. — Моя мама не розповіла Вівіан про колонію й усе таке. Їй відомо лише, що це громадський проект, який задали у школі.

— Тож вона не знає про моє кримінальне минуле? Боягуз.

— *Au diablo*^[4], — відповідає Джек, виходячи з авта.

— Ти підеш зі мною?

Він зачиняє дверцята, обходить авто й відчиняє пасажирські дверцята з іншого боку.

— Ні, проведу тебе до сходів.

— Який джентльмен. — Вона ступає на землю. — Чи боїшся, що я втечу?

— Правду кажучи, і те, й те, — відказує він.

Стоячи перед колосальними дверима з горіхового дерева з величезним мідним кільцем, Моллі вагається. Озирається на Джека, що вже повернувся в авто, надів навушники й гортає пошарпану збірку оповідань Джуно Діаса, який завжди тримає в бардачку. Вона виструнчується, розправляє плечі, прибирає волосся за вуха, пригладжує комірець блузки (коли вона востаннє мала на шиї комір? Хіба що собачий) і стукає у двері. Тихо. Вона стукає знову, трохи гучніше. А тоді помічає кнопку дзвінка ліворуч від дверей і натискає її. У будинку голосно звучить передзвін, і за мить з'являється Джекова мама, Террі, що поспішає їй назустріч із занепокоєним виглядом. Завжди дивно бачити Джекові великі карі очі на широкому, приємному обличчі його матері.

Хоч Джек і запевнив Моллі, що його мама дала згоду — «та бісова справа з горищем висіла над її головою так довго, ти навіть не уявляєш», — вона знає, що насправді все куди складніше. Террі обожнює свого єдиного сина і, щоб його порадувати, зробить майже все. Але хай скільки йому хочеться думати, що Террі не має нічого проти його плану, Моллі знає, що Джекові довелося на неї натиснути.

Коли Террі відчиняє двері, вона оглядає Моллі з голови до ніг.

— Ну, причепурилася ти гарно.

— Дякую. Напевно, — бурмоче Моллі. Їй важко сказати, чи вбрання Террі — це уніформа, чи щось таке нудне, що на неї скидається: чорні штани, грубі чорні черевики з гумовими підошвами, проста футболка персикового кольору.

Моллі йде за нею слідом по довгому коридору, оздобленому написаними олією картинами й гравюрами в золотих рамах, звуки їхніх кроків стишує східний килимок. У кінці коридору зачинені двері.

Террі на якусь мить прикладає до дверей вухо й тихенько стукає.

— Вівіан? — вона трохи прочиняє двері. — Дівчина прийшла. Моллі Аер. Так, добре.

Вона розчахує двері у велику, залиту сонцем вітальню з видом на море, повну книжкових полиць від підлоги до стелі й антикварних меблів. Стара пані, вбрана в чорний кашеміровий светр з високою шиєю, сидить у ніші біля вікна у вицвілому червоному кріслі, склавши помережані венами руки на колінах, вкритих вовняним пледом у клітинку.

Підійшовши до неї, Террі каже:

— Моллі, це місіс Дейлі.

— Добридень. — Моллі простягає руку, як її навчив батько.

— Добридень.

Долоня старенької у Молліній руці суха й холодна. Вона бадьора худа жінка, з вузьким носом і пильними карими очима, по-пташиному проникливими. Шкіра у неї тонка, майже прозора, а хвилясте сиве волосся зібране в гульку. Світлі веснянки — чи це старечі плями? — розсипані по її обличчю. Вени на її руках нагадують карту, а шкіра навколо очей брижиться безліччю зморшок. Вона схожа на монашок з католицької школи, яку Моллі недовго відвідувала в Авгу'сті (під час короткого перебування в невідомій опікунській сім'ї), що здавалися, з одного боку, старими, а з іншого — на диво молодими. Як і ті черниці, ця жінка має трохи владну манеру, наче звикла наполягати на своєму.

Та чом би й ні, думає Моллі. Вона справді до цього звикла.

— Що ж, якщо буду потрібна — я на кухні, — каже Террі й зникає в інших дверях.

Старенька нахиляється в бік Моллі, суплячись.

— Як тобі вдалося досягнути такого ефекту? Вибілити пасма, — питає вона, погладжуючи скроню.

— Гм-м... — Моллі здивована, її ніхто про це ще не питав. — За допомогою освітлювача й фарби.

— Де ти цього навчилася?

— Подивилася відео на ютубі.

— На ютубі?

— В Інтернеті.

— Ага. — Вона задирає підборіддя. — Комп'ютер. Я надто стара, щоб підхоплювати таку моду.

— Навряд чи можна назвати модою те, що змінило наше життя, — мовить Моллі, а тоді винувато всміхається, розуміючи, що вже заходить у суперечку зі своєю потенційною наймачкою.

— *Моє* не змінило, — відказує жінка. — Напевно, це забирає досить багато часу.

— Що саме?

— Отак фарбувати волосся.

— А. Ну, не так і багато. Я вже звикла.

— А який твій природний колір, якщо не секрет?

— Зовсім ні. Темно-каштановий.

— А мій — рудий.

Моллі лише за мить усвідомлює, що це стара пані жартує зі своєї сивини.

— Мені подобається, що ви з ним зробили. Вам личить.

Пані киває й знову спирається на спинку крісла. Здається, вона це схвалює. Моллі відчуває, як напруга в її плечах трохи зменшилася.

— Перепрошую за свою грубість, але в моєму віці вже немає сенсу ходити околяса. Твій вигляд досить стилізований. Ти належиш до — як їх називають? — готів?

Моллі несила не всміхнутися.

— Щось таке.

— Гадаю, цю блузку ти позичила.

— Ну...

— Не варто було перейматися. Вона тобі не пасує. — Вона жестом вказує Моллі, щоб та сіла навпроти неї. — Можеш кликати мене Вівіан. Мені не подобається, коли мене називають місіс Дейлі. Адже мій чоловік уже на тім світі.

— Співчуваю.

— Не треба. Він помер вісім років тому. Крім того, мені дев'яносто один. Мало хто з тих, кого я знала, ще серед живих.

Моллі не знає, як відповісти — чи чемно казати людям, що вони на вигляд здаються молодшими? Вона ніколи не здогадалася б, що цій жінці дев'яносто один, але їй небагато з ким є порівнювати. Батьки її тата померли, коли той був молодий; батьки її мами одружені не були, тож вона ніколи не мала нагоди познайомитися зі своїм дідусем. З усіх родичів Моллі пам'ятає лише свою бабусю з маминого боку, що померла, коли їй було три.

— Террі розповіла мені, що ти живеш з опікунами, — каже Вівіан. — Ти сирота?

— Моя мама жива, але я вважаю себе сиротою.

— Однак насправді це не так.

— На мою думку, людина, що не має батьків, які б про неї дбали, може вважати себе ким завгодно.

Вівіан довго на неї дивиться, наче зважує цю думку.

— Справедливо, — вирішує вона. — Отож розкажи мені про себе.

Моллі прожила в штаті Мен усе своє життя і навіть ніколи не бувала в інших штатах. Вона уривками пам'ятає своє дитинство

в Індіан-Айленді^[5] перед тим, як стала жити в опікунів: сіробокий трейлер, у якому вона мешкала з батьками, громадський клуб із заставленим пікапами паркувальним майданчиком, гральний дім для бінго «Сокалексіз», церкву Святої Анни. Вона пам'ятає індіанську ляльку з кукурудзяного качана з чорним волоссям, вбрану в традиційний костюм, яку тримала на полиці у себе в кімнаті, однак їй більше подобалися Барбі, подаровані благодійними організаціями та роздавані в громадському клубі на Різдво. Звісно, серед них ніколи не було популярних — Попелюшки чи Королеви краси, лише дивачки з розпродажів: Барбі-водій чи Барбі-дикунка. Це не мало значення. Хай яке дивне у цих ляльок було вбрання, їхні риси залишалися втішно однаковими: дивні витягнуті ступні, наче готові взути високі підбори, круті стегна й безреберний тулуб, гладенький ніс і блискуче пластикове волосся...

Але це не те, що Вівіан хоче почути. З чого почати? Що розповісти? Нелегко вирішити. Її історія не з веселих, і Моллі з досвіду знає, що люди або сахаються, або не вірять їй, чи, навіть гірше, починають її жаліти. Отож вона навчилася розказувати скорочену версію.

— Ну, — починає вона, — з батькового боку я індіанка з племені пенобскотів. Коли я була мала, ми жили в резервації біля Олд-Тауна.

— Он як. Це тому ти так малюєшся й фарбуєш волосся.

Моллі ошелешена. Їй ніколи не спадало на думку таке пояснення. Чи й справді це так?

Ще у восьмому класі, під час особливо непростого року — сердиті, крикливі опікуни; ревниві названі брати й сестри; група задерикуватих дівчат у школі, — вона купила коробку швидкодійної фарби для волосся «Лореаль» й чорний олівець для очей «Кавер гьорл», і перемінилася в домашній ванній. У найближчі вихідні її подруга, що працювала в «Клерс», зробила їй пірсинг: по декілька дірок у кожному вусі, вставила сережку-гвіздочок у ніс і кільце у брову (однак ненадовго — швидко почалося запалення й кільце довелося витягти, від чого залишився схожий на павутинку шрам). Пірсинг став останньою краплею, через яку її вигнали з того опікунського дому. Місію виконано.

Моллі продовжує розповідати — як її батько помер, а мама не мала змоги про неї дбати, як вона опинилася у Ралфа й Діни.

— Отже, Террі розповіла, що тобі доручили виконати якийсь громадський проект для школи. І їй спала на думку чудова ідея залучити тебе до прибирання в мене на горищі, — каже Вівіан. — На мій погляд, це не вигідна домовленість, але що там я знаю.

— Хочете вірте, хочете ні, але я можу назвати себе акуратисткою. Мені подобається наводити лад.

— Тоді ти ще дивніша, ніж здаєшся. — Вівіан відкидається на спинку крісла й переплітає пальці. — Мені теж є що розповісти. За твоїм визначенням, я теж залишилася сиротою, і майже в такому самому віці. Тож це у нас із тобою спільне.

Моллі не певна, як відповісти. Чи хоче Вівіан, щоб вона її про це розпитала, чи розкаже просто так? Важко сказати.

— Ваші батьки... — наважується спитати вона, — не дбали про вас?

— Вони намагалися. Була пожежа... — Вівіан знизує плечима. — Це було так давно, я майже не пам'ятаю. Отож коли тобі хотілося б почати?

Нью-Йорк, 1929 рік

Мейсі перша відчула біду. Вона плакала без упину. Через місяць після її народження, коли наша мама занедужала, Мейсі стала спати зі мною на моєму вузькому ліжечку в маленькій кімнаті без вікон, яку ми ділили з братами. Було так темно, що я, вже не вперше, подумки запитала себе, чи оце так відчувається сліпота — як суцільна порожнеча. Я заледве розрізняла чи, точніше, лише відчувала силуети хлопців, які час від часу ворушилися, але ще не прокинулися: Домініка і Джеймса, шестирічних близнюків, що від холоду тулилися один до одного на лежанці на підлозі.

Сидячи на ліжку, спершись об стіну, я тримала Мейсі так, як показала мені мама, — приклавши до плеча. Я спробувала все, що могла, аби її заспокоїти, все, що раніше допомагало: гладила її спинку, проводила двома пальцями по носіку, тихенько наспівувала батькову улюблену пісню, «Моя пташка співоча», їй на вушко:

Чув я трелі дрозда, солов'я й конопляночки,
Та солодший за них голос твій, моя панночко.

Але вона тільки верещала голосніше, здригаючись у спазмах плачу.

Мейсі виповнилося півтора року, але важила вона, мов пир'їнка. За кілька тижнів після її народження мама злягла з лихоманкою й більше не могла її годувати, тож ми обходилися теплою підсолодженою водою, вареною вівсянкою й молоком, коли могли його собі дозволити. У нас усіх світилися ребра. Їжі бракувало; бували дні, коли ми їли мало не саму жорстку картоплю в рідкому бульйоні. Навіть при здоров'ї мама не вирізнялася кухарським хистом, а іноді вона навіть не докладала зусиль. Не один раз, перш ніж я навчилася куховарити, ми їли сиру картоплю з відра.

Минуло два роки, відколи ми покинули свій дім на західному узбережжі Ірландії. Життя й там було важке; наш батько раз за разом втрачав роботу, а коли мав заробітки, то їх було недосить, щоб нас годувати. Жили ми в крихітній кам'яниці без опалення в невеличкому селі Кінвара в графстві Голуей. Повсюди наші сусіди тікали до Америки; нам переказували байки про помаранчі завбільшки з

картоплю; про поля збіжжя, що колишеться під сонячним небом; про чисті сухі дерев'яні будинки з електрикою та каналізацією. Про те, що роботи там стільки, як фруктів на деревах. Востаннє зробивши для нас добре діло — чи, можливо, позбавивши себе тягаря безперестанного хвилювання, — таткові батьки й сестри разом нашкребли грошей на подорож через океан для нас п'ятьох, і одного весняного дня ми сіли на «Агнес Пауліну», яка тримала курс на острів Елліс. Нашою єдиною сполучною ланкою з майбутнім був шматок паперу з написаним на ньому іменем, який батько поклав у кишеню свої сорочки, коли ми піднімалися на борт, — іменем чоловіка, що емігрував десять років тому й тепер, за словами наших родичів із Кінвари, був власником поважного ресторану в Нью-Йорку.

Хоч ми й прожили все своє життя в прибережному селі, та ніколи не бували в човні, не кажучи вже про корабель у відкритому океані. Окрім мого брата Дома, що був сильний, мов бик, ми нездужали мало не всю мандрівку. Ще важче було мамі, яка на кораблі виявила, що знову завагітніла, і не могла й рісочки втримати в шлунку. Але навіть з усіма цими негараздами, стоячи на нижній палубі, а не в наших темних тісних каютах четвертого класу, дивлячись, як масна вода піниться під «Агнес Пауліною», я відчувала, що на душі мені ставало легше. Безсумнівно, думала я, ми знайдемо собі місце в Америці.

Того ранку, коли ми прибули в Нью-Йорк, у гавані було так туманно й похмуро, що, хоч ми з братами й стояли біля поруччя, вглядаючись у мряку, та заледве розрізняли розмитий силует статуї Свободи, яка стояла недалеко від пристані. Нас зібрали в довгі черги на огляд, опитування та проставляння печаток, а тоді відпустили між сотні інших іммігрантів, які розмовляли мовами, що мені скидалися на ревіння домашньої худоби.

Я не бачила ні полів зі збіжжям, ні завеликих помаранчів. Ми сіли на пором до Мангеттену й блукали вулицями: ми з мамою — хитаючись під вагою нашого майна, близнята — просячись на руки, батько — з валізами під пахвами, стискаючи в одному кулаці карту, а в другому — потертий шмат паперу, на якому нерозбірливим почерком його матері було написано «Марк Фланнері, „Ірландська троянда“, Делансі-стріт». Кілька разів загубившись, батько кинув спроби зорієнтуватися за картою й почав питати дорогу в людей на вулиці. Мало не щоразу вони відверталися, не відповідаючи; один чоловік

сплюнув на землю, його обличчя скривила огида. Але врешті ми таки знайшли це місце — ірландський паб, так само убогий, як і найжалюгідніші паби на задвірках Голуея.

Ми з мамою й хлопцями чекали на тротуарі, доки батько був усередині. Дощ припинився; з мокрих вулиць у вологе повітря підіймалася пара.

Ми стояли в сирому одязі, задубілому від поту й бруду, чухаючи вкриті струпами голови (від корабельних вошей, так само повсюдних, як і нудота), з ногами, натертими від нових черевиків, які бабуня купила нам перед відплиттям, але мама не дозволяла нам їх взувати, доки ми не ступимо на американську землю, й думали, в яку халепу себе втягнули. Окрім цієї жалюгідної копії ірландських пабів, біля якої ми стояли, ніщо на цій новій землі не було хоч трохи подібне до знайомого нам світу.

Марк Фланнері одержав листа від своєї сестри й очікував на нас. Він найняв нашого батька посудомийником і відвів нас у район, подібних до яких я ніколи не бачила, — високі цегляні будівлі тулилися одна до одної на вузьких вулицях, повних люду. Він знав, що там шукали наймачів у квартиру за десять доларів на місяць, на третьому поверсі п'ятиповерхового будинку на Елізабет-стріт. Коли він залишив нас біля дверей, ми почимчикували за поляком-власником будинку, містером Камінські, вздовж викладеного кахлями коридору, а потім угору сходами, насилу тягнучи свої пожитки в спеці й темряві, доки він напучував нас щодо переваг охайності, цивілізованості та працелюбства, чого, як він дав зрозуміти, на його думку, нам бракувало. «Я нічого не маю проти ірландців, якщо тільки ви триматиметеся від гріха подалі», — сказав він низьким голосом. Глянувши на батькове обличчя, я угледіла вираз, який мені ще не випадало бачити, але відразу зрозуміла — то було потрясіння через усвідомлення, що тут, на чужій землі, його суворо ганитимуть, щойно він заговорить.

Власник помешкання назвав його квартирою-трамваєм, бо кожна кімната вела до іншої, як вагончики в трамваї. У самому кінці розміщувалася крихітна батьківська спальня, вікно якої виходило на тильний бік іншої будівлі; перед нею були кімната, яку я ділила з хлопцями й Мейсі, кухня й невеликий передпокій, з якого два вікна виходили на людну вулицю.

Містер Камінські смикнув за шнурок, що звисав з підбитої штампованим металом стелі, й загорілася лампочка, заливаючи тьмяним світлом грубий дерев'яний стіл, маленьку поржавілу раковину з холодною водою й газову плиту. В коридорі, за дверима нашої квартири, була вбиральня, яку ми ділили з сусідами — бездітною парою німців, як сказав нам власник, на прізвище Шацман. «Вони не галасують й очікують того самого від вас», — мовив він, спохмурнівши, коли мої брати, невгамовні й непосидючі, стали граючись штовхати один одного.

Попри несхвалення власника, задушливу спеку, тьмяні кімнати та какофонію дивних звуків, таких незвичних моєму вухові мешканки села, я відчула ще одну хвилю надії. Оглянувши наші чотири кімнати, я вирішила, що ми почали спочатку, залишивши позаду безліч труднощів життя в Кінварі: сирість, що пробирала до кісток, убогу перехняблену хатину, пияцтво нашого батька — я це вже згадувала? — що дамокловим мечем висіло над навіть найменшими заробітками. Тут батькові пообіцяли роботу. Тут можна було вмикати світло, смикаючи за шнурівку, а воду — крутнувши ручку крана. Просто за дверима, в сухому коридорі, були туалет і ванна. Хай який скромний, та це шанс на новий початок.

Я не знаю, як сильно на мої спогади впливає мій вік тепер і як сильно він вплинув тоді, — мені було сім, коли ми покинули Кінвару й дев'ять тієї ночі, коли Мейсі безперестанку плакала, тієї ночі, що, навіть більше за від'їзд з Ірландії, назавжди змінила перебіг мого життя. Минуло вісімдесят два роки, а звук її плачу й досі мені вчувається. Якби ж я звернула більше уваги на те, чому вона плакала, замість просто намагатися її заспокоїти. Якби ж я звернула більше уваги.

Я так боялася, що наші життя знову розваляться на частини, що мені хотілося забути те, чого найбільше боялася: неминулу любов батька до випивки, яку не змінив переїзд до іншої країни; мамин поганий настрій та напади люті; безперестанні сварки між ними. Мені хотілося, щоб усе було добре. Я притуляла Мейсі до грудей і шепотіла їй на вухо: «...та солодший за них голос твій, моя панночко», намагаючись її заспокоїти. Коли вона нарешті змовкла, я відчула лише полегшення, не розуміючи, що Мейсі, як канарка в шахті, попереджала нас про небезпеку, але було вже запізно.

Нью-Йорк, 1929 рік

Через три дні після пожежі містер Шацман пробуджує мене зі сну, щоб сказати, що вони з місіс Шацман знайшли гідегальне рішення (так, він каже «ідеальне», з німецьким акцентом; я тоді, за секунду, дізналася про жахливу владу гіпербол). Вони відведуть мене до Товариства допомоги дітям — установи з приязними соціальними працівниками, які надають дітям притулок і харчування.

— Мені не можна іти, — заперечила я. — Я потрібна буду мамі, коли вона повернеться з лікарні.

Я знала, що мій батько й брати загинули. Я бачила їх у коридорі, накритих простирадлами. Але маму винесли на ношах, і я бачила, як Мейсі ворушилася, хникаючи, коли чоловік в уніформі ніс її коридором.

Містер Шацман похитав головою.

— Вона не повернеться.

— Ну, тоді Мейсі...

— Твоя сестра, Маргарет, не вижила, — каже він, відвертаючись.

Мої мама й тато, двоє братів і сестра, так само дорогі мені, як я сама, — цю втрату неможливо описати словами. І навіть якби я й знайшла слова, щоб виразити свої почуття, слухати мене було нікому. Всі, до кого я була прихильна у світі — у цьому новому світі, — померли або жили десь далеко.

Тієї ночі, коли сталася пожежа, коли вони взяли мене до себе, я чула, як місіс Шацман у себе в спальні сварилася зі своїм чоловіком, вирішуючи, що зі мною робити. «Я про це не просила. — Її сичання прозвучало так виразно, наче ми були в одній кімнаті. — Ці ірландці! Стільки дітей у такій маленькій квартирі. Дивно, що таке не стається частіше».

Доки я слухала крізь стіну, в моїх грудях ширилася порожнеча. «Я про це не просила». Лише за кілька годин до цього мій тато повернувся додому з роботи в пабі й перевдягнувся, як завжди після зміни, з кожним шаром скинутого вбрання позбуваючись огидного смороду. Мама церувала одяг, за що їй платили гроші. Домінік чистив картоплю. Джеймс грався в кутку. Я малювала на аркуші паперу, навчаючи Мейсі

літер, відчуваючи її тепло й вагу в себе на колінах і липкі пальці у волоссі.

Я намагаюся забути жах того, що сталося. Хоча, певно, *забути* — неправильне слово. Як я можу забути? Але як мені йти далі хоч на крок, не гамуючи відчаю, що переповнює мене? Заплющивши очі, я чую плач Мейсі й мамині крики, відчуваю їдкий запах, жар вогню на шкірі й різко сідаю на свою убогу постіль у сінях у Шацманів, обливаючись холодним потом.

Мамині батьки померли, брати — в Європі, один за одним пішли служити в армію, і я не маю жодного уявлення, як їх знайти. Але мені здається, і я кажу про це місіс Шацман, що можна спробувати сконтактувати з батьковими матір'ю та сестрою, що залишилися в Ірландії, хоча ми не спілкувалися з ними, відколи прибули до цієї країни. Я ніколи не бачила листів від бабусі й ніколи не бачила, аби батько що-небудь їй писав. Наше життя в Нью-Йорку було таке гнітюче, й ми за нього трималися так непевно, що навряд чи батькові багато про що хотілося розповідати. Я знала лише назву села й прізвище батькової родини, однак, можливо, цього виявиться досить.

Але місіс Шацман супиться й хитає головою, і тоді я усвідомлюю, яка я самотня. З цього боку Атлантики немає жодного дорослого, який би мною цікавився, який би привів мене до корабля й заплатив за мій квиток. Я — тягар для громади, ніхто за мене не відповідає.

— Ти, дівчинка-ірландка. Підійди. — Худа, насуплена наглядка в білому чепчику робить знак кістлявим пальцем. Напевно, вона дізналася, що я ірландка, з документів, які заповнив містер Шацман, коли привів мене до Товариства допомоги дітям кілька тижнів тому, або ж, мабуть, з мого акценту, й досі дуже відчутного. — Гм! — мовить вона, стиснувши губи, коли я стаю перед нею. — Рудоволоса.

— Як шкода, — відказує пухкенька жінка поряд з нею, а тоді зітхає. — І ці веснянки. У її віці й так важко дістати місце.

Худорлява облизує свого великого пальця і відкидає волосся з мого обличчя.

— Ти ж не хочеш відстрашити людей, правда? Не дозволяй волоссю закривати обличчя. Якщо будеш акуратна й чесна, може, вони не робитимуть передчасних висновків.

Вона защіпає гудзики на моїх рукавах, а коли нахилиється, щоб перев'язати шнурівки на моїх чорних туфлях, з її чепчика піднімається

запах плісняви.

— Украй важливо мати пристойний вигляд. Бути схожою на дівчинку, яку жінка хотіла б бачити в себе вдома, охайною й поштивою. Але не надто... — Вона зиркає на іншу пані.

— Не надто що?.. — питаю я.

— Деякі жінки не надто доброзичливо ставляться до гарненьких дівчат, які сплять із ними під одним дахом, — відповідає вона. — Не те, щоб ти була аж така... Та все одно. — Вона вказує на мій ланцюжок. — Що це таке?

Я піднімаю руку й торкаюся олов'яного кладдахського кельтського хрестика, який носила з шестирічного віку, обводячи пальцем обриси серця.

— Ірландський хрестик.

— У потяг не дозволяється брати з собою сувеніри.

Моє серце б'ється так гучно, що мені здається, ніби вона його чує.

— Він належав моїй бабуні.

Жінки розглядають хрестика, і я бачу, як вони вагаються, намагаючись вирішити, що робити.

— Вона дала мені його в Ірландії, перш ніж ми поїхали. Це... Це все, що в мене залишилося.

Це правда, але правда також і те, що я це сказала, аби їх переконати. І це подіяло.

Ми чуємо потяг, перш ніж він показується нам на очі. Низьке гудіння, дрижання під ногами, глибокий свисток, спочатку тихий, а тоді дедалі гучніший, коли потяг наближається. Ми витягуємо шиї, вглядаючись у колії вдалині (навіть коли одна з наших покровительок, місіс Скетчерд, кричить своїм пронизливим голосом: «Ді-і-іти! На місця, ді-і-іти!»), й ось раптом він з'являється: на нас суне чорний паровик, кидаючи тінь на платформу, випускаючи струмінь пари, як величезна задихана тварина.

Я серед двадцяти інших дітей різного віку. Нас відмили й вбрали в пожертвований кимось одяг: дівчатка в сукенках з білими фартушками й у грубих панчохах, хлопчики — у бриджах, які защипуються на гудзики під коліном, білих сорочках, краватках, товстих вовняних піджаках. Стоїть незвично теплий жовтневий день, бабине літо, як його називає місіс Скетчерд, і ми чекаємо на платформі, знемагаючи від спеки. Моє волосся прилипло до шиї, сукня тісна й незручна. В

одній руці я стискаю маленьку брунатну валізку, яка містить усе майно, крім хрестика, що належить мені в цьому світі, усе новонадбане: Біблію, два комплекти одягу, капелюх, чорне пальто, на кілька розмірів замале, пару черевиків. На підкладці пальта — моє ім'я, вишите волонтеркою з Товариства допомоги дітям: Ніів Пауер.

Так. Ніів. Досить поширене ім'я в графстві Голуей, і не таке вже й незвичне серед ірландських іммігрантів Нью-Йорка, але точно неприйнятне там, хай куди завезе мене цей потяг. Пані, що вишила ці літери кілька днів тому, цокала язиком, працюючи.

— Сподіваюся, ти не прив'язана до цього імені, юна міс, бо я певна, що, коли тобі пощастить потрапити в сім'ю, твої нові батьки змінять його в одну мить.

Моя Ніів, любив називати мене батько. Однак я не прив'язана до цього імені. Я знаю, що його важко вимовляти, що воно іноземне й негарне для тих, хто не розуміє, — дивний набір звуків.

Ніхто не жаліє мене, що я втратила сім'ю. У кожного сумна історія, інакше нас би тут не було. Згідно з поширеною думкою, ліпше не говорити про минуле, найшвидше полегшення настане, якщо його забути. Товариство допомоги дітям поводить з нами так, наче ми народилися тієї миті, коли нас привели; ніби метелики, що скидають свої кокони, ми залишили старе життя позаду і, як на те Божа воля, скоро вступимо в нове.

Місіс Скетчерд та містер Курран, соромливий чоловік із каштановими вусами, вишикували нас за зростом, від найвищого до найнижчого, тобто загалом від старшого до молодшого, а найменшеньких тримають на руках діти старше восьми. Місіс Скетчерд дає мені в руки маля, перш ніж я встигаю заперечити, — косоокого хлопчика з оливковою шкірою, якому рік і два місяці, на ім'я Кармін (якого, я вже здогадуюся, скоро кликатимуть інакше). Він чіпляється за мене, мов злякане кошеня. В одній руці стискаючи валізку, а другою надійно притримуючи Карміна, я хитаючись іду до приступки вагона, коли містер Курран підбігає взяти в мене валізку.

— Май хоч трохи здорового глузду, дівчинко, — каже він. — Якщо впадеш, то розіб'єш голову, й тоді нам доведеться залишити вас обох.

Усі дерев'яні сидіння у вагоні потяга звернені вперед, окрім двох рядів попереду, відділених вузьким проходом. Я знаходжу три вільні сидіння для себе й Карміна, й містер Курран кладе мою валізку на

полицю в мене над головою. Скоро Кармін починає злазити з лавки, і я так стараюся відволікти його від спроб утекти, що заледве помічаю, як інші діти заходять у вагон і той заповнюється.

Місіс Скетчерд стоїть спереду вагона, тримаючись за шкіряні спинки двох сидінь, рукави її чорної накидки колишуться, мов воронячі крила.

— Цей потяг називають сирітським, діти, і вам пощастило на нього потрапити. Ви залишаєте позаду згубне місце, повне невігластва, бідності й аморальності, задля шляхетності заміського життя. Доки ви тут, маєте виконувати кілька простих правил. Ви маєте бути згідливі й слухатися вказівок. Маєте шанувати своїх наставників. Маєте бережливо ставитися до вагонного майна, щоб нічого не попсувати. Ви заохочуватимете своїх сусідів поводитися належним чином. Словом, ми з містером Курраном хочемо пишатися вашою поведінкою. — Її голос гучнішає, коли ми всідаємося. — Коли вам дозволять вийти з вагона, ви не повинні виходити за ту територію, яку ми визначимо. Ви ніколи не відбиватиметеся від групи. Якщо ваша поведінка виявиться незадовільною, якщо ви не дотримуватиметеся цих простих правил гречності, вас відправлять туди, звідки забрали, й залишать на вулиці напризволяще.

Менші діти здаються спантеличеними цією проповіддю, але ті з нас, кому за шість чи сім, уже кілька разів чули її версію ще в сиротинці, до подорожі. Слова проходять повз мої вуха. Наразі на куди більше занепокоєння заслуговує те, що ми з Карміном зголодніли. На сніданок нам дали тільки по кусневі сухого хліба й чашечці молока, і це було багато годин тому, ще до зорі. Кармін метушиться й посмоктує свою руку — напевно, ця звичка його заспокоює. (Мейсі смоктала палець.) Але я розумію, що не варто питати про їжу. Її дадуть, коли наші опікуни будуть готові її дати, і ніякі прохання на це не вплинуть.

Я щосили тримаю Карміна на колінах. Цього ранку за сніданком, додаючи цукру до чаю, я непомітно опустила два кубики собі в кишеню. Тепер я розтираю один із них між пальців, щоб він розсипався на піщинки, а тоді облизую вказівного пальця, встромляю його в цукор і запахаю Кармінові до рота. Вираз здивування на його обличчі, захват, коли він усвідомлює свою удачу, викликають у мене

усмішку. Він хапається за мою руку своїми пухкенькими долоньками, міцно тримається за неї й засинає.

За якийсь час мене теж заколихує рівний стукіт коліс. Коли я прокидаюся від того, що Кармін ворухиться й тре оченята, наді мною стоїть місіс Скетчерд. Вона так близько, що мені видно маленькі рожеві судини, схожі на прожилки на зворотному боці крихкого листка, що померезали її щоки, волосинки в неї на підборідді й щетинисті чорні брови.

Вона уважно на мене дивиться крізь маленькі круглі окуляри.

— Напевно, у тебе вдома були малі діти.

Я киваю.

— Здається, ти знаєш, як із ним поводитися.

Наче за командою, Кармін у мене на колінах схлипує.

— Думаю, він голодний, — кажу я їй. Я мацаю ганчірку, що слугує за підгузок, яка на дотик суха, але пружна. — І потрібен чистий підгузок.

Вона обертається до передньої частини вагона, махаючи мені рукою через плече.

— Тоді ходімо.

Притуляючи малюка до грудей, я хитаючись підводжуся з місця і йду за нею по проході. Діти, що сидять по двоє й по троє, підводять жалісливі очі, коли я проходжу повз них. Жоден із нас не знає, куди ми прямуємо, і, напевно, всі ми, крім найменшеньких, насторожені й налякані. Наші опікуни розповіли нам небагато; ми лише знаємо, що їдемо туди, де рясніють яблука на нахилених гілках, а корови, свині й вівці вільно бродять на свіжому замиському повітрі. Туди, де люди — сім'ї — прагнуть узяти нас до себе. Відколи поїхала з графства Голуей, я не бачила ні корів, ні якихось інших тварин, власне кажучи, крім вуличних собак та час від часу пташок, що не бояться холоду, й раділа можливості знову їх побачити. Але поставилася до неї скептично. Я надто добре знала, що буває, коли прекрасні о`брази, почуті від когось, не збігаються з реальністю.

Багато дітей на цьому потязі стільки часу провели в Товаристві допомоги дітям, що не пам'ятають своїх матерів. Вони можуть почати заново, прийняті в лоно єдиної в їхньому житті сім'ї. Я ж пам'ятаю забагато: пишні груди своєї бабуні, її маленькі сухі долоні, темний будиночок з напівзруйнованим кам'яним парканом, що відгороджує

вузький сад. Густий туман, що осідав на бухту рано-вранці та по обіді, баранину й картоплю, які бабуня приносила нам, коли мама була надто втомлена, щоб куховарити, або коли в нас не було грошей на продукти. Купівлю молока й хліба в крамничці на розі Привид-стріт, названої так, бо кам'яні будинки в тій частині міста були збудовані на місці цвинтаря. Мамині потріскані губи й скороминущу усмішку, печаль, яка наповнювала наш дім у Кінварі й переправилася з нами через океан й оселилась у темних закутках винайнятої квартири в Нью-Йорку.

І от тепер я в цьому потязі, витираю Кармінову дупку, тоді як місіс Скетчерд нависає над нами, закриваючи мене ковдрою, щоб приховати цю процедуру від містера Куррана, і даючи вказівки, яких я не потребую. Коли Кармін стає знову сухий і чистий, я пригортаю його до плеча й повертаюся на своє сидіння, доки містер Курран роздає обід, що складається з хліба, сиру й фруктів, а також молока у бляшаних кружках. Годуючи Карміна вмоченим у молоко хлібом, я згадую ірландську страву, що називається чамп, яку я часто готувала для Мейсі й хлопців, — картопляне пюре з молоком, зеленою цибулею (зрідка, коли в нас вона була) й сіллю. В ті ночі, коли ми лягали спати голодні, нам усім снівся чамп.

Роздавши їжу й кожному по ковдрі, містер Курран оголосив, що є відро з водою й ківшик, і тому, хто підніме руку, можна буде підійти напиться. У вагоні є туалет, каже він нам (однак, як ми незабаром довідалися, «туалет» — це жахлива відкрита діра в підлозі).

Кармін, ситий від солодкого молока з хлібом, вмовився в мене на колінах, поклавши темноволосу голову мені на згин ліктя. Я накидаю на нас шорстку ковдру. У ритмічному стукоті потяга й живій, залюдненій тиші вагона я почуваюся в безпеці. Кармін приємно пахне заварним кремом, а його вага така заспокійлива, що мені навертаються сльози. Його пружна шкіра, пухкі ручки, темні підкручені вії, та навіть його дихання нагадує мені (а як інакше?) про Мейсі. Мені несила терпіти, що вона помирала в лікарні самотня, страждаючи від болючих опіків. Чому я жива, а її немає?

У нашому будинку інші сім'ї ходили одне до одного в гості, пригощали їжею та допомагали доглядати за дітьми. Чоловіки працювали разом у продуктових крамницях та в кузні. Жінки працювали з дому, плели мереживо чи церували шкарпетки. Коли я проходила повз їхні квартири й бачила, як вони всі сиділи колом,

схилившись над роботою, розмовляючи незрозумілою мені мовою, моє серце стискалося.

Батьки покинули Ірландію, сподіваючись на краще майбутнє, вірячи, що прямують до благодатного краю. Так сталося, що вони зазнали невдачі на цій новій землі, зазнали невдачі мало не в усьому. Можливо, вони були слабкі люди, непридатні до суворих випробувань еміграції, до її принизливого становища та компромісів, до її різноманітних вимог самодисципліни та авантюризму. Але я подумки питаю себе, чи склалося б усе інакше, якби мій батько мав своє місце в родинній справі, яка забезпечувала б йому стабільність і постійну платню, замість того, щоб працювати у барі — найнепідхожішому місці для такого чоловіка, як він, або якби моя мама була в товаристві жінок, сестер і племінниць, що, напевно, полегшили б тягар злиднів, самотності й незнайомого оточення.

У Кінварі, хай як бідно жили й нетвердо стояли на ногах, ми принаймні мали родину поблизу, людей, які нас знали. Ми поділяли традиції й погляди на світ. Лише коли поїхали, ми усвідомили, що не цінували цього.

Потяг із Нью-Йорка, 1929 рік

Доки минали години, я звикла до руху потяга, стукоту важких коліс на стиках рейок, машинного гудіння під сидінням. Присмерк розмиває гострі верхівки дерев за моїм вікном; небо повільно темнішає, а тоді зовсім чорніє навколо місячної кулі. Через кілька годин слабкий блакитний відтінок поступається м'яким кольорам світанку, й незабаром уже ллється сонячне світло, уривчастий рух потягає створює враження фотографії, коли тисячі знімків, зроблених послідовно, дають зображення в русі.

Ми перебуваємо час, споглядаючи краєвиди, що видніються за вікном, розмовляючи, граючи в ігри. У місіс Скетчерд є набір шашок і Біблія, і я гортаю її, шукаючи Псалом 120/121, мамин улюблений: «Свої очі я зводжу на гори, звідки прийде мені допомога, мені допомога від Господа, що вчинив небо й землю!..»^[6]

Я одна з небагатьох дітей у потязі, що вміють читати. Мама навчила мене абетки кілька років тому, ще в Ірландії, а потім і читати по складах. Коли ми приїхали в Нью-Йорк, вона просила мене читати їй вголос, будь-що, де були слова — написи на ящиках і пляшках, які я знаходила на вулиці.

- Напій газо... газо...
- Газований.
- Газований. З лимонним смаком. Штуц...
- Штучний. Цю літеру читають як «ч».
- Штучний барвник. Додано лимонну кислоту.
- Молодчина.

Коли мені почало вдаватися ліпше, мама відчинила пошарпану валізу, що стояла біля її ліжка, й дістала збірку віршів у твердій обкладинці, синій із золотистою облямівкою. Френсіс Фаї був поетом із Кінвари, що народився в родині з сімнадцятьма дітьми. У віці п'ятнадцяти років він став замісним учителем у місцевій школі для хлопчиків, перш ніж поїхав до Англії (як усі ірландські поети, зазначила мама), де він крутився в колі Єйтса й Шоу. Вона обережно гортала сторінки, проводячи пальцем по чорних рядках на тонкому папері, читаючи про себе, доки не знаходила те, що хотіла.

— «Бухта Голуей», — казала вона. — Мій улюблений. Почитай мені вголос.

І я читала.

Одного разу я підвела очі після свого невмілого декламування й побачила дві доріжки сліз, що текли по маминих щоках. «Святий Боже, — мовила вона. — Не варто було нам звідти їхати».

Іноді ми співали в потягу. Містер Курран навчив нас однієї пісні (про дітей, що їдуть із міста в село, «де віють запашні вітри»), перш ніж ми відбули, і спонукав нас її співати принаймні раз на день.

Ми зупинилися на якійсь станції купити харчів на бутерброди, свіжих фруктів і молока, але вийшов тільки містер Курран. Я бачила його за своїм вікном, взутого в білі черевики, як він розмовляв із фермерами на платформі. Один тримає кошик яблук, інший — повну торбу хліба. Чоловік у чорному фартусі простягає руку в коробку й розгортає брунатний папір, з якого показується жовтий кусень сиру, й у мене бурчить у животі. За останню добу нас мало годували: трохи хліба, молока й по яблуку кожному, і я не знаю, чи вони бояться вигрошитися, чи думають, що це укріплює нашу мораль.

Місіс Скетчерд ходить туди-сюди проходом, дозволяючи двом групам дітей за раз підвестися й потягнутися, доки потяг стоїть. «Потрусіть ногами, — наставляє вона. — Це добре для кровообігу». Наймолодші діти метушаться, а старші хлопці влаштовують колотнечу за найменшої нагоди. Я й знати не хочу цих хлопців, що здаються так само дикими, як і згряя собак. Власник нашої квартири, містер Камінські, називав таких хлопців, свавільних волоцюг, що мандрували бандами, залазячи в кишені, а то й гірше, дітьми вулиці.

Коли потяг рушає зі станції, один із таких хлопців запалює сірника, викликаючи гнів містера Куррана, який б'є його по голові й кричить, щоб чув увесь вагон, називаючи його нікчемним, непутящим шматком бруду на благословенній Господній землі, з якого нічого доброго не вийде. Цей сплеск люті тільки підвищує статус хлопця серед його товаришів, які починають вигадувати хитрі способи подратувати містера Куррана, не виказуючи себе. Паперові літаки, гучне мекання, стогони, що імітують привидів, після яких чути здавлений смішок, — це розлючує містера Куррана, бо ж він не може спіймати когось одного й покарати за все це. Та що він може вдіяти, крім як вигнати їх геть на наступній зупинці? Чим він нарешті й погрожує, нависаючи над

сидіннями двох особливо докучливих хлопців, на що старший із них відповідає, що радо житиме сам, як робив уже не один рік, і нічого йому не зробилося, в Америці в будь-якому місті можна чистити черевики, і що він готовий закластися — це, напевно, куди краще, ніж жити в хліві з худобою і харчуватися лише свинячими поміями або опинитися серед індіанців.

Діти на своїх сидіннях перемовляються. Що він сказав?

Містер Курран збентежено оглядається навкруги.

— Ти налякав цілий вагон дітей. Задоволений?

— Це правда, хіба ні?

— Звісно ні, це неправда. Діти, заспокойтеся.

— Я чув, що нас продадуть на аукціоні тому, хто найбільше заплатить, — каже інший хлопець гучним шепотом.

У вагоні стає тихо. Місіс Скетчерд підводиться, як завжди, сердито дивлячись з-під чепчика з широкими крисами. Вона куди грізніша, у своєму товстому чорному плащі та блискучих окулярах із металевою облямівкою, ніж містер Курран навіть у мить найбільшого гніву.

— Я досить наслухалася, — повідомляє вона пронизливим голосом. — Мені кортить вигнати всю вашу зграю геть із цього потяга. Але це було б... — вона повільно озиряється навкруги, зупиняючи погляд на кожному стривоженому личку, — не по-християнськи. Хіба ні? Наше з містером Курраном завдання — супроводити вас у краще життя. Будь-які натяки на протилежне — грубі й обурливі. Ми від щирого серця сподіваємося, що ви знайдете вихід зі свого порочного минулого і під впливом суворого наставництва та тяжкої праці перетворитеся на гідних поваги громадян, здатних трудитися на благо суспільства. Послухайте. Я не така наївна, аби думати, що це вдасться всім. — Вона нищівно зиркає на біловолосого хлопця, одного з баламутів. — Але надіюся, що більшість із вас вважатимуть це можливістю. Напевно, єдиним шансом стати порядною людиною. — Вона поправляє плащ на плечах. — Містере Курран, може, тому юнакові, який говорив до вас так безпардонно, варто пересісти туди, де його сумнівні чари не будуть оцінені з таким ентузіазмом. — Вона задирає підборіддя, виглядаючи з чепчика, наче черепаха з панцира. — Ага, ось є місце поруч із Ніів, — каже вона, вказуючи в моєму напрямку кривим пальцем. — З додатковим бонусом у вигляді метушливого малюка.

Мене обсипає морозом. О ні. Але я розумію, що місіс Скетчерд не в тому настрої, аби передумати. Отож я підсовуюся якомога ближче до вікна й опускаю Карміна і його ковдру на сидіння поруч себе, посередині ряду.

За кілька рядів попереду, з іншого боку вагона, хлопець підводиться, гучно зітхає, натягає на потилицю яскраво-синю фланелеву кепку. Він театрально виходить у прохід, а тоді йде, волочачи ноги, наче засуджений до страти. Підійшовши до мого ряду, він зиркає на мене, потім на Карміна, а тоді кривиться в бік своїх товаришів.

— Напевно, буде весело, — голосно каже він.

— Помовчіть, шановний, — наказує місіс Скетчерд. — Сідайте й поведіться, як джентльмен.

Він падає на сидіння, витягає ноги в прохід, знімає свою кепку й ляпає нею по сидінню навпроти нас, піднімаючи невеличку хмарку пилу. Діти довкола нас обертаються й дивляться.

— Трясця її матері, — бурмоче він під ніс, — що за стара коза.

Він простягає Кармінові пальця, той розглядає його й зазирає хлопцеві в обличчя. Хлопець крутить пальцем, і Кармін ховає голову в мене на колінах.

— Сором'язливість нічого хорошого не дасть, — говорить хлопець. Він дивиться на мене, його погляд затримується на моєму обличчі та тілі так, що я паленію. В нього пряме світле волосся й блакитні очі. На мою думку, йому десь дванадцять чи тринадцять, хоча поводитьсь він, як старший. — Руденька. Це гірше, ніж бути чистильником взуття. І хто тебе візьме?

Я знаю, що в його словах є зерно правди, але підіймаю підборіддя.

— Принаймні я не злочинниця.

Він сміється.

— Це так ти про мене думаєш?

— У тебе треба спитати.

— А ти мені повіриш?

— Напевно, ні.

— Значиться, немає сенсу.

Я не відповідаю, й ми втрьох сидимо мовчки. Присутність хлопця зробила Карміна непорушним. Я дивлюся на суворі й безлюдні

краєвиди, що миготять за вікном. Увесь день дощ то лив, то припинявся. Сірі хмари низько висять на безбарвному небі.

— У мене забрали мій набір, — продовжує хлопець за якийсь час.

Я обертаюся й дивлюся на нього.

— Що?

— Забрали мій набір для чищення взуття. Усі мої пасти й щітки. Як, на їхню думку, я тепер маю заробляти на життя?

— Ніяк. Тобі знайдуть сім'ю.

— Ага, звісно, — пирхає він. — Маму, що вкриватиме мене вночі, й татка, який навчить мене ремесла. Не вірю я в усе це. А ти?

— Не знаю. Я про це не думала, — кажу я, хоча це, звісно, не так. Я збирала інформацію по дрібочках: малих дітей забирають найпершими, далі — старших хлопців, яких беруть до себе фермери за їхні сильні м'язи. Останніми залишаються такі дівчата, як я, надто дорослі, щоб стати леді, надто юні, щоб надавати вагому допомогу по господарству, не надто помічні в полі. Тих, кого не забирають, відправляють назад у сиротинець. — Хай там як, що ми можемо вдіяти?

Опустивши руку в кишеню, він дістає цент. Перекочує монету між пальців, затискає між вказівним і великим, торкається нею Кармінового носа, а тоді затискає її в кулаці. Коли він розтискає кулак, монети там нема. Він простягає руку й дістає її з-за Кармінового вуха, каже: «Вуаля!» — і вручає її малому.

Кармін дивиться на неї, вражений.

— Можеш змиритися, — звертається хлопець до мене. — Або втекти. Або, можливо, тобі пощастить і ти житимеш довго й щасливо. Лише Господь знає, що з нами буде, але щось він не поспішає повідати.

Залізнична станція Чикаго, 1929 рік

Ми стали дивною маленькою сім'єю — хлопець, якого, як я дізналася, насправді звали Гансом, але на вулиці прозвали Голландчиком, я і Кармін — у нашому пристановищі на трьох. Голландчик розповів мені, що народився у Нью-Йорку, що його батьки були вихідці з Німеччини, мама померла від пневмонії, а батько виганяв його на вулицю заробляти гроші чищенням взуття і бив паском, коли той приносив менше, ніж треба. Тож якогось дня він не повернувся додому. Ганс прибився до ватаги хлопців, що ночували влітку на сходах чи тротуарах, а взимку — в бочках, під'їздах, у викинутих коробках, що стояли на крицевих ґратках на задвірках друкарського кварталу, де з-під землі крізь ґратки піднімалося тепле повітря й пара з двигунів. Він самотужки навчився грати на піаніно на слух в задній кімнаті підпільного бару й ночами награвав мелодії п'яним завсідникам, бачив таке, чого дванадцятирічним не годилося б. Хлопці старалися дбати один про одного, однак, якщо хтось із них занедужував — підхоплював пневмонію, падав з підніжка трамвая чи потрапляв під колеса вантажівки, — вони нічим не могли зарадити.

Кілька хлопців з ватаги Голландчика з нами на потязі — він показує на Незграбу Джека, що має звичку обливатися, коли п'є, і на Блідолицього, хлопця з напівпрозорою шкірою. Їх виманили з вулиці обіцянкою гарячої їжі, й ось де вони опинилися.

— А що з гарячою їжею? Вас нагодували?

— Ще б пак! Ростбіф з картоплею. І чисте ліжко. Та мене цим не візьмеш. Закладаюся, їм платять за кожного, от вони й збирають нас, як індіанці скальпи.

— Це благодійність, — відказую я. — Хіба ти не чув, що казала місіс Скетчерд? Це їхній християнський обов'язок.

— На моєму віку ніхто нічого для мене не робив з почуття християнського обов'язку. Я відчуваю з їхніх слів, що доведеться працювати до сьомого поту й цента за цю роботу не бачити. Ти дівчинка. Може, в тебе все й складеться — пектимеш пироги на кухні й глядітимеш дитину. — Він зиркає на мене. — Якщо не брати до уваги руде волосся й веснянки, на вигляд ти нічого. Ти не будеш проти

сидіти за столом із серветкою на колінах. Тільки не я. Я надто дорослий, щоб навчитися манер чи жити за чиймись правилами. Я тільки й придатний для важкої роботи. Те саме з усіма нами: газетярами, розносниками, афішниками й чистильниками взуття. — Він кивками вказує на інших хлопців у вагоні.

На третій день ми перетинаємо кордон штату Іллінойс. На під'їзді до Чикаго місіс Скетчерд підводиться, щоб виголосити ще одне напучування.

— За кілька хвилин ми прибудемо на станцію, де пересядемо на інший потяг і продовжимо подорож, — каже вона нам. — Якби моя воля, я б вишикувала вас рядочком, перевела через платформу й завела в інший вагон, і миті не хвилюючись, що ви можете втрапити в халепу. Але нам дозволять сісти на потяг лише за півгодини. Юнаки, вбирайте пальто, а ви, юні леді, маєте надягнути фартушки. Обережно, не забрудніть їх.

Чикаго — шляхетне й величне місто, що лежить на березі великого озера. Через це озеро в місті гуляють вітри, звідси його назва — Місто вітрів. Обов'язково беріть свої валізи, а також ковдри, аби було у що загорнутися, бо ми проведемо на платформі щонайменше годину.

Добропорядні мешканці Чикаго, безсумнівно, вбачатимуть у вас негідників, злочинців та жебраків, закінчених грішників, без надії на порятунок душі. Вони небезпідставно дивитимуться на вас із підозрою. Ваше завдання — довести, що вони помиляються: демонструвати бездоганні манери і поводитися, як це личить зразковим громадянам, якими, на переконання Товариства допомоги дітям, ви можете стати.

Вітер на платформі продуває мою сукню. Я щільно обгортаю ковдрою плечі, уважно пильнуючи Карміна, що дибуляє туди-сюди, наче й не помічаючи холоду. Він вимагає називати йому все: *потяг, колесо, місіс Скетчерд*, яка осудно дивиться на кондуктора. *Містер Курран*, що зосереджено розглядає документи разом із начальником станції. *Ліхтарі*, які, на великий подив Карміна, загорілися, доки ми дивилися на них, немов від чарів.

Усупереч очікуванням місіс Скетчерд — чи, можливо, у відповідь на її прочуханку — ми стояли тихою групою, навіть старші хлопці. Ми збилися в гурт, невинні, мов худоба, тупцяючи на місці, щоб зігрітися.

Окрім Голландчика. Куди він подівся?

— Пс-с, Ніїв.

Почувши своє ім'я, я озирнулася і краєм ока побачила його світле волосся у сходовому просвіті. А тоді він зник. Я оглядаюся на дорослих, зайнятих планами й формами. Великий щур пробігає по дальній цегляній стіні, й коли решта дітей вказують на нього й вищать, я беру на руки Карміна, залишаючи нашу невелику купку валіз, і прослизаю за колону й гору дерев'яних ящиків.

У просвіті, так, щоб його було непомітно з платформи, Голландчик стоїть, спершись на криву стіну. Побачивши мене, він, не змінивши виразу, обертається й піднімається сходами, зникаючи за рогом. Озирнувшись через плече й нікого не побачивши, я притуляю до себе Карміна і йду за ним, не відриваючи погляду від широких сходів, щоб не впасти. Кармін нахиляє голову й спирається на мої руки, м'який, як мішечок рису. «Таї», — бурмоче він, показуючи пальцем. Я дивлюся туди, куди вказує його пухкий палець, і розумію, що це неймовірна, півциркульна стеля залізничної станції, помережана ліхтарями.

Ми заходимо у величезний термінал, повний людей різного зросту, розміру та кольору: заможні жінки в хутрі, за якими дрібушать прислужники, чоловіки в циліндрах і сюртуках для ранкових візитів, продавчині в яскравих сукнях. Це все неможливо досягнути одразу: скульптури й колони, балкони й сходи, величезні дерев'яні лавки. Голландчик стоїть посеред зали, дивлячись на небо крізь скляну стелю, а тоді знімає кашкета і підкидає його. Кармін намагається звільнитися, й щойно я опускаю його на підлогу, він кидається до Голландчика й обіймає його за ногу. Голландчик нахиляється й садить малого собі на плечі, і, підходячи ближче, я чую, як він каже: «Розкинь руки, хлопче, я тебе покручу». Він хапає Кармінові ноги й крутиться, а Кармін розкидає руки й закидає голову назад, дивлячись на ліхтарі, вищачи від захвату, і в цей момент, вперше, відколи сталася пожежа, мої страхи відступають. Я відчуваю радість таку сильну, що аж наче болючу, — укол радості.

А тоді повітря пронизує свист. Троє полісменів у темних уніформах кидаються до Голландчика, витягнувши дубинки, і все стається так швидко: я бачу місіс Скетчерд згори на сходах, яка показує рукою, містера Куррана, що біжить у своїх недолугих білих черевиках, Карміна, який перелякано чіпляється Голландчикові за шию, коли тлустий полісмен кричить: «Лягай!» Мені заламують руки за спиною,

і якийсь чоловік сичить мені у вухо: «Що, намагалися втекти, га?», у його диханні чується запах лакриці. Відповідати немає сенсу, тож я мовчу, коли він силою примушує мене стати на коліна.

У просторому залі настає тиша. Краєм ока я бачу Голландчика на підлозі, під дубинкою полімена. Кармін реве, і його плач пронизує тишу. Щоразу, коли Голландчик ворушиться, його ко`пають у бік. А тоді йому одягають кайданки й тлустий полімен примушує його підвестися на рівні, штовхаючи так грубо, що він спотикається, зачіпаючись ногою за ногу.

У цей момент я розумію, що він уже бував у таких халепах. Обличчя у нього невиразне, він навіть не пручається. Я знаю, що думають випадкові глядачі: звичайний злодюжка, що порушив закон і, напевно, не раз. Полімени захищають добропорядних мешканців Чикаго, дякувати Богові за них.

Тлустий полімен тягне Голландчика до місіс Скетчерд, а пан Лакричний Подих, беручи приклад, різко смикає мене за руку.

Місіс Скетчерд має такий вираз, наче відкусила лимон. Її губи стиснуті гузкою, здається, вона дрижить.

— Я приставила цього юнака до тебе, — каже вона страхітливо тихо, — сподіваючись, що під твоїм впливом він, можливо, навчиться добре поводитися. Схоже, я дуже помилилася.

Мої думки біжать одна поперед одної. Якби тільки переконати її, що він не хотів нічого поганого.

— Ні мем, я...

— Не перебивай.

Я опускаю очі.

— Тож що ти можеш сказати на свій захист?

Я знаю, що, хай що скажу, це не змінить її думки про мене. Її усвідомивши це, я почуваюся дивно вільною. Найбільше, на що я можу сподіватися, — це зробити так, щоб Голландчика не відправили назад жебрати на вулиці.

— Це моя провина, — кажу я. — Я попросила Голландчика — себто Ганса — провести нас із малюком нагору. — Я зиркаю на Карміна, який намагається випрочатися з рук полімена, що його тримає. — Я подумала... може, ми могли б краєм ока глянути на те озеро, може, малюкові хотілося б його побачити.

Місіс Скетчерд суворо на мене дивиться. У погляді Голландчика помітне здивування. Кармін каже: «Осео?»

— А тоді Кармін побачив ліхтарі. — Я показую вгору й дивлюся на Карміна, який закидає голову назад і верещить: «Таї!»

Полісмени вагаються, що робити далі. Лакричний Подих відпускає мою руку, напевно, переконаний, що я не збираюся тікати.

Містер Курран зиркає на місіс Скетчерд, чий вираз обличчя трішечки пом'якшився.

— Ти недоумкувата і вперта дівчинка, — каже вона, але її голос уже не різкий, і я відчуваю, що вона не така сердита, якою хоче здаватися. — Ти порушила мої вказівки залишатися на платформі. Ти наразила на ризик усіх дітей й осоромилася. Ба гірше, ти осоромила мене. І містера Куррана, — додає вона, обертаючись до нього. Він здригається, наче кажучи: «Не треба мене вплутувати». — Але, на мою думку, це не поліційна справа. Ми самі розберемося, — уточнює вона.

Тлустий полісмен показово знімає з Голландчика кайданки й вішає їх собі на пояс.

— Ви точно не хочете, щоб ми його забрали, мем?

— Дякую, сер, але ми з містером Курраном придумаємо йому достатню кару.

— Як скажете.

Він торкається козирка свого кашкета, відступає крок і обертається на п'ятах.

— Будьте певні, — каже місіс Скетчерд серйозно. — На вас чекає покарання.

Місіс Скетчерд кілька разів б'є Голландчика по пальцях довгою дерев'яною лінійкою, однак мені це покарання здається таким собі. Він майже не здригається, а тоді двічі струшує руками й моргає мені. Насправді їй мало що вдалося б додати. Позбавлені сім'ї та гурту, приречені на жорсткі дерев'яні сидіння, аж доки, як натякнув Незграба Джек, нас не продадуть у рабство; вже саме наше життя — достатня кара. Хоч вона й погрожує розділити нашу трійцю, врешті-решт таки залишає нас разом — за її словами, щоб не заражати інших злочинністю Голландчика, і, вочевидь, вирішивши, що без нього мені буде не так легко глядіти Карміна й від цього покарання постраждає вона сама. Місіс Скетчерд наказує нам не розмовляти й навіть не дивитися одне на одного.

— Якщо я почую навіть шепіт, хай мені допоможе... — каже вона, і ця погроза відразу ж лускає, як проштрикнута кулька.

На той час, коли ми виїжджаємо з Чикаго, вже настає вечір. Кармін сидить у мене на колінах, приклавши долоні до підвіконня, притулившись обличчям до скла, дивлячись на вулиці й будівлі, освітлені ліхтарями. «Таї», — вимовляє він тихо, коли місто зникає вдалині. Я дивлюся у вікно разом із ним. Незабаром опускається темрява; між землею й небом зникає межа.

— Добре виспіться, — гукає місіс Скетчерд спереду вагона. — Зранку ви маєте бути якомога бадьоріші. Вам просто необхідно справити хороше враження. Ваша млявість може бути сприйнята за ледачість.

— А що як ніхто мене не захоче взяти? — питає один із хлопців, і весь вагон наче затамовує подих. Це питання у кожного на думці, питання, на яке жоден із нас не певний, чи справді хоче почути відповідь.

Місіс Скетчерд переводить погляд на містера Куррана, наче чекала цього.

— Якщо станеться так, що вас на першій зупинці не виберуть, у вас буде кілька додаткових можливостей. Я не пригадую такого... — Вона заговкає і стискає губи. — Дуже рідко діти повертаються з нами в Нью-Йорк.

— Перепрошую, мем, — каже дівчинка десь з переднього сидіння, — а що як я не захочу піти з людьми, які мене виберуть?

— А що як вони нас битимуть? — вигукує якийсь хлопець.

— Діти! — Маленькі окуляри місіс Скетчерд блискають, коли вона повертає голову з боку в бік. — Годі мене перебивати! — Здається, їй кортить сісти й не відповідати на ці запитання, але вона змінює думку. — Я скажу так. Смаки й особисті риси не враховуватимуться. Деякі батьки шукають здорового хлопця для роботи на фермі — як усім нам відомо, важка праця корисна для дітей, і кожен із вас, хлопців, має бути щасливий потрапити до благочестивої сім'ї, що живе зі своєї землі. Деякі люди хочуть малюків. Іноді люди думають, що бажають одного, а потім змінюють думку. Хоча ми щиро сподіваємося, що ви всі знайдете собі домівку на першій зупинці, іноді так не виходить. Отож, крім бути поштивими й чемними, ви маєте ще й зберігати віру в Бога, яка вестиме вас уперед, коли шлях не буде

безперешкодний. Хай якою довгою чи короткою виявиться ваша подорож, Він допоможе вам, якщо ви на Нього покладатиметеся.

Я зиркаю на Голландчика, а він дивиться на мене. Місіс Скетчерд знає не більше за нас, чи виберуть нас люди, які ставитимуться до нас із добротою. Ми прямуємо в невідомість, і в нас немає вибору, крім як тихенько сидіти на жорстких сидіннях і коритися долі.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Повертаючись до авта, Моллі бачить Джека крізь вітрове скло — він заплющив очі й насолоджується піснею, якої їй не чути.

— Привіт! — гукає вона, відчиняючи пасажирські дверцята.

Він розплющує очі й витягає навушники.

— Як усе минуло?

Моллі трусить головою й залазить усередину. Важко повірити, що вона там провела лише двадцять хвилин.

— Вівіан дивна. П'ятдесят годин! Боже мій.

— Але вона погодилася?

— Здається, так. Ми домовилися почати в понеділок.

Джек гладить її ногу.

— Чудово. Ці години пролетять, не встигнеш і оком змигнути.

— Не кажімо «гоп».

Моллі завжди так робить — буркотливо опирається його ентузіазму, але це вже стало звичним. Вона каже: «Я не така, як ти, Джеку. Я злісна й недоброзичлива», але глибоко в душі відчуває полегшення, коли він перетворює все на жарт. Він має оптимістичну певність, що натурою вона хороша людина. І якщо він у неї вірить, то, мабуть, вона непогана, правда?

— Просто повторюй собі: «Краще, ніж у колонії», — пропонує Джек.

— Ти гадаєш? Напевно, було б легше відбути там, скільки треба, й викинути з голови.

— Окрім маленької проблеми — це занесуть до твоєї справи.

Дівчина знизує плечима.

— Це наче й круто, хіба ти так не думаєш?

— Ти серйозно, Мол? — Він зітхає й повертає ключ запалювання.

Моллі всміхається, щоб показати, що жартує. Ніби.

— «Краще, ніж у колонії». Хороша фраза для тату. — Вона вказує на свою руку. — Отут, упоперек біцепса, двадцятим кеглем.

— Навіть не жартуй, — відповідає він.

Діна ставить сковорідку з магазинною запіканкою на підставку посеред столу й важко опускається на стілець.

— Ох. Я така виснажена.

— Важкий робочий день, так, люба? — питає Ралф, як завжди, хоча Діна ніколи не цікавиться, як минув його день. Може, робота сантехніка не така захоплива, як поліційного диспетчера в сонному Спрюс-Гарборі. — Моллі, давай свою тарілку.

— Спино просто шалено болить, бо доводиться сидіти на тому паршивому стільці, — відповідає Діна. — Присягаюся, якби я сходила до мануального терапевта, то могла б подати до суду.

Моллі дає Ралфові свою тарілку, й той кладе їй запіканки. Моллі навчилася вибирати м'ясо, навіть із такої страви, в якій заледве зрозуміло, з чого вона, й усе перемішане, бо Діна відмовляється звертати увагу на те, що вона вегетаріанка.

Діна слухає консервативні радіобесіди, належить до фундаменталістської християнської церкви й має на бампері автівки наклейку з написом «Не рушниці вбивають людей, це абортарії». Більших протилежностей, як вони, не існує, що влаштувало б Моллі, якби Діна не сприймала її погляди за особисту образу. Діна повсякчас заковчує очі, бурмоче собі під ніс про численні промахи Моллі: не склала свій випраний одяг, залишила миску в раковині, лінується застелити ліжко, й усе це — невід'ємна частина ліберальної політики, що руйнує їхню країну. Моллі знає, що їй краще ігнорувати ці коментарі — «як з гуски вода», каже Ралф, — але вони її зачіпають. Вона сприймає їх гостро, наче має якийсь особливий сенсор. Діна так робить, бо намагається донести до неї: будь вдячна. Вдягайся, як нормальна людина. Не май своєї думки. Їж те, що перед тобою поставили.

Моллі не до кінця розуміє, як Ралф примудрився з нею одружитися. Вона знає, що вони з Діною познайомилися в старшій школі, далі зустрічалися, як безліч пар футболістів і дівчат із групи підтримки, й відтоді не розлучалися, але чи Ралф справді погоджується з партійною лінією Діни, чи дотримується її, щоб полегшити собі життя? Іноді вона бачить спалах незалежності — підняту брову, обережно висловлену, можливо, іронічну заувагу на кшталт: «Ну, ми не можемо ухвалити рішення щодо цього, доки нашої начальниці немає вдома».

Хай там як, а загалом Моллі усвідомлює, що живе досить непогано: має власну кімнату в чистенькому домі, працевлаштованих і тверезих опікунів, непогану школу, уважного хлопця. Від неї не

очікують доглядати за купою дітей, як в одному місці, де вона мешкала, або прибирати після п'ятнадцяти неохайних котів, як в іншому. За останні дев'ять років вона жила в десятку названих сімей, у деяких не більш ніж тиждень. Її били кухонною лопаткою, давали ляпаса, примушували спати на неопалюваному балконі взимку, один із опікунів навчив її робити самокрутку, її оббріхували перед соціальним працівником. У шістнадцять Моллі тайкома зробила собі тату, його набив їй двадцятитрирічний друг із бангорської сім'ї, «татуювальник-практикант», як він себе назвав, який тільки починав і зробив це задурно — чи ж, ну... ніби. Вона все одно не надто цінувала свою цноту.

Виделкою Моллі розминає котлету на тарілці, сподіваючись, що та зникне в небуття. Вона прожовує й усміхається Діні.

— Смачно. Дякую.

Діна стискає губи й нахиляє голову, явно намагаючись визначити, чи похвала Моллі щира. Ну, Діно, думає Моллі, вона і щира, і ні. Спасибі, що взяла мене до себе й годуєш. Але коли ти думаєш, що можеш придушити мої переконання, примусити мене їсти м'ясо, тоді як я сказала, що його не їм, очікуєш, що я не буду байдужа до твоєї зболілої спини, коли не виявляєш ані найменшого інтересу до мого життя, то навіть не мрій про це. Я гратиму в твою довбану гру. Але не за твоїми правилами.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Першою швидко піднімається на третій поверх Террі, Вівіан іде за нею повільніше, а Моллі замикає процесію. Будинок великий і повний протягів — аж надто великий, думає Моллі, як на літню жінку, що живе сама. У ньому чотирнадцять кімнат, більшість яких у зимові місяці закриті. Доки Террі показує шлях на горище, Моллі дізнається, що Вівіан зі своїм чоловіком володіли й керували універмагом у Міннесоті, а коли продали його двадцять років тому, домовилися про морську подорож на східне узбережжя, щоб відзначити свій вихід на пенсію. Вони побачили цей будинок, маєток колишнього корабельного капітана, з гавані, і, підкорившись імпульсові, придбали його. Це визначило їхнє майбутнє: вони спакували речі й переїхали до штату Мен. По смерті Джима вісім років тому Вівіан жила тут сама.

На майданчику вгорі сходів Террі, віддихуючись, упирається рукою в бік й озирається навкруги.

— Пфе! Звідки почати, Віві?

Вівіан доходить до останньої сходинки, тримаючись за поручень. Вона знову вбрана в кашеміровий светр, цього разу сірий, і має на шії срібний ланцюжок із дивним маленьким дармовисом.

— Ну, погляньмо.

Роззираючись навкруги, Моллі бачить, що третій поверх будинку складається з житлового простору — двох спалень під похилим дахом і старомодної вбиральні з ванною на декоративних ніжках — та власне горища, великого й відкритого, в якому підлога з грубих мостин де-не-де вкрита шматками витертого лінолеуму. Між балками видніються вкриті утеплювачем бруси. І хоч підлога й бруси темні, на горищі на диво світло. З похилих мансардних вікон добре видно бухту й причал унизу.

На горищі повно коробок і меблів, складених так щільно, що заледве є куди ступати. В одному кутку — довгий підлоговий вішак для одягу, вкритий пластиковим чохлам на блискавці. Кілька скринь з кедрового дерева, таких громіздких, що Моллі аж цікаво, як вони взагалі сюди потрапили, стоять уздовж стіни поруч зі стосом

корабельних валіз. Над головою кілька голих лампочок світять, мов крихітні місяці.

Ступаючи між картонними коробками, Вівіан проводить кінчиками пальців по них згори, вглядаючись у загадкові написи: «Магазин, 1960. Нілсени. Цінності».

— Напевно, саме тому люди мають дітей, хіба ні? — задумано каже вона. — Аби хтось подбав про те, що вони залишили після себе.

Моллі зиркає на Террі, яка хитає головою з виразом похмурої приреченості. Дівчині спадає на думку, що, може, Террі не хотіла братися за цю справу, не так намагаючись уникнути самої роботи, як отаких сентиментальних моментів.

Нишком глянувши на телефон, Моллі бачить, що на годиннику лише 4:15 — відколи вона прийшла, минуло лише п'ятнадцять хвилин. Сьогодні вона мала б залишитися до шостої, а потім приходити на дві години чотири рази на тиждень і на чотири години у вихідні, аж доки... ну, аж доки вона не відпрацює свої години чи доки Вівіан не віддасть Богові душу, залежно від того, що станеться раніше. За її підрахунками, знадобиться приблизно місяць. Щоб відпрацювати свої години, а не щоб убити Вівіан.

Однак, якщо наступні сорок дев'ять годин і сорок п'ять хвилин виявляться так само нудними, вона не певна, що зможе це витримати.

На заняттях з американської історії вони вивчали те, як Сполучені Штати були засновані на скріпленому угодою рабстві. Учителю, містер Рід, сказав, що в сімнадцятому столітті близько двох третин англійських колоністів переїхали саме так, продаючи роки своєї свободи за обіцянку колись-таки мати краще життя. Більшості з них не було й двадцяти одного.

Моллі вирішила думати про цю роботу як про скріплене угодою рабство, в якому кожна відпрацьована година наближає її до свободи.

— Буде добре розібрати ці речі, Віві, — каже Террі. — Що ж, я візьмуся за прання. Гукайте, якщо буду потрібна! — Вона киває Моллі, наче кажучи: «Вона вся твоя!», і спускається сходами.

Моллі все знає про розпорядок роботи Террі. «Ти вже, як я у спортзалі, так, ма'? — каже Джек, піддражнюючи її. — Одного дня — біцепси, наступного — квадрицепси». Террі рідко відхиляється від свого саморозписаного розкладу; вона каже, що в такому великому домі доводиться кожного дня займатися іншою ділянкою: прибирання

у спальнях і прання — у понеділок, ванні кімнати й рослини — у вівторок, кухня й закупівля продуктів — у середу, наведення ладу в інших кімнатах — у четвер, а в п'ятницю — готування їжі на вихідні.

Моллі пробирається між стосами коробок, заклеєних блискучим бежевим скотчем, до вікна й трохи його відчиняє. Навіть тут, на останньому поверсі цього старого великого будинку, вона відчуває солоний запах моря.

— Ці коробки не складені в якомусь певному порядку, правильно я розумію? — питає вона Вівіан, озируючись. — Скільки вони тут простояли?

— Я не торкалася їх, відколи ми переїхали. Отож десь...

— Двадцять років.

Вівіан сухо до неї всміхається.

— Ти справді слухала.

— Вам ніколи не кортіло просто викинути це все на смітник?

Вівіан стискає губи.

— Я не хотіла... перепрошую. — Моллі здригається, усвідомлюючи, що зайшла трохи задалеко.

Гаразд, слід визнати, що їй треба трішки змінити ставлення. Чого вона така неприязна? Вівіан нічого їй не зробила. Їй варто бути вдячною. Без Вівіан вона скочувалася б темним схилом у чорну прірву. Але це аж наче приємно плекати в собі неприязнь, ростити її. Це те, чим вона може володіти й насолоджуватися, — оце відчуття несправедливого ставлення з боку світу. Те, що вона виконала свою роль злодійкуватої представниці нижчих прошарків суспільства, а тепер має допомагати цій інтелігентній білій пані, для цього підходить якнайкраще.

Глибоко вдихнути. Усміхнутися. Як Лорі, приставлена судом соціальна працівниця, з якою Моллі зустрічається двічі на місяць, завжди каже їй робити, вона подумки складає перелік усіх позитивних моментів цієї ситуації.

Отже. По-перше, якщо вона протримається, інцидент із крадіжкою не занесуть до її справи. По-друге, їй є де жити, нехай навіть вона там почувується напруженою й незахищеною. По-третє, якщо вже вона мусить провести п'ятдесят годин на неутепленому горищі в штаті Мен, напевно, весна — найкраща для цього пора року. По-четверте, Вівіан стара, але, здається, не маразматична.

По-п'яте — хтозна? Може бути, що в цих коробках виявиться щось цікаве.

Нахилившись, Моллі оглядає наліпки на коробках навколо себе.

— На мою думку, варто їх розбирати в хронологічному порядку. Ось на цій написано «Друга світова». Це найстаріші речі?

— Ні. — Вівіан протискається між двох стосів і пробирається до кедрових скринь. — Здається, найстаріші речі отут. Однак ці скрині такі важкі, що їх не зрушиш. Тож доведеться почати з цього кутка. Ти не проти?

Моллі киває. Унизу Террі дала їй дешевий зазубрений ніж із пластмасовим руків'ям, кілька слизьких білих пластикових мішків для сміття і записник на пружині з прикріпленою ручкою, щоб вести «перелік інвентарю», як вона його назвала. Тепер Моллі бере ножа і проколює ним скотч на коробці, яку вибрала Вівіан, «1929–1930». Вівіан терпляче чекає, сидячи на дерев'яному ящику. Відкривши коробку, Моллі витягає пальто кольору гірчиці, й обличчя Вівіан набуває похмурого вигляду.

— Боже мій! — каже вона. — Невже я й справді зберегла це пальто?! Воно мені ніколи не подобалося.

Моллі розправляє пальто й оглядає його. Взагалі воно цікаве, крій схожий на військовий, великі чорні гудзики. Сіра шовкова підкладка струхлявіла. Обшукуючи кишені, Моллі вивуджує складений аркуш розлінійного паперу, майже до дірок витертого на згинах. Вона розгортає його й бачить охайний дитячий похилий почерк, одне й те саме речення, написане знову й знову: «Чисті думки й добрі діла вкупі дають хороше життя. Чисті думки й добрі діла вкупі дають хороше життя...»

Вівіан забирає в неї аркуш і розгладжує на коліні.

— Я це пам'ятаю. У міс Ларсен був найгарніший почерк.

— Це ваша вчителька?

Вівіан киває.

— Хай як я старалася, у мене не виходило виписувати літери так, як у неї.

Моллі дивиться на ідеальні закруглення й поєднання ліній.

— На мій погляд, досить гарно. Бачили б ви мої кривулі.

— Я чула, що тепер чистописання майже не вчать.

— Ага, все на комп'ютері. — Раптом Моллі вражає те, що Вівіан написала слова на оцьому аркуші паперу понад вісімдесят років тому. «Чисті думки й добрі діла вкупі дають хороше життя...» — Багато що змінилося, відколи ви були мого віку, так?

Вівіан підводить голову.

— Напевно. Але більшість цих змін мене не стосуються. Я й досі сплю на ліжку. Сиджу на стільці. Мию посуд у раковині.

Точніше, це Террі миє посуд у раковині, думає Моллі.

— Я мало дивлюся телевизор. Ти знаєш, що комп'ютера в мене немає. Багато в чому моє життя точнісінько таке саме, як двадцять чи навіть сорок років тому.

— Мені шкода це чути, — випалює Моллі, а тоді відразу ж жаліє про це. Але, здається, Вівіан не образилася.

З байдужим виразом вона каже:

— Навряд чи я багато пропустила.

— Бездротовий Інтернет, цифрові фотографії, смартфони, фейсбук, ютуб... — Моллі загинає пальці. — Увесь світ змінився за останнє десятиліття.

— Але не мій світ.

— Ет, ви багато чого себе позбавляєте.

Вівіан сміється.

— Навряд чи фейстуб, хай що це таке, покращить якість мого життя.

Моллі хитає головою.

— Фейсбук. І ютуб.

— Однаково! — безтурботно каже Вівіан. — Мені байдуже. Я задоволена своїм тихим життям.

— Але ж буває й рівновага. Чесно, я навіть не знаю, як ви можете жити в цій... бульці.

Вівіан усміхається.

— А ти не соромишся висловлювати свою думку.

Моллі вже не вперше це чує.

— Чому ви не викинули це пальто, якщо воно вам не подобалося? — питає вона, змінюючи тему.

Вівіан бере пальто й розглядає його, тримаючи перед собою.

— Це дуже хороше питання.

— То що, покласти його до речей, призначених на пожертвування?

Складаючи пальто на колінах, Вівіан відказує:
— Ага... мабуть. Погляньмо, що там ще в цій коробці.

Потяг на Мілуокі, 1929 рік

Останньої ночі в потязі я погано сплю. Кармін прокидається кілька разів за ніч, дратівливий і вертлявий, і, хоч я й намагаюся його заспокоїти, він подовгу судомно плаче, будячи дітей навколо нас. Коли жовтими смугами починає вставати сонце, він нарешті засинає, поклавши голову на підігнуту ногу Голландчика, а ніжки — мені на коліна. Я цілком бадьора, через знервованість така сповнена енергії, що відчуваю, як моє серце прокачує кров.

Моє волосся було зібране в неакуратний хвостик на потилиці, але тепер я розв'язую стару стрічку, розпускаю його по плечах, розчісую пальцями і пригладжую пасма, що обрамляють лице. Я зав'язую хвостик так туго, як можу.

Обертаючись, я ловлю Голландчика на тому, що він на мене дивиться.

— У тебе гарне волосся.

Я крадькома на нього зиркаю в напівтемряві, щоб зрозуміти, чи він дражниться, а він не зводить з мене сонного погляду.

— Кілька днів тому ти не це говорив.

— Я сказав, що тобі буде важко.

Мені хочеться відштовхнути і його доброту, і його чесність.

— Нам не під силу себе змінити, — каже він.

Я витягаю шию подивитися, чи місіс Скетчерд нас почула, але попереду ніхто не ворушиться.

— Пообіцяймо одне одному, — веде він далі, — що знайдемося.

— Як саме? Напевно, ми опинимося в різних місцях.

— Я знаю.

— І в мене буде інше ім'я.

— Та й у мене теж. Але можна спробувати.

Кармін перевертається, підгинає під себе ноги й розкидає руки, і ми обоє сідаємо інакше, щоб йому було досить місця.

— Ти віриш у долю? — питаю я.

— Нагадай-но, що це таке?

— У те, що все визначено наперед. Що ми просто... ну... живемо, як написано.

— Що Бог усе наперед спланував.

Я киваю.

— Хтозна. Поки що мені його план не подобається.

— І мені теж.

Ми сміємося.

— Місіс Скетчерд каже, що нам варто почати спочатку, — нагадую я. — Відпустити минуле.

— Я можу відпустити минуле, без проблем. — Він піднімає вовняну ковдру, що впала на підлогу, й укриває Карміна. — Але я не хочу забувати все.

За вікном я бачу три пари колій, паралельних тим, якими їде наш потяг, брунатних і сріблястих, а за ними — широкі рівні поля переораної землі. Небо ясне й синє. У вагоні смердить підгузками, потом і квасним молоком.

Попереду вагона місіс Скетчерд підводиться, нахиляється перекинутися словом із містером Курраном і знову випрямляється. Вона вбрана у свій чорний чепчик.

— Гаразд, діти. Прокидайтеся! — гукає вона, оглядаючись навкруги й кілька разів плескаючи в долоні. Її окуляри виблискують у ранковому сонці.

Навколо себе я чую тихе бурчання й зітхання, доки ті, кому пощастило поспати, потягуються, розминаючи затерплі кінцівки.

— Час опорядитися. У кожного з вас у валізах, які, як ви знаєте, лежать на полицях угорі, є змінний одяг. Старшенькі, будь ласка, допоможіть малим. Неможливо перебільшити важливість доброго першого враження. Чисті лиця, розчесане волосся, заправлені сорочки. Ясні очі й усмішки. Не метушіться й не торкайтеся свого обличчя. І що треба казати, Ребекко?

Цей сценарій нам знайомий: «Будь ласка й дякую», — каже Ребекка заледве чутним голосом.

— Будь ласка й дякую хто?

— Будь ласка й дякую, мем.

— Не починайте говорити, доки не заговорять до вас, а тоді кажіть «будь ласка» та «дякую, мем». Треба почекати доки що, Ендрю?

— Доки до нас не заговорять?

— Саме так. Не метушитися й чого не робити, Нормо?

— Не торкатися обличчя. Мем. Мем.

З сидінь долинає хихотіння. Місіс Скетчерд дивиться на нас.

— Вас це веселить, так? Навряд чи вам буде так само смішно, коли всі дорослі подякують: «Ні, спасибі, я не хочу грубої, недолугої дитини», і вам доведеться повернутися в потяг і їхати до наступної зупинки. Як думаєте, містере Курран?

Голова містера Куррана показується, щойно звучить його ім'я.

— Звісно ні, місіс Скетчерд.

Западає тиша. Не бути вибраним — це те, про що нам не хочеться думати. Маленька дівчинка на сидінні попереду починає плакати, й скоро я чую навколо себе придушені схлипування. На чільному місці місіс Скетчерд плескає в долоні й розтягує губи в щось на кшталт усмішки.

— Годі, годі. Не треба цього. Як майже з усім у житті, якщо поводитиметеся чемно й добре себе покажете, певно, на вас чекатиме успіх. Благочестиві мешканці Міннеаполіса сьогодні прийдуть до зали засідань зі щирим наміром забрати одного з вас — а може, й не одного — до себе. Отож пам'ятайте: дівчатка, акуратно зав'яжуть стрічки у волосі. Хлопці: чисті лиця й розчесані чуби. Правильно застебнуті сорочки. Коли ми зійдемо з потяга, вишикуйтесь в одну лінію. Нічого не кажіть, доки до вас не заговорять. Словом, робіть усе, що зможете, щоб котромусь дорослому було легко вас вибрати. Зрозуміло?

Сонце таке яскраве, що доводиться дивитися скося, й так спекотно, що я пересідаю на середнє сидіння, подалі від сонячних променів, що падають з вікна, посадивши Карміна собі на коліна. Коли ми проїжджаємо під мостами й через станції, світло брижиться й Кармін ловить «зайчиків» по моєму білому фартушку.

— Ти добре влаштуєшся, — промовляє Голландчик тихо. — Принаймні тобі не доведеться гарувати на фермі.

— Ти не можеш цього знати, — відповідаю я. — Як і не можеш знати, чи доведеться тобі.

Залізничне депо в Мілуокі, штат Міннеаполіс, 1929 рік

Потяг прибуває на станцію, пронизливо скрегочучи гальмами й випускаючи стовп пари. Кармін поводитьсь тихенько, вражено розглядаючи будівлі, дроти та людей за вікном після споглядання сотень кілометрів полів та лісів.

Ми підводимося й починаємо збирати свої речі. Голландчик дістає наші валізи й ставить їх у проході. У вікні я бачу місіс Скетчерд та містера Куррана на платформі, які розмовляють із двома чоловіками в костюмах, краватках і чорних капелюхах, а за їхніми спинами стоять кілька полісменів. Містер Курран потискає їм руки, а тоді махає нам рукою й ми починаємо виходити з вагона.

Мені кортить щось сказати Голландчикові, але я не знаю, що саме. У мене холодні й вологі долоні. Від очікування стає страшно, коли не знаєш, що буде далі. Останнього разу я так почувалася у залі чекання на острові Елліс. Ми були втомлені, мама нездужала, й ми не знали, куди підемо і яке в нас буде життя. Але тепер я розумію, що тоді сприймала це як належне — я мала сім'ю. Я вірила: хай що станеться, ми будемо разом.

Полісмен дмухає в свисток і підносить руку, й ми розуміємо, що маємо вишикуватися. Важенький Кармін у мене на руках, на щоці я відчуваю його гаряче дихання, трохи кисле й густе від ранкового молока. Голландчик несе наші валізи.

— Швиденько, діти, — наказує місіс Скетчерд. — У дві шеренги. Молодці. — Її голос м'якший, ніж зазвичай, і я подумки цікавлюся: це через те, що ми серед інших дорослих, чи вона знає, що буде далі. — Сюди.

Ми йдемо за нею по широких кам'яних сходах, стукіт наших твердих підшов звучить, як барабанный дріб. Піднявшись, ми ступаємо коридором, освітленим яскравими газовими лампами, в головну залу чекання — не таку пишну, як у Чикаго, та однаково розкішну. Вона простора й світла, з великими вікнами. Попереду нас чорне пальто місіс Скетчерд розвівається в неї за спиною, мов вітрило.

Люди показують пальцями й перешіптуються, і я подумки цікавлюся, чи знають вони, чому ми тут. А тоді помічаю афішу, причеплену до колони. Великими чорними літерами на білому папері написано:

ПОТРІБНІ
ДОМІВКИ ДЛЯ СИРІТ
ГРУПА ПОКИНУТИХ ДІТЕЙ ЗІ СХОДУ ПРИБУДЕ
НА ЗАЛІЗНИЧНУ СТАНЦІЮ МІЛУОКІ У П'ЯТНИЦЮ, 18
ЖОВТНЯ.

РОЗПОДІЛ ВІДБУДЕТЬСЯ О 10-й ГОДИНІ.

ЦІ ДІТИ РІЗНОГО ВІКУ Й ОБОХ СТАТЕЙ, ПОКИНУТІ В ЦЬОМУ
СВІТІ НАПРИЗВОЛЯЩЕ...

— А що я казав? — питає Голландчик, побачивши, куди я дивлюся. — Мов свині в загоні.

— Ти вмієш читати? — дивуюсь я, і він широко всміхається.

Наче хтось повернув ключика у мене на спині, я різко рушаю. Какофонія звуків на станції стає в моїх вухах слабким шумом. Я відчуваю запах чогось солодкого — яблук у карамелі? — коли ми проходимо повз ятку. Волосся прилипає до шиї, спиною потроху стікає піт. Кармін неймовірно важкий. Як дивно, спадає мені на думку, що я там, де мої батьки ніколи не бували й не побувають. Як дивно, що я тут, а їх уже немає.

Я торкаюся кладдахського хрестика на шиї.

Старші хлопці більше не здаються аж такими бравими. Зникли маски, я бачу на їхніх обличчях страх. Деякі діти шморгають носами, але більшість дуже стараються поводитися тихенько, робити те, чого від них очікують.

Попереду нас місіс Скетчерд стоїть біля великих дубових дверей, зчепивши руки. Підійшовши до неї, ми збираємося в півколо, старші дівчатка тримають малюків, молодші діти взялися за руки, хлопці запхнули руки в кишені.

Місіс Скетчерд схиляє голову.

— Марія, Матір Божа, просимо тебе, змилосярдься над цими дітьми, спрямовуй їх і благослови на їхньому шляху у світ. Служимо тобі в ім'я Господнє. Амінь.

— Амінь, — швидко кажуть кілька побожних, а решта повторюють.

Місіс Скетчерд знімає окуляри.

— Ми прибули до місця свого призначення. Звідси, якщо буде воля Господня, ви розійдетеся по сім'ях, де вас хочуть мати і потребують. — Вона прокашлюється. — Пам'ятайте, не всіх заберуть одразу. Це очікувано, і цим не варто перейматися. Якщо не знайдете собі батьків тут, ви просто повернетеся на потяг зі мною та містером Курраном, і ми поїдемо на наступну станцію десь за годину звідси. А якщо ви і там не знайдете собі місця, то поїдете з нами до наступного міста.

Діти навколо мене переминаються з ноги на ногу, мов метушливе стадо. Мені крутить у животі.

Місіс Скетчерд киває.

— Гаразд, містере Курран, ми готові?

— Готові, місіс Скетчерд, — відказує той і натискає плечем на великі двері, відчиняючи їх.

Ми опиняємося вглибині просторої, обшитої деревом кімнати без вікон, повної людей і рядів порожніх стільців. Коли місіс Скетчерд веде нас центральним проходом до низької сцени попереду, натовп затихає, а потім чується перешіптування. Люди в проході розступаються, щоб дати нам пройти.

Може, думаю я, тут хтось захоче мене взяти. Може, я матиму життя, про яке не наважувалася й мріяти, затишний дім, де вдосталь їжі — теплий пиріг, чай з молоком і цукру скільки заманеться. Але, піднімаючись сходами на сцену, я тремчу.

Ми вишиковуємося за зростом, від найнижчого до найвищого, деякі з нас і досі тримають малюків. Хоча Голландчик і на три роки старший за мене, я височенька як на свій вік, тож нас у шерензі розділяє лише один хлопець.

Містер Курран прокашлюється і починає виголошувати промову. Окидаючи його оком, я помічаю, що в нього розчервонілі щоки й злякані очі, довгі й пишні каштанові вуса й жорсткі брови, пузо, що виступає з-під краю жилета, наче заледве прикрита повітряна кулька.

— Лише кілька заповнених документів, — каже він благочестивим громадянам Міннесоти, — відділяють вас від одного з цих дітей, що стоять на сцені, міцних, здорових, готових працювати на фермі й допомагати з хатньою роботою. Ви маєте можливість врятувати

дитину від нужденності та, напевно, місіс Скетчерд погодиться — без перебільшення, ще й від гріха та зіпсутості.

Місіс Скетчерд киває на знак згоди.

— Отож у вас є можливість зробити добру справу з вигодою для себе, — веде далі він. — Від вас очікуватиметься годувати, одягати і вчити дитину до вісімнадцятирічного віку, а також, звісно, давати релігійну освіту, й ми щиросердо сподіваємося, що ви з часом не лише прихилитеся до дитини, а й ставитиметеся до неї, як до рідної. Вибрану дитину ви можете забрати безоплатно, — додає він, — на пробний період тривалістю дев'яносто днів. По закінченні цього терміну, якщо забажаєте, ви зможете віддати її назад.

У дівчинки, що стоїть поруч мене, виривається тихий звук, схожий на собаче скавучання, і вона бере мене за руку. Її долоня холодна й волога, мов жаб'яча спина. «Не хвилюйся, все буде гаразд...» — починаю я, але вона дивиться на мене з такою безвихіддю, що я змовкаю. Коли ми бачимо, як люди стають у чергу й починають підніматися сходами на сцену, я почуваюся, мов корова на сільськогосподарській виставці, на яку мене брав дідусь у Кінварі.

Переді мною зупиняється молода світловолоса жінка, худенька й бліда, і на вигляд серйозний чоловік із випуклим адамовим яблуком, вбраний у фетрового капелюха. Жінка робить крок уперед.

— Можна?

— Перепрошую? — кажу я збентежено.

Вона простягає руки. Он воно що. Вона хоче взяти Карміна.

Той зиркає на жінку й ховає обличчя на моїй шиї.

— Він сором'язливий, — говорю я їй.

— Привіт, хлопчику. Як тебе звати?

Він відмовляється підводити голову. Я його гойдаю.

Жінка обертається до чоловіка й каже м'яко:

— Очі можна вилікувати, як думаєш?

— Не знаю. Напевно.

Інші жінка й чоловік спостерігають за нами. Вона дебела, насуплена, вбрана у засмальцьований фартух, а в нього на кістлявій голові тоненькі пасма волосся.

— Як тобі оця? — каже чоловік, показуючи на мене пальцем.

— Не подобається мені її вигляд, — відповідає жінка, скривившись.

— Ви їй на вигляд теж не подобається, — шпигає Голландчик, і ми всі здивовано на нього озиремося.

Хлопець між нами відступає назад.

— Що ти сказав? — Чоловік підходить і стає перед Голландчиком.

— Вашій дружині не обов'язково таке говорити, — голос у Голландчика тихий, але мені чути кожне слово.

— А ти не втручайся. — Чоловік піднімає Голландчикове підборіддя вказівним пальцем. — Моя дружина може казати про вас, сиріт, усе, що їй, у біса, хочеться.

Лунає шурхіт, мелькає чорний плащ, і, наче змія із заростів, з'являється місіс Скетчерд.

— Що тут сталося? — Її голос тихий і рішучий.

— Оцей хлопець огризнувся на мого чоловіка, — скаржиться жінка.

Місіс Скетчерд дивиться спочатку на Голландчика, а тоді на подружжя.

— Ганс... енергійний, — мовить вона. — Він не завжди думає, перш ніж щось сказати. Перепрошую, не знаю вашого імені...

— Барні Маккалум. А це моя дружина, Ева.

Місіс Скетчерд киває.

— Що ти маєш сказати містерові Маккалуму, Гансе?

Голландчик опускає погляд. Я знаю, що йому кортить сказати. Напевно, ми всі знаємо.

— Перепрошую, — бурмоче він, не підводячи очей.

Доки все це діялося, худенька світловолоса жінка переді мною пальцем пестила Кармінову ручку і тепер, хоч і тулячись до мене, він скося на неї позирає.

— Милий малюк, правда? — Вона ніжно тицяє пальцем у його м'якенький животик, і він їй боязко всміхається.

Жінка озирється до свого чоловіка.

— Думаю, візьмемо його.

Я відчуваю на собі погляд місіс Скетчерд.

— Приємна пані, — шепочу я Кармінові на вухо. — Вона хоче бути твоєю мамою.

— Мама, — тепло дихає він мені в щоку. Його очі круглі й блискучі.

— Його звати Кармін.

Я забираю його чіпкі рученята зі своєї шиї.

Жінка пахне трояндами, такими, як пишні білі квітки вздовж доріжки у моєї бабуні вдома. Вона дрібненька, мов пташка. Жінка кладе долоню на Кармінову спинку, і той іще міцніше до мене притуляється.

— Усе гаразд, — починаю я, але гублю слова.

— Ні, ні, ні, — пищить Кармін. Здається, я от-от зомлію.

— Вам не потрібна дівчинка, яка допомагала б із ним? — випалюю я. — Я вмію... — Я щосили згадую, що вмію робити добре, — лагодити одяг. І куховарити.

Жінка дивиться на мене з жалем.

— Ох, дитино, — зітхає вона. — Мені шкода. Ми не можемо собі дозволити двох. Ми лише... ми прийшли сюди по маля. Я певна, що ти знайдеш... — Вона змовкає. — Ми лише хочемо маля, щоб мати повну сім'ю.

Я стримую сльози. Кармін відчуває зміну в мені й починає рюмсати.

— Іди до своєї нової мами, — кажу я йому й віддираю його від себе.

Жінка незграбно його бере, обхопивши руками. Вона не звикла тримати дитину. Я простягаю руку й заправляю його ніжку за її руку.

— Спасибі, що доглядала за ним.

Місіс Скетчерд проводить подружжя зі сцени до столу з документами. Кармінова темна голова лежить на жінчиному плечі.

Одного за одним дітей навколо мене забирають. Хлопець, що стояв поруч, іде з низенькою, круглястою жінкою, яка каже йому, що тепер якраз час мати чоловіка на господарстві. Дівчинку, яка скавучала, забирає стильна пара в капелюхах. Ми з Голландчиком стоїмо разом і тихо перемовляємося, коли підходить чоловік з обличчям таким засмаглим та обвітраним, що скидається на стару шкіру на черевикові, а за ним — сердита жінка. Чоловік стоїть перед нами якусь хвилю, а тоді стискає Голландчикове передпліччя.

— Що ви робите? — питає Голландчик здивовано.

— Роззяв рота.

Я розумію, що Голландчикові хочеться відступити й ударити його, але містер Курран уважно за нами спостерігає, тож він не наважується.

Чоловік запахає брудного на вигляд пальця йому в рота. Голландчик смикає головою.

— Працював на сінному пресі? — питає чоловік.

Голландчик дивиться поперед себе.

— Чуєш мене?

— Ні.

— Ні — не почув, що я спитав?

Голландчик дивиться на нього.

— Ніколи не працював на сінному пресі. Навіть не знаю, що це таке.

— Що скажеш? — питає чоловік у жінки. — Впертий, але нам саме треба хлопця його статури.

— Пристосується. — Підходячи до Голландчика, вона повідомляє: — Ми об'їжджаємо коней. Хлопці не так уже й відрізняються.

— Забираймо його, — пропонує чоловік. — Нам іще далеко їхати.

— Вибрали? — питає містер Курран, наближаючись до нас із нервовим смішком.

— Ага. Візьмемо цього.

— Гаразд! Ідіть за мною, підпишемо документи.

Усе так, як передбачав Голландчик. Грубі селяни, що шукають помічника на роботу в полі. Вони навіть не супроводять його зі сцени.

— Може, буде не так і погано, — шепочу я.

— Якщо він підніме на мене руку...

— Тебе відправлять деінде.

— Я робоча сила, — каже він. — Така моя доля.

— Вони мають віддати тебе до школи.

Він сміється.

— А як не віддадуть, то що буде?

— Ти їх примусиш. А тоді, за кілька років...

— Я тебе знайду, — каже він.

Мені складно контролювати свій голос.

— Ніхто мене не хоче. Мені доведеться повертатися на потяг.

— Гей, хлопче! Годі гаяти час! — гукає чоловік, плескаючи в долоні так гучно, що всі обертаються на звук.

Голландчик іде зі сцени, спускається сходами. Містер Курран потискає чоловікові руку, поплескує його по плечі. Місіс Скетчерд

проводжає подружжя до дверей, Голландчик тягнеться позаду. У дверях він оглядається й ззирається зі мною. А тоді зникає з очей.

Важко повірити, але ще навіть не полудень. Дві години минули, відколи наш потяг прибув на станцію. В залі тупцяють десь із десятків дорослих, залишилося шестеро сиріт — я, кілька хворобливих на вигляд хлопців-підлітків та кілька непоказних дітей, худезних, косооких, похмурих. Не треба довго думати, чому нас не вибрали.

Місіс Скетчерд піднімається на сцену.

— Гарзд, діти. Мандрівка продовжується, — каже вона. — Неможливо визначити, що саме робить дитину підхожою для кожної окремої сім'ї, але, чесно кажучи, нащо вам жити в родині, де вас не приймають усім серцем. Отож, навіть якщо це й не здається бажаним результатом, я переконана, це на краще. І якщо за кілька спроб стане ясно, що... — Її голос тремтить. — Поки що переймаймося лише вашою наступною зупинкою. Доброчесні мешканці Елбанса, що в штаті Міннесота, чекають на вас.

Елбанс, штат Міннесота, 1929 рік

Стоїть раннє пообіддя, коли ми прибуваємо в Елбанс, що, як я бачу з потяга, який під'їжджає до станції, і містом важко назвати. Мер стоїть на відкритій платформі, і щойно ми сходимо з потяга, нас групою ведуть до зали засідань, що за квартал від станції. Яскрава синь ранкового неба вицвіла, наче надто довго пробула на сонці. Повітря похолоднішало. Я вже не нервуюся й не хвилююся. Тільки хочу, щоб це чимшвидше скінчилося.

У залі менше людей, десь із п'ятдесят, але вони заповнюють невеличку цегляну будівлю. Сцени немає, тож ми йдемо до центру й повертаємося обличчями до натовпу. Містер Курран виголошує не таку пишну версію промови, як у Міннеаполісі, й люди повільно наближаються. Загалом вони здаються біднішими й добрішими; жінки вбрані в сільські сукні, а чоловікам, видно, незручно в недільному одязі.

Коли нічого не очікуєш, це легше витримати. Я щиро вірю, що знову опинюся в потязі, щоб зійти в наступному місті, показатися разом з іншими невибраними дітьми й поїхати далі. Ті з нас, хто залишиться, швидше за все, повернуться в Нью-Йорк і ростимуть у сиротинці. Можливо, це не так і погано. Принаймні я знаю, чого очікувати: тверді матраци, жорсткі простирадла, суворі доглядачки. Але також і дружба з іншими дівчатками, їжа тричі на день, школа. Я можу повернутися до цього життя. Мені тут не потрібна сім'я, і, напевно, буде ліпше, якщо я її не матиму.

Думаючи це, усвідомлюю, що до мене придивляється якась жінка. Вона десь одного з моєю мамою віку, має хвилясте коротке каштанове волосся й просте, виразне обличчя. Вона вбрана в білу блузку з високим комірцем з вертикальними складками, темний візерунчатий шарф і просту сіру спідницю. Взута вона у важкі чорні черевики, на шії висить золотий ланцюжок з великим овальним медальйоном. Чоловік, який стоїть за нею, — повний і рум'яний, зі скуйовдженим темно-рудим волоссям. Гудзики заледве тримаються на камізельці під натиском його черева.

Жінка підходить до мене ближче.

— Як тебе звати?

— Ніїв.

— Ів?

— Ні, Ніїв. Я з Ірландії, — відповідаю я.

— Як це пишеться?

— Ен-і-ї-ве.

Вона озирається на чоловіка, а той широко всміхається.

— Щойно з корабля, — каже він. — Так, крихітко?

— Ну, не... — починаю я, але чоловік мене перебиває:

— Звідки ти?

— З графства Голуей.

— А, так. — Він киває, а в мене тьохкає серце. Він його знає!

— Мої батьки з графства Корк. Приїхали дуже давно, під час голоду.

Ці двоє — дивне подружжя: вона насторожена й стримана, а він аж підстрибує, кипить енергією.

— Ім'я доведеться змінити, — звертається вона до чоловіка.

— Як тобі захочеться, люба.

Жінка киває мені.

— Скільки тобі років?

— Дев'ять, мем.

— Умієш шити?

Я киваю.

— А вишивати хрестиком? Підшивати поділ? Знаєш, як зробити «шов назад» вручну?

— Досить добре. — Я навчилася вишивати, сидячи в нашій квартирі на Елізабет-стріт, допомагаючи мамі, коли та брала одяг церувати, а іноді й шити цілу сукню з відрізу тканини. Переважно замовлення були від сестер Розенблум, що жили поверхом нижче. Вони виконували тонку роботу, а одноманітнішу радо віддавали мамі. Я стояла поруч неї, коли вона крейдою перемальовувала викрійки на бавовну та ситець, і вчилася робити широкі прості стібки, якими скріплювали частини виробу.

— Хто тебе навчив?

— Мама.

— Де вона тепер?

— Померла.

— А батько?

— Я сирота.

Мої слова повисають у повітрі.

Жінка киває чоловікові, той кладе руку їй на спину й веде в інший кінець кімнати. Я спостерігаю, як вони розмовляють. Він хитає головою і тре пузо. Вона торкається корсажу блузки долонею, вказує на мене. Він нахиляється, поклавши руки на пояс, і шепоче їй на вухо. Вона оглядає мене з голови до ніг. Вони повертаються.

— Мене звати місіс Берн, — говорить вона. — Мій чоловік працює жіночим кравцем, ми наймаємо кількох місцевих жінок шити одяг. Ми шукаємо дівчинку, що була б вправна з голкою.

Це так відрізняється від того, чого я очікувала, що в мене немає слів.

— Буду з тобою відверта. Ми не маємо дітей і не зацікавлені бути названими батьками. Але якщо ти будеш чемною й працелюбною, можеш розраховувати на справедливе ставлення.

Я киваю на знак згоди.

Жінка всміхається, її обличчя змінюється. На якусь мить воно здається майже приязним.

— Добре. — Вона тисне мені руку. — Тоді ми підпишемо документи.

Підходить містер Курран, що крутився поряд, нас ведуть до столу, де на необхідних документах ставляться дати й підписи.

— Гадаю, ви виявите, що Ніів доросліша за свій вік, — каже їм місіс Скетчерд. — Якщо її виховувати в суворому, богобоязному домі, можна сподіватися, що вона стане достойною жінкою.

Відвівши мене вбік, вона шепоче:

— Тобі пощастило знайти дім. Не підведи мене й Товариство. Я сумніваюся, що тобі випаде інакша можливість.

Містер Берн закидає мою валізу собі на плече. Я виходжу за ним і його дружиною із зали засідань, йду по тихій вуличці й завертаю за ріг, де стоїть припаркований чорний «форд» перед скромною вітриною магазину, на якій висить оголошення про розпродаж, написане від руки: «Норвезькі сардини в олії — 15 центів, порційна яловичина — 35 центів за фунт». Вітер шурхотить у тополях обабіч дороги. Поклавши мою валізу в багажник, містер Берн відчиняє для мене задні дверцята. Авто зсередини чорне, шкіряні сидіння холодні й ковзкі.

Сидячи позаду, я почуваюся дуже маленькою. Берни займають свої місця попереду й не озираються.

Містер Берн простягає руку й торкається плеча дружини, а вона йому всміхається.

З гучним гуркотом авто оживає, й ми від'їжджаємо. Берни ведуть жваву розмову на передніх сидіннях, але мені не чути й слова.

Через кілька хвилин містер Берн наближається до скромного бежевого тинькованого будинку з брунатною облямівкою. Щойно він вимикає двигун, місіс Берн обертається до мене:

— Ми зупинилися на Дороті.

— Подобається тобі це ім'я?

— Заради Бога, Реймонде, байдуже, що їй подобається, — випалює місіс Берн, відчиняючи дверцята авта. — Ми вибрали Дороті, значить, так її й зватимуть.

Я подумки приміряю нове ім'я: Дороті. Гарзд. Тепер я Дороті.

Тиньк відлущується й з облямівки злізає фарба. Але шибки сьайливо чисті, а галявина акуратна й підстрижена. Круглясті вазони з рудими хризантемами стоять обабіч сходів.

— Одним із твоїх завдань буде підмітати ганок, сходи та доріжку щодня, доки не випаде сніг. У будь-яку погоду, — каже місіс Берн, доки я йду за нею до вхідних дверей. — Совок і мітла — у коридорі, в шафі ліворуч. — Вона обертається й зупиняється, і я мало не нашттовхуюся на неї. — Ти уважно слухаєш? Мені не подобається повторювати.

— Так, місіс Берн.

— Називай мене мем. «Мем» буде досить.

— Так, мем.

Маленький коридор похмурий і темний. Тіні від білих плетених занавісок на кожному вікні створюють на підлозі мереживні фігури. Ліворуч, у трохи прочинених дверях я краєм ока бачу червонясті шпалери, обідній стіл та стільці їдальні. Місіс Берн натискає на кнопку на стіні, й над головою загоряється світло, доки містер Берн заходить у будинок, несучи мою валізу, витягнуту із багажника.

— Готова? — питає місіс Берн і відчиняє двері праворуч, що ведуть у кімнату, де, на мій подив, повно людей.

Елбанс, штат Міннесота, 1929 рік

Двоє жінок у білих блузках сидять перед великими швацькими машинками, на корпусі яких золотим написано слово «Зінгер», натискаючи однією ногою на металеві ґратчасті педалі, що рухають голки вгору-вниз. Коли ми заходимо, вони не підводять погляду, лише й далі продовжують стежити за голками, заправляючи нитку за лапку й розправляючи тканину. Кругленька молода жінка з кучерявим каштановим волоссям стоїть навколішках на підлозі перед тканинним манекеном, пришиваючи до корсажа крихітні перлинки. Сивоволоса жінка сидить на брунатному стільці, випроставши спину, й підшиває поділ ситцевої спідниці. Дівчина, що здається лише на кілька років старшою за мене, вирізає викрійку з тонкого паперу, розкладеного на столі. На стіні над її головою висить канва в рамці, на якій жовто-чорними нитками дрібним хрестиком вишито: «От би мені стільки роботи, як у бджілки».

— Фенні, можеш зупинитися на хвилину? — каже місіс Берн, торкаючись плеча сивої жінки. — Скажи іншим.

— Перерва, — оголошує стара.

Усі підводять погляд, але зрушується з місця лише дівчинка, що кладе на стіл свої ножиці.

Місіс Берн оглядає кімнату, задерши підборіддя.

— Як вам відомо, ми вже давно потребували допомоги, тож мені дуже приємно вам повідомити, що ми її знайшли. Це Дороті. — Вона вказує рукою на мене. — Дороті, познайомся з Берніс, — це жінка з кучерявим волоссям, — Джоан і Саллі, — жінки за машинками, — Фенні, — та, що мені всміхається, — і Мері. Мері, — каже вона до наймолодшої дівчини, — ти допоможеш Дороті звикнути до нового оточення. Вона може виконувати дещо з твоєї механічної роботи й звільнить тобі час на інші речі. А ти, Фенні, приглядатимеш. Як завжди.

— Так, мем, — відповідає Фенні.

Мері кривиться і втуплюється в мене поглядом.

— Ну що ж, повертаймося до роботи, — пропонує місіс Берн. — Дороті, твоя валіза в передпокої. Ми обговоримо твоє спальне місце

під час вечері. — Вона обертається йти, а тоді додає: — Ми їмо у визначений час. Сніданок — о восьмій, обід — о дванадцятій, вечеря — о шостій. Між тим ніяких перекусів. Самодисципліна — це одна з найважливіших рис, які може мати юна леді.

Коли місіс Берн іде з кімнати, Мері киває до мене:

— Жвавіше, ворушися! Думаєш, у мене повно часу?

Я слухняно підходжу й стаю за нею.

— Що ти знаєш про шиття?

— Я допомагала мамі ладнати одяг.

— За швацьку машинку сідала?

— Ні.

Вона нахмурюється.

— А місіс Берн про це знає?

— Вона не спитала.

Мері зітхає, явно роздратувавшись.

— Я не очікувала, що доведеться навчати тебе основ.

— Я швидко вчуся.

— Сподіваюся. — Мері бере зі столу блаженський аркуш паперу. —

Це викрійка. Знайома з ними?

Я киваю, й Мері продовжує, описуючи різноманітні сторони роботи, яку мені доведеться виконувати. Наступні кілька годин я проводжу, роблячи те, що більше ніхто не хоче робити: розпорюю шви, приживляю, замітаю, збираю шпильки й наколюю їх на подушечки. Я все штрикаю себе й маю бути обережною, щоб не заплямувати кров'ю тканину.

Усе пообіддя жінки гають час розмовами ні про що й коли-не-коли наспівуючи впівголоса. Але переважно вони мовчать. Через якийсь час я кажу:

— Перепрошую, мені треба в туалет. Будь ласка, покажіть, де він.

Фенні підводить погляд.

— Думаю, я її відведу. Моїм пальцям потрібен перепочинок.

Важко підвівшись, вона киває на двері. Я йду за нею коридором у скромну й бездоганно чисту кухню, а потім виходжу через задні двері.

— Оце наш нужник. Боже борони, місіс Берн спіймає тебе в тому, що в будинку. — Вона говорить з південним акцентом.

Углибині двору, поцяткований жмутками трави, що схожа на рідке волосся на полисілій голові, стоїть похилений сірий сарайчик із

щілиною в дверях. Фенні киває в його бік.

— Я почекаю.

— Ви не мусите.

— Що більше часу ти там проведеш, то довше мої пальці відпочиватимуть.

Сарайчик продуває наскрізь, а через щілину в дверях видно срібло денного світла. Чорне сидіння туалету, де-не-де витерте аж до дерева, приладнане посередині грубо обтесаної лавки з діркою. На стіні висить рулон смужок газетного паперу. Я пам'ятаю нужник за нашим домом у Кінварі, тож запах мене не шокує, однак сидіння холодне. Як буде ходити сюди під час снігопаду? Так само, напевно, тільки гірше.

Закінчивши, я відчиняю двері, обсмикуючи сукню.

— У тебе аж ребра світяться, — каже Фенні. — Закладаюся, ти ще й голодна.

Її правда. У мене в шлунку порожнеча.

— Трішки, — визнаю я.

Обличчя Фенні зморшкувате й втомлене, але очі ясні. Мені важко сказати, їй сімдесят чи сто. Вона вбрана в гарну бузкову сукню з квітковим візерунком і корсажем з брижами, і мені цікаво, чи вона сама її пошила.

— Місіс Берн не дуже добре нас годує в обід, та все ж, напевно, ти й стільки не з'їла. — Вона запихає руку в кишеню сукні й дістає маленьке блискуче яблуко. — Я завжди відкладаю щось на потім, раптом знадобиться. Вона, як поїмо, щоразу замикає холодильник.

— Не може бути!

— Ще й як може. Каже, що не хоче, аби ми там щось вишукували без її дозволу. Але зазвичай мені вдається щось та приберегти. — Вона простягає мені яблуко.

— Я не можу...

— Бери. Маєш навчитися брати те, чим люди хочуть поділитися.

У яблука такий свіжий і солодкий запах, що мій рот наповнюється слиною.

— Краще з'їж його тут, до того як ми повернемося. — Фенні зиркає на двері, а тоді на вікна другого поверху. — Ану ж піди з ним у нужник.

Хай як неапетитно це звучить, я така голодна, що мені байдуже. Я заходжу назад у сарайчик і жадібно з'їдаю яблуко до осередка. По

моєму підборіддю стікає сік, і я витираю його зворотним боком долоні. Мій татко любив з'їдати й осередок: «Там же всі поживні речовини. Це чисте невігластво — його викидати», — казав він. Але мені тверда частина скидається на риб'ячу кістку.

Коли я відчиняю двері, Фенні тре підборіддя. Я здивовано на неї дивлюся.

— Докази, — каже вона, і я витираю липку щоку.

Мері нахмурюється, коли я повертаюся в кімнату для шиття. Вона пхає мені купу тканини й каже: «Посколной шпильками». Наступну годину я сколюю клаптики краєм до краю якомога акуратніше, але щоразу, як закінчую, вона висмикує тканину з моїх рук, наспіх її оглядає й кидає мені назад.

— Нехлюйство. Перероби.

— Але ж...

— Не сперечайся. Тобі має бути соромно за цю роботу.

Інші жінки підводять очі й мовчки повертаються до шиття.

Я витягаю шпильки тремтливими руками. Потім повільно наново скріплюю шматки, відступаючи кілька сантиметрів, відміряних металевою лінійкою. На комині блискучий золотистий годинник із випуклим склом голосно цокає. Я тамую віддих, доки Мері оглядає мою роботу.

— Є деякі хиби, — нарешті вона каже, піднявши тканину.

— Що там не так?

— Нерівно. — Вона не дивиться мені в очі. — Може, ти просто... — її голос змовкає.

— Я що?

— Може, ти просто не годишся для такої роботи.

Моя нижня губа дрижить, і я зусиллям стискаю губи. Я все думаю, що хтось — може, Фенні? — втрутиться, але ніхто не втручається.

— Я навчилася шити від своєї мами.

— Це тобі не батькові штани зашивати. Люди платять добрі гроші...

— Я вмію шити, — випалюю. — Може, краще за тебе.

Мері вражено на мене дивиться.

— Та ти... Ти ніщо! — гнівно шипить вона. — У тебе навіть немає сім'ї!

У мене дзвенить у вухах. Усе, що мені спадає на думку сказати, це: «А в тебе — вихованості». Я підводжуся й виходжу з кімнати, зачинивши за собою двері. У темному коридорі я подумки перебираю варіанти. Я могла б утекти, але куди я піду?

За якусь мить двері відчиняються й прослизає Фенні.

— Боже мій, дитино, — шепоче вона. — Обов'язково було відповідати?

— Та дівчина підла. Що я їй зробила?

Фенні кладе долоню на мою руку. Пальці в неї шорсткі, зашкарублі.

— Сварки до добра не доведуть.

— Але ж мої шпильки були рівні.

Вона зітхає.

— Мері лише сама собі шкодить, примушуючи тебе переробляти роботу. Їй платять за кожен виріб, тож я не знаю, що в неї в голові. Але ти... Скажи мені, вони тобі платять?

— Платять мені?

— Фенні! — лунає голос над нами. Ми підводимо очі й бачимо місіс Берн на сходах згори. У неї розпашіле обличчя. — Що це тут відбувається?

Мені важко сказати, чи чула вона нашу розмову.

— Нічого вартого вашої уваги, мем, — швидко каже Фенні. — Невелика сварка між дівчатами, та й усе.

— Через що?

— Чесне слово, мем, навряд чи вам слід цим перейматися.

— Та ні, слід.

Фенні дивиться на мене й хитає головою.

— Ну... Ви бачили того хлопця, що привозить пообідню газету? Вони стали сперечатися, чи він із кимось зустрічається. Ви ж знаєте, якими бувають дівчата.

Я повільно видихаю.

— Які дурниці, Фенні, — каже місіс Бьорн.

— Я не хотіла вам казати.

— Повертайтеся. Дороті, щоб я не чула більше такої нісенітниці, зрозуміла?

— Так, мем.

— Тебе чекає робота.

— Так, мем.

Фенні відчиняє двері й заходить попереду мене в кімнату. Ми з Мері не розмовляємо до кінця дня.

На вечерю місіс Берн подає яловичину шматочками, картопляний салат, зафарбований у рожевий буряками, й жорстку капусту. Містер Берн шумно жує. Мені чути кожен стук його щелеп. Я знаю, що треба покласти серветку на коліна — цього мене навчила бабуня. Я знаю, як користуватися виделкою й ножом. І хоч яловичина на смак мов картон, я така голодна, що їм з великим апетитом. Акуратно, як личить леді, казала бабуня.

За кілька хвилин місіс Берн опускає виделку й каже:

— Дороті, настав час обговорити правила життя в цьому домі. Як ти вже знаєш, тобі належить користуватися нужником у дворі. Раз на тиждень, у неділю ввечері, я набиратиму для тебе ванну в умивальній кімнаті біля кухні. У неділю ми також перемо, з чим ти маєш допомагати. Лягаємо спати о дев'ятій, світло треба вимикати. У шафі в передпокої для тебе є лежанка. Ввечері ти її витягатимеш, а зранку акуратно згортатимеш, до приходу дівчат о восьмій тридцять.

— Я спатиму в передпокої? — питаю здивовано.

— А ти що, очікувала, що спатимеш на другому поверсі, з нами? — каже вона зі сміхом. — Боже борони.

Після вечері містер Берн оголошує, що йде на прогулянку.

— А в мене ще є робота, — каже місіс Берн. — Дороті, ти помиєш посуд. Уважно придивляйся, де що має стояти. Найкращий спосіб навчитися нашого порядку — це бути пильною і придивлятися. Де ми тримаємо дерев'яні ложки? А склянки для соку? Це має бути для тебе весела гра. — Вона обертається йти. — Після вечері не турбуй нас із містером Берном. Ляжеш спати у відповідний час і вимкнеш світло. — З холодною усмішкою вона додає: — Ми сподіваємося на позитивний досвід твого мешкання з нами. Не роби нічого такого, що зруйнувало б нашу довіру.

Я оглядаю стос тарілок, складених у раковині, смужки буряка, що залишили плями на дерев'яній обробній дошці, каструлю, наполовину повну прозорої капусти, сковороду, обвуглену й вкриту жиром. Зиркаючи на двері, щоб упевнитися, що Берни пішли, я наколюю на виделку шматок прісної капусти й жадібно його ковтаю, заледве

прожувавши. Так я з'їдаю решту капусти, прислухаючись до кроків місіс Берн на сходах.

Миючи посуд, я дивлюся у вікно на двір за будинком, тепер уже похмурий у дедалі слабшому вечірньому світлі. У ньому ростуть кілька тонких дерев, чиї блаженські стовбури переходять у гілки. На той час, коли я закінчую відшкрябувати сковороду, небо стає темне й надворі вже нічого не видно. Годинник, що над плитою, показує сьому тридцять.

Я наливаю собі склянку води з-під крана й сідаю за стіл. Здається, ще рано лягати спати, але я не знаю, що ще робити. У мене немає з собою книжки, й у будинку я їх не бачила. У квартирі на Елізабет-стріт ми їх теж мали небагато, але близнята завжди приносили старі газети. У школі мені найбільше подобалися вірші — Вордсворта, Кітса та Шеллі. Учитель загадував нам вивчати напам'ять «Оду до грецької вази», і тепер, сидячи в кухні на самоті, я заплющую очі й шепочу: «Ти наречена, що зберіг нам час, дитя мовчання й туги за старим...»^[7], але далі не пам'ятаю.

Мені треба сприймати це з оптимізмом, як завжди казала бабуня. Тут не так уже й погано. Будинок простий, але не незручний. Світло від лампи над столом тепле й привітне. Берни не хочуть ставитися до мене, як до дитини, але я не певна, що хочу такого ставлення. Робота, що завантажила б мені руки й голову, це, мабуть, саме те, що мені треба. І скоро я піду до школи.

Я думаю про свій дім на Елізабет-стріт — такий інакший, але, якщо чесно, не кращий за цей. Мама лежала в ліжку посеред дня, в задусі, залишалася у своїй кімнаті до ночі, хлопці плакали, просячи їжі, Мейсі рюмсала, і я думала, що збожеволію від спеки, голоду й шуму. Батько вставав і йшов, казав, що на роботу, хоча щотижня приносив дедалі менше грошей, зашпортуючись, повертався після півночі й смердів хмелем. Ми чули, як він гупав на сходах, на все горло співаючи ірландський національний гімн: «Не зганьбимо слави батьків. За матерів, сиріт і вдів! Вперед! Геть проженем нахаб, співаючи наш гімн солдат!», а тоді вривався у квартиру, де мама його втихомирювала й сварила. Його постать вимальовувалася на тлі слабого світла спальні, й хоч усі ми мали б спати і прикидалися, що спимо, та уважно слухали, налякані його жвавистю й хвацькістю.

У шафі в передпокої знаходжу свою валізу і купу постільної білизни. Я розгортаю лежанку з кінського волосся й кладу на неї тонку жовту подушку. Знаходжу біле простираadlo, яким накриваю свій матрацик, і підтикаю краї поїденої міллю ковдри.

Перш ніж лягти спати, я відчиняю задні двері і йду до нужника. Світло з кухонного вікна слабо освітлює десь із метр, а далі стоїть темрява.

Трава хрустить під ногами. Я знаю дорогу, але вночі все інакше, обриси сарайчика попереду заледве видно. Я дивлюся в беззоряне небо. Моє серце гупає. У цій тихій чорноті навколо мені страшніше, ніж у нічному місті, де шумно і світло.

Я натискаю на клямку й заходжу в сарайчик. Пізніше, трусячись, натягаю панчохи й вибігаю, двері стукають у мене за спиною, я ж біжу через двір і піднімаюся трьома сходинками до кухні. Замикаю двері, як учили, і притуляюся до них, задихана. А тоді помічаю навісний замок на холодильнику. Коли він там з'явився? Містер або місіс Берн, напевно, спускалися на кухню, доки я була надворі.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Якогось дня посеред другого тижня Моллі стає зрозуміло, що «навести лад на горищі» означає витягати речі, роздумувати над ними кілька хвилин, а тоді повертати їх на місце, трохи акуратнішим стосиком. Серед двадцяти з гаком коробок, які вони з Вівіан встигли розібрати, лише кілька пліснявих книжок і трохи пожовтілої постільної білизни були визнані надто зіпсутими для зберігання.

— Навряд чи я вам дуже допомагаю, — каже Моллі.

— Що ж, це правда, — відповідає Вівіан. — Але ж я допомагаю тобі, хіба ні?

— То що, ви вигадали несправжнє діло, щоб зробити мені послугу? Чи, напевно, Террі? — підігрує Моллі,

— Виконую свій громадянський обов'язок.

— Ви дуже шляхетна.

Сидячи на підлозі горища, Моллі одну за одною виймає речі зі скрині з кедрового дерева, а Вівіан вмостилася на стільці поруч неї. Брунатні вовняні рукавички. Зелена оксамитова сукня з широким поясом-стрічкою. Біленька кофта. «Енн із Зелених Дахів»^[8].

— Дай мені ту книжку, — просить Вівіан. Вона бере зелений томик у твердій обкладинці, з золотим тисненням й олівцевим малюнком дівчинки з зібраним у вузол пишним рудим волоссям на обкладинці, і розгортає її. — О, так, пам'ятаю, — каже вона. — Я була майже однакового з героїнею віку, коли вперше прочитала цю книжку. Її мені дала вчителька — моя улюблена. Ну я про неї згадувала, міс Ларсен. — Вівіан повільно гортає книжку, зупиняючись то тут, то там. — Енн так багато говорить, правда? Я була куди сором'язливіша за неї. — Вона підводить погляд. — А ти?

— Перепрошую, я її не читала, — відказує Моллі.

— Ні, ні, я не про це. Ти була дитиною сором'язлива? Що я таке кажу, ти й досі дитина. Я маю на увазі, коли була мала?

— Не те щоб сором'язлива. Я була... тихенька.

— Обачна, — додає Вівіан. — Спостережлива.

Моллі обдумує ці слова. Обачна? Спостережлива? Чи й справді вона така? Якийсь час після того, як загинув її батько, й після того, як

її забрали чи, точніше, маму забрали — важко сказати, що сталося перше й чи не було це одночасно, — вона зовсім перестала говорити. Усі їй зауважували та обговорювали, але ніхто не питав її думки і не слухав, коли Моллі її висловлювала. Тож вона перестала намагатися її донести. Саме тоді вона прокидалася вночі й вставала з ліжка, щоб піти в батьківську спальню, та усвідомлювала, що в неї немає батьків.

— Ну, ти й тепер не дуже говірка, правда ж? — каже Вівіан. — Але я бачила тебе надворі, коли Джек тебе привіз, і твоє обличчя... — літня пані піднімає свої вузлуваті долоні, змахуючи пальцями, — аж світилося. Ти без упину щось говорила.

— Ви за мною підглядали?

— Звісно! А як інакше мені хоч щось про тебе дізнатися?

Моллі виймала речі зі скрині й складала їх у стоси: одяг, книжки, різні дрібнички, загорнуті в старі газети. Але тепер вона сидить навпочіпки й дивиться на Вівіан.

— Ви кумедна.

— У цьому житті мене по-різному називали, любя, але кумедною — ніколи.

— Закладаюся, що називали.

— Хіба що за моєю спиною. — Вівіан закриває книжку. — Мені здається, ти любиш читати. Я не помиляюся?

Моллі знизує плечима. Її любов до читання здається справою особистою, що має залишатися між нею і героями книжок.

— Тож яка твоя улюблена книжка?

— Та не знаю. У мене немає улюбленої.

— А я думаю, що, напевно, є. Таким людям, як ти, це властиво.

— Що ви маєте на увазі?

Вівіан прикладає руку до грудей, її рожевуваті нігті здаються ніжними, як у дитини.

— Я ж бачу, що ти чутлива. Глибоко все переживаєш.

Моллі міняється на лиці.

Вівіан дає книжку Моллі в руки.

— Не сумніваюся, що вона здасться тобі старомодною й сентиментальною, але мені хочеться, щоб ти її мала.

— Ви даруєте її мені?

— А чому ні?

На своє здивування, Моллі відчуває, як до горла підступає клубок. Вона сковтує, стримуючи його. Яка дурня — літня пані дала їй плісняву книжку, яка їй ні до чого, а вона розгубилася. Напевно, критичні дні не за горами.

Моллі докладає зусиль, щоб вираз обличчя її не виказав.

— Що ж, спасибі, — відповідає вона байдуже. — Це означає, що мені доведеться її прочитати?

— Безумовно. Я влаштую перевірку, — каже Вівіан.

Якийсь час вони працюють майже в тиші, Моллі витягає котрусь річ — ясно-блакитну кофту в заплямовані й вицвілі квіти, брунатну сукню без кількох гудзиків, бузковий шарф й одну рукавичку до нього, — а Вівіан зітхає: «Напевно, немає сенсу це залишати», а тоді неминуче додає: «Покладімо до тих речей, щодо яких ще треба вирішити».

Відтак ні з того ні з сього Вівіан питає:

— То де тепер твоя мама?

Моллі звикла до таких раптових питань. Вівіан має схильність продовжувати обговорення, початі кілька днів тому, з того місця, на якому вони зупинилися, наче робити так — цілком природно.

— А хтозна. — Вона щойно розкрила коробку, яка, на радість, має такий вигляд, наче її буде легко позбутися — десятки запилених складських книжок з 1940—1950-х. Безсумнівно, у Вівіан немає причини за них триматися. — Це можна викинути, як думаєте? — питає вона, витягнувши тонкий чорний записник.

Вівіан бере його з її рук і гортає.

— Ну... — Вона змовкає і підводить погляд. — А ти її шукала?

— Ні.

— Чому?

Моллі пронизливо скидає оком на Вівіан. Вона не звикла до таких прямих питань, власне, ні до яких не звикла. Єдина людина, що так прямо з нею розмовляє, — це соціальна працівниця Лорі, а та вже знає подробиці її життя. (Хай там як, Лорі не питає її чому. Її цікавить лише наслідок і напучування). Але Моллі не може огризнутися на Вівіан, що, як-не-як, врятувала її від колонії. Якщо порятунком можна назвати п'ятдесят годин прискіпливих розпитувань. Моллі відкидає волосся з очей.

— Не шукала, бо мені байдуже.

— Справді.

— Справді.

— Анітрохи не цікаво.

— Ні.

— Чомусь я в це не вірю.

Моллі знизує плечима.

— Гм-м... Бо, власне кажучи, мені здається, що ти... злишся.

— Я не злюся. Просто мені байдуже. — Моллі витягає стосик записників із коробки й гупає ними об підлогу. — Віддамо на макулатуру?

Вівіан гладить її по руці.

— Напевно, цю я залишу, — каже вона, як наче дотепер не казала такого про всі інші коробки.

— Вона пхає носа в мої справи! — каже Моллі, притуляючись лицем до Джекової шиї. Вони у його «сатурні», вона сидить на ньому згори на відкинутому передньому сидінні.

Сміючись, лоскочучи її щоку щетиною, він питає:

— Що ти маєш на увазі?

Його руки прослизують їй під сорочку, і він гладить її боки.

— Лоскітно, — пищить вона, звиваючись.

— Мені подобається, коли ти так вигинаєшся.

Моллі цілує його в шию, в темну пляму на підборідді, в куточок губ, в густі брови, а він притягає її до себе ближче, проводить руками по її боках, під маленькими грудьми, обхоплює їх долонями.

— Я й крихти не знаю про її життя — і не хочу знати! Але вона очікує, що я розкажу їй усе про своє.

— Ой, годі, що тобі з того? Якщо вона трохи більше про тебе знатиме, може, поводитиметься привітніше. Може, години минуть трохи швидше. Напевно, їй самотньо. Хочеться з кимось поговорити.

Моллі кривиться.

— Прояви трохи чуйності, — муркоче Джек.

Вона зітхає.

— Я не мушу розважати її оповідками про своє паскудне життя. Усі не можуть бути багаті й жити в хоромах.

Він цілує її в плече.

— Тоді підійди з іншого боку. Став їй питання.

— Нащо це мені? — Вона зітхає, гладячи пальцем його вухо, доки він не повертає голову й кусає його, а тоді обхоплює губами.

Він простягає руку й хапається за важіль, і спинка сидіння різко опускається. Моллі незграбно на нього падає, й вони обоє починають сміятися. Зсовуючись убік, щоб їй вистачило місця на задньому сидінні, Джек каже:

— Просто роби те, що треба, аби відпрацювати свої години, згода? — Повертаючись набік, він проводить пальцями по поясу її чорних легінсів. — Якщо тобі це не вдасться, можливо, мені доведеться знайти спосіб потрапити в колонію разом з тобою. А від цього нам обом буде несолодко.

— Як на мене, не так і погано.

Спускаючи її пояс нижче, він каже: «Ось кого я шукаю» — і обводить контури витатуйованої черепахи у неї на стегні. Панцир черепахи — загострений овал, розділений навпіл, наче щит, із роменом з одного боку й індіанською закруткою — з другого, а лапи розкинуті загостреними арками.

— Нагадай-но, як звати цього малого?

— У нього немає імені.

— Я назву його Карлосом, — каже він, нахилиючись і цілуючи її стегно.

— Чому?

— У нього такий вигляд, як у Карлоса. Правда ж? Бачиш його маленьку голову? Він наче киває, мовляв: «Як життя?» Привіт, Карлосе! — каже він фальцетом, із акцентом, торкаючись черепахи вказівним пальцем. — Як справи, чуваче?

— Ніякий це не Карлос. Це індіанський символ, — мовить вона трохи роздратовано, відштовхуючи його руки.

— Ой, та ну, визнай — ти була п'яна й вибрала якусь випадкову черепаху. Тобі під руку так само легко могло потрапити закривавлене серце або якісь несправжні слова китайською.

— Це неправда! Черепахи означають дещо дуже особливе в моїй культурі.

— Та ну, принцесо-воїне? Наприклад?

— Черепахи носять свої домівки на спині. — Проводячи пальцями по тату, Моллі розказує йому те, що розповів їй батько. — Вони водночас відкриті й приховані. Вони символ сили й стійкості.

— Це дуже глибоке твердження.

— А знаєш чому? Бо я дуже глибока.

— Справді?

— Так, — відповідає вона й цілує його в губи. — Взагалі, я зробила це тату, бо, коли ми жили в Індіан-Айленді, у нас була черепаха на ім'я Шеллі.

— Он воно що.

— Ага. От тільки я не знаю, що з нею сталося.

Джек кладе долоню їй на стегно.

— Я певний, що все з нею добре. Хіба черепахи не живуть років зі сто?

— Якщо сидять в акваріумі та їх нікому годувати — ні.

Він нічого не відповідає, просто обіймає за плечі й цілує її волосся.

Вона вмощується на сидінні поряд із ним. Вітрове скло запітніло, ніч темна, й у Джековому «сатурні» вона відчувається закутаною, захищеною. Як черепаха в панцирі.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Коли Моллі натискає на кнопку дзвінка, до дверей ніхто не підходить. У будинку тихо. Вона дивиться на телефон: 9:45 ранку. Сьогодні в учителів день для самоосвіти, занять немає, тож вона подумала: чому б не відпрацювати кілька годин?

Моллі тре руки й намагається вирішити, що робити далі. Ранок надміру туманний і холодний, а вона забула взяти з собою светра. Дівчина сіла на безплатний екскурсійний автобус, який об'їжджає острів по колу, й вийшла на найближчій до будинку Вівіан зупинці, хвилин за десять ходьби. Якщо нікого немає вдома, їй доведеться повернутися на зупинку й почекати наступного автобуса, на що буде потрібен якийсь час. Але, попри сироти на шкірі, Моллі завжди любила такі дні. Застигле сіре небо й голі гілки дерев їй до душі більше, ніж нехитрий прогноз сонячних весняних днів.

У маленькому записнику, який завжди має з собою, Моллі акуратно записувала час: чотири години одного дня, дві наступного. Наразі двадцять три. На лептопі вона зробила таблицю в екселі, де детально все вказала. Джек сміявся б, якби побачив, але вона пробула в системі досить довго, щоб розуміти, що все зводиться до документів. Владнай свої документи, так, щоб на них стояли правильні підписи, й звинувачення будуть зняті, гроші виплачені, чи щось таке. Будеш неорганізований — ризикуєш втратити все.

Моллі думала, що зможе сьогодні відпрацювати принаймні п'ять годин. Разом уже буде двадцять вісім — понад половина.

Вона знову тисне на кнопку дзвінка, прикладає складені човником долоні до скла, щоб зазирнути в погано освітлений коридор. Узявшись за ручку, вона виявляє, що та повертається й двері відчиняються.

— Агов! — гукає вона, зайшовши всередину, і, не почувши відповіді, гукає знову, трохи гучніше, йдучи коридором.

Учора, перш ніж піти, Моллі повідомила Вівіан, що прийде раніше, але не сказала, коли саме. Тепер, стоячи у вітальні з запнутими вікнами, вона роздумує, чи не повернутися додому. Старий будинок повен звуків. Соснова підлога скрипить, віконниці дрижать, мухи гудуть під стелею, лопотять фіранки. Не маючи потреби відволікатися

на людські голоси, Моллі уявляє, що чує звуки з інших кімнат: стогін ліжкових пружин, крапання кранів, гудіння флуоресцентних ламп, брязкання ланцюжків-вимикачів.

Вона дає собі якусь хвилину озирнутися навкруги — вишукана поличка над каміном, різьблені дубові рами, мідна люстра. Із чотирьох вікон з видом на море видно вигнуту лінію узбережжя, пишні ялини вдалині, блискучі аметистові хвилі. У кімнаті стоїть запах старих книжок, розпалюваного вчора вогню і, ледь чутний, чогось пряного з кухні — сьогодні п'ятниця, напевно, Террі куховарить на вихідні.

Моллі оглядає старі томи на високих книжкових полицях, коли відчиняються двері на кухню й у вітальню забігає Террі.

Моллі обертається.

— Привіт.

— Ой! — скрикує Террі, притискаючи до грудей килима, якого саме тримала в руках. — Ти збіса мене налякала! Чому ти тут?

— Гм-м, ну... — затинається Моллі, поставивши собі таке саме питання. — Я дзвонила у двері кілька разів, а тоді просто увійшла.

— Вівіан знає, що ти мала прийти?

І справді?

— Я не певна, що ми домовилися на конкретний...

Террі звужує очі й нахмурюється.

— Не можна отак приходити, коли заманеться. Вона не завжди вільна.

— Я знаю, — відказує Моллі, відчуваючи, як починає паленіти обличчя. — Перепрошую.

— Вівіан ніколи не погодилася б почати так рано. У неї є розклад. Вона прокидається о восьмій чи дев'ятій, спускається о десятій.

— Я думала, що літні люди рано прокидаються, — бурмоче Моллі.

— Не всі, — Террі упирається руками в боки. — Але річ не в цьому. Ти увійшла без запрошення.

— Ну, я не...

Террі зітхає:

— Можливо, Джек сказав тобі, що я не була в захваті від цієї ідеї. Від того, що ти так відпрацьовуватимеш свої години.

Моллі киває. Починаються нотації.

— Він пішов на ризик заради тебе, не питай мене чому.

— Я знаю і ціную це. — Моллі знає, що втрапляє в халепу, коли починає оборонятися. Але вона не може втриматися: — І сподіваюся, я показую, що гідна цієї довіри.

— Отак з'являючись без запрошення — ні.

Гаразд, вона на це заслуговує. Як там казав її викладач із правознавства? Не говоріть без доказів.

— І ще одне, — веде далі Террі. — Цього ранку я була на горищі. Не видно, аби там щось змінилося.

Моллі балансує на подушечках пальців, роздратована тим, що взялася за справу, яку не може контролювати, та навіть більше через те, що не переконувала Вівіан позбуватися речей. Звісно, на думку Террі, Моллі просто б'є байдики, відбуваючи години, як державний працівник.

— Вівіан нічого не хоче викидати, — відповідає вона. — Я наводжу лад у коробках і наклеюю на них ярлики.

— Я тобі от що скажу, — мовить Террі. — Вівіан розривається між серцем, — тут вона знову притуляє до грудей скрученого килима, — і головою. — І, наче Моллі не здатна це сприйняти, підносить килима до голови. — Позбуватися речей для неї — як прощатися з життям. Це будь-кому було б складно. Тож твоя робота полягає в тому, щоб її примусити. Бо я тобі можу пообіцяти одне: я не буду задоволена, якщо ти проведеш тут п'ятдесят годин і не буде на що глянути. Я люблю Джека, але... — Вона хитає головою — Відверто кажучи, треба знати міру. — Здається, Террі вже говорить до себе або, можливо, до Джека, і Моллі майже нічого не залишається, крім як закусити губу й кивати на знак розуміння.

Після того Террі знехотя припускає, що взагалі було б добре сьогодні почати раніше і що як Вівіан не з'явиться через півгодини, може, вона піде нагору й розбудить її, і пропонує Моллі почуватися як удома, а в неї є робота.

— Ти маєш чим зайнятися, так? — кидає вона, перш ніж повернутися на кухню.

Книжка, яку їй дала Вівіан, у Моллі в наплічнику. Дівчина ще не завдала собі клопоту її розгорнути, переважно через те, що це здавалося домашнім завданням з роботи, яка вже сама себе покарання, а також через те, що вона наразі перечитує «Джен Ейр» для занять з літератури (за іронією долі, вчителька, місіс Тейт, роздала шкільні

примірники через тиждень після того, як Моллі спробувала вкрати таку книжку), а цей твір величезний. Почати його читати — це завжди струс для свідомості, аби прочитати розділ, їй доводиться уповільнювати дихання і впадати в транс, як ведмедеві під час сплячки. Усі її однокласники скаржаться на цю книжку — на розтягнуті відступи Бронте щодо людської природи, другорядні сюжетні лінії про друзів Джен у Ловудській школі, довгі, нереалістичні діалоги.

— Чому вона не може просто обмежитися лише довбаною оповіддю? — ремствував у класі Тайлер Болдвін. — Я засинаю щоразу, коли починаю читати. Як це називається, нарколепсія^[9]?

Ця скарга викликала цілий хор підтакувань, але Моллі мовчала. А місіс Тейт — без сумніву, рада найменшій іскрі в купі сирого дерева, якою можна назвати її клас, — помітила.

— А яка *твоя* думка, Моллі?

Моллі знизала плечима, стараючись не здатися надміру палкою.

— Мені вона сподобалася.

— Що тобі в ній сподобалося?

— Не знаю. Просто сподобалася.

— Яка частина твоя улюблена?

Відчуваючи на собі погляди однокласників, Моллі трохи зіщулилася.

— Не знаю.

— Це просто нудний любовний роман, — мовив Тайлер.

— А от і ні, — випалила вона.

— Чому ні? — не відступила місіс Тейт.

— Бо... — Моллі на хвильку замислилася. — Джен — можна сказати, вигнанка. Вона запальна, рішуча й висловлює те, що думає.

— Звідки ти це взяла? Бо я цього точно не відчуваю, — сказав Тайлер.

— Ну... ось, наприклад, оці кілька рядків, — відповіла Моллі. Гортаючи сторінки, вона знайшла ту сцену, про яку думала: «Я запевнила його, що з природи черства й сувора і що він часто бачитиме мене такою. Окрім того, за цей місяць я збираюсь показати йому деякі неприємні риси моєї вдачі, щоб він знав, яке він хоче взяти добро, і, поки не пізно, міг передумати»^[10].

Місіс Тейт звела брови й усміхнулася.

— Схоже на одну знайому мені людину.

Тепер, сидючи на самоті на червоному стільці з високою спинкою, чекаючи, доки спуститься Вівіан, Моллі витягає «Енн із Зелених Дахів». Вона розгортає книжку на першій сторінці: «Пані Рейчел Лінд жила саме там, де шлях на Ейвонлі, обабіч якого росли вільхи й фуксії, занурювався до видолинку. Перетинав той шлях струмочок, котрий брав початок аж ген у лісі, що оточував дворище старого Катберта...»^[11]

Ця книжка явно розрахована на молодших дівчат, і спочатку Моллі сумнівається, чи зможе симпатизувати героїні. Але, продовжуючи читати, виявляє, що оповідь її захопила. Сонце піднімається вище, їй доводиться нахилити книжку, щоб світло не сліпило очі, а потім, за кілька хвилин, пересісти на іншого стільця, щоб не мружитися.

Десь за годину вона чує, як відчиняються двері в коридор, і підводить погляд. У кімнату заходить Вівіан, озирається навкруги, помічає Моллі й усміхається, наче й не здивована її бачити.

— Прийшла спозаранку! — каже вона. — Мені до душі твій ентузіазм. Можливо, я сьогодні дозволю тобі спорожнити коробку. Або дві, якщо пощастить.

Елбанс, штат Міннесота, 1929 рік

У понеділок я прокидаюся рано й умиваюся над кухонною раковиною ще до того, як прокинуться місіс і містер Берни, а тоді акуратно заплітаю волосся у дві кіски й зав'язую стрічки, які знайшла в купі обрізків у кімнаті для шиття. Вбираю найчистішу сукню й фартух, який вішала сохнути на лавці біля дому після недільного прання.

За сніданком — грудкуватою вівсянкою без цукру, — коли я питаю, як дістатися до школи й о котрій я маю там бути, місіс Берн зиркає на чоловіка, а тоді знову на мене. Вона туго обгортає плечі своїм темним візерунчастим шарфом.

— Дороті, ми з містером Берном вважаємо, що ти не готова до школи.

Вівсянка на смак мов затверділий тваринний жир. Я дивлюся на містера Берна, що захилювся зав'язати шнурівки на черевиках. Його пишні кучері опускаються на лоба, закриваючи лице.

— Що ви маєте на увазі? — питаю я. — Товариство...

Місіс Берн сплескує в долоні й скупно мені всміхається.

— Ти більше не вихованка Товариства допомоги дітям, правда ж? Тепер ми вирішуємо, що для тебе краще.

Серце тьохкає в моїх грудях.

— Але ж я маю піти.

— Ми подивимося на твої успіхи в наступні кілька тижнів, але поки ми вважаємо, що тобі варто дати собі трохи часу пристосуватися до свого нового дому.

— Я... пристосувалася, — відповідаю, відчуваючи, як щоками піднімається тепло. — Я зробила все, що ви мені казали. Якщо ви непокоїтеся, що в мене не буде часу на шиття...

Місіс Берн упирається в мене поглядом, і мій голос змовкає.

— Заняття в школі тривають уже понад місяць, — каже вона. — Ти безнадійно відстала й цього року точно не зможеш наздогнати. Та й лише Господь знає, в яку школу ти ходила в тих нетрях.

Мене обсипає морозом. Навіть містер Берн ошелешений цими словами.

— Що ти, що ти, Лоїсо, — каже він тихо.

— Це не були... нетрі. — Я заледве вимовляю це слово. А потім, бо вона не спитала, бо ніхто з них не спитав, додаю: — Я ходила в четвертий клас. Мою вчительку звали міс Уріг. Я співала в хорі, ми ставили оперету «Гладенькі камінці».

Вони обоє на мене дивляться.

— Мені подобається в школі, — веду далі я.

Місіс Берн підводиться й починає забирати тарілки зі столу. Вона бере мою тарілку, хоч я ще не доїла свій тост. Її рухи уривчасті, і столові прибори дзвенять об порцеляну. Вона пускає в раковину воду й складає тарілки з гучним брязкотом. А тоді обертається, витирає руки об фартух.

— Яка ти нахабна! Більше й слова не хочу чути. Ми тут вирішуємо, що для тебе найкраще. Тобі ясно?

І на цьому кінець. Більше про школу ніхто не згадує.

Кілька разів на день місіс Берн матеріалізується в кімнаті для шиття, мов привид, але ніколи не бере до рук голки. Її обов'язки, з того, що я бачу, полягають у записуванні замовлень, передаванні завдань Фенні, яка потім розподіляє їх між нами, і забиранні готових виробів. Вона питає Фенні, як просувається шиття, і водночас оглядає кімнату, аби переконатися, що ми всі занурені в роботу.

У мене повно питань про Бернів, які мені страшно ставити. У чому саме полягає бізнес містера Берна? Що він робить з одягом, який шиють жінки? (Я могла б сказати «який ми шиємо», але моя робота, наживляння й підшивання, — це як чистити картоплю й називати себе кухарем). Куди місіс Берн ходить і як проводить свій час? Іноді я чую, як вона щось робить нагорі, але неможливо збагнути, що саме.

У місіс Берн багато правил. Вона сварить мене в присутності інших дівчат за дрібні порушення та помилки — за те, що склала постільну білизну не досить акуратно або ж залишила кухонні двері розчиненими. Усі двері в будинку мають бути завжди зачинені, хіба що хтось заходить або виходить. Така його зачиненість — двері в кімнату для шиття, двері в кухню, навіть двері згори на сходах — робить його зловісним і загадковим. Уночі, коли я лежу на своєму матрацику в темному передпокої біля підніжжя сходів, тручи ступнями одна об одну, щоб зігрітися, мені страшно. Мені ще ніколи не доводилося отак

бувати на самоті. Навіть у Товаристві допомоги дітям, лежачи під наглядом на металевому ліжку, я була оточена іншими дівчатами.

Мені заборонено допомагати на кухні — напевно, місіс Берн боїться, що я крастиму їжу. І справді, як і Фенні, я стала нишком ховати в кишеню то шматок хліба, то яблуко. Страви, які готує місіс Берн, прісні, неапетитні — м'який сірий горошок із бляшанки, крохмалиста варена картопля, водяве тушковане м'ясо — та й тих ніколи немає вдосталь. Мені важко сказати, чи містер Берн не помічає, яка ця їжа жахлива, чи йому байдуже, чи він просто думками десь далеко.

Коли місіс Берн немає поряд, містер Берн приязний. Йому подобається розмовляти зі мною про Ірландію. Його власна сім'я, розказує він мені, із Саллібрука, села на східному узбережжі. Його дядько й двоюрідні брати були за республіканців у війні за незалежність; вони воювали разом із Майклом О'Коленом і перебували з ним у Будівлі чотирьох судів у Дубліні в квітні 1922 року, коли в приміщення увірвалися брити й убили повстанців, а також тоді, коли через кілька місяців О'Колен був убитий біля Корка. О'Колен був найвизначнішим героєм Ірландії, ти ж знаєш?

Так, киваю я. Я знаю. Але я скептична стосовно того, що його двоюрідні брати воювали. Мій татко не раз казав, що кожен ірландець, якого зустрічаєш в Америці, присягається, що має родича, який воював поруч із Майклом О'Коленом.

Татко любив Майкла О'Колена. Він співав усіх революційних пісень, зазвичай на все горло і не в тон, доки мама не казала йому поводитися тихо, бо діти сплять. Він розповідав мені багато трагічних оповідок: наприклад, про в'язницю Кілменгем у Дубліні, де один із лідерів повстання 1916 року, Джозеф Планкетт, одружився зі своєю коханою, Грейс Гіффорд, у крихітній церкві, лише за кілька годин до того, як його стратила розстрільна команда. Того дня стратили загалом п'ятнадцятьох, навіть Джеймса Конноллі, який так нездужав, що не тримався на ногах. Тож його прив'язали до стільця, винесли у дворик і прошили його тіло кулями. «Прошили його тіло кулями», — батько так і сказав. Мама завжди на нього цитькала, але він від неї відмахувався. «Важливо, щоб діти це знали, — повторював він. — Це їхня історія! Хай ми тепер тут, але, їй-бо, народ наш там».

У мами було багато причин хотіти це забути. Саме договір 1922 року, який привів до утворення Ірландської Вільної Держави, вигнав нас із Кінвари, вважала вона. Військові сили Британської імперії, прагнучи покінчити з повстанцями, нападали на міста в графстві Голуей і висаджували в повітря залізничні колії. Економіка розвалилася. Роботи стало мало. Мій татко не міг знайти собі місця.

Ну, через це, сказала вона, а ще через випивку.

— Знаєш, ти б могла бути моєю дочкою, — зауважує містер Берн. — Твоє ім'я — Дороті... Ми завжди казали, що колись так назвемо власну дитину, але не склалося. І ось ми маємо тебе, рудоволосу й усе таке.

Я все забуваю відгукуватися на Дороті. Але в якомусь сенсі мені подобається мати нову особистість. Так мені легше багато що відпустити. Я вже не та Ніів, яка покинула бабуню, тіток і дядьків у Кінварі й перепливла океан на «Агнес Пауліні», яка жила зі своєю сім'єю на Елізабет-стріт. Ні, я тепер Дороті.

— Дороті, нам треба поговорити, — говорить місіс Берн якось під час вечері. Я зиркаю на містера Берна, що старанно намазує масло на печену картоплину. — Мері скаржитися, що ти не — як би це сформулювати? — надто швидко вчишся. Вона каже, що ти вперта? Зухвала? Вона не певна, яка саме.

— Це неправда.

Місіс Берн блискає очима.

— Слухай уважно. Якби моя воля, я вже сконтактувала б із комітетом і повернула тебе, аби замінити кимось іншим. Але містер Берн переконав мене дати тобі другий шанс. Однак, якщо я почую ще одну скаргу на твою поведінку чи манери, ми тебе повернемо.

Вона змовкає й робить ковток води.

— Гадаю, таку поведінку можна пояснити твоєю ірландською кров'ю. Так, це правда, що містер Берн — ірландець, власне, тільки через це ми тобі й дали шанс. Але я також мушу підкреслити, що містер Берн небезпідставно, хоч і міг, та не взяв собі за дружину ірландку.

Наступного дня місіс Берн заходить до кімнати для шиття і каже, що має для мене завдання, яке вимагає походу в центр міста, це десь кілометра з півтора.

— Це не складно, — дратується вона, коли я питаю, як туди дістатися. — Хіба ти не звертала увагу, коли ми тебе сюди везли?

— Я можу сходити з нею один раз, мем, — зголошується Фенні.

Судячи з її вигляду, місіс Берн це не подобається.

— Хіба в тебе немає роботи, Фенні?

— Я це доробила, — відповідає Фенні, опускаючи помережану венами долоню на стосик жіночих спідниць. — Підшиті й випрасувані. У мене болять пальці.

— Тоді гаразд. Лише раз, — поступається місіс Берн.

Ми йдемо повільно, бо у Фенні хворе стегно, через район, повний маленьких будиночків, що туляться один до одного. На розі з Елм-стріт ми звертаємо ліворуч у бік центру й перетинаємо Мейпл, Берч та Спрюс, перш ніж повернути праворуч на Мейн. Більшість будинків здаються досить новими й побудованими за приблизно однаковим проектом. Вони пофарбовані в різні кольори, а двори — з акуратними кущиками й квітниками. Деякі доріжки ведуть просто до дверей, інші огинають будинок. Підходячи ближче до центру, ми проминаємо будинки на кілька сімей та де-не-де комерційні заклади: заправну станцію, гастроном, теплицю, повну квітів кольорів осіннього листя: рудих, золотих, багряних.

— Навіть не уявляю, чому ти не запам'ятала цієї дороги, коли тебе везли додому, — каже Фенні. — Боже, дівчино, ну ти й нетямуща.

Я скоса зиркаю на неї, а вона хитро мені всміхається.

В універмазі на Мейн-стріт погане освітлення й дуже тепло. Мені потрібна хвилина, щоб очі пристосувалися. Звівши погляд, я бачу копчені окости, що звисають зі стелі, та полиці за полицями галантерейних товарів. Ми з Фенні купуємо кілька пачок голок для шиття, трохи розліняного паперу, рулон марлі. Заплативши, Фенні бере цент зі здачі й пускає його мені через прилавок.

— Візьми собі льодяника на дорогу додому.

Банки з льодяниками стоять на полиці й пропонують запаморочливі поєднання кольорів та смаків. Якийсь час поміркувавши, я вибираю закруток із рожевим кавуном і зеленим яблуком.

Я розгортаю льодяника і пропоную відламати шматок, але Фенні відмовляється.

— Я більше не люблю солодкого.

— Я не знала, що це можна перерости.

— Це твоя цукерка.

Дорогою додому ми йдемо повільно. Ні їй, ні мені, думаю я, не хочеться туди повертатися. Твердий рельєфний льодяник водночас солодкий і кислий, і це поєднання смаків таке яскраве, що я мало не зомліваю. Я смокчу його, доки не добираюся до палички, дістаючи велику втіху.

— Маєш його доїсти, перш ніж ми дійдемо до будинку, — каже Фенні. Мені не треба пояснювати.

— Чому Мері мене ненавидить? — питаю я, коли ми вже майже підійшли.

— Вона не ненавидить тебе, дитино. Вона боїться, — пирхає Фенні.

— Чого?

— А як ти думаєш?

Я не знаю. Чого б це Мері мене боялася?

— Вона певна, що ти забереш у неї місце, — пояснює Фенні. — Місіс Берн грошима не розкидається. Нащо їм платити Мері за роботу, яку можна навчити тебе виконувати задурно?

Я стараюся не виказувати ніяких емоцій, але слова Фенні мене обпалюють.

— Ось чому вони мене вибрали.

Вона лагідно всміхається.

— Хіба ти ще не здогадалася? Їм підійшла б будь-яка дівчина, що вміє тримати голку. Дармова робота є дармова робота. — Піднімаючись сходами, вона додає: — Ти не можеш винуватити Мері в тому, що вона боїться.

Відтоді замість перейматися через Мері я зосереджуюся на роботі. Стараюся робити так, щоб стібки були однакові й рівенькі. Обачно прасую кожен виріб, щоб він став гладенький й охайний. Кожна одежина, що переходить з мого кошика до кошика Мері чи котроїсь з жінок, дає мені відчуття втіхи від роботи.

Але мої стосунки з нею не покращуються. Швидше навпаки: що кращою стає моя робота, то грубішою й вимогливішою стає Мері. Я кладу наживлену спідницю у свій кошик, а Мері вихоплює її, розриває шви й кидає її мені назад.

Листя з багряного стає кольору карамелі, а тоді матового брунатного, і я ходжу в нужник по пружному килиму, що солодко

пахне. Якогось дня місіс Берн оглядає мене з голови до ніг і питає, чи є в мене якийсь інакший одяг. Я вбирала поперемінно то одну, то другу сукню, з якими приїхала: в біло-синю клітинку й у смужечку.

— Ні, — відповідаю я.

— Що ж, — каже вона. — Значить, щось собі пошиєш.

Пізніше того пообіддя вона везе мене до міста, нерішуче поставивши одну ногу на педаль газу, а другою, через випадкові інтервали, натискаючи на гальмо. Отак то смикаючись вперед, то зупиняючись, ми врешті опиняємося перед дверима магазину.

— Можеш вибрати три різні тканини. Скажімо, по два з половиною метра кожна? — Я киваю. — Матеріал має бути міцний і недорогий, тільки такий підходить для... — Вона змовкає. — Дев'ятирічної дівчинки.

Місіс Берн веде мене до відділу, повного рулонів тканин, вказуючи на полицю з дешевшим товаром. Я вибираю бавовну в синьо-сіру клітинку, делікатний зелений візерунок і рожеві «огірки». Місіс Берн схвалює перші два вибори й кривиться щодо останнього.

— Боже борони, не для рудого волосся.

Вона витягає рулон синьої бавовни.

— Я думаю, має бути простий корсаж, поменше рюшів. Простий і невигадливий. Спідниця з брижами. Зможеш вбирати фартух поверх, коли працюватимеш. Маєш іще один фартух?

Коли я хитаю головою, вона каже:

— У нас в кімнаті для шиття багато простої матерії. Пошиєш собі з неї. А пальто маєш? Чи светра?

— Монахині дали мені пальто, але воно замале.

Після того як тканину відміряно, відрізано, загорнуто в брунатний папір і перев'язано шворкою, я йду за місіс Берн до магазину жіночого одягу. Вона простує одразу до відділу розпродажу вглибині й знаходить вовняне пальто кольору гірчиці, на кілька розмірів завелике на мене, з блискучими чорними гудзиками. Коли я його вбираю, вона насуплюється.

— Ну, ціна на нього хороша, — розмірковує вона. — Немає сенсу купувати річ, з якої ти виростеш за кілька місяців. На мою думку, не страшно.

Мені пальто страшенно не подобається. Воно навіть не дуже тепле. Але мені лячно перечити. На щастя, светрів на розпродажу багато, тож

я знаходжу два светри свого розміру: темно-синій грубого плетіння і брудно-білий з трикутним вирізом. Місіс Берн додає недолугу, завелику вельветову спідницю, на яку пропонують сімдесятивідсоткову знижку.

Того дня на вечерю я вбираюсь у новий білий светр і спідницю.

— Що це в тебе на шії? — питає місіс Берн, і я розумію, що це вона про мій ланцюжок, зазвичай приховуваний комірцем сукні. Вона нахиляється ближче подивитися.

— Ірландський хрестик, — відповідаю я.

— Він дуже дивний. Що це таке, руки? Чому на серці корона? — Вона відкидається на спинку стільця. — Мені він здається святотатством.

Я розповідаю їй, як моїй бабуні дали цього хрестика на її перше причастя і як вона подарувала його мені, коли ми збиралися до Америки.

— Стулені долоні символізують дружбу. Серце — любов. А корона означає вірність, — пояснюю я.

Вона пирхає, перекладає серветку на колінах.

— А я гадаю, він дивний. І наказую тобі його зняти.

— Годі тобі, Лоїсо, — втручається містер Берн. — Це дрібничка з дому. Вона нікому не шкодить.

— Може, якраз час залишити позаду ці речі, привезені з дому.

— Вона нікому не заважає, хіба ні?

Я зиркаю на нього, здивована, що він за мене заступається. Він мені підморгує, наче це така гра.

— Мені заважає, — відповідає вона. — Нащо їй одразу весь світ повідомляти, що вона католичка?

Містер Берн сміється.

— Подивися на її волосся. Неможливо не помітити, що вона ірландка, правда?

— Для дівчинки це так неподобно, — каже місіс Берн тихо.

Пізніше містер Берн говорить мені, що його дружина загалом не любить католиків, хоч і вийшла за одного з них заміж. Ситуацію покращує те, що він не ходить до церкви. «Нам обом так добре», — пояснює він.

Елбанс, штат Міннесота, 1929–1930 роки

Коли місіс Берн з'являється у швацькій кімнаті після обіду якогось вівторка наприкінці жовтня, стає зрозуміло — щось сталося. У неї змарнілий й ошелешений вигляд. Її кучерики, зазвичай акуратні, тепер розтріпалися й стирчать. Берніс підскакує, але місіс Берн махає в її бік рукою.

— Дівчата, — каже вона, приклавши руку до горла, — дівчата! Я маю дещо вам повідомити. Сьогодні обвалилася фондова біржа. Стався різкий спад. І багато життів... — Вона змовкає, щоб віддихатися.

— Мем, може, ви сядете? — питає Берніс.

Місіс Берн її ігнорує.

— Люди втратили все, — бурмоче вона, хапаючись за спинку стільця Мері. Її погляд блукає кімнатою, наче вона шукає, на чому зосередитися. — Якщо ми не зможемо себе годувати, то й, напевно, не матимемо змоги давати вам роботу, хіба ні? — Її очі наповнюються слізьми, і вона виходить з кімнати, хитаючи головою.

Ми чуємо, як відчиняються вхідні двері й місіс Берн збігає сходами вниз.

Берніс каже нам усім повернутися до роботи, але Джоан, одна з жінок за «Зінгером», різко підводиться.

— Я маю піти додому, до свого чоловіка. Я маю знати, що відбувається. Нащо й далі працювати, якщо нам не заплатять?

— Раз треба — іди, — каже Фенні.

Іде лише Джоан, але решта з нас нервують усе пообіддя. Непросто шити, коли трусяться руки.

Важко сказати, що відбувається, але в плині тижнів ми починаємо дещо розуміти. Вочевидь, містер Берн досить багато грошей інвестував у фондову біржу й усе втратив. Попит на новий одяг зменшився, люди стали схилитися самотужки ладнати своє вбрання — це один зі способів викрутитися й зекономити.

Місіс Берн стала неуважною та відстороненою. Ми перестали разом вечеряти. Вона відносить свою їжу нагору, залишаючи висушену

курячу ногу чи миску з холодною грудниною в брунатному застиглому жирі, суворо наказуючи вимити посуд, коли доїм. День подяки нічим не відрізняється від інших днів. Я його ніколи не святкувала зі своєю ірландською сім'єю, тож мене це не хвилює, але дівчата тихо бурчать цілий день: не по-християнськи, не по-американськи не давати їм у цей день бути зі своїми сім'ями.

Може, від незнання ліпшого, але мені стало подобатися працювати в кімнаті для шиття. Я щодня нетерпляче очікую зустрічі з жінками: з доброю Фенні, простодушною Берніс та тихими Саллі й Джоан. (Тільки не Мері, яка, здається, не може пробачити мого існування.) І мені до вподоби робота. Мої пальці стають сильніші і спритніші; на те, що раніше забирало годину або й більше, тепер досить кількох хвилин. Раніше я боялася нових швів і технік, але тепер радію складним завданням: гострим складкам, блискіткам, делікатному мереживу.

Інші бачать, що я стаю вмілішою, і дають мені більше завдань. Не сказавши про це вголос, Фенні взяла на себе перевіряти якість моєї роботи.

— Будь уважна, люба, — каже вона, проводячи тонким пальцем по моїх стібках. — Не поспішай, роби їх маленькими й рівними. Пам'ятай, хтось це вбиратиме, можливо, знову й знову, аж до дірок. Будь-яка пані хоче почуватися гарною, навіть якщо вона не дуже заможна.

Відколи я приїхала в Міннесоту, люди попереджали мене про наближення великого холоду. Я починаю його відчувати. Мало не цілоріч Кінвару заливає дощем, ірландські зими холодні й мокрі. Нью-Йорк місяцями стоїть сірий, брудний і сльотавий. Але нічого не зрівняється з цим. Уже були дві великі завірюхи. Надворі холоднішає, і мої пальці дубіють так, що, коли шию, я мушу зупинитися й розтирати їх, щоб продовжувати роботу. Я помітила, що інші жінки вбирають рукавички без пальців, і коли спитала, звідки вони їх узяли, то відповіли, що сплели їх самі.

Я не вмію плести. Мама мене так і не навчила. Але я знаю, що потребую рукавичок для своїх задубілих, холодних рук. За кілька днів до Різдва місіс Берн оголошує, що на свято, в середу, буде неоплачуваний вихідний. Вони з містером Берном на цілий день поїдуть за місто в гості до родичів. Мене вони з собою не запрошують.

Під кінець робочого дня в переддень Різдва Фенні нишком дає мені маленький пакунок, загорнутий у брунатний папір. «Розкрий пізніше, — шепоче вона. — Скажеш, що привезла з дому». Я ховаю її у кишеню й бреду через снігові замети заввишки з коліно до нужника, де в напівтемряві розгортаю пакунок, доки вітер дме крізь тріщини в стінах та щілину в дверях. Усередині пара рукавичок без пальців, сплетених з товстої темно-синьої пряжі, та пара брунатних вовняних рукавичок. Надягнувши рукавички, я виявляю, що Фенні підбила їх шерстяною підкладкою й зробила кінчики пальців товщими.

Як і Голландчик та Кармін у потязі, ці кілька жінок стали для мене чимось на кшталт сім'ї. Як тому покинутому лошаті, що тулиться до корів, може, мені просто треба відчувати тепло належності. І якщо я не знайду його в Бернів, то знайду, хай не зовсім чи самообманюючись, із жінками-швачками.

До січня я так схудла, що нові сукні, які я сама собі пошила, висять. Містер Берн то приходиться, то йде в різний час, і я його бачу лише зрідка. Роботи в нас усе менше. Фенні вчить мене плести, й коли-неколи дівчата приносять роботу з собою, щоб не здуріти з нудьги. Щойно швачки йдуть о п'ятій, обігрів вимикають. Світло гасять о сьомій. Я проводжу вечори на своїй лежанці, не в змозі заснути, трусячись у темряві, прислухаючись до завивань нескінченних віхол, що бушують надворі. Я думаю про Голландчика — чи він спить у хліву, з худобою, чи харчується лише поміями. Я надіюся, що йому тепло. Якогось дня на початку лютого місіс Берн заходить у швацьку кімнату тихо й неочікувано. Здається, вона перестала доглядати за собою: увесь тиждень носить ту саму сукню, вже засмальцьовану, волосся в неї задовге й сальне, а на губі болячка.

Вона просить Саллі, дівчину за «Зінгером», вийти в коридор, і кілька хвилин по тому Саллі повертається з почервонілими очима. Вона мовчки збирає свої речі.

Через кілька тижнів місіс Берн приходиться по Берніс. Вони виходять у коридор, а тоді Берніс повертається й збирає речі.

Тепер залишаємося лише Фенні, Мері та я.

Якогось вітряного пообіддя наприкінці березня місіс Берн прослизав в швацьку кімнату й кличе Мері. Тоді мені стає її шкода — попри її грубість, попри все. Вона повільно збирає речі, вбирає пальто

й капелюха, дивиться на мене й Фенні й киває, а ми киваємо у відповідь.

— Благослови тебе Господь, дитино, — каже Фенні.

Коли Мері й місіс Берн ідуть з кімнати, ми з Фенні дивимося на двері, силкуючись розчути за ними тихе бурмотіння. Фенні мовить:

— Боже правий, я вже застара для цього.

Через тиждень теленькає дверний дзвінок. Ми з Фенні перезираємося. Це дивно. Він раніше не дзвонив.

Ми чуємо, як місіс Берн збігає вниз, відмикає важкі замки, відчиняє скрипучі двері. Чуємо, як вона розмовляє в коридорі з якимось чоловіком.

Відчиняються двері в швацьку кімнату, я злегка підстрибую. Заходить присадкуватий чоловік у чорному фетровому капелюсі й сірому костюмі. У нього чорні вуса й обвислі щоки, як у басет-гаунда.

— Оце та дівчинка? — питає він, вказуючи на мене пухким пальцем.

Місіс Берн киває.

Чоловік знімає капелюха й кладе його на маленького столика біля дверей. Потім витягає окуляри з нагрудної кишені пальта і надягає їх, примостивши перетинку посеред круглястого носа. З іншої кишені він дістає складений аркуш паперу й розгортає його однією рукою.

— Погляньмо. Ніф Пауер, — каже він замість «Ніїв». Зиркнувши з-під окулярів на місіс Берн, питає: — Ви змінили її ім'я на Дороті?

— Ми подумали, що їй варто мати американське ім'я. — У місіс Берн виринається здавлений звук, який я вважаю сміхом. — Звісно, неформально, — додає вона.

— Але прізвище ви не змінювали.

— Звісно, ні.

— Не думали в дочерити?

— Боже збав, ні.

Він дивиться на мене поверх окулярів, а тоді знову на аркуша. Над комином гучно цокає годинник. Чоловік згортає документ і кладе його назад у кишеню.

— Дороті, мене звати містер Соренсон. Я місцевий представник Товариства допомоги дітям і, відповідно, наглядаю за покинутими дітьми, яких привезли потягом. Часом усе іде як треба й усі задоволені. Але коли-не-коли, на жаль, — він знімає окуляри й кладе їх

у нагрудну кишеню, — бувають деякі труднощі. — Він дивиться на місіс Берн. Я помічаю, що в неї стрілка на бежевих панчохах, а біля очей розмазалася косметика. — І нам доводиться шукати нове місце проживання. — Він прокашлюється. — Тобі зрозуміло, що я кажу?

Я киваю на знак згоди, хоч і не впевнена, що розумію.

— Добре. Є одне подружжя в Геммінгфорді — ну, точніше, на фермі за містом, — яке подало запит на дівчинку приблизно твого віку. Матір, батько й четверо дітей. Вілма й Джералд Гроти.

Я переводжу погляд на місіс Берн. Вона дивиться кудись удалину. Хоча вона ніколи не була до мене особливо добра, я ошелешена її готовністю мене позбутися.

— Я вам більше не потрібна?

Містер Соренсон переводить погляд то на мене, то на неї.

— Це складна ситуація.

Доки ми розмовляємо, місіс Берн підходить до вікна. Вона відсуває мереживну фіранку й виглядає на вулицю, на молочне небо.

— Ти не можеш не знати, що настали важкі часи, — веде далі містер Соренсон. — Не лише для Бернів, для багатьох людей. І — ну, постраждала їхня компанія.

Раптовим рухом місіс Берн відпускає фіранку й різко обертається.

— Вона так багато їсть! — лунає її крик. — Мені доводиться замикати холодильник. Вічно голодна! — Вона затуляє очі долонями, пробігає повз нас, біжить у коридор, піднімається сходами й грюкає дверима нагорі.

Якусь хвилю стоїть тиша, а тоді Фенні каже:

— Цій жінці має бути соромно. На дівчині самі шкіра й кістки. Вони навіть до школи її не віддали, — додає вона.

Містер Соренсон прокашлюється.

— Що ж, — мовить він, — може, так буде краще всім. — Його погляд знову впирається в мене. — З того, що я чув, Гроти — добрі сільські люди.

— Четверо дітей? — питаю я. — Нащо їм іще одна?

— Як я розумію, а я можу помилятися, бо ще не мав приємності з ними зустрітися, тож усе це чутки, розумієш, але нібито місіс Грот знову вагітна і їм потрібна нянька.

Я це зважую. Думаю про Карміна, про Мейсі. Про близнят, як ті сиділи за нашим хитким столом на Елізабет-стріт, терпляче чекаючи

яблучного пюре. Уявляю білий фермерський будиночок з чорними віконницями, червоний сарай позаду, дерев'яний парканчик, курей у курнику. Будь-що краще за замкнутий холодильник і підстилку в передпокої.

— Коли вони хочуть, щоб я приїхала?

— Я зараз тебе відвезу.

Містер Соренсон каже, що дасть мені кілька хвилин, щоб зібрати речі, й іде до авта. У передпокої я витягаю свою брунатну валізу із шафи. Фенні стоїть у дверях швацької кімнати й спостерігає, як я збираюся. Я складаю три самотужки пошиті сукні, одна з яких, із синьої бавовни, ще не готова, а також інший одяг, отриманий від Товариства допомоги дітям. Додаю два нові светри, вельветову спідницю й рукавички від Фенні. Мало не залишаю негарне гірчичне пальто, але Фенні запевняє, що я про це пошкодую, бо на фермах ще холодніше, ніж у місті.

Коли я закінчую, ми повертаємося у швацьку кімнату й Фенні знаходить маленькі ножиці, дві шпульки ниток, білу й чорну, подушечку й шпильки, а також целофановий пакетик голок. Вона додає картонку з перламутровими гудзиками для моєї недошитої сукні. А тоді загортає все це в марлю й кладе мені у валізу.

— А ви не втрапите за це в халепу? — питаю я її.

— Та, — пирхає вона, — мені байдуже.

Я не прощаюся з Бернами. Хтозна, де містер Берн, а місіс Берн не спускається. Але Фенні довго мене обіймає. Вона тримає моє лице в маленьких холодних долонях.

— Ти хороша дівчинка, Ніів, — каже вона. — Не слухай, якщо тобі казатимуть інакше.

Автомобіль містера Соренсона, припаркований на під'їзній доріжці за «фордом», — темно-зелена вантажівка «крайслер». Він відчиняє для мене пасажирські дверцята, а тоді обходить і сідає з іншого боку. В салоні пахне тютюном і яблуками. Він виїжджає на дорогу й звертає ліворуч, у напрямку, в якому я ніколи не бувала. Ми їдемо по Елм-стріт аж до кінця, а тоді звертаємо праворуч на іншу тиху вулицю, де будинки стоять далі від тротуарів, аж доки не досягаємо перехрестя і звертаємо на довгу, пласку дорогу, з обох боків оточену полями.

Я дивлюся на поля — темні клапті. Брунатні корови збираються в гурт, піднімають голови й проводжають поглядом шумну вантажівку,

коли та проминає їх. Позирають коні. Фермерське устаткування вдалині схоже на покинуті іграшки. Лінія небокраю, низька й рівна, просто перед нами, а небо має колір брудної води. Чорні пташки пронизують небо, мов зірки, що випорскують з землі.

Доки ми їдемо, мені стає майже шкода містера Соренсона. Я відчуваю, як це на нього тисне. Напевно, це не те, чого він очікував, коли погодився бути представником Товариства допомоги дітям. Він усе питає, чи мені зручно, чи не спекотно або холодно. Коли дізнається, що я майже нічого не знаю про Міннесоту, починає розказувати: як вона стала штатом лише сімдесят із гаком років тому і тепер це дванадцятий за розміром у Сполучених Штатах; що його назва походить від слова з мови дакотських індіанців, яке означає «каламутна вода»; що в цьому штаті тисячі озер, повних різної риби: судаків, наприклад, сомів, чорних окунів, веселкової форелі, щук. Річка Міссісіпі витікає з Міннесоти, чи знала я про це? А ці поля — він махає рукою в бік вікна — годують усю країну. Скажімо-от, зернові — найбільша стаття експорту, — молотарка їздить від ферми до ферми, сусіди домовляються між собою. Цукровий буряк, солодка кукурудза, зелений горошок. А оці низенькі будівлі отам вдалині? Індичачі ферми. Міннесота — найбільший у країні постачальник індичатини. Без Міннесоти не було б Дня подяки, в цьому можна не сумніватися. І краще не говорити про полювання. Тут водяться фазани, куріпки, гуси, білохвості олені, всіх і не назвеш. Рай для мисливця.

Я слухаю містера Соренсона й чемно киваю, доки він розповідає, але зосередитися важко. Я відчуваю, як занурююся в себе. Гірко бути дитиною, коли знаєш, що ніхто тебе не любить і не дбає про тебе, і завжди перебувати на задвірках. Я почуваюся на десять років старшою за свій вік. Я надто багато знаю, я бачила людей в їхніх найгірших проявах — у моменти відчаю й егоїзму, і це знання робить мене обережною. Тож я вчуся вдавати, всміхатися й кивати, виказувати співчуття, якого не маю. Я вчуся вписуватися, бути схожою на інших, хоча всередині почуваюся надламаною.

Округ Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

Десь через півгодини містер Соренсон звертає на вузьку небруковану дорогу. З-під коліс автомобіля летить багнюка, заляпуючи вітрове скло й бічні вікна. Ми знову їдемо повз поля, а потім безлистий березовий гайок, перетинаємо напівзруйнований критий міст через туманний струмок, досі скутий льодом, звертаємо на вибоїсту ґрунтову дорогу, обабіч обсажену соснами. Містер Соренсон тримає папірчика з чимось на кшталт намальованої від руки карти. Він уповільнює вантажівку, зупиняється, озирається в бік мосту. Потім виглядає через заляпане скло на дерева попереду. «Ніяких тобі знаків», — бурмоче він, ставить ногу на педаль і рушає вперед.

Зі свого бічного вікна я помічаю вицвілу червону ганчірку, прив'язану до палиці, а також щось на кшталт під'їзної доріжки, зарослої бур'янами.

— Напевно, оце воно, — каже містер Соренсон.

Густі гілки шкрябають по вантажівці з обох боків, доки ми їдемо доріжкою. Метрів за п'ятдесят бачимо маленьку дерев'яну хатину — точніше, халупу, — нефарбовану, з осілим переднім ганком, захарашеним усяким мотлохом. На скошеній галявині перед хатиною маля повзає по собаці з чорною матовою шерстю, а хлопчик років шести патичком колупає бруд. У нього таке коротке волосся, й він такий худий, що здається схожим на висохлого дідусика. Попри холод і він, і маля босі.

Містер Соренсон зупиняє вантажівку якомога далі від дітей на невеличкій галявинці й виходить. Я виходжу зі свого боку.

— Доброго дня, хлопчику, — каже він.

Малий здивовано дивиться на нього й не відповідає.

— Мама вдома?

— А хто питається?

Містер Соренсон усміхається йому.

— Мама сказала, що ти матимеш нову сестричку?

— Ні.

— Ну, швидше за все, вона нас чекає. Побіжи-но скажи їй, що ми приїхали.

Хлопчик встромляє патичка в землю.

— Вона спить. Мені не можна її турбувати.

— Біжи розбуди її. Може, вона забула, що ми мали приїхати.

Хлопчик малює патичком коло на землі.

— Скажи їй, що приїхав містер Соренсон із Товариства допомоги дітям.

Він хитає головою.

— Мені перепаде.

— Не перепаде! Вона зрадіє нашому приїздові.

Коли стає ясно, що хлопчик не зрушиться, містер Соренсон потирає руки і, жестом наказавши мені йти слідом, обережно піднімається скрипливими сходами ганку. Я відчуваю, він стурбований тим, що може побачити всередині. Як і я.

Він гучно стукає у двері, й ті широко розчиняються під натиском його руки. Там, де мала б бути ручка, — діра. Він ступає в пільму, ведучи мене з собою.

Вітальня майже порожня. Смердить, як у печері. Підлога зроблена з грубих дощок, і де-не-не у проміжках між ними видніється земля. В одному з трьох брудних вікон щербата дірка в правому горішньому куті, а ще одне помережане тріщинками, схожими на павутину. Дерев'яний ящик стоїть між двома оббитими стільцями, засмальцьованими, з порепаними швами, з яких випинається набивка, і потертою золотистою канапою. В дальньому лівому кутку — коридор. Просто попереду — кухня без дверей.

— Місіс Грот! Агов! — Містер Соренсон схиляє голову набік, але відповіді немає. — Я не збираюся йти по неї в спальню, — бурмоче він. — Місіс Грот! — гукає він гучніше.

Лунають слабкі кроки, і з коридору з'являється дівчинка років трьох у брудній рожевій сукенці.

— Доброго дня, дівчинко! — вигукує містер Соренсон, присідаючи. — Твоя мама там?

— Ми спимо.

— Твій брат те саме сказав. Вона спить?

— Чого вам треба? — долинає з коридору, лякаючи нас обох, різкий голос.

Містер Соренсон повільно підводиться. З темряви виходить бліда жінка з довгим каштановим волоссям. У неї опухлі очі, потріскані губи, а нічна сорочка така тонка, що крізь неї просвічуються темні кола пипок.

Дівчинка обходить жінку, наче кицька, й обіймає її за ноги.

— Мене звати Честер Соренсон, я з Товариства допомоги дітям. А ви, напевно, місіс Грот. Перепрошую за клопіт, мем, але мені сказали, що ви знаєте про наш приїзд. Ви подавали запит на дівчинку, хіба ні?

Жінка тре очі.

— Який нині день?

— П'ятниця, четверте квітня, мем.

Вона кашляє, а тоді нахиляється й кашляє знову, цього разу сильніше, в кулак.

— Може, ви присядете? — Містер Соренсон підходить до неї і веде за лікоть до стільця. — Отож, а містер Грот вдома?

Жінка хитає головою.

— Він скоро повернеться?

Вона знизує плечима.

— Коли він зазвичай повертається з роботи? — не відступає містер Соренсон.

— Не ходить він більше туди. Того тижня звільнили з магазину харчів. — Вона озирається навкруги, наче щось загубила. А тоді каже: — Ходи сюди, Мейбел. — До неї підходить маленька дівчинка, яка увесь цей час за нами спостерігала. — Побіжи глянь, чи Джералд-молодший у порядку. А де Гаролд?

— Це той хлопчик, що надворі? — питає містер Соренсон.

— Він дивиться за малим? Я йому наказала.

— Вони обидва там, — повідомляє містер Соренсон, і хоч голос у нього й байдужий, я відчуваю, що він цього не схвалює.

Місіс Грот закусує губу. Вона й досі не сказала мені ані слова і майже не дивиться у мій бік.

— Я просто така втомлена, — каже вона, ні до кого не звертаючись.

— Я певний, що так воно і є, мем. — Ясно, що містерові Соренсону кортить чимшвидше звідси забратися. — Напевно, саме тому ви вирішили взяти до себе оцю дівчинку-сироту. Дороті. У її документах сказано, що вона має досвід догляду за дітьми. Отже, вона вам допомагатиме.

Жінка неуважно киває.

— Я маю спати тоді, коли вони сплять, — бурмоче вона. — Лише так я можу відпочити.

— Я певний, що так і є.

Місіс Грот затуляє лице обома руками. Потім заправляє сплутане волосся за вуха і киває на мене.

— Що, оце та дівчинка, так?

— Так, мем. Її звати Дороті. Вона житиме з вами, ви про неї дбатимете, а вона віддячуватиме своєю допомогою.

Вона дивиться мені в обличчя, але очі в неї байдужі.

— Скільки їй років?

— Дев'ять.

— Я маю досить дітей. Мені потрібен хтось, хто допомагатиме.

— Це частина домовленості, — каже містер Соренсон. — Ви будете годувати й одягати Дороті й стежитимете, щоб вона ходила до школи, а вона зароблятиме собі на життя виконанням дрібної хатньої роботи. — Він витягає окуляри й аркуш паперу з різних кишень, надягає окуляри й відхиляє голову назад, щоб прочитати написане. — Тут є школа за шість із гаком кілометрів звідси. Шкільний автомобіль зупиняється за півтора кілометра, біля дорожнього знака. — Він знімає окуляри. — Дороті обов'язково має відвідувати школу, місіс Грот. Ви погоджуєтеся на цю умову?

Вона складає на грудях руки, й на якусь мить мені здається, що вона відмовиться. Може, врешті мені й не доведеться тут залишатися!

Вхідні двері зі скрипом розчиняються. Ми обертаємося й бачимо високого худого темноволосого чоловіка, вбраного в картату сорочку й брудні широкі штани на лямках.

— Ця дівчинка ходитиме до школи, хоче вона того чи ні, — каже він. — Я за цим простежу.

Містер Соренсон ступає вперед і простягає руку.

— Ви, напевно, Джералд Грот. Я — Честер Соренсон. А це — Дороті.

— Радий знайомству. — Містер Грот потискає йому руку, киває в мій бік. — Вона нам підходить.

— Отже, домовилися, — відповідає містер Соренсон з явним полегшенням. — Залишилося це оформити.

Треба підписати документи, але небагато. Через лише кілька хвилин містер Соренсон витягає мою валізу із вантажівки і їде геть. Я дивлюся йому вслід крізь тріснуту шибку, що виходить надвір, доки в мене на руках хникає мала Нетті.

Округ Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

— Де я спатиму? — питаю я містера Грота, коли опускається темрява.

Він дивиться на мене, руки в боки, наче не замислювався над цим. Махає рукою в бік коридору.

— Отам спальня, — каже він. — Якщо не хочеш спати з іншими, лягай отут на дивані. Ми не любимо формальностей. Я й сам на ньому, буває, дрімаю.

У спальні три старі матраци без простирадл лежать на підлозі, під тканиною видно пружини. Упоперек них лежать Мейбел, Джералд-молодший і Гаролд, висмикуючи одне в одного драну вовняну ковдру й три старі клаптикові покривала. Мені не хочеться там спати, але це краще, ніж ділити диван з містером Гротом. Посеред ночі та чи та дитина опиняється в мене на руці чи притулюється до моєї спини. У них різкий кислий запах, як у диких тварин.

У цьому домі живе відчай. Місіс Грот не хоче мати всіх цих дітей, і ні вона, ні її чоловік по-справжньому про них не дбають. Вона увесь час спить, а діти то встають, то йдуть до неї спати.

У тій кімнаті вікно закрите брунатним папером, тож там темно, як у ямі. Діти туляться до неї, шукаючи тепла. Іноді вона дозволяє їм залізти, іноді виганяє геть. Коли їм не знаходиться місця, їхній лемент коле мені шкіру, мов голки.

Немає ні водопроводу, ні електрики, ні каналізації. Гроти користуються газовими лампами й свічками, а надворі є помпа, на ганку складені дрова. Від вологих дров у печі мало тепла й повна хата диму.

Місіс Грот майже на дивиться на мене. Вона відсилає дітей поїсти чи гукає, щоб я запарила їй кави. У її присутності я стаю боязкою. Я роблю, що кажуть, і стараюся її уникати. Діти крутяться біля мене, намагаючись до мене звикнути, всі, крім дворічного Джералда-молодшого, що приймає мене відразу й ходить слідком, мов те цуценя.

Я питаю містера Грота, як вони мене знайшли. Він каже, що побачив оголошення в місті — роздають нічийних дітей. Вілма ніяк не вставала з ліжка, тож він не знав, чим іще можна зарадити.

Я почуваюся покинутою й забутою, зануреною в неприкаяність іще глибшу, ніж моя власна.

Містер Грот розповідає, що більше ніколи не працюватиме, якщо зможе обходитися без роботи. Він планує жити з землі. Він народився й виріс у лісах, він уміє жити тільки так. Він повідомляє, що збудував цю хатину своїми руками і його мета — самотужки задовольняти всі свої потреби. На задньому дворі він має стару козу, мула і з півдесятка курей; він може годувати сім'ю тим, що вполює і знайде в лісах та виростить зі жмені зерна, а також козячим молоком, яйцями, що їх несуть кури, а також може продавати продукти в місті, якщо виникне така потреба.

Містер Грот стрункий і підтягнений, бо щодня проходить пішки не один кілометр. Як індіанці, каже він. У нього є автівка, але вона заржавіла і зламана стоїть за хатиною. Він не має грошей на її ремонт, тож скрізь ходить на своїх двох або іноді їздить на старому мулі, який, за його словами, прибудився, втікши від візка з конячим кормом, що кілька місяців тому зламався й став на дорозі. У нього під нігтями бруд з оливи для змащування сокири, ґрунту, крові забитих тварин і хтозна чого ще, і все це в'їлося так глибоко, що не вимивається. Я весь час бачу його в тих самих штанах.

Містер Грот не вірить у те, що уряд має право наказувати йому, що робити. Правду кажучи, він взагалі не зважає на нього. Він ніколи не ходив до школи й не бачить у цьому сенсу. Але він віддасть мене вчитися — тільки заради того, щоб до нього не чіплялися інстанції.

У понеділок, через три дні після прибуття, містер Грот трусить мое плече в темряві, щоб я прокинулася й збиралася в школу. В кімнаті так холодно, що видно пару, яку я видихаю. Я вбираю одну зі своїх нових суконь, обидва светри, рукавички від Фенні, товсті панчохи, привезені з Нью-Йорка, й міцні чорні черевики.

Я біжу до помпи, набираю глек холодної води й приношу всередину нагріти на плиті. Наливши теплу воду в бляшану миску, я беру ганчірку й відмиваю обличчя, шию, нігті.

У кухні висить старе дзеркало, вкрите плямами іржі й чорними цятками, таке попсуге, що майже неможливо себе роздивитися. Я

розділяю своє немите волосся на дві частини, розчісуючи його пальцями, а тоді туго їх заплітаю в коси, зав'язавши кінчики стрічками, які дала мені Фенні. А тоді уважно розглядаю своє відображення. Без ванни я така чиста, як це тільки можливо. Моє лице біде й серйозне.

Я перекушую пудингом з дикого рису, звареним на козячому молоці, з кленовим сиропом, якого містер Грот назбирав напередодні. Відчуваючи таке велике полегшення через те, що піду з цієї темної смердючої халупи на цілий день, я кручу Гаролда, жартую з Джералдом- молодшим, ділюся своїм рисовим пудингом із Мейбел, яка тільки нещодавно почала дивитися мені в очі. Містер Грот малює мені карту ножем на землі — виходиш на дорогу, звертаєш ліворуч там, звідки приїхала, ідеш до перехрестя, переходиш міст і простуєш, доки дійдеш до ґрунтової дороги. Півгодини, туди-сюди.

Він не пропонує мені взяти з собою обід, а я його не прошу. Нишком кладу два яйця, які зварила напередодні, коли готувала вечерю, собі в кишеню пальта.

Я маю той аркуш паперу від містера Соренсона, на якому написано, що чоловік на ім'я містер Пост, який возить дітей до школи у своїй вантажівці, буде на розі о 8:30 і привезе мене назад о 4:30. Зараз 7:40, але я готова йти. Краще почекати, ніж ризикувати запізнитися.

Я виходжу на дорогу, поспіхом доходжу до моста, де на хвилю затримуюся, вглядаючись у віддзеркалення неба, що переливається в темній воді, у піняві білі гребінці біля каменів. Лід виблискує на замерзлих гілках, іній накрив суху траву сяйливими тенетами. Вічнозелені дерева припорошені легким сніжком, що випав минулої ночі, наче ліс новорічних ялинок. Уперше моє серце вражає краса цього краю.

Я чую вантажівку ще до того, як вона показується на очі. Проїхавши повз мене метрів двадцять, вона сповільнюється й зупиняється з гучним скреготом гальм, і мені доводиться до неї бігти. Круглолиций чоловік у шкіряному картузі виглядає до мене. «Залізай, люба. Часу мало».

Кузов вантажівки накритий тентом. Я залізаю вглиб, де для пасажирів прилаштовані дві пласкі дошки. У кутку лежить купа попон, і четверо дітей сидять, закутавшись, обгорнувши попонами плечі й ноги. Парусина, з якої зроблений тент, робить світло всередині кузова

жовтуватим. Двоє дітей здаються приблизно одного зі мною віку. Коли вантажівка підстрибує на вибоїнах, я чіпляюся за дерев'яну лавку пальцями в рукавичках, щоб не злетіти на підлогу. Водій іще двічі зупиняється підібрати пасажирів. У кузові поміщається лише шестеро, тож вісьмом нам уже затісно сидіти, але ми гріємо одне одного своїм теплом. Усі мовчать. Коли вантажівка рухається, крізь проріхи між кузовом і тентом дме вітер.

Проїхавши кілька кілометрів, вантажівка, скрегочучи гальмами, звертає убік, виїжджає на під'їзну доріжку на узвишші і з поштовхом зупиняється. Ми зістрибуємо з кузова й вишиковуємося, а тоді йдемо до школи, маленької, обшитої дошками будівлі з дзвоником на ганку. Молода жінка у волошково-синій сукні й лавандовому шарфі навколо шиї стоїть біля вхідних дверей. У неї гарне й приємне обличчя: великі карі очі й широка усмішка. Її блискуче каштанове волосся зв'язане на потилиці білою стрічкою.

— Заходьте, діти. Дотримуйтеся звичайного порядку, як завжди. — У неї високий, дзвінкий голос. — Доброго ранку, Майкле... Берто... Дарлін, — каже вона, називаючи кожного учня на ім'я. Коли до неї підходжу я, вона каже: — Я ще з тобою не знайома, але мені сказали, що ти мала прийти. Мене звати міс Ларсен. А ти, напевно...

Я кажу «Ніів» у той самий час, коли вона каже «Дороті». Побачивши вираз мого обличчя, вона мовить:

— Я помилилася? Чи в тебе є прізвисько?

— Ні, мем. Просто... — Я відчуваю, як мої щоки паленіють.

— Що таке?

— Мене називали Ніів. Іноді я забуваю, як мене звати. Там, де я тепер живу, ніхто до мене на ім'я не звертається.

— Що ж, я можу називати тебе Ніів, якщо хочеш.

— Та ні, все гаразд. Хай буде Дороті.

Вона всміхається, вглядаючись у моє обличчя.

— Як скажеш. Люсі Грін, — звертається вона до дівчинки, що стоїть за мною. — Будь ласка, проведи Дороті до її парті.

Я іду за Люсі туди, де на стіні повно гачків, і ми вішаємо свої пальта. А тоді заходимо у велику, сонячну кімнату, де пахне деревним димом і крейдою, де стоїть газова плитка, вчительський стіл, ряди лавок і парт, на східній та південній стіні висять грифельні дошки, а над ними — плакати з абеткою та таблицею множення. Інші стіни

займають великі вікна. Над головою світять електричні лампочки, а низькі полиці повні книжок.

Коли всі розсідаються, міс Ларсен смикає за кільце на шнурку й на стіні розгортається кольорова карта світу. На її прохання я підходжу до карти й показую Ірландію. Придивляючись, я знаходжу графство Голуей та навіть його центр. Села Кінвара на карті немає, але я вказую, де воно має бути — просто під Голуеєм, на зубчастій смужці західного узбережжя. Ось Нью-Йорк, а ось Чикаго. А ось Міннеаполіс. Округу Геммінгфорд теж немає на карті.

Разом зі мною в класі двадцять три учні віком від шести до шістнадцяти років. Більшість дітей живуть на самих фермах або деінде за містом і починають вчитися читати й писати в різному віці. Від нас усіх смердить, а найгірше — від старших, які вже досягнули зрілості. Міс Ларсен каже мені, що в туалеті всередині є стосик ганчірок, кілька брусків мила та коробка соди, на випадок, якщо треба освіжитися.

Коли міс Ларсен говорить до мене, вона нахиляється й дивиться мені в очі. Коли ставить питання, то чекає, доки я відповім. Від неї пахне лимоном і ваніллю. І вона ставиться до мене так, наче я розумна. Визначивши рівень мого вміння читати, вона дає мені книжку з полиці біля свого столу, томик у твердій обкладинці, повний маленьких чорних літер, без малюнків, «Енн із Зелених Дахів», і каже, що спитає моєї думки, коли дочитаю.

Можна подумати, що з усіма цими дітьми в класі стоятиме галас, але міс Ларсен рідко підвищує голос. Водій, містер Пост, рубає дрова, підтримує вогонь у печі, змітає листя з доріжки, ремонтує вантажівку. Він також викладає математику до геометрії, якої, за його словами, так і не вивчив, бо того року налетіла сарана і він був потрібен на фермі.

На перерві Люсі запрошує мене пограти з рештою дівчат — у м'яча, у лови, поводити танок.

Коли я злізаю з вантажівки о 4:30 і попереду в мене довга дорога до хатини, я туди не поспішаю.

Такої їжі, якою харчується ця сім'я, я ще ніколи не їла. Містер Грот іде з дому на світанку з рушницею й вудкою і приносить білок, диких індиків, вусату рибу, а коли-не-коли — білохвостих оленів. Він повертається далеко за полудень, замщений сосною смолою. Він упольовує переважно рудих білок, але вони не такі смачні, як більші лисячі чи сірі білки, яких він називає пухнастими хвостами. Лисячі

білки такі великі, що деякі з них схожі на рудих котів. Вони тріскочуть і свистять, а містер Грот виманує їх, стукаючи монетою об монету, бо цей звук скидається на їхнє тріскотіння. На сірих білках найбільше м'яса, каже він мені, але в лісі їх найскладніше помітити. Коли зляться або лякаються, вони починають різко цокати, і саме так він їх знаходить.

Містер Грот знімає шкіру й патрає дичину кількома вправними рухами, а тоді вручає мені крихітні серця й печінки, кусні яскраво-червоного м'яса. Я вмю тільки варити капусту й баранину, кажу я йому, а він відповідає, що різниця не така вже й велика. Він показує мені, як готувати рагу: суміш нарізаного дрібними шматочками м'яса, цибулі та овочів, із гірчицею, імбиром та оцтом. Спочатку треба обсмажити м'ясо на тваринному жирі за високої температури, а тоді додати картоплю, овочі й решту складників. «Це просто всяка всячина, — каже він. — Що під руку потрапило».

Спочатку мене лякають огидні вительбушені білки, червоні й м'язисті, наче людські тіла без шкіри в підручнику міс Ларсен. Але голод притлумлює приступи нудоти. Незабаром рагу з білки вже цілком смакує.

Надворі, за хатиною — скромний городик, на якому навіть тепер, у середині квітня, своєї черги чекають невикопані коренеплоди — приморожена картопля і ямс, товстошкіра морква й ріпа. Містер Грот приводить мене туди, дає кирку й учить викопувати їх із землі, а тоді відмивати водою з помпи. Але земля ще не зовсім розмерзлася й овочі важко діставати. Ми удвох витрачаємо близько чотирьох годин на копання на холоді, видобуваючи ці жорсткі перестиглі овочі, посаджені минулого літа, аж доки не назбираємо криву й бридку купу. Діти то виходять, то заходять усередину, сідають і спостерігають за нами крізь кухонне вікно. Я дуже рада мати свої рукавички без пальців.

Містер Грот показує, як вирощує дикий рис у потічку й збирає зерно. Цей рис брунатний і пряний. Він планує посадити насіння наприкінці літа, щоб наступного року зібрати врожай. Це однорічні рослини, себто восени вони помирають. Зерно, що осипається восени, пускає коріння навесні під водою, а тоді над її поверхнею виростає пагін. Стебла схожі на високу траву, що колишеться серед хвиль.

Улітку, за його словами, він вирощує трави на клаптику землі за хатиною — м'яту, розмарин та чебрець — і сушить їх в'язочками у

сараї. Навіть тепер на кухні стоїть горщик з лавандою. В убогій кімнаті він має дивний вигляд, наче троянда посеред смітника.

Якогось шкільного дня наприкінці квітня міс Ларсен посилає мене на ганок по дрова, а коли я повертаюсь, увесь клас на чолі з Люсі Грін підводиться і співає мені пісню «З іменинами».

Мені на очі навертаються сльози.

— Як ви дізналися?

— Дата була у твоїх документах. — Міс Ларсен усміхається, простягаючи мені кусень кексу з родзинками. — Це спекла жінка, в якої я наймаю кімнату.

Я дивлюся на неї, не впевнена, чи правильно зрозуміла.

— Для мене?

— Я якось згадала в розмові, що в нас нова учениця і що наближаються твої іменини. Вона любить пекти.

Кекс, щільний і вологий, на смак мов Ірландія. Один шматочок — і я повертаюся до бабусиноного дому, стою перед її теплою пічкою.

— З дев'ятирічної стати десятирічною — це великий крок, — каже містер Пост. — Від однієї цифри до двох. Тепер на наступні дев'яносто років у тебе завжди буде двозначний вік.

Розгортаючи того вечора залишок кексу вдома у Гротів, я розказую їм про святкування. Містер Грот пирхає.

— Що за дурня — відзначати день народження. Я навіть не знаю, коли народився, і не певний, що згадаю, коли народилися вони, — каже він, махаючи рукою в бік дітей. — А от кекс скуштуємо.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Уважно дивлячись у справу Моллі, соціальна працівниця Лорі всідається на стільці.

— Отож, ти станеш занадто доросла, щоб жити в названих батьків, через... погляньмо... тобі виповнилося сімнадцять у січні, значить, через дев'ять місяців. Ти думала про те, що робитимеш після цього?

Моллі знизує плечима.

— Ще ні.

Лорі шкрябає щось на аркуші в теці зі справою, яку тримає перед собою. Своїми блискучими очима-гудзиками й довгим носом, якого пхає в її життя, для Моллі вона схожа на тхора.

Вони сидять за лабораторним столом у порожньому шкільному кабінеті хімії під час обідньої перерви, як і кожної другої середи.

— Маєш якісь проблеми з Тібодами?

Моллі хитає головою. Діна з нею майже не розмовляє, а Ралф досить приязний — усе як завжди.

Лорі торкається носа вказівним пальцем.

— Ти більше цього не носиш.

— Джек подумав, що воно може злякати стару пані.

Вона й справді витягла кільце з носа на прохання Джека, але, правду кажучи, їй не кортіло вставити його назад. Дещо в тому кільці їй подобається — скажімо, воно її вирізняє й виказує в ній бунтівницю. Багато сережок не мають такого панківського шарму; кожна розлучена жінка на острові, якій за сорок, має у вухах по півдесятка кілець. Але кульчик у носі вимагає копіткого догляду, туди будь-коли може потрапити інфекція, тож Моллі повинна бути обережна, коли умивається чи фарбується. Вона аж наче відчуває полегшення від того, що не має металу на обличчі.

Лорі пвільно гортає сторінки справи.

— Наразі ти записала двадцять вісім годин. Молодчина. Як тобі працюється?

— Непогано. Краще, ніж я очікувала.

— Що ти маєш на увазі?

Моллі сама здивувалася, коли відчула, що нетерпляче чекає часу своїх візитів. Дев'яносто один рік — це прожите довге життя, у цих коробках багато історії, й ніколи не знаєш, на що натрапиш. Наприклад, якогось дня вони розібрали коробку новорічних ялинкових прикрас з 1930-х, про які Вівіан забула. Картонні зірки, сніжинки, вкриті золотими й срібними блискітками, вишукані скляні кулі, червоні, зелені й золотаві. Вівіан розповідала їй, як прикрашала сімейний магазин на свята, вішаючи ці прикраси на справжню ялинку у вітрині.

— Вона мені подобається. Вона кльова.

— Це ти про стару пані?

— Ага.

— Це добре. — Лорі натягнуто їй всміхається. Як той тхір. — Скільки тобі лишилося, двадцять дві години, правильно? Старайся якомога більше взяти з цього досвіду. І, сподіваюся, мені не треба нагадувати, що в тебе випробувальний термін. Якщо попадешся з випивкою чи наркотиками, або ще за якимись протизаконними діями, ми повернемося на початкову позицію. Тобі це зрозуміло?

Моллі кортить сказати: «Чорт, невже мені доведеться закрити свою лабораторію з виробництва мету? І видалити фотографії з фейсбуку, на яких я гола?», але натомість вона впевнено всміхається до Лорі й відповідає:

— Зрозуміло.

Витягаючи з теки табель Моллі, Лорі каже:

— Погляньмо. Твоя оцінка за академічний тест — понад 600. А середній бал за семестр — 3,8. Це дуже добре.

— У цій школі легко вчитися.

— Та ні, це не так.

— Це не має аж такої ваги.

— Загалом має. З такими оцінками можна спробувати вступити до коледжу. Ти про це думала?

— Ні.

— Чому?

Торік, коли вона перейшла з іншої школи, вона мало не провалилася. Тоді їй ніщо не заохочувало виконувати домашні завдання — її тодішні названі батьки були гуляки, і вона, повертаючись додому після школи, виявляла, що їхній будинок був повний п'яниць.

У Спрюс-Гарборі її майже нічого не відволікає. Діна і Ралф не курять і не вживають алкоголю, і вони суворі. Джек іноді п'є пиво, але цим усе й обмежується. А ще Моллі виявила, що їй подобається вчитися.

Ніхто з нею не розмовляв про вступ до коледжу, крім шкільного консультанта з навчання, що без ентузіазму порадив коледж для медсестер, коли в минулому семестрі вона дістала А з біології. Її оцінки покращилися, але ніхто цього не помітив.

— Навряд чи я належу до тих, хто вчиться в коледжі, — відказує Моллі.

— Ну, виходить, що належиш, — мовить Лорі. — А що ти офіційно будеш сама по собі, досягнувши вісімнадцятиріччя, то варто розглянути варіанти. Бувають пристойні стипендії для повнолітньої молоді, що перебувала під опікою названих батьків. — Вона закриває теку. — Або можеш найнятися на роботу в магазин на заправці. Вибір за тобою.

— То як там твоя суспільно-корисна діяльність? — питає Ралф під час вечері, наливаючи собі велику склянку молока.

— Непогано, — відповідає Моллі. — Та жінка дуже стара. У неї багато мотлоху.

— Аж на п'ятдесят годин? — приєднується Діна.

— Не знаю. Але, напевно, мені знайдеться, що робити, коли закінчу розбирати коробки. Будинок величезний.

— Ага, я там дещо лагодив. Старі труби, — каже Ралф. — Ти знайома з Террі? Вона доморядниця.

Моллі киває.

— Власне, вона Джекова мама.

Діна оживляється.

— Чекай, Террі Галлант? Ми разом училися в старшій школі! Я й не знала, що Джек її син.

— Ага, — відповідає Моллі.

Махаючи наколотою на виделку сосискою, Діна каже:

— Це ж треба, як низько впала її величність!

Моллі дивиться на Ралфа з питанням «що за чортівня?» у погляді, але він лише спокійно дивиться на неї у відповідь.

— Так сумно, що стається з людьми, — веде далі Діна, хитаючи головою. — Террі Галлант колись була міс Популярність. Королева

балу й усе таке. А тоді якийсь невдаха-мексиканець зробив їй дитину, й тепер маєш — вона покоївка.

— Взагалі він домініканець, — бурмоче Моллі.

— Та байдуже. Ці нелегали всі однакові, хіба ні?

Дихай глибоко, зберігай спокій, протримайся до кінця вечері.

— Раз ти так кажеш.

— Саме так і кажу.

— Панянки, годі вам. — Ралф усміхається, але вираз у нього стурбований, він знає, що Моллі сердиться. Він завжди знаходить причини: «Вона тебе дражнить», коли Діна, приміром, протягує: «О, плем'я сказало своє слово» після того, як Моллі висловлює свою думку. «Тобі не варто сприймати себе так серйозно, крихітко, — відповіла Діна, коли Моллі попросила її більше так не казати. — Якщо не навчишся сміятися з себе, тобі буде несолодко».

Отож Моллі викривляє м'язи обличчя в усмішку, бере свою тарілку і дякує Діні за вечерю. Вона бреше, що має багато домашніх завдань, а Ралф обіцяє навести лад на кухні. Діна говорить, що саме час для гівняних телепередач.

— «Домогосподарки Спрюс-Гарбора», — каже Ралф. — І коли вже ми їх побачимо?

— Може, Террі Галлант могла б узяти участь. Показали б її фотографію з альбому, з тіарою, а тоді як вона миє підлогу. Я б на таке точно подивилася!

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Упродовж останніх кількох тижнів на заняттях з американської історії Моллі та її однокласники вивчали індіанців вабанакі, конфедерацію п'яти племен, що послуговуються алгонкінськими мовами, зокрема пенобскотів, які живуть уздовж Північноатлантичного узбережжя. Мен, за словами містера Ріда, — це єдиний штат у всій країні, де в школах обов'язкове вивчення культури й історії індіанців. Вони читали індіанські байки та контраверсійні сучасні інтерпретації, а також з'їздили на екскурсію в музей Роберта Аббе, музей індіанських артефактів, що у Бар-Гарборі, і тепер мають скласти науково-дослідну доповідь, за яку отримають третину балів за семестр.

Для виконання цієї роботи треба дослідити поняття «переправлення волоком». У далекому минулому індіанці вабанакі мали переносити свої каное та решту майна через сушу від однієї водойми до іншої, тож мушили зважувати, які з речей брати з собою, а які залишити. Вони навчилися мандрувати неперевантаженими. Містер Рід каже учням, що ті мають узяти в когось інтерв'ю — в когось із батьків чи дідуся або бабусі — про особистий досвід мандрування, про момент у житті, коли їм довелося відбути подорож, буквальну чи метафоричну. Треба буде скористатися магнітофоном і записати, як він каже, «усну оповідь», ставлячи вибраній людині питання, а потім транскрибувати відповіді й записати все в хронологічному порядку, щоб вийшла розповідь. Аркуш із завданням містить такі питання: «Що ви вирішили взяти з собою на нове місце?», «Що вам довелося залишити?», «Які висновки ви зробили для себе стосовно того, що є важливим?»

Моллі до вподоби ідея цього проекту, але їй не хочеться інтерв'ювати Ралфа чи — Боже борони — Діну.

Джека? Надто молодий?

Террі? Вона навідріз відмовиться.

Соціальну працівницю, Лорі? Пфе, ні.

Отож залишається лише Вівіан. Моллі по дрібочці дізналася дещо про неї: що її в дочерили, що вона виросла на Середньому Заході країни й успадкувала сімейну справу від заможних батьків, і що вони з

чоловіком розширили її й врешті продали з таким зиском, що змогли на пенсії жити в маєтку в штаті Мен. А найголовніше — що вона дуже, дуже стара. Може, буде перебільшенням шукати трагічність у подорожах Вівіан — про щасливе, стабільне життя не буває цікавих оповідок, хіба ні? Але у багатих є свої негаразди, принаймні так Моллі казали. І її завданням буде ці проблеми виявити. Якщо, звісно, їй вдасться вмовити Вівіан на інтерв'ю.

Дитячі спогади самої Моллі — мізерні й уривчасті. Вона пам'ятає, що телевізор у вітальні ніколи не вимикався, що в їхньому трейлері стояв запах сигаретного диму, котячого лотка та плісняви. Вона пам'ятає, як мама лежала на дивані й курила сигарети одну за одною в кімнаті з заштореними вікнами, перш ніж піти на роботу в магазин. Вона пам'ятає, як розшукувала їжу — холодні сосиски чи тост, — коли мами не було вдома, а іноді й коли була. Вона пам'ятає велетенську калюжу розталого снігу просто від дверима трейлера, таку велику, що доводилося її перестрибувати з горішньої сходинки, щоб дістатися до сухого.

А є й інші, кращі спогади: як вона смажила з батьком яєчню, перевертаючи її великою чорною пластиковою лопаткою. «Не поспішай, Моллі Мелесіз, — казав батько. — Легенько. Інакше розбризкаєш олію». Як ходила на Великдень до церкви Святої Анни й вибирала розквітлий крокус у зеленому пластиковому горщику, вкритому фольгою, срібною з одного боку і яскраво-жовтою — з другого. Кожного Великодня вони з мамою саджали ці крокуси біля паркана, і незабаром їх уже була ціла галявина, білих, бордових і рожевих. Вони виростали щороку з голої квітневої землі, наче завдяки магії.

Вона пам'ятає, як вчилася в третьому класі у школі на Індіан-Айленді, де дізналася, що назва племені пенобскот походить від назви регіону Панавапскек, що означає «місце, де розкинулися камені», біля гирла племінної річки, просто там, де вона тепер живе. І що «вабанакі» означає «земля світанку», що ці племена живуть у регіоні, де зорі з'являються найпершими на всій землі США. Що люди племені пенобскот жили на території, яка стала штатом Мен, упродовж одинадцяти тисяч років, переїжджаючи залежно від сезону, шукаючи їжі. Вони заманювали в пастки й полювали на лосів, оленів карібубу,

видр і бобрів; ловили рибу, моллюсків та мідій. Індіан-Айленд, просто над водоспадом, став їхнім місцем зустрічі.

Моллі дізналася, що деякі індіанські слова стали частиною американської англійської, такі як лось, пекан та кабачок. Що пенобскоти жили у вігвамах, а не юртах, що вони робили каное з кори однієї білокорої берези, знятої так, щоб не убити дерево. Що пенобскоти й досі роблять кошики з березової кори, трави, чорного ясена — матеріалу, який росте на болотах Мену, і під керівництвом учителя Моллі навіть зробила собі маленького кошика.

Вона знає, що її назвали на честь Моллі Мелесіз, знаменитої індіанки з племені пенобскот, що народилася за рік до того, як Америка проголосила свою незалежність від Англії. Моллі Мелесіз прожила понад дев'яносто років, то їдучи, то повертаючись на Індіан-Айленд, і, подекували, мала *m'teoulin*, силу, яку Великий Дух дає небагатьом заради загального добра. Ті, хто мають цю силу, казав її батько, можуть розгадувати сни, відганяти хворобу чи смерть, повідомляти мисливців, де знайти здобич, і посилати духів-помічників шкодити ворогам.

Але вона тільки цього року дізналася, на занятті у містера Ріда, що в 1600-х на східному узбережжі жило понад тридцять тисяч індіанців вабанакі і що дев'яносто відсотків їх вимерло до 1620 року, переважно в результаті контактів з колоністами, які привезли іноземні хвороби й алкоголь, виснажили ресурси й воювали з племенами за контроль над землею. Вона не знала, що індіанські жінки мали більше влади й авторитету, ніж білі, — деталь, яку переповідають в історіях про поневолення. Що індіанські фермери мали більше вмінь та урожаїв, ніж більшість європейців, які обробляли ту саму землю. Ні, вони не були «примітивні» — вони мали дуже добре розвинуті соціальні зв'язки. І хоч їх і називали дикунами, навіть видатний англійський генерал Філіп Шерідан був вимушений визнати: «Ми забрали їхню землю та засоби виживання. Тільки через це та проти цього вони почали війну. Чи могли ми очікувати інакшого?»

Моллі завжди думала, що повсталі індіанці поводитися, як головорізи, знімаючи скальпи й грабуючи. Дізнавшись, що вони робили спроби вести перемовини з колоністами, вбираючись у костюми в європейському стилі й звертаючись до Конгресу в

сподіванні на справедливість, а їх неодноразово обманювали й зраджували, вона відчуває злість.

У класній кімнаті містера Ріда є фото Моллі Мелесіз, зроблене під кінець її життя. Вона сидить виструнчившись, вбрана в розшитий бісером головний убір, з двома великими срібними брошками на шії. Її обличчя темне, вкрите зморшками, вираз його розлючений. Сидячи в порожньому класі після занять якогось дня, Моллі довго вдивляється в її обличчя, шукаючи відповіді на питання, які не знає, як поставити.

Увечері того дня, коли їй виповнилося вісім, з'ївши морозиво у вафлях та кусень торта, що її мама принесла з того магазину, в якому працювала, заплющивши очі та задувши крихітні свічки в рожеву смужку, загадавши палке бажання (отримати велосипед, пригадує вона, рожевий із рожево-білими розмаяними стрічками, такий, як одна дівчинка, що живе з іншого боку вулиці, дістала на іменини кілька місяців тому), Моллі сиділа на дивані, чекаючи, доки її татко повернеться додому. Її мама ходила кімнатою туди-сюди, безперестанку набирала його номер на телефоні, тихо бурмочучи: «Як можна забути про іменини власної доньки?» Але він не брав слухавку. Незабаром вони здалися й пішли спати.

Десь через годину вона прокинулася від того, що хтось трусив її за плече. Батько сидів на стільці біля ліжка, трохи похитуючись, тримаючи в руках пластиковий магазинний пакет і шепочучи:

— Привіт, Моллі Мелесіз, ти прокинулася?

Вона розплющила очі. Моргнула.

— Ти прокинулася? — спитав він знову, простягаючи руку й вмикаючи лампу з принцесами, яку купив їй на гаражному розпродажі.

Вона кивнула.

— Простягни руку.

Шурхочучи пакетом, він витягнув три пласкі картки, з якими продаються прикраси, з сірого пластику, з одного боку вкриті сірим пухом, з маленькими дармовисами, прикрученими посередині.

— Рибка, — сказав він, даючи їй маленьку перлову синьо-зелену рибу, — ворон, — чорну пташку, — ведмідь, — крихітного брунатного ведмедика. — Це мав би бути чорний ведмідь зі штату Мен, але продавався тільки такий, — додав він, наче перепрошуючи. — Слухай: я намагався придумати, що подарувати тобі на іменини такого, що щось означатиме, а не просто звичайну лайняну Барбі. І я подумав —

ми з тобою індіанці. Твоя мама — ні, але ми індіанці. І мені завжди подобалися індіанські символи. Знаєш, що це символізує?

Вона похитала головою.

— Якась дурня, що символізує якусь дурню. Погляньмо, чи я це правильно пам'ятаю. — Сідаючи на ліжко, він узяв у неї з рук картку з пташкою, покрутив у руках. — Так, пташка — це магія. Вона захищатиме тебе від зурочень та інших дивних штук, про які ти навіть не підозрюєш. — Він обережно від'єднав маленький дармовис від картки, розкрутивши дротики, і поклав пташку на її столик біля ліжка. А тоді взяв ведмедика. — Оця люта тварина — захисник.

Вона сміється.

— Ні, чесно. Може, на вигляд і не схожий, але зовнішність оманлива. Цей товариш — безстрашний дух. І як безстрашний дух наділяє сміливістю тих, хто її потребує. — Він звільняє ведмедика з упакування й кладе на стіл поряд із пташкою.

— Гарзд. А тепер риба. Напевно, вона найкраща з-поміж усіх. Вона надає силу не піддаватися магії інших людей. Скажи, круто?

Моллі на хвильку замислюється.

— А чим магія відрізняється від зурочення?

Він розкрутив дротик і поклав рибу поряд з іншими дармовисами, акуратно вирівнявши їх у лінію пальцем.

— Дуже добре питання. Ти напівсонна й усе одно кмітливіша за більшість бадьорих. Так, я розумію, що їхні описи схожі. Але різниця важлива, тож слухай уважно.

Вона сіла в ліжку.

— Чиясь магія може й не бути зуроченнями. Це може бути щось, на вигляд досить привабливе й на слух спокусливе. Наприклад... скажімо, хтось намагається тебе переконати зробити щось, чого тобі не варто робити. От як курити сигарети.

— Фе. Я такого ніколи не робитиму.

— Але це може бути щось не таке огидне, наприклад украсти шоколадку з магазину.

— Але ж мама там працює.

— Так, але навіть якби не працювала, ти ж знаєш, що не можна красти шоколадки, так? Але, можливо, в цієї людини багато магії і вона дуже переконлива. «Ну ж бо, Моллі, ти не попадешся, — каже він хрипким шепотом, — хіба ти не любиш цукерок, хіба тобі не

хочеться, ну ж бо, лише раз!» — Взявши до рук рибу, він суворо відповідає: — «Ні, красно дякую! Я знаю, що ви задумали. Ваша магія на мене не діє, сер, я відпливу від вас, чуєте мене? Щасливо!» — Він рухає рибою в повітрі вгору-вниз, показуючи, як та пливе.

Зануривши руку в пакет, каже:

— От чорт. Я збирався купити тобі ланцюжок, щоб повісити ці брязкальця. — Він гладить малу Моллі по колінцю. — Не зважай. Буде ще й друга частина.

Через два тижні, якогось вечора повертаючись додому, він не впорався з керуванням і на тому все й скінчилося. За півроку по тому Моллі вже жила деінде. Минули роки, перш ніж вона купила собі ланцюжок.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

— «Переправа волоком». — Вівіан морщить носа. — Звучить як — навіть не знаю — якісь тортури.

Тортури? Напевно, нічого з цього не вийде.

— Переносити човен від однієї водойми до іншої? Я не дуже добре розумію метафори, люба, — каже Вівіан. — Що це має означати?

— Ну, — починає Моллі, — на мою думку, човен символізує те найголовніше, що ви берете з собою. А вода — може, те місце, куди вам завжди хотілося потрапити. Це щось для вас прояснило?

— Не зовсім. Боюся, я ще більше заплуталася.

Моллі витягає перелік питань.

— Почнімо й подивимося, як піде.

Вони сидять у вітальні на червоних стільцях із вигнутими спинками в блідому світлі пізнього пообіддя. Їхню роботу, заплановану на день, закінчено, Террі пішла додому. До цього перішив дощ, а тепер за вікном висять загострені шапки хмар, наче гірські хребти в небі, крізь них світять сонячні промені, ніби на ілюстрації з дитячої Біблії.

Моллі натискає кнопку маленького цифрового магнітофона, якого взяла зі шкільної бібліотеки, й перевіряє, чи той працює. А тоді набирає повні легені повітря й проводить пальцем по ланцюжку, що висить у неї на шії.

— Ці дармовиси мені подарував батько, й кожен із них символізує щось своє. Ворон оберігає від лихої магії. Ведмідь надихає на сміливість. А риба означає відмову визнавати магію інших людей.

— Я й не знала, що вони мають якесь значення. — Заглиблена в думки, Вівіан торкається власного ланцюжка.

Уперше придивляючись до олив'яної підвіски, Моллі питає:

— А ваша прикраса, вона чимось особлива?

— Для мене — так. Але магічних властивостей не має, — всміхається Вівіан.

— Може, й має, — відказує Моллі. — На мій погляд, ці властивості метафоричні. Лиха магія — це будь-що з того, що веде людей у темний бік, — жадібність чи невпевненість, яка підштовхує їх до деструктивних дій. А войовничий дух ведмедя захищає нас не лише

від інших людей, що можуть нас скривдити, а й від власних внутрішніх демонів. І, як мені здається, магія інших людей — це те, до чого ми вразливі, те, що збиває нас зі шляху. Отож, моє перше питання до вас дивне. Напевно, його теж можна вважати метафоричним. — Вона ще раз зиркає на магнітофон і глибоко вдихає. — Гаразд, почнімо. Ви вірите в духів? Або привидів?

— Оце так питання. — Складаючи свої слабкі, помережані венами долоні на колінах, Вівіан дивиться у вікно. Якусь мить Моллі здається, що вона не відповість. А тоді так тихо, що їй доводиться нахилитися вперед, щоб розчути, Вівіан каже: — Так. Я вірю в привидів.

— Думаєте, вони... присутні в нашому житті?

Вівіан упирається поглядом своїх карих очей у Моллі й киває.

— Вони — ті, хто до нас навідується, — мовить вона. — Ті, хто відійшли першими.

Округ Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

У будинку майже немає їжі. Містер Грот приходив з полювання порожняком останні три дні, тож ми тримаємося на яйцях і картоплі. Стає так голодно, що він вирішує зарубати одну з курок і починає поглядати на козу. В ці дні, повернувшись додому, він стає тихий. Не говорить до дітей, які вимагають уваги, хапаючись йому за ноги. Він відганяє їх так, наче вони мухи, що злетілися на мед.

Увечері третього дня я відчуваю на собі його погляд. У нього дивний вираз обличчя, наче він щось обчислює подумки. Нарешті він озивається:

— Що це в тебе на шиї? — І стає ясно, що він задумав.

— Він не коштовний, — відповідаю я.

— Схоже на срібло, — каже він, приглядаючись. — Потьмяніле.

Серце тьохкає в моїх грудях.

— Це олово.

— Дай гляну.

Містер Грот підходить ближче, а тоді торкається рельєфного серця і складених долонь своїм брудним пальцем.

— Що це таке, якийсь язичницький символ?

Я не знаю, що таке «язичницький», але звучить неприємно.

— Напевно.

— Хто тобі його дав?

— Бабуня. — Це вперше я згадую при ньому свою сім'ю, і мені не подобається відчуття. Хочеться забрати слова назад. — Вона не вбачала в ньому цінності. Збиралася викинути.

Він нахмурюється.

— Дивний на вигляд — це точно. Навряд чи я зміг би його продати, якби й спробував.

Містер Грот увесь час до мене говорить — коли я висмикую пір'я з курки, коли смажу картоплю на печі, коли сиджу біля комина у вітальні, тримаючи на колінах дитя. Він розказує мені про свою сім'ю, як у розпалі якоїсь сварки його брат убив їхнього батька, коли

містерові Гроту було шістнадцять, і він утік з дому й більше не повернувся. Приблизно тоді він познайомився з місіс Грот, і Гаролд народився ще до того, як їм виповнилося по вісімнадцять. Власне, вони пошлюбилися тільки тоді, коли вже мали повну хату дітей. Він каже, що йому лише того хочеться, що рибалити й полювати, але доводиться годувати й одягати всіх цих малих. Бачить Бог, він жодного з них не хотів. Бачить Бог, він боїться, що може розізлитися так, що заподіє їм шкоду.

Минають тижні, надворі теплішає, і він дедалі частіше просиджує допізна на ганку, все щось обстругуючи, поставивши поруч пляшку віскі, і завжди запрошує мене приєднатися. У темряві він розповідає мені більше, ніж мені хотілося б знати. Вони з місіс Грот уже й словом не перекидаються, каже він. Вона ненавидить балачки, але любить секс. Та йому огидно до неї торкатися — вона не завдає собі клопоту митися й на ній завжди висить дитина. Він додає: «Треба було мені взяти собі за дружину когось такого, як ти, Дороті. Ти мене не загнала б отак у пастку, правда?» Йому до вподоби моє руде волосся. «Знаєш, як кажуть: хочеш біду — знайди собі руду». Перша дівчина, яку він поцілував, мала руді коси, але це було давно, коли він іще був молодий і вродливий.

— Здивована, що я був вродливий? І я колись був хлопчиком. Мені тепер лише двадцять чотири.

Він ніколи не любив своєї дружини, каже він.

Клич мене Джералдом, каже він.

Я знаю, що містерові Гроту не варто було б мені всього цього розповідати. Мені лише десять років.

Діти скімлять, наче поранені цуценята, й туляться одне до одного, шукаючи розради. Вони не граються, як звичайні діти, не бігають і не стрибають. Їхні носи завжди повні зелених шмарклів, а очі сльозяться. Я ходжу по будинку, наче броньований жук, глуха до гострого язика місіс Грот, скигління Гаролда, плачу Джералда-молодшого, який ніколи в житті не задовольнить своєї палкої потреби бути на руках. На моїх очах Мейбел перетворюється на журливу дівчинку, надміру свідому того, яка на ній лежить ноша, як з нею неправильно обходяться і яка сумна доля на неї чекає. Я витрачаю всі сили на те, щоб дотримуватися чистоти, щоб зранку вставати і йти до школи.

Лежачи вночі на матраці під час зливи, відчуваючи, як металеві пружини штрикають мене з-під тонкої тканини, як вода крапає на лице, як порожньо в шлунку, я згадую якийсь день на «Агнес Пауліні», коли йшов дощ і всіх нудило від морської хвороби, і мій тато намагався нас, дітей, відволікти від страждань, сказавши заплющити очі й уявити бездоганний день. Це було три роки тому, коли мені було сім, але те, що я собі тоді уявила, й досі добре пам'ятаю. Я уявила, що стоїть недільне пообіддя і я йду провідати бабуню в її затишному будинку за містом. Дорогою, перелізаючи через кам'яні стіни та перебрідаючи поля дикої трави, що колишеться на вітрі, як море, я відчуваю пряний запах диму з торф'яних згарищ і слухаю трелі дроздів та іволг. Удалині я бачу будиночок під стріхою із потинькованими набіло стінами, горщиками з червоною геранню, що цвітуть на підвіконні, бабусин міцний чорний велосипед, приставлений до воріт, біля паркану, де густими синіми кетягами висить ожина й терен.

Усередині в печі готується гуска, і чорно-білий песик, Монті, сидить під столом, чекаючи об'їдків. Дідусь пішов на річку ловити форель власноруч зробленою вудкою або полювати на куріпку чи тетерю. Тож ми з бабусею на кілька годин залишаємося вдвох.

Бабуня розкачує тісто на ревеневий пиріг, рухаючи качалкою вперед-назад, посипаючи жовте тісто жменями муки, розпластуючи так, щоб воно накрило повну начинки форму. Час від часу вона пихкає своїм «Світ Афтоном^[12]», і над її головою піднімаються хмарки диму. Вона пропонує мені льодяника, який тримає в кишені фартуха разом з півдесятком напівскурених «Афтонів» — суміш смаків, яку я ніколи не забуду. На лицьовій частині жовтої пачки цигарок — вірш Роберта Бернса, який бабуня любить наспівувати на староірландський лад:

Тихенько, Афтоне, тихіше дзюрчи,
І ти, моя пісне, ніжніше звучи:
Заснула кохана під шемріт води,
Тихенько, Афтоне, її не збуди!^[13]

Я сиджу на табуретці й слухаю потріскування гусячої шкіри й шкварчання жиру в пічці, доки бабуня обводить форму для пирога стрічкою з тіста, залишком посередині викладає хрест і змащує пиріг яйцем, закінчує приготування, проштрикуючи його виделкою й посипаючи цукром. Коли пиріг опиняється в печі, ми переходимо до

вітальні, «хорошої кімнати», як її називає бабуня, лише удвох, пити пообідній чай, міцний, чорний, дуже солодкий, пригощатися кексом із родзинками, покраяним на кусні, ще теплим. Бабуня вибирає дві чашки зі своєї колекції посуду з трояндочками, що стоїть у буфеті за скляними дверцятами, і такі ж самі блюдця й десертні тарілки, й обачно їх ставить на накрохмалені полотняні серветки. Ірландське мереживо, що висить на вікнах, затримує сонячне світло й пом'якшує зморшки на її обличчі.

Зі свого стільця з підкладеною подушкою я бачу дерев'яний ослінчик для ніг перед кріслом-гойдалкою, вкритий вишивкою з квітами, невелику полицю з книжками — переважно молитовниками й збірками віршів — біля сходів. Я бачу, як бабуня наспівує, наливаючи чай. Її сильні руки й добру усмішку. Її любов до мене.

Тепер, крутячись на цьому сирому, смердючому матраці, я намагаюся зосередитися на своєму досконалому дні, але ці спогади ведуть до інших, темніших думок. Місіс Грот, яка стогне у своїй спальні, не так і відрізняється від моєї власної мами. Вони обидві — переобтяжені й невмілі, слабкі від природи чи через обставини, одружені з впертими, себелюбними чоловіками, занурені в опіат сну. Мама очікувала, що я куховаритиму, наводитиму лад і дбатиму про Мейсі та хлопців, покладалася на мене, розказуючи про свої негаразди, й називала наївною, коли я запевняла, що життя покращиться, що в нас усе буде добре. «Ти не можеш цього знати, — відказувала вона. — Що ти там знаєш». Одного разу, незадовго до пожежі, вона скрутилася калачиком на ліжку в темряві, я почувала її плач і підійшла, щоб втішити. Коли я її обійняла, вона підвелася й відштовхнула мене. «Тобі до мене байдуже, — гаркнула вона. — І не вдавай, що це не так. Тільки вечерю й маєш на думці».

Я сахнулася, моє обличчя запаленіло, як від ляпаса. І в ту мить щось змінилося. Я більше їй не довіряла. Коли вона плакала, я почувалася занімілою. Після цього вона називала мене безсердечною, зачерствілою. Може, такою я й була.

На початку червня в нас усіх завелися воші, в усіх до одного, навіть у Нетті, в якій на голові заледве чотири волосини. Я пам'ятаю про вошей із корабля — мама страшенно боялася, що ми їх підчепимо, оглядала наші голови щодня й забороняла виходити, коли чула про їх масову появу в інших каютах. «Немає нічого гіршого, як їх

позбуватися», — сказала вона й розповіла нам про епідемію в дівчачій школі в Кінварі, коли вона там вчилася. Усім ученицям поголили голови. Мама пишалася своїм густим, темним волоссям і відтоді відмовлялася його стригти. Та ми однаково підчепили їх на кораблі.

Джералд безперестанку чухається, й, оглянувши його голову, я бачу, що їх там аж кишить. Оглядаю ще двох і знаходжу вошей і в них. Напевно, воші на кожній поверхні в домі: на дивані, стільцях і на місіс Грот. Я знаю, яке важке буде це випробування: більше ніякої школи, волосся зголять, години роботи, прання простирадл...

Мене охоплює палке бажання втекти.

Місіс Грот лежить у ліжку з малям. Примостившись на двох засмальцьованих подушках, натягнувши ковдру до підборіддя, вона просто дивиться на мене, коли я заходжу. Очі в неї запали.

— У дітей воші.

Вона закусує губу.

— А в тебе?

— Напевно, раз у них, то й у мене.

Здається, вона роздумує над цим якусь мить. А тоді каже:

— Ти принесла паразита в цей дім.

Моє обличчя буряковіє.

— Ні, мем, я з цим не згодна.

— Звідкись вони ж узялися.

— Думаю, — починаю я, але слова вимовити важко. — Думаю, доведеться оглянути ліжку. І ваше волосся.

— Ти їх занесла! — кричить вона, відкидаючи простирадла. — Приїхала сюди, така чванлива, наче ти краща за нас...

Її нічна сорочка збрижилася навколо живота. Я бачу чорний трикутник волосся у неї між ніг і відвертаюся, присоромлена.

— Навіть не думай іти! — верещить вона, хапає малу Нетті, що заходиться плачем, бере її під одну пахву, а другою вказує на ліжку. — Простирадла доведеться виварити. А тоді почнеш вичісувати малих. Я казала Джералдові, що це занадто — привести в цей дім знайду, яка бозна-де волочилася.

Наступні п'ять годин іще гірші, ніж я очікувала, — закип'ятити відра води й вилити їх у велику ванну, не обваривши нікого з дітей, кинути у воду кожну ковдру, простирадло й одежину, які можу знайти, й випрати їх господарським милом, а потім пропустити через машинку

для викручування. Мені заледве вистачає сили закидати праний одяг й крутити ручку, від важкої роботи болять руки.

Повернувшись додому, містер Грот іде поговорити з дружиною, яка примостилася на канапі у вітальні. До мене долітають уривки їхньої розмови — «погань», «гадина», «брудна ірландка», — і за кілька хвилин він заходить у кухню і бачить, що я стою навколішках і намагаюся повернути ручку машини для викручування. «Святий Боже», — каже він і кидається мені допомагати.

Містер Грот погоджується, що, напевно, матраци заражені теж. На його думку, якщо їх витягнути на ганок й облили окропом, то це уб'є паразитів. «Я майже надумав зробити те саме з дітьми», — посміхається він, і я знаю, що це він жартує. Бритвою він швидко голить їм чотирьом голови. Попри мої намагання рівно тримати їхні голови, вони крутяться й смикаються, тож у результаті мають повно маленьких порізів і подряпин. Я згадую фотографії солдатів, що повернулися з Першої світової війни, з запалими очима, голомозих. Містер Грот миє дітям голови милом, ті плачуть і верещать. Місіс Грот сидить на канапі й спостерігає.

— Вілмо, твоя черга, — каже він, обертаючись до неї з лезом у руці.

— Ні.

— Треба принаймні перевірити.

— Перевір її, це вона їх сюди принесла. — Місіс Грот повертається обличчям до спинки.

Містер Грот жестом наказує мені підійти. Я розплітаю тугі коси й стаю перед ним на коліна, а він ніжно перебирає моє волосся пальцями. Дивно відчувати дихання цього чоловіка на своїй шиї, його пальці на шкірі. Він щось затискає між пучками й присідає.

— Ага. У тебе є гниди.

Я єдина серед моїх братів і сестер маю руде волосся. Коли я спитала татка, як так вийшло, він пожартував, що, певно, в домі поржавіли труби. У нього самого волосся було темне — «виправлене», як він сказав, роками тяжкої праці, — але в молодості воно було рудувате. «До твого далеко, — казав він. — Твоє волосся таке яскраве, як кінварський захід сонця, як осіннє листя, як золота рибка у вітрині того готелю в Голуеї».

Містерові Гроту не хочеться голити мені голову. Він каже, що це буде злочин. Натомість він намотує моє волосся на кулак і відрізає його на потилиці. На підлогу падає купка кучерів, і далі він відрізає пасмо за пасмом, залишивши десь сантиметрів із п'ять.

Наступні чотири дні я проводжу в тому нещасному домі, палячи дрова й кип'ятячи воду, діти капризують і плутаються під ногами, як завжди, місіс Грот лежить на вологих простирадлах на запліснявілому матраці зі своїм повних вошей волоссям, і я нічого, зовсім нічого з цим усім не можу вдіяти.

— Нам бракувало тебе, Дороті! — каже міс Ларсен, коли я повертаюся до школи. — І — оце так, нова стрижка!

Я торкаюся маківки, де вихоряться пасма. Міс Ларсен знає, чому в мене коротке волосся — це написано в записці, яку я мала їй дати, коли зійшла з вантажівки, — але нічим цього не виказує.

— Власне, — говорить вона, — ти схожа на модницю. Знаєш, хто це такі?

Я хитаю головою.

— Модниці — це дівчата з великих міст, які роблять собі короткі стрижки, ходять на танці й роблять, що хочуть. — Вона дружньо до мене всміхається. — Хто знає, Дороті, може, й ти такою станеш.

Округ Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

Здається, під кінець літа містерові Гроту починає щастити більше. Хай що впольовує, він приносить це додому в торбині, відразу патрає, знімає шкіру й вішає вглибині сараю. Він зробив коптильню за сараєм, яка тепер безперестанку димить, повна білок, риби й навіть єнотів. У м'яса кисло-солодкий запах, що викликає в мене огиду, але це краще, ніж ходити голодною.

Місіс Грот знову вагітна. Вона каже, що має народити в березні. Я непокоюся, що від мене очікуватимуть допомоги, як настане час. Коли мама народжувала Мейсі, на Елізабет-стріт було багато сусідок, які через це вже проходили, тож на мене залишили тільки приглядати за молодшими дітьми. Місіс Шацман, що жила на нашому поверсі, та сестри Краснови з нижнього поверху, які мали на двох семеро дітей, прийшли в квартиру й взяли все на себе, зачинивши двері в спальню. Тато пішов геть. Може, вони його відіслали, я не знаю. Я була у вітальні, грала в ладки-ладусі, вголос повторювала абетку й мугикала

пісень, які він виспівував на все горло, коли пізно вночі повертався додому з пабу, будячи сусідів.

До середини вересня круглі барильця золотої соломи цяткують поля, що лежать вздовж моєї дороги додому, викладені в геометричні фігури, піраміди чи розкидані безладними купками. На заняттях з історії ми дізнаємося про пілігримів з Плімутської колонії 1621 року, про їхню їжу, диких індіків, кукурудзу та п'ятьох оленів, принесених на бенкет індіанцями. Ми говоримо про родинні традиції, але, як і Берни, Гроти ніяких свят не відзначають. Коли я згадую про це в розмові з містером Гротом, він каже: «Що особливого в індічці? Я можу її будь-коли вполювати». Але так і не впольовує.

Містер Грот ще більше віддаляється, на зорі йде полювати, а тоді ввечері — патрати й коптити м'ясо. Коли він удома, то або кричить на дітей, або уникає їх. Іноді він колихає маля, доки те не перестав плакати. Я вже навіть не знаю, чи він і далі спить у спальні. Часто я знаходжу його на канапі у вітальні, його обриси під ковдрою схожі на вивернутий корінь старого дерева.

Якогось листопадового ранку я прокидаюся, припорошена снігом. Напевно, вночі була хурделиця; на матрацах наметено снігу, якого наніс вітер крізь тріщини в підлозі й даху. Я сідаю й озираюся навкруги. Троє дітей зі мною в одній кімнаті, зібрані в гурт, наче ті вівці. Я підводжуся, струшуючи з волосся сніг. Я спала в тому ж одязі, в якому була вбрана вчора, але мені не хочеться, щоб міс Ларсен та дівчата в школі, а надто Люсі, бачили мене в тому самому вбранні (однак інші діти, помітила я, цього взагалі не соромляться). Я витягаю з валізи, яку тримаю відкритою в кутку, сукню й інший светр і швидко перевдягаюся. Увесь мій одяг не зовсім чистий, але я однаково дотримуюся цих ритуалів.

Тільки перспектива опинитися в теплій школі, дружня усмішка міс Ларсен та можливість відволіктися на інші життя, інші слова з книжок, які ми читаємо в класі, допомагають мені вийти за двері. Дійти до рогу вулиці стає важче; після кожної завірюхи доводиться прокладати стежку наново. Містер Грот каже мені, що коли за кілька тижнів почнуться сильні заметілі, про школу можна буде забути.

У школі міс Ларсен відводить мене вбік. Вона тримає мене за руку й дивиться в очі.

— Усе гаразд удома, Дороті?

Я киваю.

— Якщо є щось, що ти хочеш мені розказати...

— Ні, мем, — відповідаю я. — Усе добре.

— Ти перестала здавати домашню роботу.

У Гротів немає ні часу, ні місця читати чи виконувати домашні завдання, а після того, як о п'ятій заходить сонце, немає й світла. У будинку лише два підсвічники, і місіс Грот тримає один із них у спальні. Але мені не хочеться, щоб міс Ларсен мене жаліла. Я хочу, щоб до мене ставилися так само, як і до решти.

— Я буду старанніша, — відказую я.

— Ти... — Її пальці затримуються в неї на шиї, а тоді опускаються. — Важко дотримуватися чистоти?

Я знизую плечима, відчуваючи жар сорому. Шия. Треба бути уважнішою.

— У вас є водопровід?

— Ні, мем.

Вона закусує губу.

— Ну, якщо колись захочеш поговорити, приходь до мене, чуєш?

— У мене все гаразд, міс Ларсен, — кажу я їй. — Усе добре.

Я сплю на купі ковдр, скинута на підлогу неспокійною дитиною, коли відчуваю дотик руки на обличчі. Я розплющую очі. Містер Грот, схилившись наді мною, прикладає пальця до губ, а тоді жестом вказує мені йти за ним. Я тихесенько підводжуся, загортаюся в ковдру і йду до вітальні. У слабкому місячному світлі, що просвічується крізь хмари й брудні шибки, бачу, як він сідає на золотисту канапу й гладить рукою місце поруч себе.

Я щільніше закутуюся в ковдру. Він знову гладить канапу. Я підходжу, але не сідаю.

— Сьогодні холодно, — мовить він тихо. — Я не проти компанії.

— То йдіть туди до неї.

— Не хочу.

— Я втомилася, — кажу я йому. — Я йду спати.

Він хитає головою.

— Ти залишишся зі мною.

Я відчуваю, як стискає в животі, й обертаюся йти.

Він хапає мене за руку.

— Я сказав, ти залишишся зі мною.

Я дивлюся на нього в темряві. Містер Грот ще ніколи мене не лякав, але щось у його голосі змінилося, і я знаю, що маю бути обачна. Він викривляє рот у дивну посмішку й смикає мою ковдру.

— Ми могли б одне одного зігріти.

Я щільніше загортаю плечі й відвертаюся, а тоді втрачаю рівновагу. Я забиваю лікоть об тверду долівку й відчуваю гострий біль, коли падаю на нього, носом діставши до підлоги. Перевертаючись набік, я підводжу погляд, аби зрозуміти, що сталося. Я відчуваю на голові шорстку руку. Мені хочеться встати, але не пускає кокон ковдри.

— Роби, як я кажу. — Я відчуваю його щетину на щоці, відчуваю сморід його дихання. Я знову шарпаюся, а він притискає ногою мою спину. — Тихо.

Його велика шорстка рука залазить під ковдру, а тоді під мій светр, під сукню. Я намагаюся відсмикнутися, але не можу. Він водить рукою вгору-вниз, а тоді я відчуваю хвилю паніки, коли він запихає руку мені між ніг, занурює пальці. Він і досі треться своєю колючою щетиною об мою щоку й нерівно дихає.

— Та-а-а-а-ак, — глитає він у мене над вухом.

Він вигнувся наді мною, мов пес, однією рукою з силою тручи мою шкіру, а іншою розщіпаючи кнопки на штанах. Чуючи клацання кожної з них, я вигинаюся й кручуся, але не можу вибратися з ковдри, як муха з павутини. Я бачу, як його штани розщіпаються й опускаються на стегна, його набухлий пеніс між ніг, твердий білий живіт. Я досить бачила тварин у дворі, щоб знати, що він намагається зробити. Хоч у мене й затиснуті руки, я соваюся з боку в бік, аби ослабити ковдру. Він грубо її смикає, відчуваючи, що вона вислизає, й шепоче мені на вухо: «Годі, досить, тобі подобається, правда ж?», і я починаю скімлити. Коли він запихає в мене два пальці і його нерівні нігті впиваються мені в шкіру, я зойкаю. Він затуляє мені долонею рота й запихає пальці глибше, і треться об мене, а в мене вириваються звуки, схожі на конячі, налякані, гортанні.

А тоді він піднімає стегна й прибирає руку з мого рота. Я кричу й відчуваю засліпливий біль від ляпаса.

З коридору долинає голос.

— Джералде? — І він завмирає на секунду, а тоді зіслизає з мене, наче ящірка, застібає штани, підводиться з підлоги.

— Що, заради Бога... — Місіс Грот спирається на одвірок, притримуючи круглого живота рукою. — *Що, з нею?* — зойкає вона.

— Що ти, Вілмо, все не так, як тобі здається...

— Ти скотина! — Голос у неї глибокий і лютий. Вона обертається до мене. — А ти... ти... я знала... — Вона вказує на двері. — *Забирайся. Забирайся!*

Лише за якусь мить я усвідомлюю, що вона має на увазі, що вона хоче, аби я пішла геть зараз, у холод, посеред ночі.

— Годі, Вілмо, заспокойся, — каже Джералд, містер Грот.

— Щоб і ноги цієї дівки, цієї *паскуди*, не було в моєму домі!

— Поговорімо про це.

— *Хай забирається геть!*

— Гарзд, гарзд.

Він дивиться на мене тьманими очима, і я розумію, що, хай яка погана ситуація зараз, вона ось-ось погіршиться. Мені не хочеться тут залишатися, але чи виживу я надворі?

Місіс Грот зникає в коридорі. Я чую, як углибині спальні плаче дитина. Вона вертається за якусь хвилину з моєю валізою і кидає її через кімнату. Вона вдаряється об стіну, з неї висипаються всі мої пожитки.

Мої чоботи й гірчичне пальто, з дорогесенькими рукавичками від Фенні в кишені, на гвіздку біля вхідних дверей, і я маю на собі свою єдину пару потертих шкарпеток. Я кидаюся до валізи й хапаю, що можу, відчиняю двері, відчуваючи гострий порив холодного повітря, й кидаю кілька одєжин на ганок, бачачи перед собою хмарку від свого дихання. Взуваючись й абияк зав'язуючи шнурівки, я чую, як містер Грот каже: «Що як із нею щось трапиться?», а місіс Грот відповідає: «Якщо та дурна дівка вирішила втекти, то ми нічого не можемо вдіяти».

І я втікаю, залишаючи майже все, що маю в цьому світі, — свою брунатну валізу, три сукні, які пошила у Бернів, рукавички без пальців і зміну білизни, синій светр, підручники й олівець, нотатник, який мені дала міс Ларсен. Принаймні набір для шиття, який мені зробила Фенні, у внутрішній кишені пальта. Я залишаю чотирьох дітей, яких не люблю і яким не можу допомогти. Я залишаю місце убогства й занепаду, які більше ніколи не переживатиму. Я залишаю останні обривки свого дитинства на грубих мостинах підлоги у вітальні.

Округ Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

Бредучи, наче сновиди, на пронизливому холоді, я дістаюся до шляху, а тоді звертаю ліворуч і добираюся розбитою ґрунтовою дорогою до напіврозваленого мосту. Місцями мені доводиться пробиратися крізь горішній шар снігу завтовшки з палець. Його кострі краї дряпають мені кісточки. Я задираю голову й дивлюся на ясні зорі, що виблискують на небі, від холоду стає важко дихати.

Коли я виходжу на основну дорогу, залишивши ліс позаду, повний місяць заливає поля навколо мене мерехтливим, перловим світлом. Гравій голосно потріскує в мене під чоботами; я відчуваю кожен гострий камінчик через тонкі підошви. М'яка вовна всередині рукавичок така тепла, що навіть пучки не мерзнуть. Мені не страшно — у тій халупі було страшніше, ніж на дорозі, коли все освітлене місяцем. Пальто в мене тоненьке, але під нього я надягнула все, що змогла схопити, а швидко ступаючи, я починаю зігріватися. Я складаю план: треба дійти до школи. Це лише шість з половиною кілометрів.

Темна лінія небокраю далеко попереду, над нею — світліше небо, наче шари породи в камені. У мене перед очима стоїть будівля школи. Я маю до неї дійти. Ідучи в рівному темпі, шкрябаючи чоботами по гравію, я відраховую сто кроків і починаю заново. Мій тато любив казати, що добре час від часу випробовувати свої межі, дізнаватися, на що здатне тіло, що можеш витерпіти. Він це казав, коли нас мучили спазми нудоти на «Агнес Пауліні» і потім у холодну першу нью-йоркську зиму, коли ми вчотирьох, разом із мамою, злягли з пневмонією.

Випробовувати свої межі. Дізнаватися, що можеш витерпіти. Саме це я і роблю.

Ідучи вперед, я почуваюся невагомою й крихкою, наче аркуш паперу, якого вітер котить дорогою. Я думаю про те, як неодноразово нехтувала те, що було в мене перед очима, якою сліпою, якою дурною була, що не пильнувала. Я думаю про Голландчика, який був досить кмітливий, щоб боятися найгіршого.

Попереду на небосхилі з'являється перше рожеве світанкове світло. А якраз перед тим з-над невеликого пагорба вималювалися обриси білої, обшитої дошками будівлі. Тепер, коли мені видно школу, сили покидають мене, й мені тільки й хочеться, що опуститися на дорогу. Мої ступні наче свинцеві й болять. Моє лице задубіло, ніс наче замерз. Я не знаю, як доходжу до школи, але якось доходжу. Діставшись до вхідних дверей, виявляю, що вони замкнені. Огинаю будівлю, ступаю до її прибудови, де тримають дрова для печі, відчиняю двері й падаю на підлогу. На купі дров лежить складена попона, я загортаюся в неї й провалююся в неспокійний сон.

Я біжу по золотому полю, через лабіринт із копиць сіна, й не можу знайти вихід...

— Дороті? — Я відчуваю руку на плечі й миттю прокидаюся. Це містер Пост. — Що, заради Бога?..

Якусь мить я й сама не знаю. Я піднімаю погляд на містера Поста, на його круглі червоні щоки й здивований вираз обличчя. Я озираюся навкруги на купу напиланого дерева, обшиті широкими планками стіни прибудови. Двері шкільної будівлі широко прочинені, і ясно, що містер Пост зайшов по дрова, щоб розпалити вогонь, як, напевно, робить щоранку перед тим, як їхати нас забирати.

— У тебе все гаразд?

Я киваю, переконуючи себе, що це так.

— Твоя сім'я знає, що ти тут?

— Ні, сер.

— Як ти дісталася до школи?

— Дійшла.

Якусь мить він дивиться на мене, а тоді каже:

— Ходімо, досить сидіти на холоді.

Містер Пост веде мене до стільця у класі, кладе мої ступні на інший стілець, а тоді знімає з моїх плечей брудну попону й заміняє її чистою картою ковдрою, яку знаходить у шафі.

Він розшнуровує мені чобітки й ставить їх поруч зі стільцем, цокає язиком, побачивши дірки в моїх шкарпетках. А тоді я спостерігаю, як він розгнічує вогонь. У кімнаті вже стає тепліше, коли за кілька хвилин приходить міс Ларсен.

— У чому річ? Дороті? — Вона знімає свій бузковий шарф, капелюх і рукавички. У вікні в неї за спиною я бачу, як від'їжджає авто. Довге волосся міс Ларсен скручене в гульку на потилиці, а карі очі ясні й блискучі. Рожева вовняна спідниця, в яку вона вбрана, підкреслює рум'янець на її щоках.

Опустившись на коліна біля мого стільця, вона питає:

— Святий Боже, дитино. Ти тут віддавна?

Містер Пост, виконавши свої обов'язки, вбирає капелюха й пальто, щоб їхати по учнів.

— Вона спала в прибудові, коли я приїхав. — Він сміється. — Налякала мене до чортиків.

— Можу собі уявити.

— Каже, що прийшла сюди пішки. Шість із гаком кілометрів. — Він хитає головою. — Добре хоч не замерзла на смерть.

— Здається, ви тут її добре відігріваєте.

— Потроху відтає. Гаразд, поїду по інших. — Він гладить себе по грудях. — Скоро повернуся.

Щойно він іде, міс Ларсен каже:

— Отож. Розкажи мені, що сталося.

І я розказую. Я не збиралася, але вона дивиться на мене з таким щирим занепокоєнням, що я не можу стриматися. Я розказую про те, як міс Грот лежить у ліжку весь час, як містер Грот на цілий день іде в ліс, про сніг на обличчі ранками й заплямовані матраци. Я розказую їй про холодне рагу з білок і верескливих дітей. Я розказую про містера Грота на канапі, його руки на мені, про вагітну міс Грот у коридорі, що кричала мені забиратися геть. Я розказую, що боялася зупинитися, боялася заснути. Я розказую їй про рукавички, які мені сплела Фенні.

Міс Ларсен кладе свою долоню на мою й не забирає, час від часу стискаючи.

— Ох, Дороті.

А тоді:

— Дякувати Богові за рукавички. З того, що ти описала, Фенні — добрий друг.

— Так і є.

Вона тримається за підборіддя, стукає по ньому двома пальцями.

— Хто привіз тебе до Гротів?

— Містер Соренсон із Товариства допомоги дітям.

— Гаразд. Коли містер Пост повернеться, я скажу йому знайти цього містера Соренсона. — Відкривши свою торбинку з обідом, вона витягає печиво. — Ти, напевно, голодна.

Зазвичай я відмовилася б — я знаю, що це частина її обіду. Але я так зголодніла, що від самого вигляду печива рот наповнюється слиною. Присоромлено його беру й жадібно з'їдаю. Доки я їм, міс Ларсен ставить грітися воду на чай, нарізає шматочками яблуко й викладає на блюдці, взятому з полиці. Я спостерігаю, як вона кидає розсипний чай у ситечко й наливає окріп в обидві чашки. Я ще ніколи не бачила, аби вона пригощала дітей чаєм, мене — точно ні.

— Міс Ларсен, — починаю я. — А ви... Може, ви...

Здається, вона знає, що я питаю.

— Збрала б тебе до себе? — Вона всміхається, але обличчя в неї засмучене. — Ти мені небайдужа, Дороті. Ти, напевно, це знаєш. Але я не можу... В мене немає змоги дбати про дитину. Я живу в пансіоні.

Я киваю, відчуваючи клубок у горлі.

— Я допоможу тобі знайти дім, — веде далі вона лагідно. — Безпечно й чисте місце, де з тобою поводитимуться, як із десятирічною дівчинкою. Обіцяю тобі.

Коли одне за одним заходять привезені вантажівкою інші учні, вони з подивом на мене дивляться.

— Що вона тут робить? — питає один хлопець, Роберт.

— Цього ранку Дороті прийшла трохи раніше. — Міс Ларсен розгладжує свою гарну рожеву спідницю. — Діти, сідайте на свої місця й витягайте підручники.

Після того, як містер Пост повертається з дровами й викладає їх у відро біля пічки, міс Ларсен дає йому знак і вони виходять у вестибюль.

Через кілька хвилин він знову виходить надвір, вбраний у капелюха й пальто. Двигун гучно запускається, й скреготять гальма, коли він веде вантажівку похилою дорогою.

Десь через годину я чую віддалене гуркотіння вантажівки й виглядаю у вікно. Дивлюся, як вона під'їжджає доріжкою й зупиняється. Містер Пост виходить і піднімається сходами ганку, міс Ларсен перепрошує й залишає клас. За якусь хвилю вона кличе мене

на ім'я. Я підводжуся з-за парти під поглядами інших дітей і виходжу на ганок.

Міс Ларсен видається занепокоєною. Вона все торкається своєї гульки на потилиці.

— Дороті, містер Соренсон не певний... — Вона замовкає, кладе руку собі на шию й благально дивиться на містера Поста.

— Здається, міс Ларсен намагається сказати, — каже він повільно, — що тобі доведеться все детально розповісти про те, що сталося, містерові Соренсону. Як ти знаєш, бажано, щоб із розміщенням дітей не було проблем. Містер Соренсон думає, чи не могла бути справа просто в... непорозумінні.

Мені паморочиться в голові, коли я усвідомлюю, що має на увазі містер Пост.

— Він мені не вірить?

Вони обмінюються поглядами.

— Тут річ не в тому, вірити чи ні. Просто треба, щоб він почув це від тебе, — говорить міс Ларсен.

Уперше в житті я відчуваю порив протесту. На очі навертаються сльози.

— Я туди не повернуся. Я не можу.

Міс Ларсен кладе руку мені на плече.

— Дороті, не хвилюйся. Ти розкажеш містерові Соренсону, що сталося, а я додам те, що знаю. Я не дам їм примусити тебе повернутися туди.

Наступні кілька годин минають, мов у тумані. Я повторюю рухи Люсі, беру букваря, коли вона його бере, стаю позаду неї в черзі писати на дошці, але заледве усвідомлюю, що відбувається навколо. Коли вона шепоче: «У тебе все гаразд?», я знизую плечима. Вона стискає мою долоню, але не допитується, і я не знаю, чи вона відчуває, що я не хочу про це говорити, чи боїться почути, що я скажу.

Після обіду, коли ми повертаємося за парти, я помічаю автомобіль удалині. Торохтіння мотора заглушує інші звуки, я більше нічого не бачу, крім темної вантажівки, що під'їжджає до школи. Й ось вона вже тут, їде похилою доріжкою, зі скреготом зупиняється позаду вантажівки містера Поста.

Я бачу містера Соренсона на водійському сидінні. Якусь хвилю він просто сидить. Знімає чорного фетрового капелюха, пригладжує вуса.

А тоді відчиняє двері автомобіля.

— Оце так, оце так, — каже містер Соренсон, коли я закінчую свою розповідь. Ми сидимо на твердих стільцях на задньому ганку, де тепер тепліше, ніж зранку, завдяки сонячному світлу й теплу від печі. Він простягає руку, щоб погладити мене по нозі, а тоді, здається, передумує, й кладе її собі на стегно. Другою рукою він погладжує собі вуса. — Стільки пройти в такий холод... Напевно, ти була дуже... — Його голос стихає. — І все ж, і все ж. Я оце думаю: посеред ночі. Може, ти?..

Я дивлюся на нього невідривно, відчуваючи, як у грудях гупає серце.

— ...неправильно зрозуміла?

Він дивиться на міс Ларсен.

— Дівчинці десять років... ви не думаєте, міс Ларсен, що їй може бути властива певна... чутливість? Схильність до надмірної драматизації?

— Це залежить від дівчинки, містере Соренсон, — відказує вона холодно, піднімаючи підборіддя. — Я ніколи не ловила Дороті на брехні.

Хмикнувши, він хитає головою.

— Ох, міс Ларсен, я ж про зовсім інше, звісно, ні! Я просто мав на увазі, що, коли людині довелося у своєму юному житті пережити лихоліття, то вона матиме схильність зашвидко робити висновки й ненавмисне реагувати надто гостро. Я на власні очі бачив, що умови проживання у Гротів були, так би мовити, не оптимальні. Але всі не можуть мати ідеальні сім'ї, хіба не так, міс Ларсен? Світ не досконалий, і, покладаючись на доброчинність інших, ми не завжди маємо змогу скаржитися. — Він усміхається мені. — Я раджу тобі, Дороті, спробувати ще раз. Я можу поговорити з Гротами й переконати їх у потребі покращити умови.

Очі міс Ларсен дивно виблискують, а шиєю піднімається червона пляма.

— Ви чули, що вона розказала, містере Соренсон? — питає вона хрипким голосом. — Щодо неї була вчинена спроба... згвалтування. А місіс Грот, заставши жахливу сцену, вигнала її геть. Ви ж не очікуєте, що Дороті повернеться в ті умови, правда? Чесно кажучи, мені цікаво,

чому ви не запросили поліцію навідатися туди й усе перевірити. Здається, іншим дітям там теж залишатися нездорово.

Містер Соренсон повільно киває, наче кажучи: «Що ви, що ви, це була просто думка, не варто кричати, заспокоймося». Але натомість промовляє:

— Ну знаєте, є одна заковика. Як я знаю, наразі немає сімей, які хотіли б прийняти до себе сироту. Звісно, я можу попитати ще. Сконтактувати з Товариством допомоги дітям у Нью-Йорку. Якщо до цього дійде, то Дороті, напевно, доведеться повернутися назад до прибуття наступного потяга.

— Безумовно, нам не доведеться вдаватися до цього, — каже міс Ларсен.

Він злегка знизує плечима.

— Сподіваймося. Але певності немає.

Вона кладе руку мені на плече й трохи стискає.

— Розгляньмо, які ще є варіанти, містере Соренсон. А доти, на день чи два, Дороті може пожити в мене.

Я здивовано піднімаю на неї погляд.

— Але ж я думала...

— Лише тимчасово, — додає вона швидко. — Я живу в пансіоні, містере Соренсон, куди не дозволено приводити дітей. Але у його власниці добре серце, й вона знає, що я працюю вчителькою в школі й що далеко не всі мої учні... — здається, вона обачно добирає слова, — мають достойне місце проживання. Думаю, вона матиме співчуття. Як я вже сказала, на день чи два.

Містер Соренсон гладить вуса.

— От і чудово, міс Ларсен. Я пошукаю інших можливостей, а поки що залишу Дороті у вас на кілька днів. Юна леді, я сподіваюся, що ви будете поводитися добре й чемно.

— Так, сер, — кажу я похмуро, але моє серце наливається радістю. Міс Ларсен забере мене до себе! Я не можу повірити в цей дарунок долі.

Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

Чоловік, який забирає міс Ларсен зі школи, виказує подив від моєї присутності піднятою бровою, але нічого не каже.

— Містере Єйтс, це Дороті, — говорить вона йому, і він киває мені у дзеркало заднього огляду. — Дороті, містер Єйтс працює на власницю пансіонату, де я живу, міс Мерфі, і з доброти душевної щодня відвозить мене до школи, бо я сама не маю автомобіля.

— Завжди радий, міс, — відповідає він, і, судячи з того, як порожевіли його вуха, так і є.

Геммінгфорд куди більший за Елбанс. Містер Єйтс повільно веде авто по Мейн-стріт, тож я розглядаю вивіски: «Імперський театр» (чиї першокласні трубачі «Тепер розмовляють, співають і танцюють!»), Газета «Геммінгфорд леджер», «Розважальний заклад Волли», де у вітрині реклама більярду, газованих напоїв, цукерок і тютюну, Державний банк «Фармерс», Шиндлерів магазин обладнання, Нілсенів універмаг — «Їжа й одяг на будь-який смак».

На розі вулиць Мейн і Парк, за кілька кварталів від центру міста, містер Єйтс зупиняється перед світло-блакитним вікторіанським будинком з широким ганком. На овальній табличці біля вхідних дверей написано «Геммінгфордський пансіонат для молодих жінок».

Коли міс Ларсен відчиняє двері, дзеленькає дзвоник. Вона заводить мене всередину, але прикладає пальця до губ і шепоче: «Зачекай хвильку», а тоді знімає рукавички, шарф і зникає за дверима в кінці коридору.

Фойє оформлене традиційно: винної барви шпалери з ворсяним малюнком, велике дзеркало в позолоченій рамі і темний, фігурний комод. Озирнувшись навкруги, я всідаюся на високий стілець зі слизьким сидінням. У кутку голосно цокає пишний високий підлоговий годинник, і, коли він вибиває годину, я від здивування мало не падаю.

Через кілька хвилин міс Ларсен повертається.

— Хазяйка пансіону, місіс Мерфі, хотіла б з тобою познайомитися, — каже вона. — Я розповіла їй про твою... ситуацію. Я думала, що маю пояснити, чому привела тебе сюди. Сподіваюся, ти не проти.

— Звісно, ні.

— Просто поведься як завжди, Дороті, — говорить вона. — Гаразд. Ходімо.

Я йду за нею коридором і через двері у вітальню, де кругленька пишногогруда жінка з ореолом пухкого сивого волосся сидить на рожевій оксамитній канапі близько від яскравого вогню. Обабіч носа вона має глибокі зморшки, як у маріонетки, а також уважний, сторожкий вираз обличчя.

— Ну, дитино, здається, багато тобі довелося пережити, — каже вона, жестом вказуючи мені сісти навпроти неї на один із двох високих стільців із оббивкою в квіточки.

Я сідаю на один зі стільців, а міс Ларсен опускається на другий, трохи стривожено мені всміхаючись.

— Так, мем, — відповідаю я місіс Мерфі.

— Ох... ти ірландка, так?

— Так, мем.

Вона широко всміхається.

— Я так і думала! Однак кілька років тому в мене жила полька з волоссям, рудішим, ніж у тебе. Звісно, шотландці теж руді, хоч тут їх не так багато. Я теж ірландка, якщо ти ще не здогадалася, — додає вона. — Приїхала сюди, як і ти, молодесенькою. Мої родичі з Енніскорті, а твої?

— З Кінвари. Це графство Голуей.

— Оце так! Я знаю Кінвару. Мій двоюрідний брат одружився з дівчиною з Кінвари. Ти знаєш клан Свіні?

Я ніколи не чула про клан Свіні, але однаково киваю.

— Зрозуміло. — У неї задоволений вигляд. — Як твоє прізвище?

— Пауер.

— І тебе назвали... Дороті?

— Ні, Ніів. Перша сім'я, в якої я жила, мене перейменувала. — Я паленію, розуміючи, що тільки-но зізналася, що мене вигнали з двох сімей.

Але, здається, вона не помічає або їй байдуже.

— Я так і думала! Дороті — зовсім не ірландське ім'я. — Нахилившись до мене, вона оглядає мій ланцюжок. — Кладдахський. Сто років такого не бачила. З дому?

Я киваю.

— Бабуся подарувала.

— Так, і погляньте, як вона його береже, — коментує міс Ларсен.

Лише почувши це, я усвідомлюю, що тримаю його між пальців.

— Я не хотіла...

— Ох, дівчино, не переймайся. — Вона гладить мене по коліну. — Це єдине, що нагадує тобі про батьківщину, хіба ні?

Коли міс Мерфі переводить увагу на вкритий квіточками чайний сервіз на столику перед нею, міс Ларсен мені підморгує. Напевно, ми обидві здивовані, як швидко міс Мерфі стала до мене прихильна.

Кімната міс Ларсен чиста й світла, завбільшки десь як комірчина — в ній заледве знайшлося місце для односпального ліжка, високого дубового комода й вузького рожевого столу з мідною лампою. Покривало на ліжку акуратно підіткнуте по-лікарняному, пошивки чисті й білі. Кілька акварелей з квітами висять на стіні на гачках, на комоді стоїть чорно-біла фотографія суворого на вигляд подружжя в золотистій рамці.

— Це ваші батьки? — питаю я, розглядаючи фото. Бородатий чоловік у чорному костюмі скуто стоїть поряд із худенькою жінкою, що сидить на стільці з прямою спинкою. Ця жінка, вбрана в просту чорну сукню, скидається на суворішу версію міс Ларсен.

— Так. — Вона підходить ближче й дивиться на неї. — Вони обоє вже померли, тож, напевно, я теж сирота, — каже вона за якусь мить.

— Я насправді не сирота, — відказую я їй.

— Так?

— Чи то пак, я точно не знаю. Була пожежа, мою маму забрали в лікарню. Я більше її не бачила.

— Але думаєш, що вона може бути жива?

Я киваю.

— Сподіваєшся її знайти?

Я думаю про те, що Шацмани сказали мені про неї після пожежі: що вона збожеволіла, з'їхала з глузду, втративши стількох дітей.

— Її забрали в психічну лікарню. Вона була... нездорова. Навіть до пожежі. — Раніше я про це нікому не казала. Вимовивши ці слова, я

відчула полегшення.

— Ох, Дороті, — зітхає міс Ларсен. — Ти багато пережила у своєму юному житті, правда?

Коли ми спускаємося в їдальню о шостій, мене вражає краса: шинка посеред столу, смажена картопля, брюссельська капуста, що блищить від масла, кошечок з хлібом. Тарілки зі справжньої порцеляни з незабудками й срібним пояском. Навіть в Ірландії я не бачила такого столу, хіба що на свято, а це звичайний вівторок. П'ять пожилиць і місіс Мерфі стоять поруч зі стільцями. Я займаю порожній стілець поряд із міс Ларсен.

— Пані, — каже місіс Мерфі, стоячи на чолі столу. — Це міс Ніів Пауер, вона приїхала сюди з графства Голуей через Нью-Йорк. Вона прибула до Міннесоти на потязі, можливо, ви читали про нього в газетах. Вона проведе з нами декілька днів. Прошу вас усіх бути з нею привітними.

Усім іншим жінкам трохи за двадцять. Одна з них працює продавчиною в магазині Нілсенів, ще одна — в пекарні, інша — секретаркою в «Геммінгфорд леджер». Перебуваючи під пильним оком місіс Мерфі, вони всі ввічливі, навіть худезна й кислолиця міс Гранд, працівниця взуттєвої крамниці. («Вона не звикла до дітей», — шепоче до мене міс Ларсен, після того як міс Гранд дарує мені крижаний погляд через обідній стіл.) Я бачу, що ці жінки побоюються місіс Мерфі. Під час вечері я помічаю, що вона може бути груба й різка і їй до вподоби головувати. Коли одна з пожилиць висловлює думку, з якою місіс Мерфі не згодна, вона оглядає інших і збирає союзниць, що її підтримують. Але зі мною вона сама доброта.

Минулої ночі я лише трохи подрімала на ганку школи, а до цього спала на засмальцьованому матраці в смердючій кімнаті, разом із ще трьома дітьми. Але сьогодні я маю власну кімнату, ліжко, акуратно застелене хрусткими білими простирадлами й двома чистими ковдрами. Коли місіс Мерфі бажає мені міцного сну, вона дає мені нічну льолю й білизну, рушник для тіла і для рук, а також зубну щітку. Вона проводить мене до ванної в кінці коридору, де є проточна вода, туалет, який можна змити, і велика порцелянова ванна, й каже мені набрати води й купатися донесхочу; інші можуть скористатися ще однією вбиральною.

Коли вона йде, я розглядаю своє відображення у дзеркалі — вперше, відколи приїхала в Міннесоту, я дивлюся в дзеркало, незаплямоване й ціле. На мене позирає дівчинка, яку я заледве впізнаю. Вона худа, бліда, з сумними очима, має гострі вилиці, сплутане темно-руде волосся, обвітрені щоки й червоний ніс. У неї пошерхлі губи, а светр кошлатий і брудний. Вона ковтає — і я ковтаю. У мене болить горло. Напевно, ось-ось захворію.

Заплющивши очі в теплій ванні, я почувуюся так, наче пливу в хмарі.

У своїй кімнаті, нагрівшись, обсохнувши й убравшись у нову льолю, я зачиняю двері й замикаю їх. Стаю до дверей спиною й насолоджуюся відчуттям. У мене ніколи не було своєї кімнати — ні в Ірландії, ні на Елізабет-стріт, ні в Товаристві допомоги дітям, ні в сінях у Бернів, ні в Гротів. Я висмикую краї ковдр, акуратно заправлених навколо матраца, й прослизаю між простирадл. Навіть подушка, з її бавовняною пошивкою, що пахне милом, чудова. Лежачи на спині при увімкненій електричній лампі, я розглядаю маленькі червоні й сині квіточки на білуватих шпалерах, білу стелю над головою, дубовий комод із хвилястими візерунками й гладенькими білими ручками. Я дивлюся на круглий килимок із клаптиків і глянувату підлогу під ним. Вимикаю світло й лежу в темряві. Коли мої очі звикають до неї, я починаю розрізняти обриси кожного предмета в кімнаті. Електрична лампа. Комод. Ліжка. Мої чобітки. Вперше, відколи зійшла з потяга в Міннесоті понад рік тому, я почувуюся в безпеці.

Упродовж наступного тижня я майже не встаю з ліжка. Біловолосий лікар, який приходить мене оглянути, прикладає холодного стетоскопа мені до грудей, якесь хвилю уважно слухає й оголошує, що в мене пневмонія. Днями я лежу з гарячкою. Вікна в моїй кімнаті зашторені, двері відчинені, щоб місіс Мерфі могла почути, коли я кликатиму. Вона ставить маленький срібний дзвоник на столик біля ліжка й каже мені ним дзвонити, коли матиму якусь потребу.

— Я просто внизу, — каже вона. — Відразу прибіжу.

І хоч вона й метушиться, бурмочучи про все, що має зробити, і про те, як та чи та дівчина — вона називає їх дівчатами, хоч вони всі молоді жінки, що мають роботу, — не застелила своє ліжка, залишила

посуд у раковині чи не принесла чайний сервіз на кухню, коли пішла з вітальні, проте кидає все, коли я дзвоню.

Перші кілька днів я виринаю з дрімоти і, розплющуючи очі, бачу то м'яке сонячне світло, то темряву; місіс Мерфі нахиляється наді мною зі склянкою води, я відчуваю на обличчі її дріжджовий подих, тепло її тіла на своєму плечі. Через багато годин після того міс Ларсен дбайливо кладе мені на чоло холодний компрес. Місіс Мерфі годує мене курячим супом, густим від моркви, селери й картоплі.

У такі моменти гарячкової свідомості мені здається, що це сниться. Невже я справді в цьому теплому ліжку, в цій чистій кімнаті? Невже про мене справді дбають?

А тоді, розплющивши очі у світлі нового дня, я почуваюся інакше. Місіс Мерфі міряє мені температуру й не виявляє гарячки. Розшторюючи вікно, вона каже: «Подивися, що ти пропустила», і я сідаю й дивлюся надвір, де сніг падає вихором вати, падає, хоч і вкрив усе, наче килим, небо біле й біле все навкруги: дерева, автомобілі, тротуар, сусідній будинок, сам на себе не схожий. Моє власне пробудження здається так само знаменним. Я теж вкрита ковдрою, а мої гострі краї зглажені, змінені.

Дізнавшись, що я приїхала майже без речей, міс Мерфі заходжується збирати мені одяг. У холі стоїть велика валіза, повна вбрання, яке залишили пожилиці: сорочки, панчохи й сукні, светри і спідниці, й навіть кілька пар черевиків. Вона викладає все це у власній великій кімнаті на подвійному ліжку, щоб я приміряла.

Майже все завелике, але кілька одєжин підхожі — небесно-блакитна кофта, вишита білими квіточками, брунатна сукня з перловими гудзиками, кілька пар панчіх, одна пара черевиків.

— Дженні Ерлі, — зітхає місіс Мерфі, показуючи пальцем на особливо гарну жовту сукню в квіточки. — Худесенька вона була й симпатична. Але коли виявилось, що вона при надії... — Вона дивиться на міс Ларсен, яка хитає головою. — Позаторішній сніг. Я чула, що Дженні мала гарне весілля й народила здорового хлопчика, тож добре те, що добре закінчується.

Одужуючи, я починаю хвилюватися: це довго не протриває. Мене відправлять геть. Я пережила цей рік, бо була змушена, бо не мала інших варіантів. Але тепер, пізнавши комфорт і безпеку, як я можу

повернутися? Ці думки доводять мене мало не до відчаю, отож я наказую собі, примушую себе їх відганяти.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Коли Моллі приїжджає, Вівіан чекає її біля вхідних дверей.

— Готова? — питає вона, обертаючись до сходів, щойно та переступає поріг.

— Заждіть, — дівчина поспіхом знімає свою армійську куртку й вішає її на чорний металевий вішак у кутку. — А як щодо чашки чаю?

— Ніколи! — гукає через плече Вівіан. — Сама розумієш, я вже немолода. Будь-коли можу дати дуба. Мусимо братися до справи!

— Справді? Не буде чаю? — бурчить Моллі, йдучи за нею.

Відбувається цікава річ. Історії, які Вівіан починала розповідати, лише коли її підштовхнути, лише щоб слухняно відповісти на певні запитання, розгортаються самі собою, одна за одною, та їх стільки, що й сама Вівіан дивується.

— «Але хто б міг подумати, що в старого стільки крові!»^[14] — каже вона після однієї з таких розмов. — Це «Макбет», люба. Пошукай.

Вівіан нікому по-справжньому не розповідала про свою мандрівку потягом. Соромилася, каже вона. Занадто багато потрібно пояснювати, занадто важко повірити. Стількох дітей, зібраних з вулиць Нью-Йорка, наче непотріб, покидьки на баржі, відправили потягами на Середній Захід, якомога далі, геть з-перед очей.

І хай там що, а як розповісти про те, що втратила все?

— А чоловікові? — питає Моллі. — Ви не могли йому не розповісти.

— Дещо розповіла, — відповідає Вівіан. — Але стільки з цих спогадів було болючих, що я не хотіла його обтяжувати. Іноді легше забути.

Спогади Вівіан виринають з кожною відкритою коробкою. Набір для шиття, загорнутий у марлю, нагадує про похмурий дім Бернів. Пальто гірничного кольору з військовими гудзиками, плетені рукавички з підкладкою, брунатна сукня з перловими гудзиками, дбайливо запакований чайний сервіз із трояндочками. Незабаром Моллі вже має образи персонажів: Ніів, бабуня, Мейсі, місіс Скетчерд, Дороті, містер Соренсон, міс Ларсен... Кожна оповідка веде за собою

наступну. «Чисті думки й добрі діла вкупі дають хороше життя». Наче клаптики тканини для ковдри, Моллі складає ці спогади в правильному порядку й зшиває їх до купи, створюючи візерунок, який неможливо побачити, якщо не зібрати все разом.

Коли Вівіан описує, як це — жити з ласки чужих людей, Моллі киває. Вона добре знає, як воно — притлумлювати свої природні схильності, видушувати з себе усмішку, коли нічого не відчуваєш. За якийсь час перестаєш розуміти свої потреби. Стаєш вдячний за найменший прояв доброти, а тоді, дорослішаючи, набуваєш підозрливості. Чого це хтось буде щось для тебе робити, нічого не очікуючи у відповідь? Власне, здебільшого ніхто нічого й не робить. Зазвичай доводиться бачити найгірші сторони людей. Дізнаєшся, що більшість дорослих обманюють. Що більшість людей дбають тільки про себе. Що ти цікавий рівно стільки, скільки можеш бути для когось корисний.

Й отак формується твоя особистість. Ти знаєш забагато, і це знання робить тебе недовірливим. Стаєш боязким і настороженим. Вираження емоцій втрачає свою природність, і доводиться їх вдавати. Прикидатися. Виказувати співчуття, коли не відчуваєш його. Й отак учишся губитися в натовпі, мати такий самий вигляд, як усі, хоча всередині відчуваєшся зламаним.

— Ет, не знаю, — каже якогось дня Тайлер Болдвін на занятті з американської історії, після того як вони всім класом подивилися фільм про індіанців вабанакі. — Як там кажуть — переможець здобуває все? Таке стається повсякчас, по всьому світу, правда? Одна група перемагає, інша зазнає поразки.

— Це правда, що люди захоплювали й пригноблювали одне одного споконвіку, — говорить містер Рід. — Ти думаєш, що пригноблена група має припинити скаржитися?

— Ага. Ви програли. Мені ніби кортить сказати «змиріться», — каже Тайлер.

Лють, яку відчуває Моллі, так її переповнює, що перед очима починає мерехтіти. Упродовж понад чотирьохсот років індіанців обманювали, заганяли в загани, примушували жити в резерваціях, дискримінували, називали брудними, червоношкірими, дикунами. Вони не могли знайти роботу чи купити дім. Якщо вона задушить

цього імбецила, чи вплине це на її випробувальний термін? Вона глибоко вдихає й намагається заспокоїтися. А тоді піднімає руку.

Містер Рід здивовано на неї дивиться. Моллі рідко піднімає руку.

— Так?

— Я індіанка. — Вона нікому ніколи про це не казала, крім Джека. Вона знає, що для Тайлера вона просто... готка, якщо він взагалі про неї якоїсь думки. — Із пенобскотів. Я народилася на Індіан-Айленді. І мені хочеться сказати: те, що сталося з індіанцями, те саме, що сталося з ірландцями за врядування Великої Британії. Боротьба була нечесна. У них украли землю, їхню релігію заборонили, їх примусили скоритися іноземному пануванню. Ірландці з цим були незгодні, й так само індіанці.

— Боже, це що, імпровізована промова? — бурмоче Тайлер.

Меган Макдоналд, що сидить за партою в ряду перед Моллі, піднімає руку, й містер Рід киває.

— Вона має слухність. Мій дідусь народився в Дубліні. Він увесь час розказує, що накоїли британці.

— Ну, а батьки мого дідуся збанкрутіли під час Великої депресії. Як бачите, я не жебракую. Лайно трапляється, перепрошую за свою французьку, — перебиває Тайлер.

— Якщо не зважати на Тайлерову французьку, — говорить містер Рід, підводячи брови, наче показуючи учням, що він цього не схвалює, але розбереться пізніше, — саме це вони роблять? Жебракують?

— Вони просто хочуть чесного ставлення, — каже хлопець із заднього ряду.

— Але що це означає? І де воно закінчується? — питає інший хлопець.

Доки інші приєднуються до розмови, Меган обертається на сидінні й дивиться на Моллі, наче вперше її помітивши.

— Оце так, індіанка. Круто, — шепоче вона. — Як Моллі Мелесіз, так?

Тепер у будні Моллі не чекає, доки Джек підвезе її до дому Вівіан. Вийшовши зі школи, вона сідає на екскурсійний автобус.

— У тебе є що робити, — каже вона йому. — Я знаю, як неприємно тобі сидіти й чекати на мене. — Але, по правді, дістаючись автобусом, вона вільна провести з Вівіан стільки часу, скільки Вівіан дозволить, і не мусить відповідати на Джекові питання.

Моллі не розповіла Джекові про проект з інтерв'юванням. Знає, що він назвав би поганою ідеєю аж так втручатися в життя Вівіан, занадто багато в неї просити. Навіть більше, нещодавно в його голосі з'явилося напруження.

— То що, скоро відпрацюєш свої години? — спитав він. А ще: — Є там якийсь прогрес?

У ці дні Моллі прослизав в дім Вівіан, нахилив голову до Террі на знак привітання і піднімається на горище. Їй здається їй важким, і недоречним пояснювати свої дедалі глибші стосунки з Вівіан. Яка різниця, що думають інші?

— Моя теорія така... — каже Джек якогось дня, коли вони сидять на галявині під час обідньої перерви між шкільними заняттями.

Стоїть чудовий ранок, повітря свіже й м'яке. Кульбаби яскравими цятками танцюють у траві.

— ...Вівіан для тебе як фігура матері. Бабусі, прабабусі — байдуже. Вона тебе слухає, ти їй щось розповідаєш, вона дозволяє собі допомагати. З нею ти відчуваєшся потрібною.

— Ні, — відказує Моллі роздратовано. — Це зовсім не так. Мені треба відпрацювати години, їй треба зробити діло. Усе просто.

— Не так усе просто, Мол, — говорить він з перебільшеною серйозністю. — Мама мені каже, що у вас там не дуже просувається. — Він відкриває велику пляшку холодного чаю й робить великий ковток.

— У нас є прогрес. Його просто важко помітити.

— Важко помітити? — Він сміється, розгортаючи італійський бутерброд із «Сабвею». — Я гадав, що задум був саме в тому, щоб позбутися коробок. Нехитрий план, хіба ні?

Моллі ламає навпіл морквяну паличку.

— Ми наводимо лад у речах. Щоб їх було легше знайти.

— Кому? Розпорядникам майна? Бо ж, знаєш, тільки їм це й знадобиться. Швидше за все, і сліду Вівіан там більше не буде.

Чи справді це його діло?

— Значить, ми полегшуємо життя розпорядникам майна.

Правду кажучи, хоч вона дотепер вголос цього ще не визнавала, Моллі майже облишила ідею позбутися хоч чогось. Власне, яка різниця? Чому горище Вівіан не може бути повне речей, які для неї важливі? Гірко про це казати, але так, рано чи пізно вона помре. А тоді

в будинок приїдуть професіонали, акуратно й ефективно відділять цінне від сентиментального, замислюючись лише щодо того, чиє походження або цінність невідомі. Тож так, Моллі почала розглядати свою роботу у Вівіан в іншому світлі. Може, їй не важливо, скільки їй вдасться зробити. Може, цінність саме в процесі — доторканні до кожної речі, називанні її, усвідомленні вагомості кофти, пари дитячих чобітків.

— Це її речі, — каже Моллі. — Вона не хоче їх позбуватися. Я ж не можу її примусити, правда?

Відкусивши бутерброд, начинка якого висипається на жовтий папір, що він тримає під підборіддям, Джек знизує плечима.

— Не знаю. Напевно, це більше... — Він жує й ковтає, і Моллі відводить погляд убік, роздратована його пасивною агресивністю^[15] — про людське око, знаєш?

— Ти про що?

— Мамі здається, що ти маєш вигоду з цієї ситуації.

Моллі опускає погляд на свій бутерброд.

«Я певна, що, як скуштуєш, тобі сподобається, — безтурботно мовила Діна, коли Моллі попросила її припинити класти бутерброди з вареною ковбасою в її пакет з обідом, і додала: — Або можеш сама складати собі цей чортів обід». Отож тепер Моллі так і робить: поступившись самолюбством, вона попросила у Ралфа грошей і купила мигдальну пасту, органічний мед і хліб з горішками в крамниці здорової їжі в Бар-Гарборі. І нічого страшного тут немає, однак її продукти — наче та щойно вбита миша, принесена котом, чи, може, це не вони, а саме вегетаріанство — ізольовані на окремій полиці в коридорі. Щоб ніхто не сплутав, як каже Діна.

Моллі відчуває, як у її грудях росте злість: на Дініне небажання прийняти її такою, як вона є, на осуд Террі, на Джекову потребу її втихомирювати. На них усіх.

— Річ у тому, що... це її не стосується.

Вона шкодує про сказане тієї самої миті.

Джек пронизливо на неї дивиться.

— Ти що, знущаєшся?

Він хапає папір, у який був загорнутий бутерброд, і запихає його назад у пакет. Моллі ще ніколи його таким не бачила: підборіддя напружене, погляд жорсткий і розлючений.

— Та моя мама пішла на ризик заради тебе, — каже він. — Вона привела тебе в той дім. Нагадати тобі, що вона обманула Вівіан? Якщо щось станеться, вона може втратити роботу. Просто отак. — Він гучно клацає пальцями.

— Джеку, твоя правда, вибач, — каже вона, але він уже підвівся і йде геть.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

— Нарешті весна! — широко всміхається Ралф, надягаючи робочі рукавички на кухні, доки Моллі насипає собі в миску пластівців. Сьогодні їй справді є відчуття весни — справжньої весни, з вкритими листям деревами й розквітлим нарцисами, і повітря таке тепле, що їй світла не треба. — Я піду, — каже він, рушаючи надвір чистити кущі. Працювати у дворі — це Ралфова улюблена діяльність, йому подобається виривати бур'ян, саджати, доглядати за рослинами. Усю зиму він був як той пес, що шкрябає двері, аби його випустили.

У той же час Діна дивиться телевизор і фарбує нігті на ногах, сидячи на дивані у вітальні. Коли Моллі заходить туди зі своїми пластівцями, вона підводить погляд і супиться.

— Тобі чогось треба? — Вона вмочає крихітного пензлика в червону пляшку, обтирає його об краєчок, щоб стік зайвий лак, і майстерно фарбує ніготь на великому пальці, підправляючи краї. — Не забувай, у вітальні не їсти.

І тобі доброго ранку. Не проронивши їй слова, Моллі обертається й іде на кухню, звідки телефонує Джекові.

— Привіт, — голос у нього холодний.

— Чим займаєшся?

— Вівіан найняла мене зробити весняне прибирання в саду — позрізати старі гілки й усе таке. А ти?

— Я збираюся в Бар-Гарбор, у бібліотеку. Мені за кілька днів треба здати дослідницький проект. Я сподівалася, що ти поїдеш зі мною.

— Вибач, не можу, — відказує він.

Джек отак поводить від тієї обідньої розмови минулого тижня. Моллі знає, що він не може довго образитися — це так не відповідає його вдачі. І хоч їй і кортить перепросити, виправити їхні стосунки, вона боїться, що будь-які її слова тепер будуть пусті. Якщо Джек дізнається, що вона інтерв'ювала Вівіан, що прибирання на горищі перейшло в оці тривалі розмови, він розізлиться навіть більше.

Вона чує шепіт у голові: «Задовольнися самотнім життям. Відпрацюй свої години й закрій це питання». Але вона не може жити самотнім життям. Та їй не хоче.

Екскурсійний автобус майже порожній. Кілька пасажирів, киваючи, вітаються одне з одним, коли заходять. Моллі знає, що в навушниках скидається на звичайного підлітка, але насправді вона слухає запис голосу Вівіан. У записі вона чує те, чого не чула, коли жінка сиділа перед нею...

«Знаєш, час то пришвидшується, то уповільнюється. У нього не завжди однакова вага. Якись моменти затримуються у свідомості, якись зникають. Перші двадцять три роки мого життя мене сформували, й те, що я відтоді прожила ще майже сімдесят, абсолютно не важить. Ці роки не мають нічого спільного з твоїми питаннями».

Моллі розгортає нотатника, проводить пальцем по іменах і датах, які записала. Вона прослуховує запис то на початку, то в кінці, зупиняє й вмикає, шкрябає ключові слова. Кінвара, графство Голуей, Ірландія, «Агнес Пауліна», острів Елліс, «Ірландська троянда», Делансі-стріт, Елізабет-стріт, Домінік, Джеймс, Мейсі Пауер. Товариство допомоги дітям, місіс Скетчерд, містер Курран...

Що ви вирішили взяти з собою? Що залишили позаду? Які висновки для себе зробили?

Життя Вівіан було тихе й звичайне. Доки минали роки, її втрати нашаровувалися одна на одну, наче глина: навіть якби її матір вижила, то її б уже не було на цім світі; померли люди, які її вдовчерили; помер її чоловік; дітей у неї немає. Окрім товариства жінки, що отримує гроші за свою роботу, вона цілковито самотня.

Вівіан ніколи не пробувала дізнатися, що сталося з її сім'єю — з матір'ю чи родичами в Ірландії. Але, знову й знову слухаючи записи, Моллі починає розуміти, що Вівіан усе повертається до ідеї, що люди, які мають значення в нашому житті, залишаються з нами, супроводжуючи нас у найбуденніших моментах. Вони з нами в продуктивній крамниці, коли ми завертаємо за ріг, коли теревенимо з друзями. Вони піднімаються крізь землю, ми вбираємо їх душами.

Вівіан наповнила години соціально-корисних робіт сенсом для Моллі. Тепер дівчина хоче їй якось віддячити. Більше ніхто не знає історію життя Вівіан. Нікому прочитати документи на опіку, на вдовчеріння; нікому визнати важливість речей, які їй дорогі, речей, які матимуть значення лише для того, кому вона небайдужа. А Моллі вона небайдужа. Прогалини в оповідках Вівіан їй здаються загадками, які вона може допомогти розгадати. Якогось дня з телевізора вона почула

від фахівця зі стосунків, що неможливо віднайти душевний спокій, не склавши повної картини ситуації. Їй хочеться, щоб Вівіан віднайшла душевний спокій, хай який він може бути невловний і швидкоплинний.

Зійшовши на зупинці в Бар-Гарборі, Моллі йде до бібліотеки, цегляної будівлі на Маунт-Дезерт-стріт. В основній читальній залі вона розмовляє з бібліографом-консультантом, який допомагає їй знайти перелік книжок про історію Ірландії та імміграцію 1920-х. Вона проводить кілька годин, заглибившись у них і роблячи записи. Потім витягає лептоп і запускає гугл. Пошук різних поєднань слів дає різні результати, тож Моллі випробовує десятки комбінацій: «1929 пожежа в Нью-Йорку», «Нижній Іст-Сайд Елізабет-стріт пожежа 1929», «Агнес Пауліна», «острів Елліс 1927». На сайті острова Елліс вона переходить на «Пошук записів про пасажирів». «Пошук за кораблем. Виберіть корабель з переліку нижче...» Ось він, «Агнес Пауліна».

Вона знаходить імена батьків Вівіан у переліку пасажирів — Патрік та Мері Пауер із графства Голуей, що в Ірландії, — і відчуває запаморочливу радість, так, наче раптом ожили герої з книжки. Шукаючи імена, окремо й разом, вона знаходить невеличке повідомлення про пожежу, в якому сказано про смерть Патріка Пауера та його синів, Домініка й Джеймса. Мейсі не згадано.

Вона набирає «Мері Пауер». Потім «Мейсі Пауер». Нічого. У неї з'являється ідея: Шацмани. «Шацман Елізабет-стріт». «Шацман Елізабет-стріт Нью-Йорк». «Шацман Елізабет-стріт Нью-Йорк 1930». Знаходить блог про з'їзд родини. Така собі Ліза Шацман організувала зустріч родичів у 2010 році в північній частині штату Нью-Йорк. На сторінці «Історія родини» Моллі знаходить брунатні фотографії Агнети та Бернарда Шацманів, які емігрували з Німеччини в 1915 році й жили на Елізабет-стріт, у будинку номер 26. Він працював продавцем, а вона лагодила одяг на дому. Бернард Шацман народився у 1894 році, а Агнета в 1897. До 1929 року, доки їм не виповнилося тридцять п'ять і тридцять два, у них не було дітей.

А тоді вони в дочерили дівчинку, Маргарет.

Мейсі. Моллі спирається на спинку стільця. Тож Мейсі не загинула в пожежі.

Не минає й десяти хвилин, відколи Моллі почала свій пошук, як уже дивиться на торішню фотографію жінки. Це, напевно, світловолоса сестра Вівіан, Маргарет Рейнолдс, у дівочтві Шацман,

віком вісімдесят два роки, оточена дітьми, внуками й правнуками в себе вдома в Райнбеку, штат Нью-Йорк. Це за дві з половиною години від Нью-Йорка й за вісім з гаком годин від Спрюс-Гарбора.

Моллі набирає «Маргарет Рейнолдс, Райнбек, Нью-Йорк». З'являється некролог із «Поупізі джоурнал». Йому п'ять місяців.

«Місіс Маргарет Рейнолдс, віком 83 роки, мирно померла уві сні в суботу після короткої хвороби. З нею була її любляча родина...»

Втрачена, знайдена й знову втрачена. Як сказати про це Вівіан?

Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

Видужавши, я їжджу до школи з міс Ларсен у чорному авті. Місіс Мерфі дарує мені щось нове мало не щодня — спідницю, яку, за її словами, знайшла в шафі, вовняну шапку, верблюжого кольору пальто, барвінкової барви шарф і рукавички до нього. Деякій одежі бракує гудзика, інша де-не-де трохи порвана, ще якусь треба підшити чи підрізати. Заставши мене за ладнанням сукні голкою й ниткою, яку мені дала Фенні, місіс Мерфі вигукує: «Та в тебе золоті руки!»

Їжа, яку вона готує, знайома мені з Ірландії й навіває спогади: ковбаски, що разом із картоплею печуться в печі, листочки чаю в бабусиній ранковій чашці, — а ще лопотіння випраної білизни на шворці за будинком, віддалений звук церковних дзвонів. Бабусині приказування «Оце так попоїли!» після смачної вечері. Й інші події: сварки між мамою й бабунею, татко, що п'яний спить на підлозі. Мамин крик: «Ви геть його зіпсували, йому ніколи не стати чоловіком», і різка відповідь бабусі: «Продовжуй його пиляти, й він взагалі перестане приходити додому». Одного разу, залишившись у бабусі на ніч, підслухала, як дідусь шепотів, сидячи за кухонним столом: «То що робитимемо? Так і годуватимемо цю сім'ю довіку?» Я знала, що вони сердилися на тата, але й на маму вони теж драгувалися, бо її родичі жили в Лімерику й ніколи й пальцем не поворушили, щоб допомогти.

Того дня, коли бабуня дала мені кладдахського хрестика, я сиділа на її ліжку, перебирала між пальців вузлувате біле покривало, наче чотки, й дивилася, як вона збиралася в церкву. Вона сиділа за маленьким туалетним столиком з овальним дзеркалом, злегка спушуючи волосся гребінцем, який дуже любила, — найкращий китовий вус і кінська волосінь, казала вона, даючи мені торкнутися гладенької білуватої ручки, шорсткої щетини, — і тримала в спеціальній скриньці. Вона збирала на цей гребінець, ладнаючи одяг; знадобилося чотири місяці, сказала вона, щоб заробити достатньо грошей.

Повернувши гребінця в скриньку, бабуня відчинила коробочку з прикрасами, білувату, зі штучної шкіри, з золотистою облямівкою й застібкою, всередині обшиту червоним оксамитом, повну скарбів — блискучих сережок, важких кольє з оніксом і перлинами, золотих браслетів. (Пізніше мама злорадно сказала, що то була дешева біжутерія, але тоді ці прикраси здавалися мені неймовірно розкішними.) Вона взяла пару сережок із гронами перлів на чорних застібках і защібнула їх на своїх витягнутих мочках.

На дні скриньки лежав кладдахський хрестик. Я ніколи не бачила, щоб вона його надівала. Бабуня сказала, що це їй, тоді тринадцятирічній, подарував на перше причастя батько, тепер давно покійний. Вона планувала подарувати хрестика своїй доньці, моїй тітці Бріджид, але та натомість хотіла золоту каблучку з каменем.

— Ти моя єдина внучка, тож дарую його тобі, — проголосила бабуня, защібаючи ланцюжок у мене на шиї. — Бачиш оці переплетені стрічки? — Вона торкнулася випуклого візерунку вузлуватим пальцем. — Це нескінченна дорога, що веде від дому й приводить назад. Коли його носитимеш, то ніколи не будеш далеко від того місця, де народилася.

Через кілька тижнів після того, як бабуня подарувала мені хрестика, вони з мамою вчергове посварилися. Почувши їхні крики, я забрала близнят у спальню в кінці коридору.

— Ти його заманила, він був не готовий! — почувла я бабусин крик.

А тоді мамину відповідь, чітку й ясну:

— Чоловік, яким крутить матір, для дружини втрачений.

Грюкнули вхідні двері; я знала, що це дідусь, роздратований сваркою. А потім я почувла гуркіт, зойк, крик, побігла у вітальню й побачила бабусин гребінець із китового вуса, розбитий об комин на друзки, й вираз тріумфу на маминому обличчі.

Менш ніж за місяць ми опинилися на «Агнес Пауліні», що тримала курс на острів Елліс.

Як я дізналася, чоловік місіс Мерфі помер десять років тому й залишив їй великий старий будинок і трохи грошей. Щоб мати з будинку максимум користі, вона стала брати пожильців. У жінок є розклад, що міняється раз на тиждень: кухарство, прання, прибирання, миття підлоги. Незабаром я теж допомагаю: накриваю на стіл перед сніданком, викидаю недоїдки, підмітаю в коридорі, мию

посуд після вечері. Серед усіх місіс Мерфі найпрацьовитіша: прокидається перша, щоб спекти рогалики, печиво й зварити вівсянку, й лягає остання, вимкнувши світло.

Увечері, у вітальні, жінки збираються поговорити про те, які носять панчохи, які з них кращі: гладенькі чи зі швом позаду, які найтривкіші, які найеластичніші; обговорюють найбажаніші відтінки помади (за загальною згодою, «Рітц бонфаєр ред»), улюблені бренди пудри для лица. Я тихо сиджу біля каміна, слухаю. Міс Ларсен рідко долучається, вечорами вона зайнята плануванням занять і навчанням. Для читання вона надіває маленькі золотисті окуляри, а читає вона, здається, завжди, коли не виконує своєї частини хатніх справ. У неї в руці повсякчас або книжка, або губка, а іноді й те й це.

Я починаю почуватися тут як вдома. Але хай як сильно сподіваюся, що місіс Мерфі забула, що я тут не мала б жити, звісно, це не так. Одного пообіддя, коли я повертаюся на авті зі школи разом з міс Ларсен, у фойє стоїть містер Соренсон, тримаючи в руках чорного фетрового капелюха, наче кермо. Моє серце стискається.

— А ось і вона! — вигукує місіс Мерфі. — Заходь, Ніів, заходь у вітальню. Міс Ларсен, будь ласка, приєднайтеся до нас. Зачиняйте двері, а то ми всі застудимося. Чаю, містере Соренсон?

— Було б чудово, місіс Мерфі, — відповідає містер Соренсон, важко проходячи через подвійні двері.

Місіс Мерфі вказує на рожеву оксамитову канапу, й він важко сідає, наче слон, якого я колись бачила в книжці з малюнками, його велике пузо нависає над повними стегнами. Ми з міс Ларсен сідаємо на крісла з високими спинками. Коли місіс Мерфі зникає на кухні, він нахиляється вперед і посміхається:

— Що, ти знову Ніів?

— Не знаю. — Я виглядаю у вікно на вулицю, припорошену снігом, і на темно-зелену вантажівку містера Соренсона, припарковану перед будинком, яку чомусь раніше не помітила. Вигляд автомобіля, більше за саму його присутність, примушує мене здригнутися. Це те саме авто, на якому я їхала до Гротів, доки містер Соренсон усю дорогу весело теревенив.

— Повернімося до Дороті, добре? — каже він. — Так легше.

Міс Ларсен зиркає на мене, і я знизую плечима.

— Гаразд.

Він прокашлюється.

— Перейдімо до справи. — Він витягає з нагрудної кишені маленькі окуляри, надіває їх і тримає аркуш паперу на відстані витягнутої руки. — Було зроблено дві невдалі спроби знайти тобі житло. У Бернів і в Гротів. В обох випадках — конфлікти з господинею дому. — Він дивиться на мене поверх срібного обідка. — Мушу сказати, Дороті, починає здаватися, що в тебе є... якась проблема.

— Але ж я не...

Він махає на мене своїми пальцями-ковбасками.

— Складність ситуації, як ти маєш розуміти, полягає в тому, що ти сирота, і хай там що сталося насправді, з боку це схоже на проблему з... непокірливістю. Отож є кілька варіантів подальших дій. По-перше, звісно, можна відправити тебе назад у Нью-Йорк. Або можна спробувати знайти для тебе новий дім. — Він важко зітхає. — Що, чесно кажучи, непросто.

Місіс Мерфі, яка то заходила, то виходила з кімнати зі своїм чайним сервізом у квіточки й тепер наливає чай у делікатні чашки з пояском, ставить чайник на підставку посеред виполірованого кавового столика. Вона дає містерові Соренсону його чашку й простягає цукорницю.

— Чудово, місіс Мерфі, — каже він і насипає собі в чашку чотири ложки цукру. Додає молока, шумно розмішує, кладе срібну ложечку на край блюдця й відсorbує.

— Містере Соренсон, — говорить місіс Мерфі, коли той ставить чашку назад на стіл. — З'явилася думка. Можна поговорити з вами у фойє?

— Звісно. — Він витирає рота рожевою серветкою і йде за нею в коридор.

Коли за ними зачиняються двері, міс Ларсен відпиває чаю й ставить чашку назад на блюдце з легким дзенькотом. Мідна лампа на круглому столику між нами заливає все бурштиновим світлом.

— Мені шкода, що тобі доводиться все це переживати. Але я певна, ти розумієш, що місіс Мерфі, хай яке в неї добре серце, не може взяти тебе назавжди. Ти ж розумієш це, правда?

— Так. — У мене в горлі клубок. Я не дозволяю собі більше нічого говорити.

Коли місіс Мерфі та містер Соренсон повертаються в кімнату, вона не зводить з нього очей і усміхається.

— Тобі дуже пощастило, — каже він мені. — Ця жінка неймовірна! — Він широко всміхається місіс Мерфі, а та опускає погляд. — Місіс Мерфі звернула мою увагу на подружжя на прізвище Нілсени, з якими вона товаришує. Вони мають універмаг на Центр-стріт. П'ять років тому вони втратили свою єдину дитину.

— Здається, через дифтерію. Бідолашне дитя, — додає місіс Мерфі.

— Так, так, жахіття, — відказує містер Соренсон. — Судячи з усього, вони шукають помічницю в магазин. Містер Нілсен звернувся до місіс Мерфі кілька тижнів тому, питав, чи ніхто з її пожилиць не потребує роботи. А тоді, коли ти з'явилася в неї на порозі... — Напевно, відчуваючи, що опис того, як я тут опинилася, може здатися нетактовним, він пирхає. — Перепрошую, місіс Мерфі! Мовленнєвий зворот!

— Та нічого, містере Соренсон, я розумію, що ви не збиралися нікого образити. — Місіс Мерфі наливає ще чаю в його чашку й дає йому, а тоді обертається до мене. — Поговоривши з міс Ларсен про твою ситуацію, я розповіла про тебе місіс Нілсен. Я сказала, що ти стримана й врівноважена майже одинадцятирічна дівчинка, що ти вразила мене вмінням шити й наводити лад і що ти, безсумнівно, можеш стати їй у пригоді. Я пояснила, що хоч удочеріння й може бути найбажанішим кінцевим результатом, але воно не обов'язкове. — Вона стуляє долоні до купи. — Й отож містер та місіс Нілсен погодилися з тобою зустрітися.

Я знаю, що від мене очікують відповіді, висловлення подяки, але мені доводиться докладати свідомого зусилля, щоб усміхнутися, й кілька митей — щоб зібрати до купи слова. Я не почуваюся вдячною, я гірко розчарована. Я не можу збагнути, чому маю піти, чому місіс Мерфі не може мене залишити в себе, раз вважає мене такою чемною. Мені не хочеться йти жити в інший дім, де до мене ставитимуться лише як до прислужниці й терпітимуть тільки через те, що я там працюватиму.

— Як це шляхетно з вашого боку, місіс Мерфі! — вигукує міс Ларсен, порушуючи тишу. — Це чудові новини, правда ж, Дороті?

— Так. Дякую, місіс Мерфі, — видушую я з себе.

— Завжди рада, дитино. Завжди рада. — Вона гордо всміхається. — Як думаєте, містере Соренсон, може, нам із вами теж варто бути присутніми на цій зустрічі?

Містер Соренсон спорожнює свою чашку і ставить її на блюдце.

— Маєте слухність, місіс Мерфі. Я також думаю, що нам варто зустрітися окремо, вдвох, щоб обговорити... тонкощі цієї справи. Що ви на це скажете?

Місіс Мерфі паленіє й моргає; вона совається на стільці, бере чашку й ставить її назад, не надпивши.

— Так, це, напевно, мудре рішення, — відповідає вона, і міс Ларсен дивиться на мене й усміхається.

Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930 рік

Упродовж подальших кількох днів, щоразу, коли я бачу місіс Мерфі, вона дає мені ще одну пораду щодо того, як поводитися при Нілсенах.

— Міцно потисни руку, але дуже не стискай, — каже вона, проходячи повз мене на сходах. — Ти мусиш бути жіночна. Вони мають знати, що тобі можна довірити роботу за касою, — напучує вона мене за вечерею.

Інші жінки приєднуються.

— Не став питань, — радить одна.

— Але відповідай на них без вагання, — додає інша.

— Обов'язково підстрижи й доведи до ладу нігті.

— Просто перед зустріччю почисть зуби содою.

— Волосся треба... — скривившись, міс Гранд торкається власної голови так, наче притискає шапку піни, — приборкати. Хтозна, як вони поставляться до рудої. Особливо такого мідного відтінку.

— Годі, годі, — каже міс Ларсен. — Так налякаємо бідолашну, що вона геть розгубиться.

Зранку перед зустріччю, якоїсь суботи в середині грудня, у двері моєї спальні легенько постукали. Це місіс Мерфі. Вона тримає на вішакові темно-синю оксамитову сукню.

— Погляньмо, чи це тобі підійде, — говорить вона, простягаючи мені її. Я не певна, чи мені запросити її всередину, чи зачинити двері, доки перевдягатимуся, але вона розв'язує мою дилему, зайшовши й сівши на ліжку.

Місіс Мерфі аніскілечки не сумнівається, що я не соромлюся роздягнутися й стояти в самих трусиках. Вона знімає сукню з вішака, розщібує блискавку збоку, так добре замасковану під шов, що я її й не помітила, і надіває на мене через голову, допомагаючи мені з довгими рукавами, обсмикуючи спідницю з брижами, знову защібаючи блискавку. Вона відступає, щоб глянути на мене, смикає з одного боку, потім з іншого. Обсмикує рукав.

— Візьмімося за волосся, — каже вона, повертаючи мене спиною. З кишені фартуха вона дістає шпильки для волосся і далі кілька хвилин шарпає й тягне, забираючи волосся з-перед мого чола й пригладжуючи непокірні пасма. Досягнувши задовільного для себе результату, вона повертає мене до дзеркала, щоб і я подивилася.

Попри хвилювання перед зустріччю з Нілсенами, я не можу не всміхнутися. Вперше, відколи містер Грот обкарнав мені волосся багато місяців тому, на вигляд я майже вродлива. Я ще ніколи не вбирала оксамитової сукні. Вона важка й трохи цупкувата, з пишною спідницею, що спадає брижами мені до середини гомілок. Коли рухаюся, вона починає злегка пахнути кульками проти молі. На мій погляд, вона чудова, але міс Мерфі не задоволена. Примружуючись і цокаючи язиком, вона мацає тканину.

— Зачекай хвилю, я зараз повернуся, — мовить вона, поспіхом виходить і незабаром повертається з широкою чорною стрічкою. — Обернися, — наказує, і, коли я обертаюся, зав'язує стрічку, наче пояс, із великим бантом позаду. Ми удвох оглядаємо її витвір у дзеркалі. — Отак краще. Моя люба, ти схожа на принцесу, — проголошує місіс Мерфі. — Твої чорні панчохи чисті?

Я киваю.

— Значить, вбирай їх. І чорні черевики сюди пасуватимуть. — Вона сміється, тримаючи руки на моїй талії. — Ти — руденька ірландська принцеса, просто тут, у Міннесоті!

О третій пополудні, за кілька годин після початку першої великої заметілі тієї зими, я зустрічаю містера та місіс Нілсен у вітальні місіс Мерфі, в присутності містера Соренсона й міс Ларсен.

Містер Нілсен скидається на велику сіру мишу, і цю схожість доповнюють посмикування вусів, рожеві крайки вух і крихітний рот. Він вбраний у сірий костюм-трійку, носить шовкового метелика-краватку в смужку й ходить із чорним ціпком. Місіс Нілсен худа, майже хвороблива. Її густе темне волосся помережане сивиною й укладене в гульку. В неї темні брови та вії й глибоко посаджені карі очі, а тонкі губи нафарбовані темно-червоним. Шкіра смаглява, без пудри й рум'янцю.

Місіс Мерфі робить усе, щоб Нілсени почувалися розкуто: частує їх чаєм і печивом, розпитує про те, як вони дісталися через місто в хуртовину, й загалом обговорює погоду: як за останні кілька днів

знизилася температура, як на заході повільно скупчилися хмари, як сьогодні нарешті, за загальними очікуваннями, почалася хурделиця. Вони висловлюють здогади щодо того, скільки снігу випаде, як довго він пролежить, коли знову сніжитиме і якою буде зима. Звісно, вона не дорівнюється до зими 1922 року, коли за льодовою січкою прийшли сніги й не давали перепочинку. Або з пиловою бурєю 1923 — пам'ятаєте? — коли падав брудний чорний сніг, принесений із Північної Дакоти, частину міста засипало двометровими кучугурами й люди тижнями не виходили з дому. Проте ще є шанс, що ця зима буде така ж м'яка, як у 1921 році, — такого теплого грудня ще не бувало.

Нілсени чемно розпитують про мене, і я чимдуж стараюся давати такі відповіді на їхні питання, які не були б повні відчаю або апатії. Інші троє дорослих спостерігають за нами з тремтячою напруженістю. Я відчуваю, як вони підштовхують мене добре триматися, не горбитися й відповідати на питання повними реченнями.

Нарешті теми для розмови одна за одною вичерпуються, й містер Соренсон каже:

— Ну гаразд. Напевно, ми всі знаємо, для чого ми тут — щоб визначити, чи захочуть Нілсени взяти Дороті до себе й чи Дороті зможе задовольнити їхні потреби. З цією метою, Дороті, розкажи Нілсенам, чому ти бажаєш жити з ними й що ти можеш запропонувати?

Якщо сказати правду — а це, звісно, не те, про що просить мене містер Соренсон, — то мені просто потрібне тепле й сухе житло. Мені хочеться мати вдосталь їжі, одяг і взуття, що захищатиме мене від холоду. Мені хочеться спокою й порядку. Понад усе я хочу почуватися в безпеці у своєму ліжку.

— Я вмію шити й досить акуратна. І мені добре вдається працювати з числами, — промовляю я.

Містер Нілсен, звертаючись до місіс Мерфі, питає:

— Чи вміє ця юна пані куховарити й наводити лад? Чи вона працьовита?

— Вона протестантка? — питає місіс Нілсен.

— Вона працьовита, це я можу підтвердити, — відповідає місіс Мерфі.

— Дещо я вмію готувати, — кажу я їм. — Однак у моєму попередньому домі мені доводилося готувати рагу з білок та єнотів, і я

б воліла більше такого не робити.

— Боже, звісно ні, — мовить місіс Нілсен. — А щодо іншого питання?

— Іншого питання? — Я заледве ловлю нитку розмови.

— Ти ходиш до церкви, любя? — підштовхує мене місіс Мерфі.

— Ах, щодо цього. Сім'я, з якою я жила, була не з тих, хто ходить до церкви, — відповідаю я чесно, хоча, правду кажучи, я востаннє бувала в церкві, коли зайшла у капличку в Товаристві захисту дітей, а до цього — тільки з бабусею. Пам'ятаю, як тримала її за руку дорогою до церкви Святого Йосипа, просто в центрі Кінвари, маленького храму, побудованого з каменю, з вітражними вікнами й темними дубовими лавками. Запах ладану й лілій, свічки, які запалюють за померлих дорогих людей, гортанні співи священника й чарівний звук орга`на. Тато казав, що в нього алергія на релігію, що вона нікому нічого доброго не зробила; а коли сусіди з Елізабет-стріт критикували маму за те, що вона не ходить на службу, вона відповідала: «Спробуйте зібрати купу дітей в неділю зранку, коли в одного з них жар, в іншого — кольки, а чоловік п'яний спить на ліжку». Я пам'ятаю, як спостерігала за іншими католиками, дівчатами в сукнях для причастя, хлопчиками в начищених до блиску черевиках, що йшли вулицею під нашою квартирою, поки їхні мами штовхали поперед себе возики, а тати ступали поряд.

— Вона ірландка, Віоло, тож, напевно, вона католичка, — каже дружині містер Нілсен.

Я киваю.

— Хай ти католичка, дитино, — містер Нілсен уперше звертається безпосередньо до мене, — але ми протестанти. Й ми очікуватимемо, що ти ходитимеш з нами на лютеранську службу в неділю.

Я вже багато років не бувала ні на якій службі, тож яка різниця?

— Так, звісно.

— І ти маєш знати, що ми тебе відправимо до школи тут, у місті, недалеко від нашого дому, тож ти більше не ходитимеш на заняття до міс Ларсен.

Міс Ларсен квапиться:

— Я вважаю, що Дороті й так ось-ось переросла б нашу школу, вона така розумна дівчинка.

— І після занять, — продовжує містер Нілсен, — ми очікуватимемо від тебе допомоги в магазині. Звісно, ми платитимемо тобі погодинно. Ти ж знаєш про магазин, Дороті, так?

— Це щось на кшталт універмагу для всіх і для кожного, — додає місіс Нілсен.

Я киваю, киваю й киваю. Поки що нічого з того, що вони сказали, не викликає в мене тривоги. Але я й не відчуваю з ними іскри зв'язку. Здається, їм не надто кортить щось дізнатися про мене, але, знову ж таки, мало кому кортить. Відчуваю, що моє сирітство та обставини, що привели мене до них, мало для них важать проти прогалини в їхньому житті, яку я могла б заповнити.

Наступного дня, о дев'ятій ранку, містер Нілсен зупиняє свій білосиній «студебекер» зі срібною облямівкою й стукає у вхідні двері. Місіс Мерфі була така щедра, що тепер у мене дві валізи й наплічник, повні одягу, книжок і взуття. Коли я закриваю свої валізи, міс Ларсен заходить до мене в кімнату й дає мені в руки «Енн із Зелених Дахів».

— Це моя власна книжка, не шкільна, і я хочу, щоб ти її мала, — говорить вона, обіймаючи мене на прощання.

Тоді вчетверте, відколи ступила на землю Міннесоти понад рік тому, все, що я маю, завантажують в авто, і я вирушаю до нового місця.

Геммінгфорд, штат Міннесота, 1930–1931 роки

Оселя Нілсенів — двоповерхова колоніальна будівля, пофарбована в жовтий, із чорними віконницями й довгою асфальтовою доріжкою, що веде до входних дверей. Вона стоїть на тихій вуличці за кілька кварталів від центру міста. Всередині вона спланована так, що кімнати утворюють коло: сонячна вітальня праворуч веде до кухні позаду, з'єднаної з їдальнею, а звідти можна зайти у фойє.

Нагорі в мене власна велика кімната, з рожевими стінами, вікном, що виходить на вулицю, й навіть із власною ванною з великою порцеляною раковиною, рожевими кахлями та яскравою білою завіскою з рожевим візерунком.

Містер та місіс Нілсен звикли до речей, про які я й мріяти не наважувалася. У кожній кімнаті є вентиляційне вікно з сіточкою. Навіть коли нікого немає вдома, працює нагрівач води, щоб їм не доводилося чекати, коли вона нагріється. Жінка на ім'я Бесс наводить лад у будинку й пере раз на тиждень. У холодильнику повно молока, яєць, сиру й соку, місіс Нілсен помічає, що мені смакує, й купує такого більше — наприклад, вівсянки на сніданок та фруктів, навіть екзотичних, як-от помаранчі та банани. Я знаходжу аспірин та магазинну зубну пасту в шафочці для ліків і чисті рушники в комоді в коридорі. Кожні два роки, каже мені містер Нілсен, він міняє авто на новішу модель.

Щонеділі зранку ми ходимо до церкви. Лютеранська церква відрізняється від тих храмів, у яких мені доводилося бувати: проста біла будівля зі шпилем, готично закругленими вікнами, дубовими лавами та скромним вівтарем. Тутешні ритуали мені здаються заспокійливими — перевірені часом псалми, проповіді тихого, вузькоплечого священника, який підкреслює важливість добропристойності й хороших манер. Містер Нілсен та інші прихожани нарікають на органіста, який то грає так швидко, що ми ковтаємо слова, то так повільно, що куплет звучить як панахида, і, здається, не може забрати ногу з педалі. Але ніхто по-справжньому не

протестує — люди просто підводять брови, дивлячись одне на одного посеред пісні, й знизують плечима.

Мені подобається думка, що кожен докладає всіх зусиль й нам усім просто варто бути добрими одне до одного. Мені подобається зустріч за кавою з мигдальним тортом і печивом «снікердудл» у ризниці. І мені подобається, що мене асоціюють з Нілсенами, яких, здається, вважають хорошими, порядними людьми. Уперше в житті сьйво схвалення з боку інших людей поширюється та охоплює й мене.

Життя з Нілсенами спокійне й впорядковане. Шість днів на тиждень, щоранку о п'ятій тридцять місіс Нілсен готує сніданок для свого чоловіка, зазвичай яечню та тост, і він іде з дому, щоб відчинити магазин для фермерів о шостій. Я збираюся і виходжу о сьомій сорок п'ять, щоб за десять хвилин дійти до школи — цегляної будівлі на шістдесятьох дітей, поділених на класи.

У мій перший день в новій школі вчителька п'ятого класу, міс Бучковскі, просить нас дванадцятьох у її класі представитися й назвати одне чи два своїх хобі.

Я не знаю, що таке «хобі». Але хлопець попереду мене каже «грати в стікбол», а дівчинка перед ним — «збирати марки», тож, коли настає моя черга, я кажу «шиття».

— Як чудово, Дороті! — відповідає міс Бучковскі. — І що тобі подобається шити?

— Переважно одяг, — кажу я класові.

Міс Бучковскі підбадьорливо всміхається.

— Для ляльок?

— Ні, для жінок.

— Що ж, хіба це не прекрасно! — мовить вона надто веселим голосом, і так мені стає ясно, що більшість десятирічних дівчаток, напевно, не шиють одяг для жінок.

Отож я починаю пристосовуватися. Діти знають, що я нетутешня, але з плином часу та завдяки старанним зусиллям я втрачаю останні залишки акценту. Я помічаю, що носять дівчатка мого віку, їхні зачіски та теми розмов і дуже стараюся позбутися своєї чужорідності, знайти друзів, не вирізнитися.

Після занять, о третій годині, я відразу йду до магазину. Універмаг Нілсенів — велике приміщення, поділене на ряди полицями, з аптекою вглибині, прилавком із цукерками біля входу, одягом, книжками й

журналами, шампунями, молоком та іншими продуктами. Моя робота полягає в тому, щоб наповнювати полиці й допомагати з веденням обліку. Коли багато людей, я стаю за касу.

Зі свого місця за прилавком я бачу жагу на лицах деяких дітей — тих, що схвильовано заходять у крамницю й вештаються біля прилавка з цукерками, оглядаючи тверді смугасті льодяники з помітним голодом, який я надто добре пам'ятаю. Я питаю містера Нілсена, чи можу витратити свої зароблені гроші, щоб давати дітям час від часу цукерку за цент, й він сміється. «На твій розсуд, Дороті. Я не братиму гроші з твоєї платні».

Місіс Нілсен іде з крамниці о п'ятій, щоб почати готувати вечерю; іноді я йду додому з нею, іноді залишаюся й допомагаю містерові Нілсену все впорядкувати перед зачиненням. Він завжди йде о шостій. Під час вечері ми говоримо про погоду, мої домашні завдання та магазин. Містер Нілсен належить до торговельної палати, тож наші розмови часто стосуються ініціатив і планів стимулювання бізнесу за умов «неслухняної» економіки, як він її називає. Пізно ввечері містер Нілсен сидить у вітальні за своїм столом зі зсувною кришкою, переглядає складські книги, а в той час місіс Нілсен готує для нас обід на наступний день, наводить лад на кухні, робить хатню роботу. Я допомагаю мити посуд, підмітаю підлогу. Закінчивши зі справами, ми граємо в шашки або в карти й слухаємо радіо. Місіс Нілсен вчить мене вишивати по канві; доки вона робить неймовірно багату на деталі подушку для канапи, я працюю над квітковою накривкою для ослінчика.

Одне з моїх найперших завдань у магазині — допомогти прикрасити його до Різдва. Ми з містером Нілсеном приносимо з комори коробки, повні скляних кульок, порцелянових фігурок, стрічок та низок блискучих намистин. Містер Нілсен з двома хлопцями-розносниками, Адамом і Томасом, їдуть за місто спиляти ялинку для вітрини, й ми проводимо пообіддя, розвішуючи зелені гірлянди з червоними оксамитовими бантами над входом у крамницю, прикрашаючи ялинку й загортаючи порожні коробки у фольгу й обв'язуючи їх стрічками й шовковими шнурками.

Доки ми разом працюємо, місіс Нілсен потроху розказує мені про своє життя. Вона шведка, хоч із її вигляду цього не скажеш, — її батьки були кароокі роми, що переїхали до Гетеборга з Центральної

Європи. Вони померли, а брати й сестри розсипалися по світу. Вони з містером Нілсеном одружилися вісімнадцять років тому, коли їй було двадцять п'ять, а йому — близько тридцяти. Вони думали, що не можуть мати дітей, але років з одинадцять тому вона завагітніла. Сьомого липня тисяча дев'ятсот двадцятого року народилася їхня донька, Вівіан.

— Нагадай-но, Дороті, коли в тебе день народження? — питає місіс Нілсен.

— Двадцять першого квітня.

Вона обачно просовує сріблясту стрічку між гілок позаду дерева, нахиляючи голову так, що мені не видно її обличчя. А тоді каже:

— Ви, дівчатка, десь одного віку.

— Що з нею сталося? — наважуюся спитати. Місіс Нілсен ще ніколи не згадувала своєї дочки, і я відчуваю, що як не спитаю зараз, то, напевно, більше не матиму такої можливості.

Місіс Нілсен прив'язує стрічку до гілки й нахиляється по іншу. Вона прив'язує кінець нової стрічки до тієї самої гілки, щоб здавалося, що це продовження першої, й починає її обкручувати навколо ялинки.

— Коли їй було шість, якось у неї почалася гарячка. Ми подумали, що це застуда. Поклали її в ліжко, викликали лікаря. Той сказав дати їй відпочити, багато пити — звичайні поради. Але їй не полегшало. А далі раптом посеред ночі вона стала марити, була сама не своя, й ми знову викликали лікаря. Він оглянув їй горло й побачив характерні плямки. Ми не знали, що це, але він знав. Він забрав її до лікарні Святої Марії в Рочестері й розмістив в ізоляторі. Коли нам сказали, що більше нічого не можуть вдіяти, ми не повірили. Далі все було лише справою часу. — Вона трусить головою, наче щоб прояснити думки.

Я думаю про те, як важко їй було втратити доньку. Думаю про своїх братів та Мейсі. Скільки суму в наших душах — і місіс Нілсен, і моїй. Мені шкода нас обох.

Увечері перед Різдвом, під легеньким сніжком, ми втрьох ідемо до церкви. Ми запалюємо свічки на шестиметровій ялинці праворуч від вівтаря, всі біляві лютерани: діти, батьки, бабусі з дідусями співають псалми з розгорнутих книжок, священник читає проповідь таку просту, як історія з дитячої книжки, напучування про милостиню й співчуття.

— Люди у великій нужді, — каже він парафіянам. — Якщо у вас є що дати — дайте. Проявіть свої найкращі риси.

Він називає декілька сімей у біді: свинар Джон Слеттері втратив правицю під час молотьби, його сім'ї потрібна консервована їжа й стільки робочої сили, скільки знайдеться, щоб допомогти врятувати ферму... Вісімдесятисемирічна місіс Абел осліпла вже на обидва ока й живе сама, коли ваша ласка, знайдіть для неї кілька годин на тиждень, вона буде дуже вдячна... сім'я з сімох осіб, Гроти, потрапила в безвихідь: у батька немає роботи, четверо дітей і ще одне народилося місяць тому передчасно й тепер хворіє, а матір не може підвестися з ліжка...

— Як шкода, — бурмоче місіс Нілсен. — Зберімо кошика з продуктами для цієї бідолашної сім'ї.

Вона не знає про мій зв'язок із ними. Вони просто ще одна далека для неї біда.

Після служби ми повертаємося назад тихими вулицями. Снігопад припинився, і стоїть ясна, холодна ніч; газові лампи кидають кружальця світла. Коли ми втрюх підходимо до будинку, я вперше бачу його таким — горить ліхтар на ганку, на дверях висить ялиновий вінок, чорні металеві перила й акуратно розчищена доріжка. Усередині, за завіскою, сяє лампа у вітальні. Приємно сюди повертатися. Це — дім.

Через один четвер, після вечері ми з місіс Нілсен збираємося з місіс Мерфі та ще шістьма жінками на зустріч клубу шиття клаптикових ковдр. Зустрічі відбуваються у вітальні найзаможнішої серед жінок, що живе у великому вікторіанському будинку в передмісті. Я єдина дитина серед дорослих і відразу почуваюся невимушено. Ми разом працюємо над однією клаптиковою ковдрою, візерунок та тканину для якої принесла одна з учасниць; щойно закінчимо цю, перейдемо до іншої. Кожна ковдра потребує десь із чотири місяці роботи. Я дізнаюся, що ці жінки пошили ковдру, що лежить на моєму ліжку в рожевій спальні. Вона називається «Ірландський вінок», чотири багряні іриси з зеленими стеблами сходяться до купи посередині на чорному тлі.

— Ми й для тебе, Дороті, колись зробимо ковдру, — каже мені місіс Нілсен. Вона починає збирати обрізки з тканини, що продається в крамниці, кожен клаптик потрапляє у валізку з моїм іменем. Ми обговорюємо це за вечерю:

— Одна пані купила десять з половиною ярдів прегарного синього ситцю, і я відклала решту пів'ярда для тебе, — говорить вона. Я вже вирішила, який хочу візерунок — «Подвійну обручку», — такий, де пов'язані між собою кола зроблені з маленьких клаптиків тканини.

Раз на місяць, у неділю після обіду, ми з місіс Нілсен глянемо срібло. З глибокої шухляди комода в їдальні вона дістає важку коробку з червоного дерева, в якій тримає столове приладдя, що їй на весілля подарувала мама, — єдиний її посаг, каже вона мені. Витягаючи кожен предмет по одному, вона викладає їх на чайному рушнику на столі, доки я збираю дві маленькі срібні миски з комина у вітальні, чотири підсвічника й блюдо з серванта, а також відкидну скриньку з її іменем, Віола, написаним тоненьким шрифтом на кришці, що стоїть у її спальні. Ми користуємося густою пастою кольору мулу з мисочки, кількома маленькими, шорсткими щіточками, водою та купою ганчірок.

Якогось дня, доки я глянемо вишукано прикрашену порційну ложку, місіс Нілсен показує на свою ключицю й каже, не дивлячись на мене:

— Ми могли б почистити його, якщо хочеш.

Я торкаюся ланцюжка на шиї, проводжу пальцем до хрестика, діставши обома руками до застібки позаду, знімаю.

— Візьми щіточку. Дуже обережно, — говорить вона.

— Це мені бабуся подарувала, — кажу я їй.

Вона дивиться на мене й усміхається.

— І теплу воду.

Коли я відчищаю ланцюжок, він з тьмяного сірого перетворюється на блискучий срібний. Кладдахський хрест, деталі якого приховував наліт, стає знову тривимірним.

— Отак, — мовить місіс Нілсен, коли я споліскую і висушую ланцюжок, і знову вбираю його, — набагато краще. — І хоч вона нічого про нього не питає, я знаю, що це вона так показує, що знає, яке він має для мене значення.

Якогось дня за вечерею, після того як я прожила в їхньому домі кілька місяців, містер Нілсен каже:

— Дороті, ми з місіс Нілсен маємо дещо з тобою обговорити.

Я думаю, що це містер Нілсен збирається поговорити про мандрівку на гору Рашмор, яку вони планували, але він дивиться на

дружину, та всміхається мені, і я розумію, що це щось значно, значно більше.

— Коли ти тільки приїхала до Міннесоти, тебе назвали Дороті, — каже вона. — Ти дуже прив'язана до цього імені?

— Не особливо, — відповідаю я, не певна, до чого вона веде.

— Ти знаєш, як багато для нас означала Вівіан, так?

Я киваю.

— Так от. — Долоні містера Нілсена лежать на столі. — Для нас багато означатиме, якщо ти візьмеш ім'я Вівіан. Ми вважаємо тебе своєю дочкою — ще не юридично, але ми починаємо так про тебе думати. І ми сподіваємося, що ти починаєш думати про нас як про батьків.

Вони з очікуванням на мене дивляться. Я не знаю, що й гадати. Те, що я відчуваю до Нілсенів, — вдячність, повага, приязнь — це не те саме, що любов дитини до батьків, не зовсім; однак я не певна, чи можу сказати, що таке така любов. Я рада жити з цим добросердим подружжям, чий тихий, скромний спосіб життя починаю розуміти. Я вдячна, що вони взяли мене до себе. Але також щодня я бачу, як відрізняюся від них. Вони не мої батьки й ніколи ними не стануть.

Також я не певна щодо того, чи хочу взяти ім'я їхньої доньки. Не знаю, чи витримаю вагу цієї ноші.

— Не будемо тиснути на неї, Ганку. — Звертаючись до мене, місіс Нілсен каже: — Подумай, скільки треба, і дай нам знати. Ти маєш місце в нашому домі, хай що вирішиш.

Через кілька днів, поповнюючи запаси консервованої їжі на полицях крамниці, я чую знайомий чоловічий голос, який не можу впізнати. Я ставлю решту бляшанок із кукурудзою та горошком на полицю перед собою, піднімаю порожню картонну коробку й повільно підводжуся, сподіваючись непомітно зрозуміти, хто це.

— У мене є кілька гарних речей на обмін, якщо ви не проти, — чую я слова чоловіка, який звертається до містера Нілсена, що стоїть за прилавком.

Щодня до магазину приходять люди й називають причини, чому не можуть заплатити, просячи в борг чи пропонуючи товари на обмін. Здається, щовечора містер Нілсен приносить щось додому від клієнта: десяток яєць, м'який норвезький плаский хліб, що називається лефсе, довгий плетений шарф. Місіс Нілсен закриває очі й каже: «Боже мій!».

але не скаржитися. На мою думку, вона пишається ним, за те, що він добросердий, за те, що їм є на що жити.

— Дороті?

Я обертаюсь і з невеликим шоком усвідомлюю, що це містер Берн. Його рудувате волосся тонке й недоглянуте, а очі червоні. У мене майнула думка, чи він, бува, не п'є. Що він тут робить, в універмазі за п'ятдесят кілометрів від свого міста?

— Оце так несподіванка. Ти тут працюєш?

Я киваю.

— Власники, Нілсени, взяли мене до себе.

Попри лютневий холод, по скроні містера Берна стікає піт. Він стирає його зворотним боком долоні.

— То що, тобі в них добре?

— Так, сер. — Цікаво, чому він так дивно поводитьися. — Як місіс Берн? — питаю я, намагаючись перевести розмову на щось приємне.

Він кілька разів моргає.

— То ти не чула?

— Перепрошую?

Хитаючи головою, він каже:

— Вона не була сильною жінкою, Дороті. Не могла витримати приниження. Їй було нестерпно просити про послуги. Але що я міг зробити? Я щодня про це думаю. — Його обличчя кривиться. — Коли Фенні пішла, вона...

— Фенні пішла? — Я не знаю, чому дивуюся, але це так.

— Через кілька тижнів після тебе. Зайшла якогось ранку й сказала, що її донька з Парк-Рapidса кличе її до себе жити і що вона вирішила поїхати. Ми втратили всіх інших, ти знаєш, і, напевно, Лоїса просто не могла витримати думки... — Він проводить долонею по обличчю, наче намагаючись стерти його риси. — Пам'ятаєш страшну бурю, що пронеслася минулої весни? Наприкінці квітня. Ну, Лоїса вийшла надвір і йшла, йшла. Її знайшли замерзлою на смерть десь за шість кілометрів від дому.

Мені хочеться мати співчуття до містера Берна. Мені хочеться відчувати хоч щось. Але я не можу.

— Мені шкода, — кажу я, і, напевно, мені *справді* шкода — його, його розбитого життя. Але я не можу знайти в собі жалю до місіс Берн. Я думаю про її холодні очі й незмінний сердитий погляд, її небажання

бачити в мені щось іще, крім пари рук, крім пальців, що тримають голку й нитку. Я не радію її смерті, але й не шкодую, що її більше немає.

Того дня за вечерею я кажу Нілсенам, що візьму ім'я їхньої доньки. У цей момент моє старе життя закінчується й починається нове. Хоч мені й важко сподіватися, що ця удача супроводитиме мене ще довго, я не маю ілюзій стосовно того, що залишаю позаду. Тож за кілька років, коли Нілсени кажуть, що хочуть мене в дочерити, я радо погоджуюся. Я стану їхньою донькою, хоч так ніколи й не зможу примусити себе називати їх мамою й татом — наші стосунки для цього здаються занадто формальними. І все ж відтоді стає ясно, що я їхня; вони за мене відповідають і дбатимуть про мене.

З плином часу стає важче й важче згадувати свою справжню сім'ю. У мене немає ні фотографій, ні листів, ні навіть книжок з попереднього життя, лише ірландський хрестик, подарований бабусею. І хоч рідко його знімаю, дорослішаючи, я не можу не усвідомлювати, що єдина пам'ятка про сім'ю, в якій народилася, дісталася мені від жінки, яка заштовхала свого єдиного сина та його сім'ю на корабель, чудово розуміючи, що, напевно, більше ніколи їх не побачить.

Геммінгфорд, штат Міннесота, 1935–1939 роки

Мені п'ятнадцять, коли місіс Нілсен знаходить у моїй сумочці пачку сигарет.

Коли я заходжу на кухню, то розумію, що зробила щось таке, що їй не сподобалося. Вона тихіша, ніж завжди, і має засмучений вигляд. Я подумки ставлю собі питання, чи це не гра моєї уяви; я намагаюся згадати, чи сказала або зробила щось, що могло її засмутити, перш ніж пішла до школи. Пачка сигарет, яку хлопець моєї подруги Джуді Сміт купив для неї на заправці за містом і яку вона віддала мені, навіть не спадає мені на думку.

Після того як додому повертається містер Нілсен і ми сідаємо вечеряти, місіс Нілсен простягає мені пачку «Лакі страйка».

— Я шукала свої зелені рукавички й подумала, що, можливо, ти їх узяла поносити, — каже вона. — А натомість знайшла оце.

Я дивлюся на неї, а тоді на містера Нілсена, який бере виделку й ножа і починає різати свинячий биток на маленькі шматочки.

— Я скурила лише одну, щоб спробувати, — відповідаю я, хоча їм добре видно, що пачка напівпорожня.

— Звідки ти їх узяла? — питає місіс Нілсен.

Мені кортить сказати, що від хлопця Джуді, Дугласа, але я розумію, що втягування інших людей тільки погіршить ситуацію.

— Це був... експеримент. Мені не сподобалося. Я через них кашляла.

Вона підводить брови, дивлячись на містера Нілсена, і я бачу, що вони вже визначили, як мене покарати. Єдине, що вони можуть мені заборонити, — ходити в кіно з Джуді в неділю по обіді, а натомість наступні два тижні залишатися вдома. І терпіти їхній мовчазний осуд.

Після цього я вирішую, що не варто їх засмучувати. Я не вилізаю з вікна спальні й не спускаюся по трубі, як Джуді; я ходжу до школи й на роботу в магазин, допомагаю з вечерею, виконую хатню роботу й лягаю спати. Коли-не-коли ходжу гуляти з хлопцями, завжди в компанії або на подвійне побачення. Один хлопець, Ронні Кінг,

закохався в мене й подарував каблучку обіцянки. Але я так боюся зробити щось таке, що розчарує Нілсенів, що уникаю будь-яких ситуацій, які можуть привести до чогось непристойного.

Якось після побачення Ронні намагається поцілувати мене на прощання. Його губи злегка торкаються моїх, і я швидко відвертаюся. Незабаром я повертаю йому каблучку.

Я не припиняю боятися появи містера Соренсона на порозі, який скаже, що Нілсени вирішили, що на мене йде забагато грошей, що зі мною забагато клопоту чи що я просто їх розчарувала і вони вирішили відпустити мене жити своїм життям. Коли мені сняться нічні жахіття, у них я сама в потязі, що їде в глушину. Або в лабіринті з паків сіна. Або йду вулицями великого міста, дивлюся на світло в кожному вікні, бачу всередині сім'ї, й жодна з них не моя.

Якось я випадково чую, як чоловік біля прилавка говорить до місіс Нілсен.

— Дружина послала мене сюди купити дещо для кошика, який збирає наша церква для хлопчика, що приїхав на сирітському потязі, — каже він. — Пам'ятаєте їх? Приїжджали якийсь час тому, безпритульні діті? Я ходив до зали засідань в Елбансі подивитися на них. Бідолахи. Словом, з оцим хлопчиною трапилося не одне лихо. Фермер, який узяв його до себе, сильно його побив, а старенька пані, до якої він потім пішов жити, померла, й він тепер знову сам. Який сором — відправляти цих бідних дітей сюди самих, очікуючи, що місцеві про них подбають, наче в нас немає своїх проблем.

— Угу, — ухильно бурмоче місіс Нілсен.

Я підходжу ближче, питаючи себе, чи не про Голландчика йдеться. А потім усвідомлюю, що Голландчикові вже вісімнадцять. Він досить дорослий, щоб жити самому.

Мені майже шістнадцять, я оглядаю магазин й усвідомлюю, що в ньому мало що змінилося, відколи я сюди вперше прийшла. І що є як зробити його кращим. Багато чого є. Спочатку, порадившись з містером Нілсеном, я розміщую журналі попереду, біля каси. Шампуні, лосьйони та бальзами, які раніше були вглибині магазину, я переставляю на полиці біля аптеки, щоб люди, які приходять по ліки за рецептом, могли купити також і пластирі та мазі. Жіночій секції катастрофічно бракує товарів, що не дивно, враховуючи загальне невідання містера Нілсена й брак зацікавленості з боку місіс Нілсен

(іноді вона фарбує губи, однак завжди складається таке враження, що колір вона вибрала навмання й фарбувалася поспіхом). Пам'ятаючи довгі обговорення панчіх, підв'язок і макіяжу в будинку місіс Мерфі, я пропоную збільшити й розширити цей відділ, купивши, скажімо, стійку-карусель для продажу панчіх зі швом і без від одного з виробників, і давши про це рекламу в газеті. Попри скептицизм Нілсенів, за перший тиждень ми розпродаємо весь запас. Наступного тижня містер Нілсен подвоює замовлення.

Згадуючи слова Фенні про те, що жінки хочуть почуватися гарними, навіть якщо вони не дуже заможні, я переконую містера Нілсена замовити маленькі недорогі товари: блискучу біжутерію, вельветові рукавички, браслети й кольорові шарфи з візерунками. У школі є кілька дівчат, за якими я уважно спостерігаю, на клас чи два старші за мене, чиї заможні батьки возять їх на закупа у Міннеаполіс та Сент-Пол. Я помічаю, у що вони вбираються, що їдять, яку музику слухають, про які автомобілі мріють, якими кінозірками захоплюються. Наче сорока, я несу ці клаптики й гілочки в магазин. Якщо одна з дівчат має на собі якийсь новий колір, пояс в інакшому стилі чи капелюх, зсунутий набакир, того ж пообіддя я гортатиму каталоги виробників, щоб знайти подібні речі. Я вибираю манекени з каталогу, схожі на цих дівчат, з тонесенькими бровами, губками-бантиками, з пишним, хвилястим волоссям, і вбираю їх в одяг найостанніших стилів і кольорів. Я дізнаюся, яким парфумам вони віддають перевагу, на кшталт «Блу грасс» від Елізабет Арден, і ми починаємо продавати їх у себе в магазині поряд з традиційними «Джой» від Жана Пато та «Воль де Ньюї» від «Герлен».

Бізнес процвітає, й ми звужуємо проходи, встановлюємо спеціальні полиці в кінці кожного ряду, ставимо пляшечки з лосьйонами ближче одна до одної. Коли сусідній магазин, ювелірна крамниця, зачиняється, я переконую містера Нілсена переплануватися й розширитися. Склад тепер буде в підвалі, а не вглибині, й магазин буде поділений на відділи.

Ми тримаємо низькі ціни й ще більше їх знижуємо, влаштовуючи щотижня розпродажі й друкуючи в газеті купони. Започатковуємо розрахунок навиплат, щоб люди могли купувати дорожчі речі, виплачуючи за них частинами. Ставимо стійку з газованою водою, біля якої люди можуть бавити час. Незабаром магазин досягає великих

успіхів. Здається, що лише наш бізнес процвітає за цієї жахливої економіки.

— Ти знаєш, що очі — твоя найгарніша риса? — питає мене Том Прайс на занятті з математики у випускному класі, перехиляючись через парту, щоб у них заглянути, то в один, то в другий. — Карі, зелені, навіть трохи є золотавого. Ніколи ще не бачив стільки кольорів в парі очей.

Я знічуюся під його уважним поглядом, але того пообіддя, прийшовши додому, довго розглядаю свої очі.

Моє волосся вже не таке руде, як було. За кілька років воно набуло глибокого червонувато-каштанового кольору, барви опалого листя.

Я зробила собі модну стрижку — принаймні модну в нашому місті — до плечей. А коли почала фарбуватися, то на мене зійшло осяяння. До того моменту я вважала своє життя серією непов'язаних пристосувань, від ірландки Ніів до американки Дороті та перевтіленої Вівіан. Кожна ідентичність проектується на мене й спочатку здається незручною, наче пара взуття, яку треба розносити, перш ніж вона стане комфортною. Але з червоною помадою я можу вигадати цілком нове — й тимчасове — ампуа. Я можу сама визначити власне втілення.

Я йду на випускний з Томом. Він приходить до моїх дверей із букетиком на манжеті: дві великі білі гвоздики й дві маленькі троянди; я сама пошила собі сукню з рожевого шифону, таку як Джинджер Роджерс вбирала в фільмі «Час для свінгу», і місіс Нілсен дає мені своє перлове намисто й такі самі сережки. Том поводитьсь ввічливо й приязно аж до того моменту, коли напивається віскі з фляжки, яку дістає з кишені завеликого батькового піджака. Коли він примудряється зав'язати бійку з іншим старшокласником на танцполі, нас удвох виганяють із танців.

Наступного понеділка вчителька англійської, місіс Фрай, відводить мене вбік після занять.

— Нащо ти гаєш час із таким хлопцем? — свариться вона. Місіс Фрай спрямовує мене подати заявку на вступ до коледжів поза штатом, наприклад Сміт-коледжу в штаті Массачусетс, в якому вчилася сама. — Ти матимеш краще життя. Хіба тобі цього не хочеться, Вівіан?

І хоч мені й лестить її ставлення, я ніколи не поїду так далеко. Я не можу покинути Нілсенів, які стали так багато в чому на мене

покладатися. До того ж, безвідносно до Тома Прайса, життя, яке я маю, для мене достатньо хороше.

Закінчивши школу, я відразу починаю керувати магазином. Я виявляю, що ця робота мені до душі й добре вдається. (Я вивчаю бухгалтерський облік та адміністрування бізнесу в коледжі Святого Олафа, на вечірній програмі.) Я наймаю працівників — тепер аж дев'ятьох — і замовляю велику частину товарів. Увечері ми з містером Нілсеном переглядаємо складські журнали. Разом ми розв'язуємо проблеми працівників, задовольняємо клієнтів, контактуємо з постачальниками. Я повсякчас стараюся вибити нижчу ціну, найпривабливіші товари, найновіші варіанти. Наш магазин — перший в окрузі, де продаються вертикальні електричні пилотяги, блендери, сублімована кава. Покупців багато як ніколи.

Дівчата з мого класу приходять до магазину, хизуючись діамантовими каблучками, ніби орденами Почесного легіону, так, наче досягнули чогось значного, — напевно, так вони й думають, однак я лише бачу, як перед ними простягається майбутнє, в якому вони пратимуть одяг своїх чоловіків. Я й чути нічого не хочу про шлюб. Місіс Нілсен із цим погоджується.

— Ти молода. Ще матимеш на це час, — каже вона.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

— Ці вигадливі овочі з'їдають всю мою платню, — скаржиться Діна. — Навряд чи ми й далі зможемо їх купувати.

Це вона каже про страву, яку Моллі приготувала після того, як повернулася з бібліотеки в Бар-Гарборі: сир тофу, червоний і зелений перці, чорні боби й кабачок. Останнім часом Моллі багато готувала, думаючи, що коли Діна скуштує кілька страв, що не складаються всуціль із тваринного протеїну, то зрозуміє, скільки є можливих варіантів. Тож минулого тижня Моллі готувала кесадилью з сиром і грибами, вегетаріанське чилі й лазанью з баклажаном. Однак Діна скаржиться: їжа дивна й не досить ситна. (Вона ніколи не куштувала баклажан до того, як Моллі приготувала його спеченим.) А тепер вона нарікає, що овочі задорого коштують.

— Сумніваюся, що вони набагато дорожчі, — каже Ралф.

— Загалом — додаткові витрати, — бурчить Діна собі під ніс.

Не реагуй, каже собі Моллі, але... до біса.

— Заждіть. Ви одержуєте гроші на моє утримання, так?

Діна здивовано піднімає погляд, її виделка зупиняється в повітрі.

— Не розумію, який стосунок це має до справи, — відповідає Діна.

— Хіба ці гроші не компенсують витрати на проживання ще однієї людини? — питає Моллі. — Навіть більше, правда? Власне кажучи, хіба це не єдина причина, чому ви берете дітей під опіку?

Діна різко підводиться.

— Та що ти таке кажеш! — Вона обертається до Ралфа. — Вона *що*, справді зі мною так розмовляє?

— Слухайте, ви двоє... — починає Ралф з боязкою усмішкою.

— Не *ми двоє*. Не смій мене з нею об'єднувати, — відказує Діна.

— Ясно, гаразд, просто...

— Ні, Ралфе, з мене досить. Громадські роботи, та звісно! Якби моя воля, ця дівчина тепер би мала бути в колонії. Вона крадійка, поза всяким сумнівом. Вона краде з бібліотеки й хтозна, що краде в нас. Чи в тієї старої жінки.

Діна йде в спальню Моллі, відчиняє двері й зникає всередині.

— Гей! — каже Моллі, підводячись.

За мить Діна з'являється з книжкою в руках. Вона тримає її, наче плакат із написом. «Енн із Зелених Дахів».

— Звідки ти це взяла? — вимогливо питає вона.

— Тобі не можна просто...

— Звідки в тебе ця книжка?

Моллі відкидається на спинку стільця.

— Вівіан мені її подарувала.

— Та зараз. — Діна розгортає її й тицяє пальцем на обкладинку. — Тут написано, що вона належить Дороті Пауер. Хто це така?

Моллі обертається до Ралфа й повільно мовить:

— Я не крапа цієї книжки.

— Ага, я певна, що ти її просто позичила. — Діна вказує на неї довгим рожевим кігтем. — Послухай, дівчино. Відколи ти з'явилася в цьому домі, від тебе самі негаразди. Я вже сита цим по горло. Я серйозно. Я. Вже сита. Цим. По горло. — Вона стоїть, розставивши ноги, повільно дихаючи, струшуючи своєю світлою гривною, наче знервованій поні.

— Гаразд, гаразд, Діно, послухай. — Ралф змахує руками в повітрі, наче диригент. — Здається, це зайшло надто далеко. Може, всі глибоко вдихнемо й заспокоїмося?

— Та ти що, в біса, *жартуєш*? — Діна мало не сичить.

Ралф дивиться на Моллі, й у виразі його обличчя дівчина бачить щось нове. Він втомлений. Йому це набридло.

— Хай іде геть, — каже Діна.

— Діно...

— Геть!

Пізніше того вечора Ралф стукає у двері Молліної кімнати.

— Що це ти робиш? — питає він, озираючись навколо. Дві спортивні сумки стоять широко розкриті, й невеличка колекція книжок, яку назбирала Моллі, разом з «Енн із Зелених Дахів» стосиком складена на підлозі.

Запахуючи шкарпетки в пластиковий пакет із супермаркета, Моллі відповідає:

— А на що це схоже? — Зазвичай вона не грубить Ралфові, але тепер, думається їй, яка різниця? Та й не те щоб він її захищав.

— Ти ще не можеш піти. Ми маємо повідомити в соціальну службу й усе таке. На це буде треба десь кілька днів.

Моллі запихає пакет зі шкарпетками вглиб однієї з сумок, акуратно закруглюючи краї. Потім починає виставляти взуття: мартенси, які купила в магазині «Армії спасіння», чорні пляжні капці, пожовану собакою пару біркенштоків^[16], які її попередня опікунка викинула в сміття, а Моллі підбрала, чорні кросівки з «Волмарта».

— Тобі знайдуть якесь краще місце, — каже Ралф.

Вона позирає на нього, відкидає волосся з чола.

— Так? Чекаю не дочекаюся.

— Годі тобі, Мол. Припини.

— Це ти припини. І не називай мене Мол. — Це все, що вона може зробити, щоб не вп'ястися кігтями йому в обличчя, наче дика кішка. До дідька його. До дідька його і ту курву, з якою він живе.

Вона надто доросла для цього — надто доросла, щоб сидіти й чекати, доки їй знайдуть іншу сім'ю. Надто доросла, щоб переходити до іншої школи, переїжджати до іншого міста, коритися примхам іншого опікуна. Вона така люта, що заледве бачить. Вона ворушить полум'я ненависті, спалюючи в ньому уривки думок про нетерпиму ідіотку Діну й безхребетного рохлю Ралфа, бо знає, що просто за її люттю — печаль, яка ослабляє так, що позбавляє сили рухатися. А їй треба рухатися, пурхаючи кімнатою. Вона має скласти сумки й забратися звідси подалі.

Ралф топчеться, вагаючись. Як завжди. Вона знає, що він розривається між нею й Діною і взагалі не знає, як поводитися з кожною з них. Їй майже його шкода, малодушного бідолашу.

— Мені є куди піти, не хвилюйся.

— Ти маєш на увазі до Джека?

— Можливо.

Взагалі, ні. Вона може піти до Джека не більше, ніж винайняти номер у готелі. (Так, мені більше подобається вигляд на море. І зробіть манговий коктейль, будь ласка!) Їхні стосунки й досі напружені. Але навіть якби все було добре, Террі нізащо не дозволила б їй залишитися на ніч.

Ралф зітхає.

— Ну, я розумію, чому тобі не хочеться тут залишатися.

Вона зиркає на нього. Та невже?

— Скажи, якщо я можу тебе кудись відвезти.

— Я сама, — говорить вона і, кинувши в сумку купу чорних футболок, стоїть зі складеними на грудях руками, аж доки він не виходить.

Тож куди, в біса, вона може піти?

На банківському рахунку Моллі залишилося двісті тринадцять доларів, які вона заробила, отримуючи мінімальну платню за продаж морозива в Бар-Гарборі минулого літа. Вона могла б сісти на автобус до Бангора, чи Портленда, або, може, навіть Бостона. Але що тоді?

Не вперше їй згадується мама. Може, їй краще. Може, вона виправилася й не п'є, має якусь стабільну роботу. Моллі завжди придушувала поривання її пошукати, боячись того, що може знайти. Але в такі часи відчаю... та й хто знає? Інституціям подобається, коли біологічні батьки знову стають на ноги. Це може стати можливістю для них обох.

Щоб не встигнути передумати, вона бере лептоп, розкриває його на ліжку й тисне на клавіші, щоб запустити операційну систему. В гуглі набирає «Донна Аєр штат Мен».

Перший результат — запрошення переглянути сторінку Донни Аєр у мережі Лінкдін. (Сумнівно.) Далі — перелік членів міської ради міста Ярмута, до якої належить Донна Аєр. (Ще сумнівніше.) Третій — оголошення про шлюб: Донна Гелсі одружилася з Робом Аєром, авіапілотом, у місті Маттавамег, у березні. (Гм, ні.) І, нарешті, ось і вона — мама Моллі, в маленькій замітці з «Бангор дейлі ньюз». Переглядаючи статтю, Моллі знаходить поліційний фотопортрет своєї матері. Без сумніву, це вона, хоч жінка на фото — виснажена, вузькоока і явно бувала в бувальцях. Затримана три місяці тому за крадіжку знеболювального з аптеки в Олд-Тауні, разом із двадцятитрирічним чоловіком на ім'я Двейн Бордік, Аєр перебуває, згідно зі статтею, у в'язниці округу Пенобскот, що в Бангорі.

Що ж, це було досить легко.

Туди дорога закрита.

Що тепер? Шукаючи в мережі притулки для безхатків, Моллі знаходить один в Еллсворті, але написано, що туди приймають щонайменше вісімнадцятирічних або «в супроводі когось із батьків». «Сі коаст мішн» у Бар-Гарборі має безплатну їдальню, але на ніч залишитися нема де.

А як щодо... Вівіан? У тому будинку чотирнадцять кімнат. Вівіан займає десь три з них. Вона майже точно вдома — власне, вона ніколи нікуди не ходить. Моллі зиркає на годинник на телефоні — 6:45. Ще не надто пізно, щоб їй зателефонувати, правда? Але... тепер, подумавши про це, Моллі згадує, що ніколи не бачила, аби Вівіан розмовляла по телефону. Може, буде краще сісти на автобус, приїхати й поговорити з нею особисто. І якщо вона відмовить, що ж, може, Моллі могла б просто переночувати в неї в гаражі. А завтра, на свіжу голову, вона вирішить, що робити далі.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Моллі втомлено бреде в бік будинку Вівіан з автобусної зупинки, лептоп у неї в наплічнику, червона сумка висить на одному плечі, а та, що в гавайські квіточки, — на другому. Вони стукаються одна об одну, наче буйні завсідники бару, а Моллі застрягла між ними. Йде вона повільно.

До цієї розгромної сварки з Діною Моллі планувала приїхати до Вівіан завтра, щоб розповісти про те, що дізналася в бібліотеці. Що ж, плани змінюються.

Вона пішла без бурхливих емоцій. Діна залишалася за зачиненими дверима своєї спальні, звідки кричав телевизор, а Ралф знічено пропонував допомогти Моллі з сумками, позичити їй двадцятку, відвезти кудись. Вона майже подякувала йому, майже обійняла, але в кінці просто гиркнула: «Ні, я сама, па», — і підштовхувала себе йти вперед думкою «це нарешті скінчилося, нарешті я пішла...»

Іноді повз неї з гуркотом проїжджає авто. Нині мертвий сезон, більшість автівок на дорозі — практичні «субару», десятитонні вантажівки або драндулети. Моллі вбрана у важку зимову куртку, бо, хоч тепер і травень, це, як-не-як, штат Мен. (І хтозна, можливо, їй доведеться в ній спати.) Вона залишила купи речей, з якими розбиратимуться Діна й Ралф, серед них — кілька огидних синтетичних светрів, які їй подарувала Діна на Різдво. Туди їм і дорога.

Моллі рахує кроки: лівою, правою, лівою, правою. Лівою, правою. Лівою, правою. Ліве плече болить, лямка врізається в кістку. Вона підстрибує на місці, щоб перемістити лямку. Тепер вона зіслизає. Чорт. Підстрибує ще раз. Вона — черепаха, що несе свій панцир. Джен Ейр, що продирається крізь болото. Індіанка-пенобскот під вагою каное. Звісно, ноша її важка — в сумках усе її майно.

Що ви берете з собою? Що залишаєте позаду?

Дивлячись поперед себе на темне синє небо, поборознене хмарами, Моллі торкається дармовисів на ший. Ворон. Ведмідь. Риба.

Черепаха в неї на стегні.

Їй не треба багато.

І навіть, думає вона, якщо втратить ці дармовиси, то вони завжди будуть жити в її душі. Те, що важить, залишається, просочується крізь шкіру. Люди роблять собі тату, щоб мати постійне нагадування про те, що люблять, у що вірять чи чого бояться, і хоч вона ніколи не пошкодує про черепаху, їй не треба чорнила під шкірою, щоб пам'ятати минуле.

Вона й подумати не могла, що символи залишать такий глибокий слід.

Підходячи до будинку Вівіан, Моллі зиркає на телефон. Уже пізніше, ніж вона думала, — 8:54.

Флуоресцентна лампочка на ганку, що висить під стелею, світиться тьмяним рожевим світлом. Решта будинку темна. Моллі скидає сумки на ганок, якусь хвилину тре плечі, а тоді обходить його до тієї сторони, що звернута до моря, виглядаючи у вікнах ознаки життя. І знаходить: на другому поверсі з дальшого правого боку світяться два вікна. Це спальня Вівіан.

Моллі не певна, що робити далі. Вона не хоче злякати Вівіан, і тепер, прийшовши сюди, розуміє, що навіть дзвінок у двері в таку годину її злякає.

Отож вона вирішує зателефонувати. Дивлячись на вікно Вівіан, набирає номер.

— Алло! Хто це? — відповідає Вівіан через чотири дзвінки напруженим, занадто гучним голосом, наче звертається до когось далеко в морі.

— Привіт, Вівіан, це Моллі.

— Моллі? Це ти?

— Так, — відповідає вона, і в неї надламується голос. Вона глибоко вдихає. Не поспішай, зберігай спокій. — Вибачте, що турбую.

Вівіан з'являється у вікні, вбирає бордовий халат поверх нічної сорочки.

— У чому річ? У тебе все гаразд?

— Так, я...

— Господи, ти бачила, котра година? — питає Вівіан, крутячи телефонний шнур.

— Вибачте, що так пізно телефоную. Я просто... не знала, що ще зробити.

З іншого боку стоїть тиша, доки Вівіан обдумує почуте.

— Де ти? — питає вона нарешті, спираючись на підлокітник крісла.

— Я внизу. Себто надворі. Я боялася, що ви злякаєтеся, якщо почуєте дзвінок у двері.

— Ти *де*?

— Тут. Я тут. Біля вашого будинку.

— Тут? Зараз? — Вівіан підводиться.

— Мені шкода. — А тоді Моллі стає несила стриматися й вона плаче. Сидіти на траві холодно, в неї болять плечі, Вівіан ошелешена, екскурсійний автобус більше не ходить, в гаражі темно й лячно, й вона не може придумати, куди ще могла б піти.

— Не плач, любя, не плач. Я зараз спущуся.

— Гаразд, — видихає Моллі. *Опануй себе!*

— Я кладу слухавку.

— Добре.

Крізь сльози Моллі дивиться, як Вівіан вертає слухавку на місце, щільніше закутується в халат й зав'язує його, пригладжує сріблясте волосся на потилиці. Коли Вівіан іде зі спальні, Моллі біжить до ганку. Вона струшує головою, щоб прояснити думки, складає сумки в акуратну купку, витирає очі й носа футболкою.

За якусь мить Вівіан відчиняє двері. Вона стривожено переводить погляд з Моллі (яка усвідомлює, що, попри те, що витерла очі, напевно, розмазала туш по всьому обличчю) на об'ємні спортивні сумки й напхом напханий наплічник.

— Заради всього святого, заходь! — каже вона, тримаючи двері широко прочиненими. — Зараз же заходь і розкажуй, що сталося.

Не зважаючи на протести з Молліного боку, Вівіан запарює чай. Вона дістає чайничок і чашки в трояндочки — дарунок на весілля від місіс Мерфі, який стояв у коробці десятиліттями, — а також нещодавно знайдені срібні ложки з набору місіс Нілсен. Вони чекають на кухні, доки закипить вода, а тоді Моллі наливає окропу в чайничок і несе сервіз на таці у вітальню, разом із сиром та крекерами, які Вівіан знайшла в кухонній шафі.

Вівіан вмикає дві лампи й садить Моллі на червоне крісло з високою спинкою. А тоді підходить до комода й дістає клаптикову ковдру.

— «Подвійна обручка»! — впізнає Моллі.

Вівіан тримає ковдру за два кути й струшує, а тоді підносить і кладе Моллі на коліна. Ковдра трохи брудна й де-не-де порвана, стоншена від ужитку. Багато маленьких трикутників, зшитих вручну в переплетені між собою кола, зовсім зникли, примарні залишки швів, що тримають уривки кольорової тканини.

— Якщо я не спроможна це викинути, то буду вже користуватися.

Доки Вівіан обгортає Моллі ковдрою ноги, дівчина каже:

— Вибачте, що заявила до вас отак.

Вівіан змахує рукою.

— Та що ти, мені збудження на користь. Пришвидшує пульс.

— Я не певна, що це добре.

Новини про Мейсі каменем лежать у Моллі в животі. Вона не хоче відразу звалювати їх на Вівіан — забагато несподіванок як на один раз.

Вівіан наливає чаю в дві чашки, одну дає Моллі, другу бере собі, додає й розмішує два кубики цукру, викладає на тарілку сир і крекери, сідає на інше крісло і складає руки на колінах.

— Гаразд, — каже вона. — А тепер розповідай.

Отож Моллі розповідає. Вона розповідає Вівіан про те, як жила в трейлері на Індіан-Айленді, про автокатастрофу, в якій загинув її батько, про труднощі її матері з наркотиками. Показує їй черепашку Шеллі. Розповідає про десяток названих сімей, кільце в носі, сварку з Діною й про те, як знайшла в Інтернеті, що її мама у в'язниці.

Чай так і стоїть у чашках, спочатку літеплий, а тоді зовсім холодний.

А потім, бо вирішила бути цілковито чесною, Моллі набирає повні груди повітря й говорить:

— Є дещо, що я мала б вам розповісти одразу. Громадські роботи були не для школи, я мала їх відпрацювати, бо вкрала книжку з бібліотеки в Спрюс-Гарборі.

Вівіан щільніше закутується в бордовий ворсистий халат.

— Зрозуміло.

— Я утнула дурницю.

— Що то була за книжка?

— «Джен Ейр».

— Чому ти її украла?

Моллі згадує момент, коли взяла кожен із примірників з полиці, покрутила в руках і повернула той, що у твердій обкладинці, і той, що

в паперовій, але новіший, назад, а старіший заховала під сорочку.

— Ну, це моя улюблена книжка. Там стояло три примірники. Я думала, що нікому не бракуватиме найпошарпанішого. — Вона знизує плечима. — Мені просто... хотілося її мати.

Вівіан торкається нижньої губи великим пальцем.

— Террі знала?

Моллі знизує плечима. Їй не хочеться створювати неприємності для Террі.

— Джек за мене поручився, а ви ж знаєте, як вона ставиться до Джека.

— Знаю.

Ніч тиха, чути лише їхні голоси. За заштореними вікнами темрява.

— Мені шкода, що я так прийшла до вашого дому. Обманом, — каже Моллі.

— Ет, нехай, — відповідає Вівіан. — Напевно, ми всі так чи інак колись та обманюємо, хіба ні? Врешті, інакше я тобі не дозволила б приходити. — Переплітаючи пальці, вона каже: — Однак раз ти вже зібралася красти книжку, треба було принаймні брати найгарнішу. А то який тоді сенс?

Моллі так нервується, що заледве всміхається.

А от Вівіан сміється.

— Украсти «Джен Ейр»! Ти мала б дістати грамоту. Перейти в старший клас.

— Ви не розчаровані в мені?

Вівіан знизує плечима.

— Ет.

— Справді? — Її накриває хвиля полегшення.

— Хай там як, ти точно все відпрацювала, витративши на мене стільки годин.

— Я не почувалася так, наче відбуваю покарання.

Колись давно — власне, відносно недавно — Моллі похлинулася б цими словами, бо вони такі неприкрито улесливі й огидно сентиментальні. Але не сьогодні. По-перше, вона не обманює. По-друге, вона так зосереджена на другій частині своєї оповіді, що майже ні про що більше не може думати. Вона рветься вперед.

— Послухайте, Вівіан. Я ще дещо маю вам розповісти.

— О Боже. — Вівіан робить ковток холодного чаю й ставить чашку на блюдце. — Що ще ти накоїла?

Моллі глибоко вдихає.

— Справа не в мені. Справа в Мейсі.

Вівіан дивиться на неї невідривно, її карі очі ясні й спокійні.

— Я шукала в Інтернеті. Просто хотіла подивитися, чи зможу хоч щось знайти, і це виявилось на диво легко; я знайшла архіви з острова Елліс...

— Щодо «Агнес Пауліни»?

— Саме так. Я знайшла імена ваших батьків у списку, а потім повідомлення про смерть вашого батька й братів. Але не її, не Мейсі. А тоді мені майнула думка спробувати знайти Шацманів. Ну, я наткнулася на блог про збір родини... і... коротше, там йшлося, що вони вдовочерили дитину, Маргарет, у 1929 році.

Вівіан сидить непорушно.

— Маргарет.

Моллі киває.

— Мейсі.

— Напевно, правда ж?

— Але... він же мені сказав, що вона не вижила.

— Я знаю.

Здається, Вівіан намагається зібрати себе до купи, випрямити спину.

— Він мені збрехав. — Якусь мить вона втуплюється у щось, кудись над книжковою шафою. А тоді додає: — І вони її вдовочерили?

— Виходить, що так. Я більше нічого про них не знаю, але певна, що є способи дізнатися. Вона прожила довге життя. У північній частині штату Нью-Йорк. Вона померла лише півроку тому. Там є фото... Вона здається по-справжньому щасливою — діти, онуки й усе таке. — «Боже, яка я ідіотка, — думає Моллі. — Нащо я це сказала?»

— Звідки ти знаєш, що вона померла?

— Прочитала некролог, я вам покажу. І... хочете побачити фото? — Не дочекавшись відповіді, Моллі підводиться й витягає лептоп із наплічника. Вона вмикає його й приносить туди, де сидить Вівіан. Відкриває фотографії зі зборів родини й некролог, збережений у неї на робочому столі, і кладе лептоп Вівіан на коліна.

Вівіан дивиться на фотографію на екрані.

— Це вона. — Піднімає погляд на Моллі. — Я бачу по очах. Вони точно такі самі, як колись.

— Вона схожа на вас, — відповідає Моллі, й вони обидві якийсь час мовчки дивляться на широко усміхнену літню жінку з проникливими блакитними очима, оточену родиною.

Вівіан простягає руку й торкається екрана.

— Глянь, яке в неї сиве волосся. Колись воно було світле. Кучеряве. — Вона крутить пальцем біля своєї сивої голови. — Усі ці роки... вона була жива, — бурмоче. — Мейсі була жива. — Усі ці роки їх було двоє.

Міннеаполіс, штат Міннесота, 1939 рік

Стоїть кінець вересня дев'ятнадцятого року мого життя, і двоє нових подруг, Ліліан Барт та Емілі Ріс, запрошують мене піти з ними подивитися нове кіно, що показують у кінотеатрі «Орфеум» у Міннеаполісі, «Чарівник країни Оз». Воно довге, з перервою, тож ми спланували залишитися на ніч. Жених Ліліан там живе, й вона їздить мало не кожні вихідні, ночує в готелі для жінок. Це безпечно, чисте місце, запевняє вона нас, не дуже дороге, і вона забронювала три одиничні номери. Я бувала в Містах-близнюках^[17] лише вдень, разом із Нілсенами — ми їздили святкувати в ресторані іменини, на закупи, а одного пообіддя — в художній музей, але сама — ніколи й ніколи не залишалася на ніч.

Я не певна, що хочу їхати. По-перше, я не так довго знаю цих дівчат — вони обидві вчаться зі мною на вечірніх курсах у коледжі Святого Олафа. Вони разом живуть у квартирі поблизу. Коли вони говорять про вечірки з випивкою, я не певна, чи знаю, що вони мають на увазі. Такі вечірки, де є тільки випивка? Єдина вечірка, яку влаштовують Нілсени, — це обід а ля фуршет на Новий рік для їхніх постачальників.

Ліліан, з її приязним виразом обличчя й золотистим світлим волоссям, простіше симпатизувати, ніж хитрій і практичній Емілі, з дивною напівусмішкою й простим чорним чубчиком, чиїх жартів я ніколи не можу зрозуміти. Їхній їдкий гумор, заливистий сміх і легке, недоречно близьке ставлення до мене трохи нервують.

По-друге, велика партія осіннього одягу надійде в магазин сьогодні чи завтра, і мені не хочеться повернутися й побачити, що все лежить не там, де треба. У містера Нілсена артрит, і, хоч він досі приходить рано кожного дня, зазвичай іде додому близько другої, щоб прилягти поспати після обіду. Місіс Нілсен коли буває, а коли й ні; тепер здебільшого її час забирає клуб гравців у бридж і волонтерство в церкві.

Але вона заохочує мене поїхати з Ліліан та Емілі:

— Дівчина твого віку має час від часу кудись вибиратися. У житті є ще щось, крім магазину та навчання, Вівіан. Інколи я хвилююся, що ти про це забуваєш.

Після випускного містер Нілсен подарував мені авто, білий «б'юїк» з відкидним верхом, на якому я їжджу переважно в магазин і в коледж увечері, й містер Нілсен вважає, що автомобілеві буде корисно проїхатися далі.

— Я заплачу за паркування, — каже він.

Коли ми виїжджаємо з міста, небо над нами цукрово-блакитне, наче дитяча ковдра, всіяне пухкими ватяними хмарами. Ми не проїжджаємо й п'ятнадцяти кілометрів, коли стає зрозуміло, що плани Ліліан та Емілі куди амбіційніші, ніж вони розказували. Так, ми підемо на «Чарівника країни Оз», але не вечірній сеанс став приводом залишитися на ніч. Є сеанс о третій годині, після якого залишиться ще багато часу, щоб повернутися до готелю, причепуритися й піти гуляти.

— Зачекайте, — кажу я. — Що ви маєте на увазі — піти гуляти?

Ліліан, що сидить поруч мене на пасажирському сидінні, стискає моє коліно.

— Та ну, ти ж не думала, що ми поїдемо так далеко, тільки щоб подивитися якийсь дурний фільм, правда?

Із заднього сидіння, гортаючи журнал «Срібний екран», Емілі додає:

— Ти така серйозна, Вів. Розслабся. Дівчата, ви знали, що Джуді Гарленд народилася в Гранд-Рапідсі? Її справжнє ім'я Френсіс Етель Гумм. Певно, не досить голлівудське.

Ліліан усміхається до мене.

— Ти ніколи не бувала в нічному клубі, так?

Я не відповідаю, але, звісно, вона має слухність.

Вона повертає дзеркало заднього огляду ближче до себе й фарбує губи помадою.

— Я так і думала. Цього разу ми по-справжньому розважимося. — А тоді всміхається, її блискучі рожеві вуста обрамляють дрібні білі зуби. — Почнемо з коктейлів.

Готель для жінок у якомусь провулку в Міннеаполісі саме такий, як описала його Ліліан, з чистим, але мало вмебльованим вестибюлем і знудженим адміністратором, який майже не дивиться на нас, коли дає

нам ключі. Стоячи в ліфті зі своїми валізками, ми домовляємося зустрітися в вестибюлі за п'ятнадцять хвилин і піти в кіно.

— Не запізнися, — попереджає Емілі. — Ми маємо купити попкорн. По нього завжди черга.

Поставивши валізу в шафу у своїй вузькій кімнаті на четвертому поверсі, я сідаю на ліжку й кілька разів підскакую. Матрац тонкий, зі скрипливими пружинами. Але я відчуваю порив втіхи. Мої подорожі з Нілсенами — чітко сплановані, невибагливі мандрівки — мовчання в автомобілі, наперед визначене місце, сонне повернення додому в темряві, містер Нілсен на сидінні водія, місіс Нілсен поруч нього пильнує за центральною смугою.

Коли я спускаюся у вестибюль, Емілі стоїть там сама. На питання, де Ліліан, вона відповідає підморгуванням. «Вона погано почувається. Ми зустрінемося з нею після фільму».

Дорогою до кінотеатру, за п'ять кварталів, мені спадає на думку, що Ліліан і не збиралася йти з нами в кіно.

«Чарівник країни Оз» — магічний і дивний. Чорно-білі сільськогосподарські угіддя поступаються місцем різнобарвному пейзажеві, яскравому та непередбачуваному, на відміну від простого і звичного справжнього життя Дороті Гейл. Коли вона повертається до Канзасу, здійснюється її палке бажання — світ знову стає чорно-білий. «Добре бути вдома», — каже вона. Коли дівчинка повертається на ферму, її життя простягається перед нею до пласкої лінії небокраю, і в цьому житті вона більше ніколи не зустріне нікого незнайомого.

Коли ми з Емілі виходимо з кінотеатру, надворі ранній вечір. Фільм так мене захопив, що справжнє життя здається трохи несправжнім; у мене дивне відчуття, наче я вийшла з екрана на вулицю. Вечірнє світло м'яке й рожеве, повітря тепле, наче купіль.

Емілі позіхає.

— Що за довгий фільм.

Мені не хочеться питати, але вихованість бере гору.

— Тобі сподобалося?

Вона знизує плечима.

— Летючі мавпи були страшнуваті. А в іншому — не знаю, як на мене, нудно.

Ми йдемо мовчки, проминаємо темні вітрини універмагу.

— А тобі? — питає вона за кілька хвилин. — Тобі сподобалося?

Мені так сильно сподобався фільм, що я не знаю, як відповісти, щоб мої слова не прозвучали безглуздо.

— Так, — відказую я, не здатна виразити словами емоції, що киплять усередині.

Повернувшись до свого номера, я перевдягаюся в інше вбрання: шифонову спідницю й блузку в квіточки з рукавами-метеликами. Зачісую волосся назад, поправляю пальцями і збризкую лаком. Стоячи на пальчиках, я оглядаю своє відображення в маленькому дзеркальці над ліжком. У надвечірньому світлі я маю акуратний і серйозний вигляд. Видно кожну веснянку на носі. Витягнувши маленьку косметичку, я спочатку мажуся зволожувальним, а тоді тональним кремом. Трохи рум'ян, трохи пудри. Я проводжу брунатним олівцем вздовж лінії повіки, фарбую вії, малююся червоною помадою, промокаю губи серветкою й наношу другий шар, а тоді кладу золотистий тубик у сумочку. Я уважно оглядаю себе в дзеркалі. Це все ще я, але чомусь почуваюся сміливішою.

Внизу в вестибюлі Ліліан тримається за руки з хлопцем, у якому впізнаю її жениха, Річарда, з фотографії, яку вона носить у сумочці. Він нижчий, ніж я очікувала, нижчий за Ліліан. Його щоки всіяні шрамами від прищів. Ліліан вбрана в смарагдову сукню-халат без рукавів, підрізану просто над коліном (що мало не на долоню коротше, ніж носять у нас у Геммінгфорді), і взута в чорні туфлі на маленьких підборах.

Річард притискає її до себе, шепоче щось на вухо, і в неї розширюються очі. Вона прикриває долонею рота й хихоче, а тоді бачить мене.

— Віві! — каже вона, відриваючись від нього. — Тільки поглянь! Здається, я ніколи не бачила тебе нафарбованою. Гарно причепурилася.

— Ти теж, — відповідаю я, хоча насправді без косметики ніколи її не бачила.

— Як тобі фільм?

— Цікавий. А ти де була?

Вона зиркає на Річарда.

— Мене дехто не пустив. — Вони обоє знову хихочуть.

— Можна й так сказати, — мовить він.

— Ти, напевно, Річард, — кажу я.

— Як ти здогадалася? — Він лясає мене по плечу, щоб дати знати, що клеїть дурня. — Готова добре розважатися сьогодні, Віві?

— Ну, я точно готова! — лунає голос Емілі з-за мого плеча, і я чую запах жасмину й троянд — «Джой», впізнаю я, бо ми такі продаємо в магазині. Обернувшись, дивлюся на неї ошелешено: біла блузка з глибоким вирізом, вузька спідниця в смужку, високі підбори й нафарбовані червоним нігті.

— Привіт, Ем, — широко всміхається Річард. — Хлопці будуть дуже раді тебе бачити.

Раптом мені стає ніяково за свою скромну блузку й добропристойну спідницю, практичні туфлі і простенькі сережки. Почуваюся точнісінько як провінційна дівчина у великому місті, власне така я і є.

Річард уже обійняв обох дівчат за пояс, щипає їх за талії й сміється, коли вони вищать. Я зиркаю на адміністратора за стійкою, того самого, що стояв тоді, коли ми зареєструвалися. У нього був довгий день, думається мені. Він гортає газету й підводить погляд тільки тоді, коли чує вибухи сміху. Мені видно заголовок: «Німці й совіти маршують у Польщі».

— Щось мене мучить спрага, дівчата. Ходімо туди, де можна чогось випити, — каже Річард.

У мене бурчить у шлунку.

— Може, спочатку повечеряємо?

— Якщо ви наполягаєте, міс Віві. Хоча мені буде досить і горішків у барі. А що ви думаєте, дівчата?

— Слухай, Річарде, Вів сьогодні вперше в місті. Вона не звикла до твоїх нездорових поглядів. Повечеряймо, — каже Ліліан. — Крім цього, нам, таким крихіткам, може бути ризиковано пити на голодний шлунок.

— У якому сенсі ризиковано? — Він обіймає її міцніше, і Ліліан посміхається, а тоді відштовхує його, не відступаючи від своїх слів. — Згода, згода, — мовить він, показово демонструючи свою поступливість. — У «Гранд-готелі» є бар з піаністом, де подають вечерю. Здається, я пам'ятаю, що в них смачна вирізка. І я *точно* знаю, що в них хороше мартіні.

Ми виходимо на вулицю, де тепер кишить людьми. Ідеальний вечір; повітря тепле, дерева вздовж тротуару вкриті темно-зеленим

листям. Квіти перехиляються через горщики, трохи загусті й буйні, на самому краю літа. Доки ми йдемо, мій настрій покращується. Гублячись серед натовпу незнайомців, я відволікаюся від себе, такого банального об'єкта, на світ навкруги. З таким самим успіхом я могла б перебувати в іноземній країні — так це все не схоже на моє спокійне справжнє життя, з його передбачуваністю й повторюваністю: робота в магазині, вечеря о шостій, тихі вечори за навчанням, шиттям чи грою в бридж. Річард, з його хитрістю карнавального закликайла, здається, покинув ідею залучити й мене до гурту. Але я не проти. Чудово бути молодою і йти вулицями великого міста.

Коли ми наближаємося до важких, мідних зі склом дверей «Гранд-готелю», порт'є в лівреї широко їх відчиняє. Річард заходить, тримаючи під руки Ліл та Ем, як він їх називає, я поспішаю за ними. Порт'є злегка торкається картуза, коли я дякую.

— Бар ліворуч просто через фойє, — каже він, даючи зрозуміти, що знає, що ми не зупинилися в цьому готелі.

Я ще ніколи не бувала в такому грандіозному місці — хіба що, можливо, на чиказькій залізничній станції багато років тому — і заледве стримуюся, щоб не дивитися, роззявивши рота, на всіяну лампочками люстру, що сяє в нас над головами, на блискучий стіл з червоного дерева посеред кімнати, на якому стоїть величезна ваза, повна екзотичних квітів.

Люди у фойє не менш дивовижні. Якась жінка в пласкому чорному капелюшку з вуаллю, що закриває половину її обличчя, стоїть біля стійки адміністратора поруч купи червоних шкіряних валіз, знімаючи спочатку одну довгу чорну атласну рукавичку, а тоді другу. Сива літня жінка несе пухнастого білого собачку з чорними очима-гудзиками. Чоловік у пальті для ранкових візитів розмовляє по телефону біля стійки реєстрації; старший джентльмен з моноклем сидить сам на зеленому двомісному диванчику, тримаючи маленьку брунатну книжечку розгорнутою перед самим носом. Ці люди мають вигляд змучених, здивованих, нетерплячих, самозадоволених, але, переважно, багатих. Тепер я рада, що не вбрана в щось кричуще і провокативне, що, здається, притягує погляди й перешіптування в бік Ліл та Ем.

Вони втрюх ідуть попереду мене через вестибюль, вибухаючи сміхом, Річард тримає одну руку на плечах Ліл, а другу — в Ем на

талії.

— Гей, Віві! — гукає Ліл, озираючись, наче раптом згадуючи, що я тут. — Сюди!

Річард відчиняє подвійні двері в бар, чванькувато змахує руками й супроводжує Ліл та Ем, які хихочуть і шепочуться, всередину. Він іде за ними, двері повільно зачиняються за його спиною.

Я зупиняюся біля зелених диванчиків. Мене не тягне йти всередину й бути п'ятим колесом, відчувати на собі ставлення як до безнадійно відсталої людини, старомодною й невеселою, з боку розкутого Річарда. Можливо, думаю я, варто просто прогулятися, а тоді повернутися до готелю. Від того кіносеансу відчуття реальності так і не повернулося, і я дістала досить вражень як на один день — безумовно, куди більше, ніж звикла.

Я примощуюся скраєчку на одному з диванчиків і спостерігаю, як люди ходять туди-сюди. Ось біля дверей жінка в багряній атласній сукні з водоспадом каштанового волосся, елегантно невимушена, махає порт'є прикрашеною коштовностями рукою, плавно ступаючи у фойє. Прикута поглядом до неї, доки вона пливе повз мене до стійки адміністратора, я помічаю високого худого чоловіка зі світлим волоссям тільки тоді, коли він стає просто навпроти мене.

У нього яскраво-сині очі.

— Перепрошую, міс. — Я думаю, що він, можливо, скаже, як помітно, що я не на своєму місці, або запитає, чи потрібна мені допомога. — Ми з вами, бува, не знайомі?

Я дивлюся на його золотаво-світле волосся, коротке на потилиці, але довше попереду, зовсім не таке, як у провінційних хлопців, до яких я звикла, стрижених коротко, наче вівці. Він вбраний у сірі штани, свіжу білу сорочку й чорну краватку й тримає в руці пласку валізку. Пальці в нього довгі й звужені на кінцях.

— Навряд чи.

— Є у вас щось таке... дуже знайоме. — Він так уважно на мене дивиться, що я паленію.

— Я... — затиноюся я. — Я справді не знаю.

А тоді, з легкою усмішкою на вустах, він каже:

— Перепрошую, якщо помиляюся. Але чи ви... чи ви не приїхали сюди потягом із Нью-Йорка років із десять тому?

Що? У мене тенькає серце. Звідки він це знає?

— Ви — Ніів? — питає він.

І тут я розумію.

— О Боже, Голландчику, це ти.

Міннеаполіс, штат Міннесота, 1939 рік

Голландчик упускає свою валізку, доки я підводжуся, й обіймає мене. Я відчуваю жилаву силу його рук, тепло його трохи впалих грудей, доки він міцно мене обіймає, так міцно, як іще ніхто не обіймав. Довгі обійми посеред розкішного вестибюлю, напевно, недоречні, люди дивляться на нас. Але цього разу вперше мені байдуже.

Він відпускає мене, щоб зазирнути в обличчя, торкається щоки й знову міцно притискає. Крізь бавовняну сорочку я відчуваю, як його серце б'ється так само швидко, як і моє.

— Коли ти зашарілася, я відразу зрозумів. Ти зовсім не змінилася. — Він проводить руками по моєму волоссю, гладячи його долонями. — Твої коси... потемнішали. Навіть не знаю, скільки разів я шукав тебе в натовпі й думав, що помітив зі спини.

— Ти сказав, що знайдеш мене, — нагадую я. — Пам'ятаєш? Це було останнє, що ти сказав.

— Я хотів... і намагався. Але не знав, де шукати. А тоді стільки всього сталося... — Він струшує головою, не вірячи своїм очам. — Це справді ти, Ніів?

— Ну так, але я тепер не Ніів, — кажу я йому. — Я Вівіан.

— Я теж більше не Голландчик — чи, як на те пішло, Ганс. Я Люк.

Ми обоє починаємо сміятися — з абсурдності нашого подібного досвіду, з радості впізнання. Ми тримаємося одне за одного, як вцілілі жертви кораблетрощі, вражені, що жоден із нас не втонув.

Мені стільки всього хочеться спитати, що я не знаходжу слів. Перш ніж до мене вертається здатність говорити, Голландчик — Люк — каже:

— Це божевілля, але я мушу йти. У мене виступ.

— Виступ?

— Я граю на піаніно в цьому барі. Коли ніхто не напивається надто сильно, це навіть непогана робота.

— Я саме туди йшла, — згадує я. Мої друзі чекають усередині. Напевно, саме напиваються, доки ми розмовляємо.

Він піднімає валізку.

— Якби ж ми могли просто втекти звідси, — мовить він. — Піти кудись і поговорити.

Я теж цього бажаю, але не хочу, щоб він ризикував роботою через мене.

— Я дочекаюся, доки ти закінчиш. Ми можемо поговорити пізніше.

— Я не витримаю так довго.

Коли ми з ним разом заходимо в бар, Ліл та Ем підводять очі, на їхніх обличчях відбивається цікавість. Кімната темна й повна диму, на підлозі м'який багряний килим у квіточки, на такого самого кольору диванчиках повно людей.

— Оце правильно! — каже Річард. — Видно, що ти не гаяла часу.

Я опускаюся на стілець за їхнім столиком, замовляю за порадою офіціанта джин з тоніком і зосереджуюся на Голладчикових пальцях, що, як мені видно зі свого місця, майстерно пурхають над клавішами піаніно. Опустивши голову й заплющивши очі, він співає ясным, низьким голосом. Він грає Гленна Міллера, Арті Шоу й Глена Грея, музику, яку знають усі, — пісні на кшталт «Маленький брунатний кухлик» і «Небеса почекають», перекомпоновані так, щоб переставити акценти, а також деякі старі, давно знані мелодії для сивочолих чоловіків, що випивають за шинквасом. Коли-не-коли він витягає з валізки ноти, але, здається, переважно грає з пам'яті чи на слух. Невелика група старших жінок із дамськими сумочками в руках, зі старанно укладеним волоссям, що, напевно, приїхали на закупа з якоїсь глибинки чи передмістя, всміхаються й туркочуть, коли він грає перші ноти «Місячної серенади».

Розмова тече повз мене, оминає мене, зачіпаючи лише час від часу, коли я маю відповісти на питання чи посміятися з жарту. Я не звертаю уваги. Як я можу? Голландчик промовляє до мене через піаніно, і наче уві сні я розумію, що він каже. Я жила так самотньо, відрізана від свого минулого. Хай як старатимуся, я завжди почуватимуся чужою й дивною. І тепер я зустріла такого самого стороннього, який говорить мою мовою, не кажучи й слова.

Що більше люди напиваються, то більше дають заявок і повнішою стає Голландчикова банка для чайових. Річард сховав голову в Ліл на

шиї, а Ем мало не сидить на руках у якогось сивого чоловіка, що прибився до нас із бару.

— «Над веселкою!»! — гукає вона, випивши кілька джинів із тоніком. — Знаєш її? З того фільму?

Голландчик киває, всміхається й опускає пальці на клавіші. З того, як він грає мелодію, я розумію, що це не вперше його просять її заграти.

Йому залишається ще півгодини до кінця робочого дня, коли Річард показово дивиться на годинника.

— Ох ти, чорт, перепрошую за свою французьку, — каже він. — Уже пізно, а мені завтра до церкви.

Усі сміються.

— Мені теж уже час лягати, — додає Ліл.

Ем посміхається.

— Лягати куди?

— Ходімо звідси, мені треба забрати те, що я залишив у тебе в номері, — звертається Річард до Ліл, підводячись.

— Що саме? — питає вона.

— Ти знаєш. Ну, те, — відказує він, підморгуючи Ем.

— Він має забрати те, Ліл, — п'яно мовить Ем. — Те!

— Я не знала, що чоловікам можна заходити в номери.

Річард тре великий і вказівний палець один об одного.

— Змащене колесо краще їде, якщо ти розумієш, про що я.

— Адміністратора легко підкупити, — перекладає Ліл. — Просто щоб ти знала, на випадок якщо захочеш провести час із тим красунчиком. — Вони з Ем вибухають хихотінням.

Ми домовляємося зустрітися у вестибюлі готелю наступного дня в полудень, і вони вчотирьох підводяться йти. Аж тут їхні плани змінюються: Річард згадує про бар, відкритий до другої, і вони йдуть його шукати, дівчата хитаються на підборах і хияються до чоловіків, що радо їх підтримують.

Трохи за північ вулиці за дверима готелю освітлені, але порожні, наче сцена до появи акторів. Байдуже, що я заледве знаю чоловіка, яким став Голландчик, нічого не знаю про його сім'ю, його юність. Я не переймаюся тим, на що це буде схоже, якщо я приведу його з собою в номер. Мені просто хочеться провести з ним більше часу.

— Ти певна? — питає він.

— Абсолютно.

Він дає мені в руку кілька купюр.

— Це для адміністратора. З банки для чайових.

Так холодно, що Голландчик накидає мені на плечі свій піджак. Йдучи, ми тримаємося за руки, і, здається, природнішого за це немає у світі. Між низьких будівель видніються зорі, що виблискують на оксамитовому небі.

За стійкою сидить адміністратор — тепер це старший чоловік, обличчя якого прикриває твідовий картуз.

— Чим можу допомогти?

Дивно, але я взагалі не нервуюся.

— Мій кузен живе в місті. Не страшно, якщо він підніметься зі мною?

Адміністратор крізь скляні двері дивиться на Голландчика, що стоїть на тротуарі.

— Кузен, так?

Я кладу перед ним на стійку два долари.

— Буду дуже вдячна.

Пучками пальців адміністратор бере гроші зі стійки.

Я махаю Голландчикові, він відчиняє двері, кивком вітається з адміністратором і йде за мною до ліфта.

У дивному, затіненому світлі мого маленького номера Голландчик знімає ремінь та сорочку й вішає їх на спинку єдиного стільця. Він простягається на ліжку в майці і штанях, спиною до стіни, і я притуляюся до нього, відчуваючи, як його тіло охоплює моє. Я відчуваю на шиї його тепле дихання, на талії — його долоню. Якусь мить я думаю, чи він мене поцілує. Мені хочеться, щоб поцілував.

— Як так може бути? — бурмоче він. — Це неможливо. І все одно я про це мріяв. А ти?

Я не знаю, що сказати. Я ніколи не наважувалася мріяти, що ще колись його побачу. Зі свого досвіду я знаю, що коли втрачаєш когось дорогого, то це назавжди.

— Якою була найкраща подія у твоєму житті за останні десять років? — питаю я.

— Оця зустріч з тобою.

Усміхаючись, я легенько штовхаю його в груди.

— А крім цього.

— Наше знайомство.

Ми обидва сміємося.

— Крім цього.

— Гм-м, крім цього. — Він замислюється, торкаючись губами мого плеча. — Чи було ще щось, окрім цього?

Він притискає мене до себе, його долоня лягає на моє стегно. І хоч я ніколи нічого такого не робила — майже ніколи не бувала з чоловіками наодинці, не кажучи вже про чоловіків без сорочки, — я не нервуюся. Коли він мене цілує, я відзиваюся всім тілом.

Згодом він каже:

— Напевно, найкращим було зрозуміти, що мені добре вдається грати на піаніно. Я був такою порожньою людиною. Зовсім не мав впевненості у собі. Гра на піаніно дала мені місце у світі. І... я міг це робити, коли був розлючений, засмучений чи навіть щасливий. Так я виражав свої почуття, коли навіть не знав, що маю їх. — Він злегка сміється. — Звучить безглуздо, так?

— Ні.

— А в тебе? Яка подія для тебе була найкраща?

Я не знаю, чому поставила йому це питання, бо ж сама не маю на нього відповіді. Я вмощуюся так, щоб сидіти в голові вузького ліжка, підгорнувши під себе ноги. Доки Голландчик переміщається так, щоб сидіти, притулившись до стіни, з іншого краю, з мене ллються слова. Я розповідаю йому про свою самотність і недоїдання в Бернів, принижене животіння у Гротів. Розповідаю, яка я вдячна Нілсенам і якою нікчемною часом почуваюся з ними.

Голландчик розповідає, що сталося з ним після того, як він пішов із зали засідань. Життя з тою фермерською родиною справдило його найгірші побоювання. Вони змусили його спати на клунку з сіном у сараї й били, якщо він скаржився. Він зламав ребра під час пригоди на сінокосі, й вони не викликали лікаря. Він прожив із ними три місяці й нарешті втік, коли якогось ранку фермер розбудив його ударами, бо в курник заліз єнот. Зболений, змучений голодом, з глистами й запаленням ока, він зомлів дорогою в місто. Його відвезла в лікарню добросерда вдова.

Але фермер переконав інстанції, що Голландчик був малолітній злочинець і що йому потрібна тверда рука, й Голландчика повернули. Він втікав іще двічі — вдруге під час заметілі, коли якимось дивом не

замерз на смерть. Йому трапилася мотузка для білизни на подвір'ї в сусіда, і це врятувало йому життя. Знайшовши його у своєму сараї наступного ранку, сусід домовився з фермером і виміняв Голландчика на свиню.

— На свиню? — перепитую я.

— Я певний, що, на його погляд, він ще й виграв. Свиня була величезна.

Цей фермер, удівець на ім'я Карл Мейнард, чиї син і донька були дорослі, давав йому роботу по господарству, але й відсилав до школи. І коли Голландчик виявив цікавість до запиленого піаніно, на якому любила грати покійна дружина вдівця, той запросив майстра його налаштувати й знайшов учителя, що приїжджав на ферму вчити Голландчика музики.

Коли йому виповнилося вісімнадцять, Голландчик переїхав у Міннеаполіс, де брався за будь-яку роботу, що потрапляла під руку, і грав у гуртах і барах.

— Мейнард хотів, щоб я узяв на себе ферму, але я знав, що не створений для цього, — говорить він. — Правду кажучи, я був радий мати вміння, яким міг заробляти. І жити самостійно. Це таке полегшення — бути дорослим.

Я не думала про це так, але він має слухність — це полегшення.

Він простягає руку й торкається мого хрестика.

— Ти й досі його носиш.

— Це дає мені віру.

— У що саме?

— Напевно, в Бога. Ні, не знаю. У виживання.

Коли світло починає просочуватися крізь темряву за вікном, близько п'ятої ранку, він каже мені, що має грати на орга́ні в єпископальній церкві на Баннер-стріт під час служби, яка починається о восьмій.

— Хочеш залишитися до того часу? — питаю я.

— А тобі хочеться, щоб я залишився?

— Як ти думаєш?

Він простягається біля стіни й притискає мене до себе, ще раз огортаючи моє тіло своїм, обіймаючи мене за талію. Коли я лежу поруч нього, дихаючи з ним у такт, я точно помічаю момент, коли він засинає. Я вдихаю мускусний аромат його лосьйону після гоління,

слабкий запах олії для волосся. Беру за руку й переплітаю його пальці зі своїми, думаючи про вирішальні події, що привели мене до нього. Якби я не наважилася на цю мандрівку. Якби я не була голодна. Якби Річард повів нас в інший бар... У цю гру можна грати багатьма способами. Проте я не можу позбутися думки, що все, що мені довелося пережити, привело до цього. Якби мене не вибрали Берни, я не потрапила б до Гротів і не познайомилася б з міс Ларсен. Якби міс Ларсен не привела мене до місіс Мерфі, я ніколи не потрапила б до Нілсенів. Якби я не жила з Нілсенами й не вчилася в коледжі з Ліл та Ем, я не поїхала б у Міннеаполіс провести там цей вечір, і, напевно, більше ніколи не побачила б Голландчика.

Усе моє життя здавалося мені випадковістю. Випадкові епізоди втрат і знайомств. Натомість оцей один уперше здається долею.

— Отож? — вимогливо питає Ліл. — Що було?

Ми повертаємося в Геммінгфорд, Ем розтягнулася й стогне на задньому сидінні, з чорними окулярами на обличчі. Її лице має зеленкуватий відтінок.

Я сповнена рішучості нічого не розказувати.

— Нічого. А що у вас?

— Не змінюйте тему, шановна, — каже Ліл. — Власне, а звідки ти знаєш того хлопця?

Я вже думала про те, що відповісти.

— Він кілька разів заходив до магазину.

Ліл не вірить мені.

— Що йому робити в Геммінгфорді?

— Він продає піаніно.

— Гм, — відповідає вона, явно все ще не вірячи. — Що ж, здається, ви заприятюлися.

Я знизую плечима.

— Він досить приємний.

— До речі, скільки заробляють музиканти? — питає Ем із заднього сидіння.

Мені хочеться сказати їй замовкнути. Натомість я глибоко вдихаю й безтурботно кажу:

— Хтозна? Яка різниця, я ж не збираюся за нього заміж.

Через десять місяців, повторивши цей діалог перед двома десятками гостей у підвалі лютеранської церкви Милості Божої, Ліл

підносить свій келих і виголошує тост:

— За Вівіан та Люка Мейnardів. Хай вони завжди удвох грають гарну музику.

Геммінгфорд, штат Міннесота, 1940–1943 роки

У присутності інших людей я називаю його Люком, але для мене він завжди буде Голландчиком. Він називає мене Вів — за його словами, це звучить трохи як Ніїв.

Ми вирішуємо, що житимемо в Геммінгфорді, щоб я могла керувати магазином. Орендуємо невеличкий будиночок у провулку за кілька кварталів від Нілсенів, з чотирма кімнатами на першому поверсі й однією на другому. Випадково — можливо, з невеликою допомогою від місіс Нілсен, яка, напевно, щось шепнула директорові на зборах клубу «Ротарі», — геммінгфордська школа шукає вчителя музики. Також Голландчик не кидає свої виступи на вихідні в «Гранд-готелі», в Міннеаполісі, і я їжджу з ним у п'ятницю та суботу вечеряти й послухати, як він грає. Тепер у неділю він грає на орга`ні в лютеранській церкві Милості Божої, замінивши незграбного органіста, якого переконали вийти на пенсію.

Коли я сказала місіс Нілсен, що Голландчик мені освідчився, вона нахмурилася.

— Я думала, ти й слухати не хочеш про шлюб. Тобі тільки двадцять. А як же навчання?

— А що таке? — спитала я. — Це ж обручка, а не кайданки.

— Більшість чоловіків хочуть, щоб їхні дружини були вдома.

Коли я переказала цю розмову Голландчикові, він розсміявся.

— Звісно, ти довчишся. Податкове законодавство таке складне!

Більших протилежностей за нас із Голландчиком не придумаєш. Я практична й розсудлива, він імпульсивний і відкритий. Я звикла прокидатися до сходу сонця, він тягне мене назад у ліжко. Він взагалі не розуміє математики, тож, окрім ведення бухгалтерського обліку в магазині, я стежу за нашими рахунками й сплачую податки. До зустрічі з ним я могла порахувати, скільки разів пила щось алкогольне, на пальцях однієї руки, йому ж подобається випивати по коктейлю щовечора, він каже, що це його розслабляє й мене теж розслабить. Він уміє поводитися з молотком і гвіздками, чого навчився, живучи на

фермах, але часто залишає справу незакінченою — другі віконні рами стоять у кутку, доки надворі сипле сніг, дірваний кран випотрошений, запчастини розсипані підлогою.

«Не можу повірити, що знайшов тебе», — повторює він мені знову й знову, і я теж не можу в це повірити. Як наче повернулася частина мого минулого, з усіма почуттями, з якими я так боролася, — з горем такої великої втрати, самотності, коли немає кому розповісти, потребою стільки всього приховувати. Голландчик це бачив. Він знає, ким я була. Мені не треба прикидатися.

У суботу зранку ми лежимо в ліжку довше, ніж я звикла, — магазин відчиняється аж о десятій і Голландчикові теж нікуди поспішати. Я роблю каву на кухні, приношу дві гарячі чашки в ліжку, й ми проводимо разом кілька годин у м'якому світланковому світлі. Я шаленію від пристрасті й від її задоволення, від бажання торкатися його теплої шкіри, проводити пальцями вздовж м'язів, що так близько пульсують життям. Я примощуюся в нього на руках, кладу голову йому на коліна, його тіло обгортає моє, він дихає мені в шию, проводить пальцями по контурах мого тіла. Я ще ніколи так не почувалася — повільною, млявою, сонною, неухважною, забудькуватою, зосередженою лише на теперішньому.

Голландчик каже, що коли жив на вулицях, то ніколи не чувався таким самотнім, як коли ріс у Міннесоті. У Нью-Йорку хлопці завжди розігрували один одного й разом діставали їжу й одяг. Йому бракує натиску натовпів, шуму й хаосу, чорних «фордів», що з гуркотом мчать бруківкою, солодкого запаху з возиків вуличних продавців, що смажать горішки в цукрі.

— А тобі? Тобі коли-небудь хотілося повернутися? — питає він.

Я хитаю головою.

— Наше життя було таке важке. У мене звідти небагато хороших спогадів.

Він притискає мене до себе, проводить пальцями по м'якому білому передпліччю.

— Як думаєш, твої батьки коли-небудь були щасливі?

— Можливо. Не знаю.

Відкидаючи волосся з мого обличчя й гладячи моє підборіддя пальцем, він каже:

— З тобою я буду щасливий будь-де.

І хоч це просто слова, я йому вірю. І я знаю, з цією нововідкритою ясністю, яку дали мої власні стосунки, що батьки ніколи не були щасливі разом, і, напевно, ніколи не стали б, хай як склалися б обставини.

Якогось тихого пообіддя на початку грудня я працюю в магазині, переглядаючи складські замовлення з Маргарет, пильною бухгалтеркою. Підлога всіяна квитанціями й формами, я намагаюся вирішити, чи замовляти жіночих штанів більше, ніж торік, і переглядаю модне вбрання в каталогах і журналах на кшталт «Вог» та «Гарпер'с базар». Тихенько наспівує радіо, грає свінг, а тоді Маргарет піднімає руки й каже:

— Чекай. Ти це чула? — Вона кидається до приймача і збільшує гучність.

«Повторюємо: це спеціальне повідомлення. Президент Рузвельт сьогодні зазначив у своїй заяві, що японці напали на Пірл-Гарбор, штат Гаваї, з повітря. Напад японців також був вчинений на всі морські та сухопутні сили на острові Оагу. Кількість загиблих невідома».

Отак, в одну мить, усе змінюється.

Через кілька тижнів Ліл приходять до магазину побачитися зі мною. В неї червоні очі й заплакане лице.

— Річарда забрали вчора, і я навіть не знаю, куди він їде. Йому дали числову адресу для листування, з якої я нічого не розумію. — Схлипуючи в зіжмакану білу хустинку, вона додає: — Я думала, ця дурна війна вже мала закінчитися. Чому *мій* наречений має їхати?

Коли я її обіймаю, вона притуляється до мого плеча.

Куди не глянь, скрізь плака`ти, що закликають до пожертви й роботи на потреби фронту. Розподіл багатьох товарів стає нормований: м'яса, сиру, масла, жиру, кави, цукру, молока, шовку, панчіх, черевиків; ми повністю перелаштовуємо торгівлю, коли починаємо працювати з тонкими синіми буклетами. Ми замінюємо продуктові картки та талони: червоні талони за червоні картки (на м'ясо й масло), сині талони за сині картки (на консервовану їжу). Талони зроблені зі спресованого деревинного волокна, завбільшки з монету.

У себе в магазині ми збираємо ношені жіночі панчохи, щоб передати на виробництво парашутів і канатів, бляшанки та сталь для акцій зі збирання брухту. З радіо постійно лунає «Бугі-вугі бангл бой». Я трохи змінюю асортимент товарів відповідно до загального настрою,

замовляючи подарункові картки, великі партії бланків для листів авіапоштою, десятки американських прапорів усіх розмірів, в'ялену яловичину, теплі шкарпетки, колоди гральних карт для пакунків, що доставлятимуть морем. Наші складські працівники розчищають доріжки й привозять продукти та замовлення.

Хлопці з мого випускного класу вступають на службу й від'їжджають; щотижня влаштовують прощальні обіди в підвалі церкви, вестибюлі готелю чи в когось удома. Хлопець Джуді Сміт, Дуглас, один із перших. Того дня, коли йому виповнюється вісімнадцять, він іде до призивного пункту й записується в армію. Запальний Том Прайс наступний. Коли я випадково натикаюся на нього на вулиці, ще до його від'їзду, він каже, що бачить лише переваги: війна — це можливість подорожувати й мати пригоди, проводити час з іншими хлопцями та ще й отримувати платню. Ми не обговорюємо небезпеку, але те, що я собі уявляю, — це сцена з мультика: літають кулі й солдати, наче супергерої, біжать, невразливі, крізь шквал артилерійського вогню.

Четвертина хлопців з мого класу стають добровольцями. А коли починається набір, дедалі більше юнаків збираються й відбувають. Мені шкода хлопців з плоскостопістю, гострою астмою чи частковою глухотою, які, провівши товаришів, безцільно бродять у магазині поміж полиць. Вбрані в цивільне, вони мають заблуканий вигляд.

А от Голландчик не поспішає кидатися за іншими. «Хай по мене прийдуть», — каже він. Мені не хочеться вірити, що його викличуть, — хай там як, а він працює вчителем, він потрібен у школі. Але незабаром стає зрозуміло, що це лише справа часу.

Того дня, коли Голландчик іде до форту Снеллінг в окрузі Ганнепін, щоб пройти початковий військовий вишкіл, я знімаю хрестика на ланцюжку зі своєї шиї, загортаю в шматок фетра й кладу йому в нагрудну кишеню.

— Тепер з тобою буде частина мене, — кажу я.

— Я боронитиму її ціною свого життя, — відповідає він.

Листи, якими ми обмінюємося, сповнені надії, жаги та невиразного відчуття важливості місії американських військ. І ступенями його готовності: Голландчик пройшов медичний огляд й здобув високу оцінку на перевірці рівня технічних здібностей. На підставі цих результатів його взяли у військово-морські сили на заміну загиблим

у Пірл-Гарборі. Незабаром його відправляють потягом у Сан-Дієго проходити вишкіл технічних фахівців.

А тоді, через шість тижнів після його від'їзду, коли я пишу йому, що вагітна, Голландчик відповідає, що він на сьомому небі від щастя. «Думка про моє дитя, що росте в тобі, допоможе мені пережити найважчі дні, — пише він. — Просто розуміння того, що нарешті в мене є сім'я, яка чекає на мене, дає мені ще більше рішучості виконати свій обов'язок і повернутися додому».

Я весь час втомлена і страждаю від постійної нудоти. Мені хотілося б не вставати з ліжка, але знаю, що краще бути зайнятою. Місіс Нілсен пропонує мені переїхати назад до них. Вона каже, що дбатиме про мене й годуватиме мене, вони непокояться, що я стала занадто худа. Але мені хочеться жити самій. Мені вже двадцять два, я звикла жити як доросла.

Минають тижні. Я ще ніколи не бувала такою зайнятою: працюю допізна в магазині, вечорами займаюся благодійністю, влаштовую акції зі збирання брухту й організовую відправлення для Червоного Хреста. Але мене й на хвилину не полишає тихий гул страху. *Де він зараз, що він робить?*

У своїх листах до Голландчика я стараюся не розповідати про погане самопочуття, про незмінну нудоту, яка, за словами лікаря, означає, що дитина добре розвивається. Натомість я розповідаю про ковдру для малюка, над якою працюю, розповідаю, як вирізаю викрійку спочатку з газети, а тоді з тонкого шмергелевого паперу, який пристає до тканини. Я вибрала візерунок, що скидається на плетиво кошика, з п'ятьма смужками тканини вздовж країв. Ковдра яскрава: з жовтого, синього, персикового й рожевого ситцю, з білуватими трикутниками посередині кожного квадрата. Жінки з клубу швачок місіс Мерфі — для якого я залишаюся наймолодшою учасницею й почесною донькою; вони радіють кожній великій події в моєму житті — особливо дбайливо над нею працюють, зшиваючи клаптики винятково дрібними стібками.

Голландчик проходить свій вишкіл технічних фахівців і курси з роботи на злітній палубі авіаносця, і після місяця перебування в Сан-Дієго він дізнається, що скоро його відправлять на фронт. Враховуючи його підготовленість і безвихідну ситуацію з японцями, він думає, що

потрапить у центральну частину Тихого океану допомагати силам союзників у тому регіоні, але точно ніхто не знає.

Неочікуваний напад, майстерність і потужність — ось, що треба, кажуть військово-морські сили своїм солдатам, щоб перемогти у війні.

Тихий океан. Бірма. Китай. Для мене це лише географічні назви. Я беру одну з карт світу, які ми продаємо в магазині, міцно скрученими, в тубусах, і розгортаю її на прилавку. Мій палець ковзає з міста Янгона, що біля узбережжя, до Мандалаю, темнішого гірського регіону далі на північ. Я була готова до Європи, навіть до найдальших її місць, Росії чи Сибіру, але центральна частина Тихого океану? Це так далеко — з іншого боку світу, — що мені важко навіть собі уявити. Я йду до бібліотеки й викладаю на стіл книжки: географічні дослідження, історію Далекого Сходу, журнали про мандрівки. Я дізнаюся, що Бірма — це найбільша країна Південно-Східної Азії, що вона межує з Індією, Китаєм та Таїландом. Це регіон, де буває дощовий сезон, річний рівень опадів у прибережних зонах досягає п'яти метрів, середня температура в таких регіонах близько тридцяти двох градусів. Третина її периметра — це узбережжя. Письменник Джордж Орвелл написав роман «Дні у Бірмі» й кілька есеїв про своє життя там. Прочитавши їх, я тільки й розумію, що Бірма так далеко від Міннесоти, як це взагалі можливо.

Подальші кілька тижнів кожен день перетікає у наступний, життя тихе й напружене. Я слухаю радіо, прочітую «Тріб'юн», з тривогою чекаю на пошту й проковтую листи від Голландчика, коли вони надходять, — чи з ним усе гаразд? чи добре харчується, чи здоровий? — розбираю кожне слово, шукаючи відтінки й нюанси, наче написані ним речення — це код, який я можу розшифрувати. Я підношу кожен синій тонесенький лист до носа й нюхаю. Він теж тримав у руках цей папір. Проводжу пальцем по літерах. Це його рука писала кожне слово.

Голландчик і його побратими чекають на наказ. Остання муштра на палубах у темряві, підготування матроських валіз, кожен кут заповнений, і кожна річ на своєму місці, від продовольства до боєприпасів. У Сан-Дієго спекотно, але їх попередили, що там, куди їх відправлять, буде гірше, майже нестерпно. «Я ніколи не звикну до спеки, — пише він. — Мені бракує прохолодних вечорів, прогулянок по вулиці з тобою за руку. Мені бракує навіть бісового снігу. Ніколи не

думає, що це скажу». Але понад усе, каже він, йому бракує мене. Блиску мого рудого волосся на сонці. Веснянок на носі. Моїх карих очей. Дитини, що росте в моєму лоні. «Напевно, в тебе вже великий живіт, — пише він. — Я можу лише уявляти, яка ти на вигляд».

Тепер вони на авіаносці у Вірджинії. Це остання записка, яку він відправить перед відплиттям; він віддасть її священникові, що зайшов на борт їх благословити. «Палуба завдовжки двісті п'ятдесят із гаком метрів, — пише він. — Наша форма має сім різних кольорів на позначення наших робіт. А що я технік з обслуговування й ремонту, то мій комбінезон, куртка й шлем брудно-зелені, кольору перевареного горошку». Я уявляю, як він стоїть на платформі посеред води, як його гарне світле волосся приховане тьмяним шоломом.

Упродовж наступних трьох місяців я отримую кількадесят листів, іноді по два в той самий день, залежно від того, звідки їх відправлено. Голландчик розказує мені про прозу життя на борту: як його найкращий друг, з яким він познайомився ще на початковому тренуванні, ще один хлопець із Міннесоти на ім'я Джим Дейлі, навчив його грати в покер і тепер вони проводять довгі години в каютах за нескінченною грою з побратимами. Він розказує про роботу, про те, як важливо виконувати статут і який важкий і незручний шолом, як він починає звикати до гуркоту літаків, що злітають і приземляються. Він розказує про морську хворобу й спеку. Жодного разу не згадує про битви чи збиті літаки. Я не знаю, чи це через те, що йому заборонено, чи він не хоче мене лякати.

«Я люблю тебе, — пише він знову й знову. — Я не можу жити без тебе. Я рахую хвилини до того, як тебе побачу».

Слова, що він вживає, — це фрази з популярних пісень та віршів, які друкують у газетах. Слова, що їх вживаю я, не менш шаблонні. Я замислююся над аркушами, намагаючись висловити те, що в мене на серці. Але виходять лише ті самі слова, в тій самій послідовності, і я сподіваюся, що глибина почуттів, які ховаються за ними, надає їм ваги й цінності. *Я люблю тебе. Мені тебе бракує. Будь обережний. Бережи себе.*

Геммінгфорд, штат Міннесота, 1943 рік

Якогось ранку в середу, о десятій, коли я вже провела годину в магазині, переглянувши спочатку звіти в підсобці, а тепер проходячись уздовж кожної полиці, щоб упевнитися, що вони акуратні, що міні-вітрини правильно облаштовані, я стою біля полиці вглибині, перебудовую маленьку піраміду з кремів для обличчя «Джергенс», яка наїхала на стосик мила «Айворі», коли чую, як містер Нілсен питає: «Чим можу допомогти?» дивним напруженим голосом. А тоді різко: «Віоло».

Я не припиняю роботи, хоча серце шалено б'ється в грудях. Містер Нілсен рідко називає дружину на ім'я. Я продовжую будувати пірамідку з кремів: п'ять унизу, потім чотири, три, два, одна баночка згори. Я ставлю решту на полиці за вітриною. Кладу на місце впале мило. Закінчивши, стою біля полиці й чекаю. До мене долинає перешіптування. За якусь мить місіс Нілсен гукає: «Вівіан! Ти там?»

Чоловік із «Вестерн юніон» стоїть біля каси у синій уніформі й картузі з чорною облямівкою. Телеграма коротка. «Військовий міністр із жалем повідомляє, що Люк Мейнард загинув у бою 16 лютого 1943 року. Ви отримаєте додаткові свідчення, щойно вони стануть доступні».

Я не чую, що каже цей чоловік. Місіс Нілсен плаче. Я торкаюся живота — дитина. Наша дитина.

У наступні місяці я отримаю більше інформації. Голландчик і ще троє загинули, коли на авіаносець упав літак. Ніхто нічого не міг вдіяти, його засипало уламками. «Я сподіваюся, ви втішитесь, дізнавшись, що Люк помер миттєво. Він нічого не відчув», — пише його товариш, Джим Дейлі. Пізніше я отримую коробку з його особистими речами — наручним годинником, листами, які я йому писала, одягом. Кладдахським хрестиком. Я відкриваю коробку й торкаюся кожної речі, а тоді закриваю й ховаю геть. Мине багато років, перш ніж я знову надягну цей хрестик.

Голландчик не хотів нікому розповідати, що його дружина вагітна. За його словами, він був забобонний, боявся зурочення. Я цьому раділа, раділа, що лист співчуття від Джима Дейлі був адресований дружині, а не матері.

Упродовж наступних кількох тижнів я прокидаюся рано, до світанку, і йду на роботу. Я реорганізую цілі відділи магазину, замовляю для входу нову велику вивіску й наймаю студента, що вчиться дизайну, попрацювати над нашими вітринами. Попри свій живіт я їжджу в Міннеаполіс і ходжу великими універмагами, роблячи замітки про те, як там влаштовані вітрини, про тренди в кольорах і стилях, які до нас іще не дійшли. Я замовляю автомобільні камери, чорні окуляри й пляжні рушники на літо.

Ліл та Ем водять мене в кіно, на виставу, на вечерю. Місіс Мерфі постійно запрошує на чай. Якоїсь ночі я прокидаюся від гострого болю й знаю, що настав час їхати в лікарню. Я телефоную містерові Нілсену, як ми й планували, пакую маленьку валізку. Він забирає мене й відвозить. Пологи тривають сім годин, під кінець мої муки такі сильні, що хочеться розірватися надвоє. Я плачу від болю, й усі ті сльози, які я не пролила за чоловіком, течуть рікою. Мене переповнюють горе, втрата й туга самотності.

Я давно зрозуміла, що втрата не тільки можлива, а й неминуха. Я знаю, що таке залишитися ні з чим, відпустити одне життя й віднайти інше. І тепер я відчуваю, з глибокою певністю, що така моя доля — засвоювати цю науку знову й знову.

Лежачи на лікарняному ліжку, я відчуваю все сповна: жахливий тягар печалі, крах своїх мрій. Я ридма оплакую те, що втратила, — любов свого життя, свою сім'ю, майбутнє, яке наважилася уявити. І в той момент я ухвалюю рішення. Я не можу пережити це ще раз. Я не можу віддати себе комусь так цілковито, а потім втратити. Я більше ніколи не хочу переживати втрату людини, яку люблю безмежно.

— Годі, годі, — каже місіс Нілсен, у голосі якої звучить тривога. — Якщо й далі так плакатимеш, то... — Вона каже «висохнеш», але я чую «помреш».

— Я хочу померти, — відповідаю я їй. — У мене більше нічого немає.

— У тебе є дитина, — говорить вона. — Ти житимеш задля дитини.

Я відвертаюся від неї. Тужуся, і за якийсь час дитина народжується.

Маленька дівчинка в мене на руках легенька, наче курчатко. У неї світле й пухнасте волосся. Її очі блискучі, наче підводне каміння. Мало не зомліваючи від втоми, я пригортаю її й заплющую очі.

Я нікому, навіть місіс Нілсен, не сказала, що збираюся зробити. Я шепочу ім'я на вухо своєї донечки: Мей. Мейсі. Як і я, вона — перевтілення померлої дівчинки.

А тоді роблю те, що задумала. Я її віддаю.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

— Ох, Вівіан. Ви її віддали, — каже Моллі, нахилиючись уперед на кріслі.

Вони провели у вітальні не одну годину. Антикварна лампа між ними оточена ореолом планетарного світла. На підлозі перев'язаний стрічкою стосик синіх листів, відправлених авіапоштою, чоловічий золотий годинник, крицевий шолом і пара виданих в армії шкарпеток, що виглядають із чорної валізки з написом «Військово-морські сили США».

Вівіан пригладжує ковдру в себе на колінах і хитає головою, наче заглиблена в думки.

— Мені так шкода.

Моллі торкається дитячої ковдри, якою так ніхто й не користувався. Вона й досі яскрава, майстерно зроблені шви цілісінькі.

Тож Вівіан народила дитину й віддала її... а тоді вийшла заміж за найкращого друга свого загиблого чоловіка, за Джима Дейлі. Вона його любила чи зробила це, просто щоб втішитися? Чи розказала вона йому про дитину?

Вівіан нахилиється й вимикає записувач.

— Оце і є кінець моєї історії.

Моллі збентежено дивиться на неї.

— Але ж це тільки перші двадцять років.

Вівіан злегка знизує плечима.

— Решта були відносно одноманітні. Я вийшла заміж за Джима, і ми опинилися тут.

— Але ж усі ці роки...

— Вони були хороші — переважно. Але не особливо захопливі.

— А ви... — вагається Моллі. — Ви його кохали?

Вівіан дивиться у велике вікно. Моллі стежить за її поглядом на роршахові^[18] обриси яблунь, заледве видних у світлі з будинку.

— Я можу чесно сказати, що ніколи не шкодувала про цей шлюб. Але ти знаєш решту, тож я скажу тобі так. Я кохала його. Але я не кохала його так, як Голландчика, — безмежно. Може, таке кохання

буває тільки раз у житті, я не знаю. Але мені цього вистачило. Одного разу було досить.

Цього вистачило. Одного разу було досить. Молліне серце стискається, наче в кулаці. Яка глибина емоцій за цими словами! Їй важко виміряти. Відчуваючи клубок у горлі, вона сковтує. Рішуча відмова Вівіан від сентиментальності — це погляд, ой як добре знайомий Моллі. Отож вона просто киває й питає:

— А як ви з Джимом зійшлися?

Вівіан стискає губи, замислившись.

— Десь через рік після смерті Голландчика Джим повернувся з війни й сконтактував зі мною — хотів передати кілька його речей: колоду карт, губну гармоніку, які армія ще не надіслала. Й отак усе почалося, знаєш. Було втішно мати когось, із ким можна поговорити. Напевно, кожен з нас був для іншого ще однією людиною, що знала Голландчика.

— Він знав, що ви народили дитину?

— Ні, навряд чи. Ми ніколи про це не говорили. Мені здалося, що для нього це буде завеликий тягар. Війна не минула для нього безслідно; він теж багато чого не хотів обговорювати.

Джимові добре вдавалася робота з даними й цифрами. Він був дуже організований і дисциплінований, куди більше за Голландчика. Правду кажучи, я сумніваюся, що магазин був би хоча б наполовину таким успішним, якби Голландчик не загинув. Це жахливо, що я так кажу? Що ж, нехай. Йому було байдуже до магазину, він не хотів ним керувати. Як ти знаєш, він був музикант. Не мав схильності до бізнесу. Але ми з Джимом були хорошими партнерами. Добре разом працювали. Я відповідала за замовлення й запаси, а він покращив систему обліку, купив нові електронні каси, привабив постачальників — модернізував магазин.

Я скажу тобі так: вийти заміж за Джима — це як зайти у воду такої самої температури, як повітря. Мені майже не довелося пристосовуватися до цієї зміни. Він був тихий, порядний, працелюбний чоловік, хороший чоловік. Ми були не з тих подружжів, які закінчують речення одне замість одного; я навіть не впевнена, чи знала, що було в нього на думці більшість часу. Але ми поштиво ставилися одне до одного. З добротою. Коли він ставав дратівливий, я трималася осторонь, а коли в мене бував, як він це називав, «поганий

настрій» — іноді я могла за кілька днів сказати лише два слова — він давав мені спокій. Єдиною проблемою між нами було те, що йому хотілося дитини, а я не могла йому цього дати. Просто не могла. Я розповідала йому про свої почуття від початку, але, напевно, він сподівався, що я передумаю.

Вівіан підводиться з крісла і йде до високого вікна. Моллі вражає те, яка вона слабка, який вузький її силует. Вівіан знімає шовкові петлі з гачків з кожного боку рами, дозволяючи важким візерунчастим портьєрам закрити шибки.

— Цікаво, чи... — наслідуються обережно спитати Моллі. — Ви коли-небудь замислювалися над тим, що сталося з вашою донькою?

— Іноді я про це думаю.

— Можливо, вам вдасться її знайти. Це їй зараз... — Моллі подумки рахує — близько сімдесяти, так? Дуже ймовірно, що вона ще жива.

Поправляючи складки на портьєрах, Вівіан відповідає:

— Уже занадто пізно.

— Але ж... чому? — Це запитання звучить мов виклик.

Моллі затримує віддих, її серце гупає в грудях. Вона розуміє, що поводить себе безцеремонно, навіть відверто грубо. Але, можливо, ще одного шансу запитати про це в неї не буде.

— Це було моє рішення. Я маю з ним жити.

— Ви потрапили у безвихідь.

Вівіан досі стоїть у тіні біля важких портьєр.

— Це не зовсім так. Я могла не віддавати дитини. Місіс Нілсен допомагала б. Правду кажучи, я була боягузка. Я була егоїстична й злякана.

— Ви щойно втратили чоловіка. Це можна зрозуміти.

— Справді? Я в цьому не впевнена. І тепер, знаючи, що Мейсі всі ці роки була жива...

— Ох, Вівіан, — зітхає Моллі.

Жінка хитає головою. Вона дивиться на годинник на каміні.

— Боже мій, тільки подивися — вже за північ! Напевно, ти змучена. Знайдімо тобі ліжко.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Моллі в каное, веслує проти течії. Від зусилля, з яким вона занурює весло у воду спочатку з одного боку, а тоді з другого, в неї болять плечі. У неї мокрі ноги; каное тоне, наповнюючись водою. Опустивши погляд, вона бачить свій зіпсований телефон, мокрий наплічник, у якому носить лептоп. Її червона сумка випадає з човна. Моллі дивиться, як та якусь мить колишеться на хвилях, а тоді поволі зникає в глибині. Вода шумить у її вухах, наче десь у віддаленому крані. Але чому цей шум здається таким далеким?

Вона розплющує очі. Блимає. Сонячно — як сонячно. Шум води... Вона крутить головою, й ось, у вікні видніється бухта. Піднімається приплив.

У будинку тихо. Вівіан, напевно, ще спить.

Годинник на кухні показує 8:00. Моллі ставить нагріватися воду на чай і обшукує шухляди. Знаходить необроблену вівсянку, суху журавлину, волоські горіхи й мед. Виконуючи вказівки на циліндричній банці, вона готує кашу (яка так відрізняється від тієї солодкої, в пакетиках, яку купує Діна), порізавши й додавши ягід і горіхів, трохи поливши медом. Вимикає вогонь під каструлею, споліскує чайничок, яким вони скористалися попереднього вечора, й миє чашки та блюдця. А тоді сідає в крісло-гойдалку біля столу й чекає на Вівіан.

Стоїть прегарний ранок, «хоч на листівку зі штату Мен», як Джек називає такі дні. Бухта виблискує, наче риб'яча луска. Вдалині, біля гавані, видніються кілька крихітних вітрильників.

Її телефон вібрує. Повідомлення від Джека. «Як справи?» Це мало не перші вихідні за багато місяців, на які вони не мають планів. Телефон вібрує знову. «Можна я зателефоную пізніше?»

«Багато домашньої роботи», — відповідає вона.

«Повчимося разом?»

«Може бути. Потім поговоримо».

«Коли?»

Вона змінює тему:

«Погода чудова».

«Ходімо в гори. Наплюй на роботу».

Летюча гора для Моллі одна з улюблених. Крутий узвіз заввишки сто п'ятдесят метрів уздовж соснової доріжки, панорамний вид на Сомс-Саунд, звивистий спуск, що закінчується в долині Ков, усипаний камінцями пляж, де можна поніжитися на великих пласких каменях, дивлячись на море, перш ніж повернутися до авта чи велосипеда по спеціальній дорозі, вистеленій хвоєю.

«Ок».

Вона надсилає повідомлення й відразу шкодує про це. Чорт.

За кілька секунд у неї дзвонить телефон.

— *Hola, chica*, — каже Джек. — Коли тебе забрати?

— Гм, можна я тобі пізніше зателефоную?

— Їдьмо зараз. Ралф із Діною поспішають до церкви, так? Я скучив за тобою, маленька. Та дурна сварка — чого ми посварилися? Я вже забув.

Моллі встає з крісла, підходить до плити й поміщує вівсянку, хоч це й без потреби, кладе долоню на чайник. Літеплий. Прислухається до кроків, але в будинку тихо.

— Послухай, — говорить вона. — Я не знаю, як тобі про це сказати.

— Сказати мені про що? — питає він, а тоді: — Ой, чекай, ти *що*, кидаєш мене?

— Що? Ні. Нічого такого. Діна вигнала мене геть.

— Ти жартуєш.

— Ні.

— Вигнала тебе... коли?

— Учора ввечері.

— Учора ввечері? Тож... — Моллі майже чує, як крутяться коліщатка в його голові. — Де ти зараз?

Глибоко вдихаючи, вона відповідає:

— Я у Вівіан.

Тиша. Він поклав слухавку?

Моллі закусує губу.

— Джеку?

— Ти приїхала до Вівіан учора ввечері? Ти ночувала у Вівіан?

— Так, я...

— Чому ти мене не повідомила? — Його голос різкий і звинувачувальний.

— Не хотіла тебе обтяжувати.

— Не хотіла мене *обтяжувати*?

— Я лише маю на увазі, що занадто багато на тебе покладалася. І після тієї сварки...

— Тож ти подумала: «Обтяжу натомість дев'яносторічну жінку. Куди краще, ніж обтяжувати мого *хлопця*».

— Чесно кажучи, я була сама не своя, — відповідає Моллі. — Я не знала, що робила.

— І поїхала туди, так? Тебе хтось підвіз?

— Я сіла на екскурсійний автобус.

— О котрій це було?

— Десь о сьомій, — обманює вона.

— Десь о сьомій. І ти просто прийшла до дверей і натиснула на дзвінок? Чи спочатку зателефонувала?

Гаразд, цього досить.

— Мені не подобається твій тон, — каже Моллі.

Джек зітхає.

— Послухай, — веде далі вона. — Я знаю, що в це важко повірити, але ми з Вівіан — друзі.

Якусь мить стоїть мовчанка, а тоді Джек озивається:

— Та звісно.

— Власне кажучи, у нас багато спільного.

Він коротко сміється.

— Годі тобі, Моллі.

— Можеш її запитати.

— Послухай. Ти знаєш, яка ти мені небайдужа. Але будьмо серйозні. Ти — сімнадцятирічна сирота на випробувальному терміні. Тебе щойно не вперше вигнали опікуни. І тепер ти переїхала до заможної старої жінки, що живе у маєтку. Багато спільного? І моя мама...

— Я знаю. Твоя мама. — Моллі голосно зітхає. Скільки ще їй бути зобов'язаною Террі, заради Бога?

— Для мене це все ускладнює, — мовить він.

— Ну... — каже Моллі. Або пан, або пропав. — Напевно, тепер уже ні. Я зізналася Вівіан, що вкрала книжку.

Якусь хвилину він мовчить.

— Ти сказала, що моя мама про це знала?

— Я сказала, що ти за мене поручився. І що твоя мама тобі довірилася.

— Що вона відповіла?

— Вона поставилася з розумінням.

Він нічого не говорить, але вона відчуває зміну, пом'якшення.

— Послухай, Джеку, мені шкода. Мені шкода, що від початку поставила тебе в таке становище. Саме тому я вчора тебе не повідомила; мені не хотілося, щоб ти почувався так, наче знову маєш рятувати мій зад. Це незручно тобі — постійно мене виручати, й незручно мені — постійно почуватися так, наче я маю бути вдячна. Мені не хочеться мати з тобою такі стосунки. З мого боку нечесно очікувати, що ти про мене подбаєш. Окрім цього, якщо відверто, на мою думку, ми з твоєю мамою краще заприятювалися б, якби вона не думала, що я намагаюся сісти тобі на шию.

— Вона так не думає.

— Думає, Джеку. І я її не звинувачую. — Моллі кидає оком на чайний сервіз, що сохне на підставці. — І я маю ще щось додати. Вівіан сказала, що хотіла навести лад на горищі. Але, на мою думку, що вона по-справжньому хотіла, так це побачити те, що в цих коробках, іще раз, востаннє. І згадати ці епізоди з життя. Тож, відверто кажучи, я рада, що змогла допомогти їй ці речі знайти. Я відчуваю, що зробила важливу справу.

Вона чує кроки в коридорі нагорі — напевно, це Вівіан спускається.

— Я мушу йти. Готую сніданок. — Вона запалює конфорку, щоб підігріти кашу, наливаючи в неї трохи знежиреного молока й розмішуючи.

Джек зітхає.

— Самі клопоти з тобою, ти знала про це?

— Я постійно тобі це повторювала, але ти не хотів мені вірити.

— Тепер вірю, — відповідає він.

Через кілька днів після того, як приїхала до Вівіан, Моллі надсилає Ралфові повідомлення, щоб дати йому знати, де вона.

Він відповідає: «Зателефонуй мені».

Тож вона телефонує.

— Як справи?

— Ти маєш повернутися, щоб ми могли з цим розібратися.

— Та ні, не треба.

— Ти не можеш просто втекти, — каже він. — Інакше ми всі потрапимо у велику гівняну халепу.

— Я не втікала. Ви мене вигнали.

— Ні, не вигнали. — Він зітхає. — Є порядки. За тебе візьметься Служба захисту дітей. І поліція, якщо хтось дізнається. Ти маєш пройти через систему.

— Я не хочу мати ніяких справ із системою.

— Тобі сімнадцять. Ти закінчиш із системою, коли система закінчить з тобою.

— Отже, не повідомляй її.

— Ти маєш на увазі «скажи неправду»?

— Ні. Просто... не повідомляй її.

Якусь хвилину він мовчить.

— У тебе все гаразд?

— Ага.

— Ця пані не проти, що ти там живеш?

— Ні.

Він кахикає.

— Я так розумію, вона не сертифікований опікун.

— Формально — ні.

— Формально — ні. — Він сухо сміється. — Чорт, може, ти й маєш слухність. Немає потреби діяти категорично. Нагадай-но, коли тобі виповниться вісімнадцять?

— Скоро.

— Отож, якщо це не шкодить нам... І не шкодить тобі...

— Що, гроші згодяться, так?

Він знову замовкає, і на якусь мить Моллі здається, що він кинув слухавку. А тоді він каже:

— Багата літня пані. Великий будинок. Ти непогано влаштувалася. Напевно, не хочеш, щоб ми повідомили про твоє зникнення.

— То що, у такому разі я й досі живу з вами?

— Формально, — відповідає він. — Ти не проти?

— Я не проти. Передавай Діні привіт.

— Обов'язково передам.

Террі не надто рада бачити Моллі в будинку Вівіан у понеділок зранку.

— Чого це ти тут? — питає вона з різким окриком. Джек не розповів їй про нові житлові умови Моллі; вочевидь, він сподівався, що ситуація якось магічно сама собою розв'яжеться до того, як про неї дізнається його матір.

— Я запросила Моллі залишитися, — оголошує Вівіан. — А вона люб'язно пристала на пропозицію.

— Отож вона не... — починає Террі, переводячи погляд від однієї до другої. — Чому ти не в Тібодів? — питає вона Моллі.

— Наразі там є деякі труднощі, — відказує Моллі.

— Що це означає?

— Звичний порядок... порушений, — каже Вівіан. — Я щиро рада прихистити її у вільній кімнаті на якийсь час.

— А як же школа?

— Авжеж, вона ходитиме до школи. У чому тут проблема?

— Це дуже... добросердно з вашого боку, Віві, але, напевно, інституції...

— Про все домовлено. Вона живе зі мною, — відрубуює Вівіан. — Що мені робити з усіма цими кімнатами? Відкрити готель?

Кімната Моллі на другому поверсі, з видом на океан, углибині довгого коридору з протилежного боку будинку від кімнати Вівіан. У вікні Молліної ванної, що теж виходить на океан, легка бавовняна завіска безперервно танцює на вітрі, хилиться то до шибки, то назад, тягнеться до раковини, наче за нею ховається привітна примара.

«Коли востаннє хтось спав у цій кімнаті?» — подумки питає себе Моллі. Багато, багато років тому.

Її майно, усе, що вона привезла з собою від Тібодів, займає заледве три полиці в шафі. Вівіан наполягає, щоб вона взяла антикварний столик зі зсувною кришкою з вітальні й поставила у кімнаті з іншого боку від спальні, щоб мати змогу готуватися до випускних іспитів. Який сенс обмежуватися однією кімнатою, коли перед тобою стільки варіантів?

Варіанти. Вона може спати з відчиненими дверима, вільно ходити будинком, іти й приходити, не перебуваючи під пильним наглядом невсипущого ока. Вона й не знала, як сильно на неї всі ці роки впливав потік осуду і критики, мовчазної й висловленої. Як наче вона ходила по

канату, намагаючись не втратити рівновагу, а тепер уперше ступила на тверду землю.

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

— Ти маєш цілком нормальний вигляд, — каже соціальна працівниця Лорі, коли Моллі приходить до хімічної лабораторії на їхню двотижневу зустріч. — Спочатку зникло кільце з носа. Тепер — фарбовані пасма. Що далі — спортивна куртка?

— Фе, я радше накладу на себе руки.

На обличчі Лорі з'являється її тхоряча усмішка.

— Не поспішайте радіти, — додає Моллі. — Ви ще не бачили мое нове тату.

— Не може бути.

Моллі подобається залишати Лорі в невіданні, тож вона просто знизує плечима. Може бути, а може й ні.

Лорі хитає головою.

— Перегляньмо твої папери.

Моллі простягає їй свої форми звіту про відпрацювання громадських робіт, старанно заповнені й датовані, а також таблицю із зазначенням годин, з необхідними підписами.

Лорі переглядає папери.

— Чудово. А таблицю хто склав?

— А як ви думаєте?

— Справді? — Лорі випинає нижню губу і шкрябає щось на шапці форми. — Тож ти закінчила?

— Що саме?

Лорі насмішкувато дивиться на неї.

— Наводити лад на горищі. Хіба ти не це мала робити?

Точно. Наводити лад на горищі.

На горищі таки наведено лад. Кожнісінька річ була витягнута з кожнісінької коробки й обговорена. Деякі речі принесено вниз, а ті, що вже неможливо врятувати, викинуто геть. Це правда, що більшість із них повернулися в коробки й досі на горищі. Але тепер постільна білизна акуратно складена; крихкі предмети дбайливо обгорнуті. Моллі позбулася коробок нестандартного розміру чи форми, а також тих, що вже зіпсувалися, й замінила їх на нові товстостінні картонні коробки, однаково квадратні. На кожній тепер є напис із місцем

і датою, поставлений чорним маркером, і всі вони акуратно складені в хронологічному порядку під дахом. Там тепер навіть є як ходити.

— Так, це закінчено.

— Багато можна встигнути за п'ятдесят годин, так?

Моллі киває. Ви навіть не уявляєте, думає вона.

Лорі розгортає теку на столі перед нею.

— Отож погляньмо... вчитель залишив записку.

Раптово стривожившись, Моллі нахилиється вперед. От чорт, що цього разу?

Лорі злегка піднімає аркуша, читаючи написане.

— Якийсь містер Рід. Соціальні науки. Каже, ти виконала його завдання... «Проект про переправлення». Що це таке?

— Просто доповідь, — відповідає вона обережно.

— Гм... ти записала інтерв'ю з дев'яносторічною вдовою... це та пані, в якій ти відпрацьовувала години, так?

— Вона дещо мені розказала. Нічого такого.

— Ну, містер Рід іншої думки. Він каже, що ти перевищила очікування. Він номінує тебе на якусь нагороду.

— Що?

— На національному конкурсі робіт з історії. Ти про це не знала?

Ні, вона про це не знала. Містер Рід навіть ще не повернув їм роботи. Вона хитає головою.

— Що ж, тепер знаєш. — Лорі складає руки на грудях і відкидається на спинку стільця. — Захопливо, еге ж?

Моллі відчувається так, наче в неї сяє шкіра, наче її облили теплим медом. Вона відчуває, як на її обличчі з'являється широка усмішка, й має докладати зусиль, щоб зберігати спокій. Вона примушує себе знизати плечима.

— Та я напевно її не отримаю.

— Може, й ні, — погоджується Лорі. — Але, як кажуть на церемонії «Оскар», бути номінованим — це честь.

— Хай не брешуть.

Лорі всміхається, і Моллі, не спроможна стриматися, всміхається у відповідь.

— Я пишаюся тобою, Моллі. Ти робиш успіхи.

— Ви просто раді, що я не в колонії. Вам би це зарахували за провал, так?

— Так. Втратила б премію.

— Довелося б продати свій «лексус».

— Ага. Уникай неприємностей, добре?

— Постараюся, — каже Моллі. — Нічого не обіцяю. Ви ж не хочете, щоб ваша робота стала занадто нудна?

— До цього ще далеко, — заспокоює Лорі.

У будинку все працює мов годинник. Террі й далі притримується свого розпорядку, а Моллі долучається там, де може, — завантажує прання, розвішує випране на шворці, смажить овочі або готує інші здебільшого овочеві обіди для Вівіан, яка, здається, не проти додаткових витрат і відсутності живих створінь у меню.

Після деяких пристосувань Джек поліпшив своє ставлення до того, що Моллі тепер живе у Вівіан. По-перше, тепер вони можуть бачитися без осудливих поглядів Діни. По-друге, сюди приємно приходити. Вечорами вони сидять на ганку в старих плетених кріслах Вівіан і споглядають, як небо стає рожеве, лавандове й червоне, як кольори течуть у їхній бік через бухту — неймовірна жива акварель.

Якогось дня, шокуючи і дивуючи всіх, крім Моллі, Вівіан оголошує, що хоче купити комп'ютер. Джек телефонує до постачальника телефонних послуг, щоб дізнатися, як встановити в будинку вай-фай, а тоді береться за пошук модема й бездротового маршрутизатора. Обговоривши різноманітні варіанти, Вівіан — що, як усім відомо, ніколи не торкалася електронної клавіатури, — вирішує замовити такий самий матовий сріблястий тринадцятидюймовий лептоп, як у Моллі. Насправді вона й не знає, що буде на ньому робити — хіба що знаходити інформацію й, може, читати «Нью-Йорк таймс».

Доки Вівіан зазирає з-над її плеча, Моллі відкриває сайт, заходить на свою сторінку: клац, клац, номер кредитки, адреса, клац, гаразд, безплатне доставлення?

— Коли його привезуть?

— Погляньмо... від п'яти до десяти робочих днів. Може, трішки пізніше.

— А можна скоріше?

— Звісно. Але це трохи більше коштуватиме.

— На скільки більше?

— Ну, за двадцять три долари його привезуть за день чи два.

— Напевно, в моєму віці немає сенсу чекати, правда ж?

Щойно привозять лептоп, цей гладенький квадратний космічний корабель із сяйливим екраном, Моллі допомагає Вівіан його налаштувати. Вона додає в закладки сторінку «Нью-Йорк таймс» та «Американської асоціації пенсіонерів» (чом би й ні?) й реєструє для неї електронну пошту (DalyViv@gmail.com), хоча їй важко уявити, що Вівіан нею користуватиметься. Вона показує Вівіан, як відкрити огляд функцій комп'ютера, який та сумлінно переглядає, у процесі сама себе перевіряючи: «Ох, так ось воно що. Просто натискаєш кнопку — ох! Ясно. Сенсорна панель. Де тут сенсорна панель? От я дурко, ось же вона».

Вівіан швидко вчиться. Незабаром лише кількома швидкими змахами руки вона відкриває цілу громаду колишніх пасажирів сирітських потягів та їхніх нащадків. Близько сотні з двохсот тисяч дітей, що побували на таких потягах, іще живі. Про них є книжки й статті в газетах, вистави та присвячені їм події. У Конкордії, штат Канзас, працює Національний музей сирітських потягів. Він має вебсайт із розповідями від колишніх маленьких пасажирів, фотографії та сторінку з «Популярними запитаннями». («Популярні запитання? — дивується Вівіан. — Популярні серед кого?») Існує група, що називається «Пасажири сирітських потягів із Нью-Йорка»; небагато й досі живих колишніх пасажирів та їхні численні нащадки щороку з'їжджаються в місто Літл-Фолс, що в Міннесоті. Товариство допомоги дітям і притулок міста Нью-Йорка мають вебсайти з посиланнями на джерела інформації та архіви. Крім цього, розвинувся цілий напрям досліджень життя предків — дочки та сини літають у Нью-Йорк, тримаючи в руках пам'ятні альбоми, відшуковуючи договори про опіку, фотографії, свідоцтва про народження.

З допомогою Моллі Вівіан реєструється в інтернет-книгарні й замовляє книжки. Вийшли десятки дитячих розповідей про потяги, але по-справжньому її цікавлять документи, артефакти, самостійно видані розповіді, кожна з яких — свідчення, сповідь. Багато таких історій, виявляє вона, мають подібну траєкторію: *«Отака жахлива подія сталася зі мною й отака, і я опинився на потязі, а потім оця жахлива подія сталася, а потім оця, але я виріс і став поважним, законотрухняним громадянином; я знайшов кохання, я мав дітей та онуків, словом, прожив щасливе життя, життя, яке було можливе тільки тому, що я став сиротою, чи через те, що мене покинули й*

відправили в Канзас, Міннесоту чи Оклахому на потязі. Я ні на що це не проміняв би».

— Отож, така наша людська природа — вірити, що все, що відбувається, стається з якоїсь причини, шукати хоч уривки сенсу навіть у найгірших життєвих епізодах? — питає Моллі, коли Вівіан читає деякі з цих оповідей уголос.

— Це, безсумнівно, придається, — відповідає Вівіан. Вона сидить в одному кріслі з лептопом на колінах, переглядаючи розповіді з канзаських архівів, а Моллі — в іншому, читаючи книжки з бібліотеки Вівіан. Вона вже подолала «Олівера Твіста» й заглиблена в «Девіда Коперфілда», коли Вівіан зойкає.

Моллі підіймає очі, стривожившись. Вона ніколи не чула такого звуку від Вівіан.

— Що сталося?

— Здається... — бурмоче Вівіан, її обличчя стає синювате в білому світлі екрана, доки вона двома пальцями проводить по сенсорній панелі. — Здається, я щойно знайшла Карміна. Того хлопчика з потяга. — Вона забирає комп'ютера зі своїх колін і дає його Моллі.

Сторінка називається «Кармін Лютен — Міннесота — 1929 рік».

— Батьки не змінили його ім'я?

— Судячи з усього — ні, — каже Вівіан. — Глянь, ось та жінка, що забрала його в мене з рук того дня. — Вона вказує на екран скривленим пальцем, підштовхуючи Моллі гортати вниз. — Тут написано, що в нього було щасливе дитинство. Вони називали його Кармом.

Моллі читає далі: Кармові, вочевидь, пощастило. Він виріс у Парк-Рапідсі. Одружився з дівчиною, з якою почав зустрічатися ще в школі, став комівояжером, як і його батько. Вона розглядає фотографії, на одній із яких він зі своїми новими батьками, точно такими, як описала Вівіан, — матір, струнка й симпатична, батько високий і худий, пухкенький Кармін із темним кучерявим волоссям і косими очима примостився між ними. Є фотографія з його весілля: очі виправлені, на носі окуляри, широко всміхається поруч круглощокої темноволосої дівчини, доки вони удвох розрізають багатоярусний білий торт, а потім ще одна, на якій він, голомозий та усміхнений, обіймає свою повнішу, але ще впізнавану дружину. Згідно з написом, це фото зроблене на святкуванні їхньої п'ятдесятої річниці шлюбу.

Оповідь про Карміна написав його син, який явно провів багато досліджень, навіть з'їздив у Нью-Йорк прочесати записи Товариства допомоги дітям. Цей чоловік дізнався, що рідна мати Карміна, яка щойно приїхала з Італії, померла під час пологів, а батько, що бідував, покинув його. Кармін, згідно з постскриптумом, тихо помер у віці сімдесяти чотирьох років у Парк-Рапідсі.

— Я рада дізнатися, що Кармін прожив щасливе життя, — говорить Вівіан. — Мені від цього тепліє на серці.

Моллі заходить на фейсбук і набирає в пошуку ім'я Кармінового сина, Карміна Лютера-молодшого. Є лише одна людина з таким іменем. Вона клацає на його фотоальбом і повертає лептоп Вівіан.

— Я можу зареєструвати для вас сторінку, якщо хочете. Тоді ви зможете попроситися до нього в друзі або написати повідомлення.

Вівіан вглядається в фотографії Кармінового сина з його дружиною й онуками з недавньої мандрівки — біля замку Гаррі Поттера, на атракціоні, поряд із Мікі Маусом.

— Святий Боже. Я до цього не готова. Але... — Вона дивиться на Моллі. — Тобі це добре вдається, правда ж?

— Що саме?

— Знаходити людей. Ти знайшла свою матір. І Мейсі. А тепер оце.

— Он ви про що. Та ні, я просто набираю кілька слів...

— Я думала про те, що ти тоді сказала, — перебиває вона. — Про ідею знайти дитину, яку я віддала. Я нікому про це не казала, але всі ці роки, які прожила в Геммінгфордї, щоразу, коли я бачила світловолосу дівчинку її віку, в мене тенькало серце. Я відчайдушно хотіла дізнатися, ким вона стала. Але вважала, що не маю права. А тепер я думаю... Я думаю, що, може, мені варто спробувати її знайти. — Вона дивиться Моллі в очі. Її обличчя відкрите, повне жаги. — Якщо я вирішу, що готова до цього, ти мені допоможеш?

Спрюс-Гарбор, штат Мен, 2011 рік

Телефон дзвонить і дзвонить у просторому будинку, кілька слухавок у різних кімнатах виграють різні мелодії.

— Террі? — пронизливо звучить голос Вівіан. — Террі, ви могли б відповісти?

Моллі, що сидить навпроти Вівіан у вітальні, опускає на підлогу книжку й підводиться.

— Здається, це десь тут.

— Я шукаю його, Віві! — гукає Террі з іншої кімнати. — Телефон десь там?

— Може бути, — каже Вівіан, озирнувшись навкруги. — Мені важко сказати.

Вівіан сидить у своєму улюбленому кріслі, вицвілому червоному, з високою спинкою, що найближче до вікна, з відкритим лептопом на колінах і чашкою чаю в руках. У школі знову день підвищення кваліфікації вчителів, тож Моллі готується до іспитів. Хоч уже середина ранку, вікна закриті портьєрами; для Вівіан десь до одинадцятої години відблиск від екрана занадто сильний.

Забігає Террі, бурмочучи наполовину собі під ніс, наполовину до присутніх у кімнаті.

— Хай йому грець, ось чому я люблю стаціонарні телефони, не варто було дозволяти Джекові вмовити нас на бездротові. Присягаюся... ох, ось де він. — Вона витягає слухавку з-за диванної подушки. — Алло! — Вона замовкає, поклавши руку на стегно. — Так, це дім місіс Дейлі. Дозвольте спитати, хто телефонує?

Вона прикладає слухавку до грудей.

— Відомство реєстрації всиновлень, — каже вона гучним шепотом.

Вівіан махає їй підійти й бере слухавку. Прокашлюється.

— Говорить Вівіан Дейлі.

Моллі й Террі нахиляються ближче.

— Так, надсилала. Ага. Так. О, справді? — Вона закриває мікрофон слухавки долонею. — Якась людина з такими даними, як я подала, вже робила запит. — Моллі чути голос жінки з того боку слухавки, металеву мелодію. — Повторіть, будь ласка. — Вівіан знову прикладає

телефон до вуха й нахиляє голову, слухаючи відповідь. — Чотирнадцять років тому, — говорить вона Моллі й Террі.

— Чотирнадцять років тому! — вигукує Террі.

Якихось десять днів тому, трохи покопавшись в Інтернеті, Моллі знайшла збережену копію записів служби реєстрації всиновлень, звузивши пошук до однієї, з найвищим рейтингом. Сайт, описаний як платформа, що поєднує людей, які хочуть встановити контакт зі своїми «найближчими біологічними родичами», здавався солідним і відкритим — це неприбуткова організація, що надає послуги безкоштовно. Моллі надіслала посилання на форму заявки самій собі й роздрукувала її в школі, щоб Вівіан могла заповнити. Лише дві сторінки: назва міста, лікарні, опікунської установи. На пошті Моллі зробила копію свідоцтва про народження, яке Вівіан усі ці роки тримала в невеличкій коробочці в себе під ліжком. У свідоцтві вказане ім'я — Мей, — яким Вівіан назвала свою доньку. А потім вона поклала форми та копію в конверт, адресований агенції, й відправила, щиросердо не очікуючи отримати відповідь у найближчі тижні чи місяці, а то й, може, взагалі колись.

— Чи є в мене ручка? — бурмоче Вівіан, озираючись. — Чи є в мене ручка?

Моллі кидається на кухню й обшукує шухляду з усяким мотлохом, витягає жменю письмового приладдя, а тоді шкрябає на першому-ліпшому папірці, яким виявилася газета, щоб знайти щось, у чому ще є чорнило. Вона приносить синю ручку й газету у вітальню.

— Так, так. Гарзд. Так, підходить, — мовить Вівіан. — А як це написати по буквах? — Поклавши газету на круглого столика поруч зі своїм кріслом, вона записує ім'я, номер телефона та електронну адресу на білому полі, заплутавшись з @. — Дякую. Так, дякую. — Примружено дивлячись на слухавку, вона натискає кнопку закінчення дзвінка.

Террі підходить до вікон і розсуває штори, закріплюючи їх з кожного боку. Світло, що ллється в кімнату, сліпуче й яскраве.

— Заради Бога, я тепер нічого не бачу, — свариться Вівіан, затуляючи екран долонею.

— Ой, вибачте! Закрити назад?

— Та нехай. — Вівіан стуляє лептоп. Вона дивиться на газету так, наче цифри, які вона на ній написала, — це якийсь код.

— Тож що ви дізналися? — питає Моллі.

— Її звати Сара Даннел. — Вівіан підводить погляд. — Вона живе в місті Фарго, штат Північна Дакота.

— Північна Дакота? Вони певні, що ви родичі?

— Сказали, що певні. В агенції кілька разів перевірили записи про народження. Вона народилася в той самий день, у тій самій лікарні. — Голос Вівіан тремтить. — Вона була названа Мей.

— О Боже мій. — Моллі торкається коліна Вівіан. — Це вона.

Вівіан кладе руки на коліна.

— Це вона.

— Це так захопливо!

— Це страшно, — каже Вівіан.

— То що далі?

— Ну, напевно, телефонний дзвінок. Або лист. У мене є адреса її електронної пошти. — Вона піднімає газету.

Моллі нахиляється вперед.

— З чого ви хочете почати?

— Не знаю.

— Подзвонити швидше.

— Це може її збентежити.

— Вона довго на це чекала.

— Твоя правда. — Здається, Вівіан вагається. — Не знаю, все відбувається так швидко.

— Після сімдесяти років, — усміхається Моллі. — У мене є ідея. Пошукаймо її спочатку й подивімося, що знайдемо.

Вівіан махає рукою так, наче тримає чарівну паличку, в бік свого сріблястого лептопа.

— Хутчіш.

Виявляється, що Сара Даннел — музикант. Вона грала на скрипці в симфонічному оркестрі міста Фарго й викладала в Університеті штату Північна Кароліна, доки не вийшла на пенсію кілька років тому. Вона належить до клубу «Ротарі» й була одружена двічі — спочатку, протягом багатьох років, із юристом, а тепер — із дантистом, що належить до колеги оркестру. Вона має доньку й сина, яким, здається, близько сорока, і принаймні трьох онуків.

На фотографіях, знайдених в Інтернеті, велику частину яких становлять знімки Сари з її скрипкою та зборів для вручення нагороди

від клубу «Ротарі», вона худенька, як Вівіан, зі сторожким, стриманим виразом обличчя. І світлим волоссям.

— Напевно, вона його фарбує, — каже Вівіан.

— А хто ні, — відказує Моллі.

— Я ніколи не фарбувала.

— Не в усіх таке розкішне сиве волосся, як у вас, — мовить Моллі.

Далі події розгортаються швидко. Вівіан надсилає Сарі електронного листа. Сара телефонує. За кілька днів вона зі своїм чоловіком-дантистом купують квитки на літак на початок червня. Вони візьмуть із собою свою одинадцятирічну онучку, Бекку, яка в дитинстві читала книжку «Чорниці для Сол»^[19] і, за словами Сарі, ніколи не проти пригод.

Вівіан зачитує Моллі деякі її листи вголос.

«Я завжди думала про тебе, — пише Сара. — Я вже покинула надію довідатися, хто ти й чому залишила мене».

Це захопливо — спостерігати за підготуванням. Будинком проходить бригада робітників, фарбуючи оздобу, ремонтуючи зламані поруччя на ганку, що виходить на океан, чистячи візерунчасті килими й замальовуючи щілини в стінах, які з'являються щовесни, коли земля відтає й будинок наново усаджується.

— Настав час відчинити всі ці кімнати, хіба ні? — каже Вівіан якогось ранку під час снідання. — Провітримо їх.

Щоб двері в спальні не зачинялися під натиском вітру з бухти, вони підпирають їх старими ручними прасками, які Моллі знайшла в одній із коробок на горищі. Через усі ці відчинені двері й вікна на другому поверсі будинку гуляє протяг. Чомусь усе здається легшим. Відкритим природі.

Не просячи Моллі про допомогу, Вівіан замовляє собі одяг з інтернет-магазину, заплативши кредитною карткою.

— Вівіан замовила собі одяг. Зі свого лептопа. Заплативши кредитною карткою. Ти можеш у таке повірити? — питає Моллі Джека.

— Ще трохи, й жаби посипляться з неба, — відповідає він.

З'являються й інші передвісники апокаліпсису. Побачивши рекламу, Вівіан оголошує, що підпишеться на «Нетфлікс». Потім купує цифрову камеру в інтернет-магазині одним клацанням. Вона питає

Моллі, чи та бачила відео на ютубі, на якому чхає маленька панда. Вона навіть реєструється на фейсбуці.

— Вівіан відправила своїй доньці запит на додавання в друзі, — розповідає Джекові Моллі.

— І та прийняла?

— Відразу ж.

Вони хитають головами.

З шафи взято й випрано два комплекти постільної білизни, а тоді розвішано сохнути на довгій шворці позаду будинку. Коли Моллі знімає простирадла, ті задерев'яніли й солодко пахнуть. Вона допомагає Террі застелити ліжка, накриваючи чистими білими простирадлами матраци, якими ще ніхто не користувався.

Коли востаннє всі вони так нетерпляче чогось чекали? Навіть Террі перейнялася цим настроєм.

— Я оце думаю, які пластівці купити для Бекки, — розмірковує вголос, доки вони розкладають клаптикову ковдру на ліжку, призначеному для дівчинки, в кімнаті з іншого боку коридору від спальні її дідуся й бабусі.

— З медом і горіхами — завжди надійний варіант, — каже Моллі.

— Мені здається, вона віддасть перевагу млинцям. Думаєш, вона любить млинці з чорницями?

— А хто не любить млинці з чорницями?

На кухні, доки Моллі наводить лад у шафах, а Джек міцніше затягує шурупи на засувці дверей-ширми, вони обговорюють, що Сарі та її сім'ї захотілося б зробити на острові. Погуляти в Бар-Гарборі, поїсти морозива, скуштувати варених лобстерів, може, зайти в «Нонну», новий південноіталійський ресторанчик у Спрюс-Гарборі, який так високо оцінили в газетному огляді...

— Вона приїде не задля туристичних розваг. Вона приїде зустрітися зі своєю рідною матір'ю, — нагадує їм Террі.

Вони презираються й сміються.

— Точно, правду кажеш, — мовить Джек.

Моллі читає повідомлення Саринового сина, Стівена, у Твіттері. У день їх відльоту Стівен пише: «Мама їде знайомитися зі своєю дев'яносторічною рідною матір'ю. Подумати тільки. Ціле нове життя в шістдесят вісім!»

Ціле нове життя.

Стоїть «день хоч на листівку». Всі кімнати в будинку готові. Велика каструля рибного супу, фірмової страви Террі, повільно вариться на плиті. (А поруч неї — маленька каструля кукурудзяного супу, спеціально для Моллі.) На столі вистигає кукурудзяний хліб. Моллі зробила багато салату й заправу з бальзамічним оцтом.

Моллі й Вівіан бродять по дому ціле пообіддя, вдаючи, що не дивляться на годинника. О другій зателефонував Джек сказати, що рейс із Міннесоти приземлився в Бостоні, запізнившись на кілька хвилин, але літак до аеропорту в Бар-Гарборі вилетів і має приземлитися за півгодини, і Джек уже виїхав. Він узяв автомобіль Вівіан, темно-синій пікап «субару» (почистивши його всередині й добре помивши рідиною для миття посуду в себе перед будинком), щоб забрати гостей з аеропорту.

Сидячи в кріслі-гойдалці на кухні й дивлячись на море, Моллі на диво відчуває душевний спокій. Уперше, відколи вона себе пам'ятає, її життя набуває сенсу. Те, що до цього моменту вона вважала випадковими, не пов'язаними між собою нещасливими подіями, тепер здається їй необхідними кроками в бік... просвітлення, напевно, занадто сильне слово, але є й інші, не такі величні, скажімо, самоприйняття та розуміння. Вона ніколи не вірила в долю; було б тяжко прийняти те, що її життя розгорталося згідно з якимось готовим планом. Але тепер вона сумнівається. Якби її не виганяли то з одного, то з іншого опікунського дому, вона не опинилася б на цьому острові, не познайомилася б із Джеком, а через нього — з Вівіан. Вона ніколи б не почувала історію життя Вівіан, що так резонує з її власною.

Коли до будинку під'їжджає автомобіль, Моллі шурхіт гравію чує з кухні, з протилежної частини будинку. Саме цього звуку вона й чекала.

— Вівіан, вони приїхали! — кричить вона.

— Я чую, — відгукується Вівіан.

Зустрівшись у фойє, Моллі бере Вівіан за руку. Ось вона, кульмінація всього, думає дівчина. Але каже лише:

— Ви готові?

— Готова, — відповідає Вівіан.

Щойно Джек вимикає двигун, із заднього сидіння зістрибує дівчинка, вбрана в сукню в синю смужку й білі кеди. Бекка — не інакше. У неї руде волосся. Довге хвилясте руде волосся й розсип веснянок.

Вівіан, тримаючись за поруччя на ганку однією рукою, другу прикладає до рота.

— Ох.

— Ох, — видихає Моллі позаду неї.

Дівчинка махає рукою.

— Вівіан, ми приїхали!

Світловолоса жінка, що виходить з авта, — Сара — дивиться в їхній бік із виразом обличчя, якого Моллі ще ніколи не бачила. Очі в неї великі, шукають, а коли її погляд зупиняється на обличчі Вівіан, він такий глибоко вражений, позбавлений будь-якої нещирості чи умовностей. Жага, настороженість, надія й любов... чи справді Моллі бачить це в Сарі на обличчі, чи їй здається, бо хочеться це бачити? Вона зиркає на Джека, що витягає валізи з багажника. Той киває й повільно їй підморгує. *Я розумію. Я теж це відчуваю.*

Моллі торкається плеча Вівіан, ніжного й кістлявого під тонкою шовковою кофтинкою. Вона наполовину озирається, трохи всміхається, її очі повні сліз. Її рука тягнеться до ключиці, до срібного ланцюжка, що висить у неї на шиї, кладдахського хрестика — крихітні долоні огортають короноване серце: любов, вірність, дружба — нескінченна доріжка, що веде від дому й приводить назад. Яку подорож відбули Вівіан і цей хрестик, думає Моллі: від брукованого села на узбережжі Ірландії до квартири в Нью-Йорку, потяга, повного дітей, що їхав на захід через фермерські угіддя. Життя, проведене в Міннесоті. А тепер, у цей момент, мало не через сто років після того, як усе це почалося, вона на ганку старого будинку в штаті Мен.

Вівіан ставить ногу на першу сходинку й злегка спотикається, і кожен кидається до неї, наче при уповільненому зніманні, — Моллі, яка стоїть просто позаду неї, Бекка, що наближається до найнижчої сходинки, Джек біля авта, Сара, що переходить гравійну доріжку, і навіть Террі, яка йде з-за рогу будинку.

— Усе гаразд! — каже Вівіан, хапаючись за поруччя.

Моллі обіймає її за талію.

— Звісно, все гаразд, — шепоче вона. У неї спокійний голос, однак серце таке переповнене почуттями, що аж болить. — І я тут, просто позаду вас.

Вівіан усміхається. Вона опускає погляд на Бекку, що дивиться на неї знизу вгору великими карими очима.

— Отож. З чого почнемо?

Примітки

1

Індіанське плем'я. — *Тут і далі прим. пер.*

2

Роман, відповідно, Джефрі Євдженідіса, Джерома Дейвіда Селінджера, Сільвії Плат.

3

Гравці в американський футбол іноді малюють під очима чорні смужки.

4

От дідько (*исп.*).

5

Резервація індіанців-пенобскотів.

6

Переклад І. Огієнка.

7

Переклад В. Марача.

8

Книжка Люсі Мод Монтгомері.

9

Хвороба з нападами сонливості.

10

Переклад П. Соколовського.

11

Переклад А. Вовченко.

12

Марка ірландських сигарет.

13

Переклад М. Лукаша.

14

Переклад Б. Тена.

15

Манера приховувати агресивний настрій за спокійною поведінкою.

16

Зручне взуття німецької фірми, назва якої стала загальною для таких сандалій.

17

Так називають міста Міннеаполіс і Сент-Пол, що лежать поряд.

18

«Плями Роршаха» — психодіагностичний тест швейцарського психіатра Германа Роршаха.

19

Дитяча книжечка Роберта Макклоскі, дія якої відбувається в штаті Мен.